

მაჭახელას ეროვნულ პარკში ტურიზმის მდგრადი განვითარების სტრატეგია და სამოქმედო გეგმა

აჭარის დაცულ ტერიტორიებზე ტურიზმის მდგრადი განვითარების სტრატეგიისა და სამოქმედო გეგმის შემუშავებისთვის მომსახურების მიწოდება.

გაეროს განვითარების პროგრამის მიერ მხარდაჭერილი და გლობალური გარემოსდაცვითი ფონდის მიერ დაფინანსებული პროექტი:

აჭარის დაცული ტერიტორიების გაფართოება და მათი მართვის დახვეწა

ნოემბერი 2016

მაჭახელას ეროვნულ პარკში ტურიზმის მდგრადი განვითარების სტრატეგია და სამოქმედო გეგმა

წინამდებარე სტრატეგია შეიმუშავა საკონსულტაციო კომპანიამ HIDRIA Ciencia, ambiente y desarrollo S.L. საქართველოში გაეროს განვითარების პროგრამის გლობალური გარემოსდაცვითი ფონდისა და საქართველოს გარემოსა და ბუნებრივი რესურსების დაცვის სამინისტროს დაცული ტერიტორიების სააგენტოს მხარდაჭერით.

ამ დოკუმენტში გამოთქმული მოსაზრებები ეკუთვნის ავტორს/ავტორებს და არ წარმოადგენს გაეროს ან გაეროს განვითარების პროგრამის მოსაზრებებს.

Empowered lives.
Resilient nations.

Contents

1. მოკლე მიმოხილვა	7
2. შესავალი.....	14
2.1. არსებული ინფორმაცია	14

2.2. გეგმის მიზანი და ამოცანები.....	15
2.3. ზოგადი მიდგომა	16
2.4. მეთოდოლოგია	18
3. მაჭახელას ეროვნული პარკი და მისი დამხმარე ზონა	19
3.1. ზოგადი ინფორმაცია.....	19
3.2. სოციალურ-ეკონომიკური ბაზა	21
4. ტერიტორიის შეფასება	27
4.1. მაჭახელას ეროვნული პარკის მენეჯმენტი და ადმინისტრაცია	27
4.1.1. მენეჯმენტის სისტემა	27
4.1.2. მართვის არსებული გეგმა	28
4.1.3. ზონირება.....	29
4.2. მაჭახელას ეროვნული პარკის ღირსშესანიშნაობების და სერვისების შეფასება	33
4.2.1. ტერიტორიის აღწერა და ძირითადი მახასიათებლები	33
4.2.2. არსებული ინფრასტრუქტურის და სერვისების შეფასება.....	38
4.2.3. გარემოსდაცვითი საგანმანათლებლო პროგრამების/მოხალისეთა პროგრამების აღწერა და შეფასება	40
4.3. დამხმარე ზონის აღწერა	41
4.3.1. მაჭახელას ეროვნული პარკის დამხმარე ზონის ბუნებრივი და კულტურული რესურსები	41
4.3.2. დამხმარე ზონის ბიზნესის ანალიზი: განთავსება, რესტორნები, მაღაზიები	49
4.4. ტურიზმზე მოთხოვნის ანალიზი	56
4.4.1. არსებული მოთხოვნა ტურიზმზე.....	56
4.4.2. ტენდენციები, რომლებიც მომხმარებლის ქცევაზე მოქმედებს	57
4.4.3. პოტენციური ტურისტული ბაზრები	57
4.5. მარკეტინგი და რეკლამირება	59
4.6. ძირითადი შეზღუდვების და შესაძლებლობების ანალიზი	64
4.6.1. მაჭახელას ეროვნულ პარკში ტურიზმის განვითარების შეზღუდვები.....	64
4.6.2. მაჭახელას ეროვნული პარკის ძირითადი შესაძლებლობები და კონკურენტული უპირატესობები.....	65
5. SWOT და TOWS ანალიზი	66
5.1. SWOT და TOWS ანალიზი	66
6. პოტენციური ტურისტული სერვისები და ობიექტები - ბიზნესშესაძლებლობები	73
6.1. შესაძლევადი პოტენციური ტურისტული პროდუქტების და სერვისების აღწერა.....	74

6.2. პოტენციური ტურისტული პროდუქტების და სერვისების დეტალური ანალიზი	81
6.2.1. ტურისტული პოტენციალის ხარისხობრივი შეფასება	81
6.2.2. პოტენციური ტურისტული პროდუქტების და სერვისების ეკონომიკური სარგებლის გაანგარიშება	86
7. სტრატეგიული გეგმა	90
7.1. ხედვა, მისია და მიზნები	90
7.2. სტრატეგია	91
8. სამოქმედო გეგმა	93
9. აქტივობების შეჯამება	176
10. დანართები	186
10.1. ვიზიტორთა კმაყოფილების კვლევა	186
10.2. რუკები	189
10.3. თემატური ტურების და საოჯახო საგანმანათლებლო აქტივობის მომზადების მაგალითები	189
10.4. შემოთავაზება ბილიკის შემუშავებაზე	191
11. შეხვედრის ოქმი - სტრატეგიის საბოლოო შეთანხმები სემინარი	202
12. ბიბლიოგრაფია	208

ცხრილი 1: მაჭახელის დაცული ტერიტორიის დამხმარე ზონის დასახლებების (მაჭახელის თემი) დემოგრაფიული მონაცემები. წყარო: ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტი	23
ცხრილი 2: მაჭახელას ეროვნული პარკის ბიუჯეტი. წყარო: მაჭახელას ეროვნული პარკის ადმინისტრაცია	28
ცხრილი 3: მართვის რეკომენდებული ამოცანები და პრიორიტეტები მაჭახელას ეროვნული პარკისთვის. წყარო: ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტი , 2015	32
ცხრილი 4: ტურიზმის საერთაშორისო ბაზრობების ჩამონათვალი. წყარო: HIDRIA.....	61
ცხრილი 5: მაჭახელას ეროვნულ პარკში ტურიზმზე პოტენციური მოთხოვნის სცენარები. წყარო: HIDRIA.....	88
ცხრილი 6: შემოთავაზებული აქტივობების განვითარების პოტენციური სარგებლის შეჯამებული გაანგარიშება (ლარი). წყარო: HIDRIA.....	90

ნახატი 1: ნახატი 1: მაჭახელას ეროვნული პარკის სტრატეგიის და სამოქმედო გეგმის სახელმძღვანელო პრინციპები.	18
ნახატი 2: მაჭახელას ეროვნული პარკის დოკუმენტის შემუშავების პროცესი. წყარო: HIDRIA	19
ნახატი 3: მაჭახელას ეროვნული პარკის მდებარეობის რუკა.	20
ნახატი 4: მაჭახელის დამხმარე ზონის რუკა. წყარო: HIDRIA	22
ნახატი 5: სასოფლო-სამეურნეო მიწის ფართობი მაჭახელის ეროვნულ პარკში. წყარო:	24
ნახატი 6: მიწის განაწილება მისი გამოყენების მიზნის მიხედვით. წყარო:	24
ნახატი 7: მაჭახელას ეროვნული პარკის ორგანიზაციული სტრუქტურა. წყარო: მაჭახელას ეროვნული პარკი	27
ნახატი 8: მაჭახელას ეროვნული პარკის პირველადი ზონირების რუკა. წყარო: ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტი	33
ნახატი 9: მაჭახელის ხეობის ხედები. წყარო: HIDRIA	35
ნახატი 10: ენდემური ხეები მაჭახელის ეროვნულ პარკში: მარცხენა ზედა ნახატზე <i>Quercus iberica</i> , მარცხენა ქვედა ნახატზე <i>castanea sativa</i> და მარჯვენა ნახატზე <i>fagus orientalis</i> . წყარო: www.biodiversity-georgia.net	36
ნახატი 11: პარკში არსებული ფლორის ნიმუშები. ზედა მარცხენა სურათზე <i>Rhododendron ponticum</i> , ზედა მარჯვენა სურათზე <i>laurocerasus officinalis</i> , ქვედა მარჯვენა სურათზე <i>corylus avellana</i> და ქვედა მარცხენა სურათზე სურათზე <i>Ilex colchica</i> . წყარო: www.biodiversity-georgia.net	37
ნახატი 12: მაჭახელას ეროვნული პარკის მსხვილი ძუძუმწოვრების მაგალითები.	38
ნახატი 13: მაჭახელას ეროვნული პარკის ადმინისტრაციული შენობა. წყარო: HIDRIA	39
ნახატი 14: მაჭახელას ეროვნული პარკის ადმინისტრაციის მიერ მოწყობილი ზოგიერთი აქტივობის ამსახველი ფოტოები. წყარო: მაჭახელას ეროვნული პარკი	41
ნახატი 15: მაჭახელას ეროვნული პარკის დამხმარე ზონის ჩანჩქერები. წყარო: ტურიზმის და კურორტების დეპარტამენტი/მაჭახელას ეროვნული პარკი.....	42
ნახატი 16: ძირითადი ბუნებრივი და კულტურული რესურსების მდებარეობა მაჭახელის დამხმარე ზონაში. წყარო: HIDRIA.....	44
ნახატი 17: მასპინძლობის ბიზნესები მაჭახელას ეროვნული პარკის დამხმარე ზონაში. წყარო: HIDRIA.....	49

ნახატი 18: მაჭახელის ხეობაში კულტურული ტურის რუკა. წყარო: ტურიზმის და კურორტების დეპარტამენტი.....	62
ნახატი 19: ბროშურა აჭარის დაცული ტერიტორიების შესახებ. წყარო: აჭარის რეგიონის ოფიციალური ვებგვერდი.	63
ნახატი 20: ტურიზმის და კურორტების დეპარტამენტის მიერ მაჭახელის ხეობაში დამონტაჟებული ნიშნები. წყარო: HIDRIA	63
ნახატი 21: მაჭახელას ეროვნული პარკის კონცეპტუალური განვითარება. წყარო: შემუშავებულია ჩვენს მიერ.	74
ნახატი 22: საველე ვიზიტის დროს კონსულტანტების მიერ განსაზღვრული ტურისტული ბილიკები. წყარო: HIDRIA	75
ნახატი 23: პროდუქტების მაგალითები, რომლებიც მაჭახელის ეროვნულ პარკში შეიძლება გაიყიდოს როგორც „ადგილობრივი სუვენირები“.	130
ნახატი 24: ადგილობრივი წარმოების თაფლის პროდუქტების ყოველკვირეული ადგილობრივი ბაზრობის მაგალითი. წყარო: HIDRIA	133
ნახატი 25: ბაზრობის გამართვისთვის პორტატული სტრუქტურის მაგალითი. წყარო: http://crdcommunitygreenmap.ca/location-type/farmers-local-market	134
ნახატი 26: გვარას ციხე. წყარო: ტურიზმის და კურორტების დეპარტამენტი	136
ნახატი 27: ყალივაკეს ციხე. წყარო: ტურიზმის და კურორტების დეპარტამენტი.....	136
ნახატი 28: დაცული ტერიტორიების ბუკლეტების ნიმუშები. წყარო: HIDRIA	157

1. მოკლე მიმოხილვა

მაჭახელის ეროვნულ პარკში ტურიზმის მდგრადი განვითარების სტრატეგიისა და სამოქმედო გეგმის მიზანია სახელმძღვანელო პრინციპების შემოთავაზება ამ პარკსა და მის დამხმარე ზონაში ტურიზმის მდგრადი და ეფექტიანი განვითარებისთვის ისეთი სერვისების და აქტივობების განხორციელების გზით, რომლებიც ფოკუსირებულია მაჭახელის ტერიტორიის ბუნებრივი და კულტურული ღირებულებების გაძლიერებაზე.

წინამდებარე დოკუმენტი შემუშავდა გაეროს განვითარების პროგრამის „აჭარის დაცული ტერიტორიების გაფართოება და მათი მართვის დახვეწა“ პროექტის ფარგლებში და განაგრძობს „აჭარის დაცულ ტერიტორიებზე ტურიზმის მდგრადი განვითარების სტრატეგიასა და სამოქმედო გეგმას“, რომელიც განსაზღვრავს „დაცულ ტერიტორიებზე ტურისტული აქტივობების სისტემატური, კონტროლირებადი და ერთობლივი განვითარების“ პრინციპებს და მიზნად ისახავს ადმინისტრაციისა და ადგილობრივი თემებისთვის სარგებლის მოტანას.

მაჭახელაში ტურიზმის მდგრადი განვითარების სტრატეგია და სამოქმედო გეგმა ხუთი კონკრეტული ამოცანის ირგვლივ შემუშავდა:

1. საბაზრო სერვისების და აქტივობების განსაზღვრა და შემუშავება, რომლებიც ღირებულებას შემატებს მაჭახელას ეროვნული პარკის ბუნებრივ და კულტურულ რესურსებს.
2. ეკონომიკური შემოსავლების მიღების და ეკონომიკური განვითარების ახალი წყაროების შექმნა ადგილობრივი თემებისთვის ისეთი მექანიზმების დანერგვით, რომლებიც შემოსავლების გარკვეული ნაწილის დაბრუნების საშუალებას იძლევა.
3. მაჭახელას ეროვნული პარკისა და მისი დამხმარე ზონის მოსახლეობის სოციალური და ეკონომიკური მდგომარეობის გაუმჯობესება.
4. მაჭახელას ეროვნული პარკის ბუნებრივი და კულტურული რესურსების შენარჩუნება და გაძლიერება.
5. ადგილობრივი მოსახლეობის ჩართვა მაჭახელას ეროვნული პარკის ტურისტული განვითარების და კონსერვაციის აქტივობებში.

კომპლექსური კვლევითი და საკონსულტაციო პროცესი ჩატარდა იმ ბაზის შესაქმნელად, რომელზე დაყრდნობითაც შემუშავდებოდა მაჭახელას ეროვნული პარკის სტრატეგია და სამოქმედო გეგმა.

მაჭახელას ეროვნული პარკის ადმინისტრაციული და ადამიანური რესურსების, ტურისტული ღირსშესანიშნაობების, სერვისების და ღირებულებების პირველადმა შეფასებამ გამოავლინა ის შეზღუდვები და შესაძლებლობები, რომელთა

გათვალისწინებაც მნიშვნელოვანი იყო სტრატეგიასა და სამოქმედო გეგმაში, რათა მოხდეს მაჭახელას ეროვნული პარკის დადებითი მახასიათებლების გამოყენება და ტურიზმის მდგრადი განვითარების შეზღუდვების მინიმუმამდე შეცირება:

შეზღუდვები	შესაძლებლობები
- პარკის ადმინისტრაციული პერსონალის გამოუცდელობა. - სირთულეები, რომლებიც ხელს უშლის ვიზიტორთა კმაყოფილების დონის მაქსიმუმამდე გაზრდას - ჰიდროელექტროსადგურის მშენებლობა მდინარე აჭარისწყალზე	- მდიდარი ლანდშაფტი და ეკოლოგიური მრავალფეროვნება იშვიათი და გაქრობის/გადაშენების საფრთხის წინაშე მყოფი ეკოსისტემებით. - კულტურული, ისტორიული და ეთნოგრაფიული ღირებულებების სიჭარბე, რომლებიც მის ტრანსსასაზღვრო ხასიათს უკავშირდება. - ადგილობრივი თემების დინამიზმი და სტუმართმოყვარეობა. - მტირალას ეროვნულ პარკთან ტერიტორიული სიახლოვე. - ბათუმთან ტერიტორიული სიახლოვე და გოდერძის უღელტეხილის გასწვრივ მდებარეობა. - ტურიზმისა და კურორტების დეპარტამენტის მეშვეობით რეკლამირება. - აჭარის რეგიონში მომუშავე ტუროპერატორების სიმრავლე.

წინასწარი შეფასების დასასრულს ჩატარდა დეტალური SWOT (ძლიერი და სუსტი მხარეები, შესაძლებლობები და საფრთხეები) და TOWS (საფრთხეები და შესაძლებლობები, ძლიერი და სუსტი მხარეები) ანალიზები მაჭახელის პარკში ტურიზმის განვითარების ძლიერი და სუსტი მხარეების დასადგენად და იმ ნაბიჯების განსასაზღვრად, რაც საჭიროა სირთულეების დასაძლევად, რისკების შესამცირებლად და ძლიერი მხარეების კიდევ უფრო გასაძლიერებლად პარკის დადებითი მახასიათებლების გამოყენების გზით. ეს დადებითი მახასიათებლები შეიძლება შემდეგ კატეგორიებად გაერთიანდეს:

- » კულტურული და ეთნოგრაფიული სიმდიდრე
- » შთამბეჭდავი ლანდშაფტი
- » ტრანსსასაზღვრო ხასიათი და ისტორიული წარსული (კოლხეთი, ოსმალეთის იმპერია, რუსეთის ყოფნა და სხვა)

ეს ზემოჩამოთვლილი სამი მახასიათებელი ქმნის მაჭახელის ეროვნულ პარკში ტურისტული პროდუქტების განვითარების **ძირითად ელემენტებს**. კარგი პერსპექტივის მქონე ტურისტულ პროდუქტებად, რომლებიც პარკში უნდა შეიქმნას, განისაზღვრა შემდეგი:

ა) **ტურისტული ბილიკები**, რომლებიც დაცულ ტერიტორიაზე არსებულ ღირსშესანიშნაობებს ერთმანეთთან აკავშირებს და სოფლად მცხოვრებ თემებს კომუნიკაციის, ხოლო ტურისტებს ბუნებრივი და კულტურული ღირებულებებით ტკბობის შესაძლებლობას აძლევს. განისაზღვრა განვითარების სხვადასხვა დონის 5 ბილიკი, რომელთაგან 4 ბილიკი ადგილზე იქნა მოკვლეული.

ბ) **ტურისტული სერვისები და აქტივობები**, რომლებიც შემოთავაზებულ ბილიკებს უკავშირდება, მათ შორის: ველოტური, კაიაკინგი, ველურ ბუნებაზე დაკვირვება, საცხენოსნო ტური, კერძების დამზადების და დაგემოვნების ტური, თოვლზე საბიჯებელი თხილამურებით სიარული, გეოკეშინგი და სპინინგით თევზაობა.

გ) **ბიზნესშესაძლებლობები**, რომლებსაც ადგილობრივი მოსახლეობა და მცირე კომპანიები უზრუნველყოფენ, რათა დააკმაყოფილონ დაცული ტერიტორიის ვიზიტორების მოთხოვნები, მათ შორის: კვება, განთავსება და საოჯახო სასტუმროები, საკალმახე მეურნეობები, ხალხური რეწვა, საინფორმაციო და სხვა სერვისები.

არსებული ბილიკების გასაუმჯობესებლად და ზემოაღნიშნული ზოგიერთი სერვისის განსავითარებლად გადადგმული ნაბიჯების მიუხედავად, ჯერ კიდევ ბევრი რამ არის გასაუმჯობესებელი, რაც, ძირითადად, ინფრასტრუქტურის განვითარების მეშვეობით უნდა მოხდეს, რათა ამაღლდეს ვიზიტორთა კმაყოფილების დონე, ხოლო ადგილობრივმა მოსახლეობამ ამ განვითარების შედეგად მეტი სარგებელი მიიღოს.

მრავალკრიტერიუმიანი ანალიზის ჩატარების გზით შეფასდა შემოთავაზებული ბილიკების ტურისტული პოტენციალი მათი მიმზიდველობის და კონკურენტულობის მიხედვით. ამ ანალიზმა გამოავლინა ყველაზე დიდი პოტენციალის მქონე ბილიკი - **ბილიკი მთავარანგელოზის მთიდან სინდიეთამდე**. ეს ბილიკი შემუშავდა და ადგილზე გამოიცადა.

პარკის ღირებულებებთან დაკავშირებული **ტურისტული ბილიკები** შესამუშავებლად ყველაზე მნიშვნელოვან პროდუქტად განისაზღვრა, რომელსაც მეტი პოტენციალი აქვს, ეკონომიკური სარგებელი მოუტანოს ადგილობრივ თემებს.

შემოთავაზებული პროდუქტების ეკონომიკური სარგებელი, პარკის ვიზიტორების მოსალოდნელი ზრდის მონაცემებზე დაყრდნობით, 44.732 ლარიდან (პესიმისტური სცენარი) 58,232 ლარამდე (ოპტიმისტური სცენარი) მერყეობს.

მაჭახელას ეროვნული პარკის და შემოთავაზებული პროდუქტების წინასწარი შეფასების შედეგების და პარკის ხედვის გათვალისწინებით, **ტურიზმის განვითარების სტრატეგია და სამოქმედო გეგმა** მიზნად ისახავს შემდეგი 6 მიზნის მიღწევას:

განისაზღვრა ხუთი სტრატეგიული მიმართულება; თითოეული მათგანი მთელ რიგ აქტივობებს მოიცავს, რომლებიც უნდა შესრულდეს ამ მიზნების მისაღწევად. ქვემოთ მოცემულ ცხრილში შეჯამებულია მაჭახელას ეროვნული პარკის სტრატეგია და სამოქმედო გეგმა 2016-2020 წლებისთვის, რომელიც შემოთავაზებულია წინამდებარე სტრატეგიის განსახორციელებლად და მოსალოდნელი შედეგების მისაღწევად.

სტრატეგიული მიმართულება 1: მართვა და მმართველობა	
ამოცანა 1.1. 2017 წლისთვის მრჩეველთა რეგიონული საბჭო წარმოადგენს აჭარის დაცულ ტერიტორიებზე ტურიზმის განვითარების კოორდინირების მექანიზმს.	
ქმედება	აღწერა
1.1.1	რეგიონულ დონეზე მრავალაქტორიანი პლატფორმის - მრჩეველთა რეგიონული საბჭოს - ჩამოყალიბების მხარდაჭერა და მასში აქტიური მონაწილეობა.
1.1.2	პოტენციურ პარტნიორებთან თანამშრომლობის ალიანსების შექმნა.
ამოცანა 1.2. 2017 წლისთვის შექმნილია თანამონაწილეობითი მექანიზმი მმართველობის გასაძლიერებლად დაცული ტერიტორიის დონეზე.	

ქმედება	აღწერა
1.2.1	მაჭახელას ეროვნული პარკის მრჩეველთა საბჭოს შექმნა.
ამოცანა 1.3. 2019 წლისთვის კავშირები დამყარებულია ჯამილის ბიოსფერულ ნაკრძალთან ტრანსსასაზღვრო დაცული ტერიტორიის შექმნის მიზნით.	
ქმედება	აღწერა
1.3.1	პლატფორმის შექმნა რეგულარული ტრანსსასაზღვრო კომუნიკაციისა და ცოდნის გაზიარებისთვის (ქმედებები, პრობლემები და შესაძლებლობები).
1.3.2	დაცული ტერიტორიების ადმინისტრაციების კოორდინირებული ქმედების გაძლიერება ტრანსსასაზღვრო ეკოსისტემის კონსერვაციის მიზნების ხელშეწყობისთვის.
1.3.3	ერთობლივი ქმედებების კოორდინირება და განხორციელება მასობრივი აქტივობების და მარკეტინგული აქციების (ფესტივალები, ადგილობრივი ბაზრობები, სხვა) ხელშეწყობისა და პოპულარიზაციისთვის.
ამოცანა 1.4. 2020 წლისთვის ტურიზმი მაჭახელას ეროვნული პარკის შემოსავლის გენერირების წყაროს წარმოადგენს.	
ქმედება	აღწერა
1.4.1	ტურიზმიდან შემოსავლების გენერირების მექანიზმის შემუშავება და დანერგვა (ტურიზმის მოსაკრებელი)
ამოცანა 1.5: 2018 წლის ბოლოსთვის განსაზღვრული და დანერგილია ბუნებრივ რესურსებსა და ადგილობრივ თემებზე ვიზიტორების ზეგავლენის მონიტორინგის და შეფასების სისტემა.	
1.5.1	ვიზიტორთა ზეგავლენის მონიტორინგის სისტემის შემუშავება და დანერგვა.
1.5.2	კვლევის შემუშავება ტურიზმისადმი ადგილობრივი მოსახლეობის დამოკიდებულების შესასწავლად.
1.5.3	ვიზიტორთა კმაყოფილების კვლევის შემუშავება და ჩატარება.

სტრატეგიული მიმართულება 2: შესაძლებლობების გაძლიერება	
ამოცანა 2.1. დაცული ტერიტორიის პერსონალის შესაძლებლობების და უნარების გაძლიერება მდგრადი ტურიზმის, გარემოს დაცვის და ბიზნეს დაგეგმვის საკითხებში.	
ქმედება	აღწერა
2.1.1	დაცული ტერიტორიის პერსონალისთვის ტრენინგის პროგრამის შემუშავება და განხორციელება.
2.1.2	სასწავლო ტურების ორგანიზება რეინჯერებისთვის/დაცული ტერიტორიის პერსონალისთვის.
ამოცანა 2.2. ადგილობრივი თემების ცოდნის გაღრმავება დაცული ტერიტორიის გარემოსდაცვითი ღირებულებების და ტურიზმთან დაკავშირებული საკითხების შესახებ.	
ქმედება	აღწერა
2.2.1	ადგილობრივი თემებისთვის ტრენინგის პროგრამის შემუშავება და განხორციელება.

2.2.2	სასწავლო ტურების ორგანიზება ადგილობრივი თემების წევრებისთვის.
-------	---

სტრატეგიული მიმართულება 3: ადგილობრივი თემების განვითარება

ამოცანა 3.1. 2020 წლისთვის მაჭახელის პარკთან ასოცირებული ტურისტული სერვისების პროვაიდერები აკმაყოფილებენ დაცული ტერიტორიების სააგენტოს/ტურიზმის და კურორტების დეპარტამენტის სტანდარტებს.

ქმედება	აღწერა
3.1.1	განთავსების და კვების სერვისების ადგილობრივი პროვაიდერების მომსახურების ხარისხის შეფასება.

ამოცანა 3.2. 2020 წლისთვის შექმნილია და ფუნქციონირებს მინიმუმ 5 ახალი ადგილობრივი ბიზნესი.

ქმედება	აღწერა
3.2.1	ახალი პოტენციური ბიზნესის შეფასება და მხარდაჭერა დამხმარე ზონის თემებში.

ამოცანა 3.3. 2019 წლისთვის პარკის ადმინისტრაციამ გამოიკვლია, გააძლიერა და პოპულარიზაცია გაუწია კულტურულ და ტრადიციულ აქტივებს.

ქმედება	აღწერა
3.3.1	ტრენინგის და სემინარის ორგანიზება ოსტატების უნარების გასაძლიერებლად პროდუქციის შეფუთვისა და ბიზნესის წარმოების საკითხებში.
3.3.2	ადგილობრივი ბაზრის შექმნა ადგილობრივი პროდუქციის პოპულარიზაციისთვის.
3.3.3	სამეცნიერო კვლევის ჩატარება მაჭახელის ეროვნულ პარკსა და მის დამხმარე ზონაში კულტურული აქტივების იდენტიფიცირებისთვის.

სტრატეგიული მიმართულება 4: ინფრასტრუქტურის განვითარება

ამოცანა 4.1. 2019 წლისთვის ვიზიტორებს შეუძლიათ პარკის შესახებ ინფორმაციის და განმარტებების მიღება ვიზიტორთა ცენტრში.

ქმედება	აღწერა
4.1.1	პროექტის შემუშავება ადმინისტრაციული შენობის რეაბილიტაციასა და ვიზიტორთა ცენტრის მასში განსათავსებლად.
4.1.2	მიმართულების მაჩვენებელი ნიშნების შემუშავება და განთავსება.

ამოცანა 4.2. 2019 წლისთვის განვითარებულია ახალი, რენტაბელური ტურისტული აქტივობები და სერვისები, რომლებშიც ადგილობრივი თემები არიან ჩართული.

ქმედება	აღწერა
4.2.1	ახალი ბილიკების მოწყობა, რომლებიც რეკრეაციული აქტივობების განვითარების შესაძლებლობას იძლევა.
4.2.2	თემატური ტურების შემუშავება და განხორციელება მაჭახელის ეროვნულ პარკში.
4.2.3	დამატებითი, საწყლოსნო აქტივობების შემუშავება.

4.2.4	ველური ბუნების ტურების შემუშავება და განხორციელება.
ამოცანა 4.3. 2020 წლისთვის შექმნილია მინიმუმ 2 საბაზრო პროდუქტი/აქტივობა, რომლებიც აძლიერებს ადგილობრივ ტრადიციებს და კულტურულ ღირებულებებს.	
ქმედება	აღწერა
4.3.1	გასტრონომიული აქტივობების შემუშავება და განხორციელება: კერძების დამზადების და დაგემოვნების ღონისძიებები.
4.3.2	ადგილობრივი ფოლკლორული ფესტივალების პოპულარიზაცია და მხარდაჭერა, სადაც თავს იყრიან სხვადასხვა თემები და ადგილობრივ ხელოვნებასა და კულტურას ერთმანეთს უზიარებენ.
ამოცანა 4.4. 2019 წლისთვის შექმნილია და წარმატებით ფუნქციონირებს ახალი ბილიკი, რომელიც ვიზიტორებს შესაძლებლობას აძლევს, მოინახულონ აჭარის 3 დაცული ტერიტორია.	
ქმედება	აღწერა
4.4.1	მარშრუტის შემუშავება, რომელიც მაჭახელის პარკს მტირალას ეროვნულ პარკთან აკავშირებს.
ამოცანა 4.5. 2020 წლისთვის ადგილობრივებისა და ვიზიტორებისთვის ფუნქციონირებს კომპლექსური გარემოსდაცვითი საგანმანათლებლო პროგრამა.	
4.5.1	ადგილობრივებისა და ვიზიტორებისთვის გარემოს დაცვის საკითხებზე საგანმანათლებლო და განმარტებითი პროგრამის შემუშავება და განხორციელება.
4.5.2	მოხალისეთა პროგრამის შემუშავება და განხორციელება უნივერსიტეტებსა და რეგიონულ საგანმანათლებლო ცენტრებთან კოორდინირებით.

სტრატეგიული მიმართულება 5: მარკეტინგი და რეკლამირება	
ამოცანა 5.1. 2020 წლისთვის მაჭახელას ეროვნული პარკი ცნობილი იქნება ეროვნულ და საერთაშორისო დონეებზე.	
ქმედება	აღწერა
5.1.1	მარკეტინგის წლიური საოპერაციო გეგმის შემუშავება.
5.1.2	მონაწილეობა აჭარის დაცული ტერიტორიების საწევრო ბარათის შექმნაში.
5.1.3	ღონისძიებათა კალენდრის შედგენა ეროვნული პარკის ცნობადობის გასაზრდელად.
5.1.4	ახალი სარეკლამო მასალების შემუშავება და დამზადება, რომლებშიც ასახულია ახალი პროდუქტები, მარშრუტები.
5.1.5	ახალი აქტივობების რეკლამირებისთვის გაცნობითი ტურების ორგანიზება ადგილობრივი და ეროვნული ტუროპერატორებისთვის.
5.1.6	გაცნობითი ტურების ორგანიზება სასტუმროებისთვის.
ამოცანა 5.2. მაჭახელას ეროვნული პარკის შესახებ ინფორმაციის მიღება ადვილია ახალი ტექნოლოგიების მეშვეობით.	
ქმედება	აღწერა

5.2.1	გამოსაყენებლად მოსახერხებელი და სამიუბო სისტემებისთვის ოპტიმიზებული ტურისტული ვებგვერდის შექმნა მაჭახელას ეროვნული პარკისთვის.
5.2.2	მულტიმედიურად ჩამოტვირთვადი ბილიკების შექმნა და აჭარის დაცული ტერიტორიების შესახებ დეტალური ინფორმაციის შეტანა გოუბათუმი აპლიკაციაში.
5.2.3	სოციალური მედიის სტრატეგიის შემუშავება და განხორციელება სხვადასხვა არხის გამოყენების გზით.

2. შესავალი

2.1. არსებული ინფორმაცია

საქართველოს დაცული ტერიტორიები მთავარ როლს ასრულებენ ბიომრავალფეროვნების კონსერვაციაში და საუკეთესო რეკრეაციულ შესაძლებლობას ქმნიან ვიზიტორებისთვის, დატკბნენ საქართველოს მრავალფეროვანი ბუნებით. ეკოტურიზმის და სხვა სახის მდგრადი ტურიზმის პოპულარიზაცია საქართველოს დაცული ტერიტორიების ფინანსური მდგრადობის გაძლიერების ერთ-ერთ ინსტრუმენტად განიხილება და დაცული ტერიტორიების სააგენტოს ერთ-ერთ პრიორიტეტს წარმოადგენს.

ბოლო წლებში, ტურისტების მოზიდვის მიზნით, დაცული ტერიტორიების სააგენტომ და გარემოს დაცვის სამინისტრომ, საერთაშორისო დონორებთან კოორდინირებით, მნიშვნელოვანი ნაბიჯები გადადგა დაცულ ტერიტორიებსა და მათ შემოგარენში ტურისტული ინფრასტრუქტურისა და სერვისების განვითარებისთვის. თუმცა, ტურიზმის, როგორც დაცული ტერიტორიების მართვის ერთ-ერთი უმთავრესი საკითხის, გრძელვადიანი მდგრადობის უზრუნველსაყოფად, საჭიროა მისი გონივრულად დაგეგმვა.

„აჭარის დაცულ ტერიტორიებზე ტურიზმის მდგრადი განვითარების სტრატეგია და სამოქმედო გეგმა“, რომელიც გაეროს განვითარების პროგრამის პროექტის „აჭარის დაცული ტერიტორიების გაფართოება და მათი მართვის დახვეწა“ ფარგლებში შემუშავდა, მიზნად ისახავს, უზრუნველყოს პრაგმატული სტრატეგია და გეგმა ტურიზმიდან შემოსავლების მდგრადი ზრდისთვის ისე, რომ ამან უარყოფითად არ იმოქმედოს აჭარის დაცული ტერიტორიების კონსერვაციის ამოცანებზე.

„აჭარის დაცული ტერიტორიების გაფართოება და მათი მართვის დახვეწაში“, რომელიც 2015 წელს შემუშავდა, განისაზღვრა „დაცულ ტერიტორიებზე ტურისტული აქტივობების სისტემატური, კონტროლირებადი და ერთობლივი განვითარების“ პრინციპები,

რომელთა მიზანიც ადმინისტრაციისა და ადგილობრივი თემებისთვის სარგებლის მოტანაა. ეს არის ის ჩარჩო, რომლის ფარგლებშიც შემუშავდა „მაჭახელას ეროვნულ პარკში ტურიზმის მდგრადი განვითარების სტრატეგია და სამოქმედო გეგმა“.

ახლადდაარსებული მაჭახელას ეროვნული პარკი, მტირალას ეროვნულ პარკსა და კინტრიშის დაცულ ტერიტორიებთან ერთად, კონსერვაციის პრიორიტეტული ტერიტორიაა მთის ტიპის კოლხური ეკოსისტემების შესანარჩუნებლად. მაჭახელას ეროვნული პარკის დაარსების და თურქეთის ჯამილის ბიოსფერულ ნაკრძალთან ტრანსსასაზღვრო დაცული ტერიტორიის შექმნის შესაძლებლობის გათვალისწინებით, ამ ტერიტორიას ტურიზმის განვითარების უდიდესი პოტენციალი აქვს.

2.2. გეგმის მიზანი და ამოცანები

„მაჭახელის ეროვნულ პარკში ტურიზმის მდგრადი განვითარების სტრატეგიის“ **საერთო მიზანი** არის სახელმძღვანელო პრინციპების შემუშავება ამ დაცული ტერიტორიისა და მისი დამხმარე ზონის ფარგლებში ტურიზმის მდგრადი განვითარებისთვის.

სტრატეგიისა და სამოქმედო გეგმის **ზოგადი მიზანია**:

- » მაჭახელის ეროვნულ პარკში ტურიზმის მდგრადი განვითარება ისეთი მრავალფეროვანი სერვისების და აქტივობების პოპულარიზაციის გზით, რომლებიც ხელს უწყობს ამ ტერიტორიის ბუნებრივი და კულტურული ღირებულებების გაძლიერებას. ამ აქტივობების უზრუნველყოფა უნდა მოხდეს მინიმალური ზეგავლენის მქონე და გარემოსთან ადაპტირებული მდგრადი ინფრასტრუქტურის განვითარების გზით.

სტრატეგიის **სპეციფიკური ამოცანებია**:

- » იდენტიფიცირებული საბაზრო სეგმენტებისთვის ისეთი სერვისების და აქტივობების განსაზღვრა და შექმნა, რომლებიც ხელს უწყობს ბუნებრივი და კულტურული ღირებულებების პოპულარიზაციას.
- » ტურისტული აქტივობებიდან ეკონომიკური შემოსავლების გენერირება, შემოსავლების მიღების მდგრადი მექანიზმების შემუშავების და განხორციელების გზით.
- » მაჭახელას ეროვნული პარკის მახლობლად მცხოვრები თემების სოციალური და ეკონომიკური მდგომარეობის გაუმჯობესება ტურისტული საქმიანობის მეშვეობით.

- » მაჭახელას ეროვნული პარკის ბუნებრივი და კულტურული რესურსების შენარჩუნება და გაძლიერება.
- » ადგილობრივი თემების ჩართვა ტურიზმის განვითარებასა და პარკის შენარჩუნებაში.

2.3. ზოგადი მიდგომა

სტრატეგიისა და სამოქმედო გეგმის მიდგომა ითვალისწინებს მდგრადი ტურიზმის შემდეგ პრინციპებს:

სტრატეგიის სახელმძღვანელო პრინციპებია:

- » **კოორდინაცია:** ყველა დაინტერესებულ მხარესთან კოორდინაციის და თანამშრომლობის გაძლიერება ერთიანი მიდგომის ჩამოსაყალიბებლად. პარტნიორებთან კოორდინაციის გასაძლიერებლად რეკომენდებულია მაჭახელას ეროვნული პარკის მონაწილეობა მრჩეველთა რეგიონულ საბჭოში.
- » **მონაწილეობა:** ტურიზმის და ბიომრავალფეროვნების ერთიანი მართვისთვის გადამწყვეტი მნიშვნელობა ენიჭება ადგილობრივი თემების და ტურიზმის ინდუსტრიის კერძო სექტორის მონაწილეობას და აქტიურ ჩართულობას. დაცული ტერიტორიის მთლიანობის და კონსერვაციის უზრუნველყოფისთვის უდიდესი მნიშვნელობა აქვს ასევე ადგილობრივი თემების ჩართვას გადაწყვეტილების მიღების პროცესში; ასევე, უმნიშვნელოვანესია ტურიზმის ინდუსტრიის კერძო სექტორის მონაწილეობა ისეთი საბაზრო პროდუქტების განსაზღვრაში, რომლებიც ტურისტებისთვის მიმზიდველი იქნება. გარდა ამისა, უზრუნველყოფილი უნდა იქნეს ქალების სათანადო წარმომადგენლობა თანამონაწილეობით სტრუქტურებში. გენდერული ხედვა, რაც ქალების გაძლიერებას ითვალისწინებს მათთვის ბიზნესშესაძლებლობების შექმნის და მათი შესაძლებლობების გაძლიერების გზით, ასევე მნიშვნელოვანი საკითხია ამ ტერიტორიაზე ტურიზმის განვითარებისთვის.
- » **ფინანსური მდგრადობა:** ტურიზმის განვითარების მეშვეობით მოსალოდნელია ფინანსური რესურსების ზრდა ისე, რომ დაცული ტერიტორია ნაკლებად იყოს დამოკიდებული გარე დაფინანსებაზე. რეკომენდებულია ხარჯთსარგებლიანი ვარიანტები მდგრადი ეკონომიკური შემოსავლის მისაღებად, რომლის გამოყენებაც შესაძლებელი იქნება დაცული ტერიტორიის კონსერვაციის და მართვის აქტივობებისთვის.

- » **კონსერვაცია:** ტურიზმის მდგრადი განვითარებისთვის მუდმივი მონიტორინგია საჭირო, რათა მინიმუმამდე შემცირდეს გარემოზე ისეთი ზეგავლენა, როგორიცაა წყლის დაბინძურება თუ გარემოს დეგრადაცია. გარემოსდაცვით საკითხებზე განათლება და განმარტება ასევე ერთ-ერთი საშუალებაა, რომლითაც შესაძლებელია ცნობიერების ამაღლება და ინფორმაციის მიწოდება დაცული ტერიტორიის მნიშვნელობისა და ღირებულებების შესახებ.
- » **ვიზიტორთა კმაყოფილება:** მდგრადი ტურიზმის მიზანია, უზრუნველყოს ტურისტების კმაყოფილების მაღალი დონე და შინაარსიანი გამოცდილება, რაც უნდა მოხდეს ხარისხიანი სერვისების შეთავაზების, გარემოსდაცვით და კონსერვაციის საკითხებზე ცნობიერების ამაღლების და ეკოლოგიურად რაციონალური ქმედებების ხელშეწყობის გზით.

მაჭახელას ეროვნული პარკის მიზნებისთვის კიდევ ორი პრინციპია საგანგებოდ განსაზღვრული:

- » **კონტაქტების დამყარება:** მტირალას ეროვნულ პარკსა და კინტრიშის დაცულ ტერიტორიებთან მჭიდრო პარტნიორობის დამყარება ერთ-ერთი მთავარი მიზანია იმ საწყის ნაბიჯებთან ერთად, რომლებიც ჯამილის ბიოსფერულ ნაკრძალთან (თურქეთი) ტრანსსასაზღვრო შეთანხმების მისაღწევად გადაიდგმება.
- » **ავთენტურობა:** მაჭახელის ეროვნულ პარკში მნიშვნელოვანი კულტურული და ეთნოგრაფიული რესურსებია, რომლებიც დაცვას და პოპულარიზაციას საჭიროებს. ისეთი ტურისტული პროდუქტის შექმნა, რომელიც გააძლიერებს ადგილობრივ სოფლებში შემორჩენილ ტრადიციებს, მნიშვნელოვნად გაამდიდრებს ვიზიტორების გამოცდილებას.

ნახატი 1: ნახატი 1: მაჭახელას ეროვნული პარკის სტრატეგიის და სამოქმედო გეგმის სახელმძღვანელო პრინციპები.

2.4. მეთოდოლოგია

„მაჭახელას ეროვნული პარკის სტრატეგია და სამოქმედო გეგმა“ ფართო კვლევისა და კონსულტაციების საფუძველზე შემუშავდა. 7-17 აპრილს ჩატარდა სავსელი სამუშაოები არსებული და პოტენციური ტურისტული პროდუქტების და სერვისების დეტალური შესწავლისთვის. სტრუქტურულიზებული ინტერვიუები ჩატარდა ისეთ ძირითად დაინტერესებულ მხარეებთან, როგორებიცაა მაჭახელის პარკის ადმინისტრაციული პერსონალი, ტურისტული სერვისის ადგილობრივი პროვაიდერები, ეროვნული ექსპერტები და სხვა.

28 სექტემბერს კონსულტაცია ჩატარდა დაინტერესებულ მხარეებთან სტრატეგიის პროექტის განხილვის და საბოლოო შეთანხმების მიზნით; მათი შენიშვნები გათვალისწინებული იქნა მაჭახელას ეროვნული პარკის 2016-2020 წლების სტრატეგიის და სამოქმედო გეგმის საბოლოო ვერსიაში.

ნახატი 2: მაჭახელას ეროვნული პარკის დოკუმენტის შემუშავების პროცესი. წყარო: HIDRIA

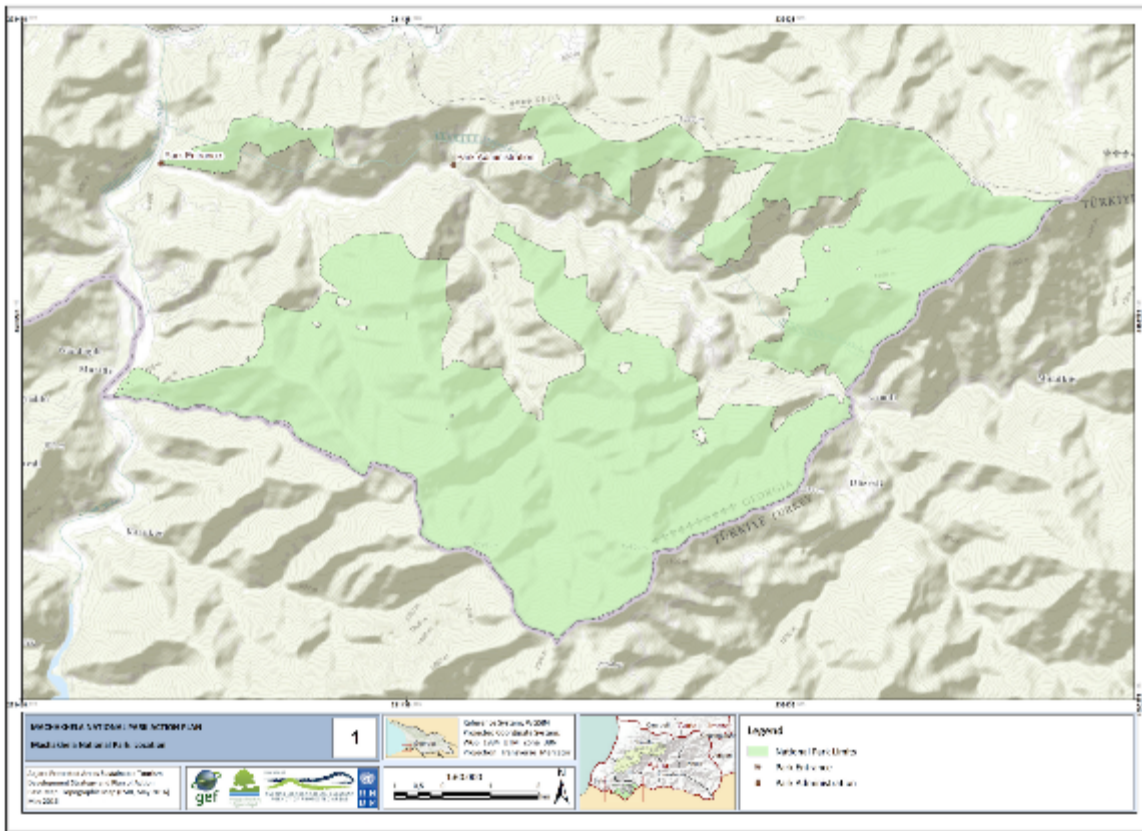
აჭარაში ტურიზმის მდგრადი განვითარების სტრატეგია და სამოქმედო გეგმა;
 საველე სამუშაოები; სტრუქტურირებული ინტერვიუები ძირითად დაინტერესებულ მხარეებთან;
 მაჭახელას ეროვნული პარკის სტრატეგიის და სამოქმედო გეგმის პროექტი;
 საბოლოო შეთანხმების სემინარი;
 მაჭახელას ეროვნულ პარკში ტურიზმის მდგრადი განვითარების სტრატეგია და სამოქმედო გეგმა

3. მაჭახელას ეროვნული პარკი და მისი დამხმარე ზონა

3.1. ზოგადი ინფორმაცია

მაჭახელას ეროვნული პარკი, რომლის ფართობიც 7,359.44 ჰექტარს შეადგენს, ბათუმიდან 25 კილომეტრში, მდინარე მაჭახელისწყალის ხეობაში მდებარეობს. ეროვნულ პარკად ის 2012 წლის მაისში დაარსდა, მაგრამ ოფიციალურად მხოლოდ 2015 წლის მაისში გამოცხადდა და აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის დაცული ტერიტორიების სისტემის ნაწილი გახდა.

მაჭახელას ეროვნული პარკი ქედის და ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტების ადმინისტრაციულ საზღვრებში მდებარეობს. სამხრეთით ის თურქეთში ჯამილის ბიოსფერულ ნაკრძალს ესაზღვრება, რაც ამ ტერიტორიების უკეთესი დაცვისა და მართვის მიზნით ტრანსსასაზღვრო თანამშრომლობის შესანიშნავ შესაძლებლობას ქმნის. ტრანსსასაზღვრო კონსერვაციის საჭიროებას ერთ-ერთ პრიორიტეტად აღიარებს კავკასიის რეგიონის სხვადასხვა ექსპერტი, რასაც ისეთი საერთაშორისო ორგანიზაციები ადასტურებს, როგორებიცაა გაეროს განვითარების პროგრამა (ზ. მანველიძე, 2012) და ბუნების კონსერვაციის საერთაშორისო კავშირი (ბუნების კონსერვაციის საერთაშორისო კავშირი, 2013).

ნახატი 3: მაჭახელას ეროვნული პარკის მდებარეობის რუკა.

მაჭახელას ეროვნული პარკი, თურქეთის ჯამილის ბიოსფერულ ნაკრძალს, აჭარის მტრალას ეროვნულ პარკსა და კინტრიშის ნაკრძალთან ერთად, იმ ეკოლოგიური დერეფნის ნაწილია, რომელიც კოლხური ტყეების ეკოსისტემის შენარჩუნებისთვის შეიქმნა. კოლხური ტყე ზომიერი სარტყლის შერეული ტყის ეკოსისტემის სახეობაა, რომლისთვისაც დამახასიათებელია მესამეული პერიოდის რელიქტური სახეობების სიჭარბე; ეს რელიქტური სახეობები უძველესი ხანიდან არის შემორჩენილი, როდესაც დასავლეთ კავკასიაში არ იყო მყინვარული ხანა და კლიმატი ტყის დეგრადაციაზე არ მოქმედებდა. თუმცა ადამიანის აქტივობებმა, კერძოდ ტყის ჭარბმა ჩეხვამ, დროთა განმავლობაში გავლენა მოახდინა ამ რეგიონის ავთენტურ ტყეებზე და ტყის სტრუქტურის, პროდუქტიულობის და ბიომრავალფეროვნების დაკარგვა მოიტანა. ამიტომ, კოლხური ტყე ახლა გაქრობის საფრთხის წინაშე მყოფ ეკოსისტემად ითვლება და საჭიროა მისი დაცვა და აღდგენა.

ბოლოდროინდელი კვლევების თანახმად (ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტის ანგარიში, 2015), მაჭახელას ეროვნული პარკის მცენარეული საფარის თითქმის 70%-ს კოლხური ტყეების პოპულაცია შეადგენს, რომელშიც შედის მარადმწვანე ბუჩქნარის ქვედა ფენა ენდემური სახეობებით, როგორიცაა უნგერის შქერი (*Rhododendron ungeri*) და სხვა გავრცელებულ სახეობებით, როგორიცაა წყავი (*Laurocerasus officinalis*) ან კოლხური ბუჩქი (*Buxus colchica*), რომელთა უმეტესობაც მესამეული პერიოდის რელიქტურ

სახეობებად მიიჩნევა ევროპულ კონტექსტში. ნოტიო კლიმატის ქვედა სარტყლის ტყეებში ჭარბობს წიფელი (*Fagus orientalis*) და წაბლი (*Castanea sativa*). ყველაზე დეგრადირებულ ნაწილებში თავდაპირველი ტყეები მეორადმა მცენარეულმა პოპულაციამ ჩაანაცვლა, მათ შორის ისეთმა გავრცელებულმა სახეობებმა, როგორიცაა შავი მურყანი (*Alnus glutinosa*).

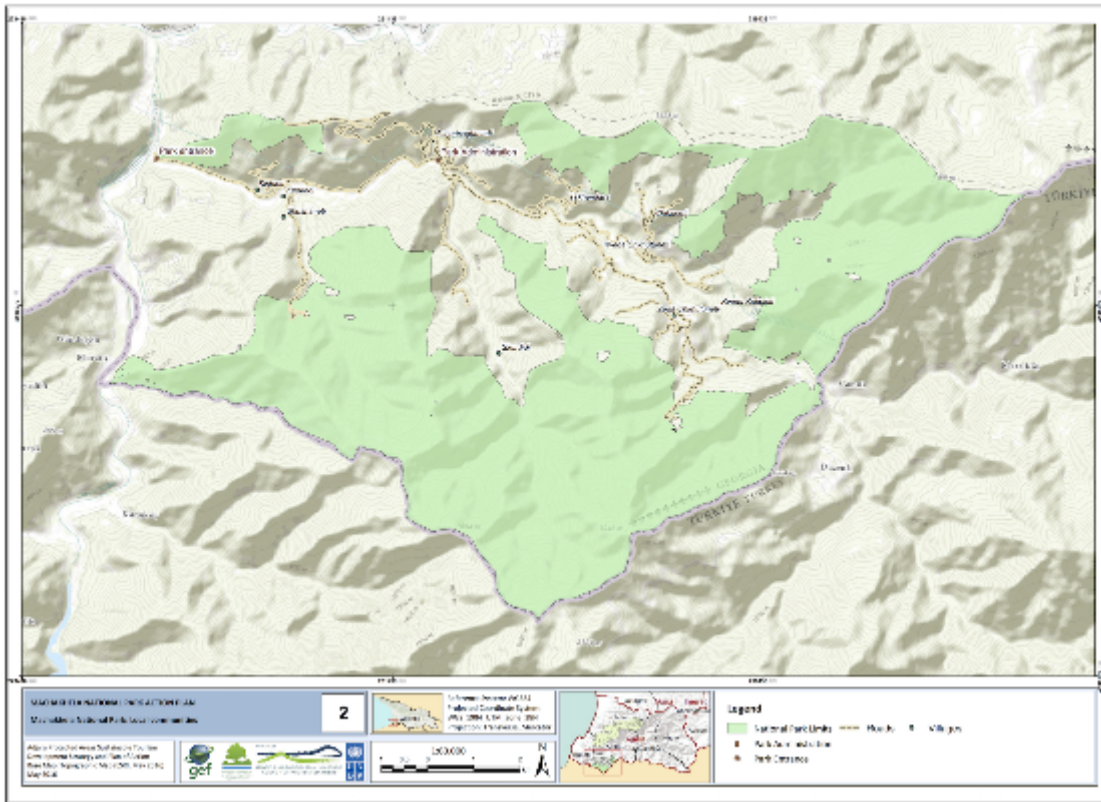
კოლხური ტყეები მნიშვნელოვან ჰაბიტატს უზრუნველყოფს დიდი ძუძუმწოვრებისთვის, მათ შორის, მურა დათვისათვის და ქვედა სარტყლის ტყეების ბინადარი სხვა ისეთი მნიშვნელოვანი სახეობებისთვის, როგორებიცაა ტურა (*Canis aureus*), ფოცხვერი (*Lynx lynx*), შველი (*Capreolus capreolus*), გარეული ღორი (*Sus scrofa*) და მგელი (*Canis lupus*).

ის ადგილები, სადაც ზრდასრული კოლხური ტყეებია კარგად შენარჩუნებული, ხელუხლებელი ბუნებითა და თვალწარმტაცი ლანდშაფტით გამოირჩევა, რაც მნიშვნელოვანი სტიმულია ვიზიტორებისთვის, ეწვიონ პარკს. ამიტომ, დაცული ტერიტორიების სააგენტოსა და მაჭახელას ეროვნული პარკის ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი პრიორიტეტი ტურისტული აქტივობების ისე შემუშავებაა, რომ ისინი კონსერვაციის ამოცანას შეესაბამებოდეს.

ბუნებრივი ღირებულებების გარდა, პარკის ტერიტორია და მისი შემოგარენი მდიდარი კულტურული და ისტორიული მემკვიდრეობით გამოირჩევა - შუა საუკუნეების ცხემლარის ხიდი და ბევრი სხვა თაღოვანი ხიდი, გვარას ციხე (ჩვ. წ. აღ.-მდე VI-VII ს.), ეკლესიები და მონასტრები და სხვა ეთნოგრაფიული ღირსშესანიშნაობები, მაგალითად, უძველესი საწნახელი. მაჭახელის კულტურული სიმდიდრის ნაწილია პოპულარული ფესტივალები და დღესასწაულები; მათგან აღსანიშნავია ფესტივალი „მაჭახლობა“, რომელიც სექტემბრის მეორე ნახევარში იმართება.

რვა სოფელი, სადაც 3,048 ადამიანი ცხოვრობს, მდებარეობს იმ ტერიტორიაზე, რაზეც მაჭახელას ეროვნული პარკი ახდენს გავლენას. ამ ხალხს საკუთარი მეურნეობა აქვს. ისინი სოფლის მეურნეობით და ადგილობრივი პროდუქტების წარმოებით ირჩენენ თავს, რაც აგროტურიზმის და სოფლის ტურიზმის განვითარების შესაძლებლობას ქმნის, რომელიც ვიზიტორებს საშუალებას მისცემს, გაეცნონ ადგილობრივი თემების კულტურასა და ტრადიციებს, ხოლო ადგილობრივ მოსახლეობას შემოსავლის დამატებით წყაროს გაუჩენს.

3.2. სოციალურ-ეკონომიკური ბაზა

ნახატი 4: მაჭახელის დამზარე ზონის რუკა. წყარო: HIDRIA

დემოგრაფიული მონაცემები

მაჭახელას ეროვნული პარკის შემოგარენში მუდმივი ბინადრებით დასახლებული 8 სოფელი მდებარეობს, რომელთა მოსახლეობა 3,048 ადამიანს აღწევს. მოსახლეობის საშუალო სიმჭიდროვე 324-ს (+/- 202) შეადგენს; ყველაზე ცოტა, 112 ადამიანი, სკურდიდში ცხოვრობს, ხოლო ყველაზე ბევრი - 853, ქედქედში/სინდიეთში ცხოვრობს.

სოფელი	ოჯახები		მუდმივი ბინადარი					მოსახლეობის ფაქტობრივი რაოდენობა		
	სულ	მათ შორის: დროებით ტოვებს სოფელს	სულ	ქალი	კაცი	დროებით ტოვებს სოფელს		სულ	ქალი	კაცი
						ქალი	კაცი			
ქვედა ქოქოლეთი	42	4	150	70	80	9	12	129	61	68
სკურდიდი	27	0	112	48	64	0	0	112	48	64
ჩიქუნეთი	107	4	441	199	242	11	13	417	188	229
ზედა	106	13	410	215	195	34	31	345	181	164

ჩხოტუნეთი										
ქვედა ჩხოტუნეთი	69	7	287	140	147	18	18	251	122	129
ქედქედი/სინდითი	178	25	853	419	434	49	51	753	370	383
აჭარისადმართი	122	10	573	227	346	20	30	523	207	316
ცხემლარა	52	8	222	97	125	13	17	192	84	108
მაჭახელის თემი, სულ	703	71	3,048	1,415	1,633	154	172	2,722	1,261	1,461

ცხრილი 1: მაჭახელის დაცული ტერიტორიის დამხმარე ზონის დასახლებების (მაჭახელის თემი) დემოგრაფიული მონაცემები. წყარო: ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტი

მაჭახელის ხეობაში ოჯახის საშუალო ზომა საქართველოს საშუალო მაჩვენებელზე (ოჯახში 3-4 წევრი) მაღალია. ადგილობრივთა უმეტესობა 18-65 წლის ასაკობრივ ჯგუფშია.

აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის თურქეთთან სიახლოვის გამო მაღალია სამუშაოს მაძიებელთა მიგრაცია თურქეთსა და სხვა ქვეყნებში. ბევრი ოჯახის წევრები საზღვარგარეთ მიდიან მუდმივ სამუშაოზე ან სეზონურ სამუშაოზე (თხილის პლანტაციებში თურქეთში), ხოლო მათი უმრავლესობა მამაკაცია. სოციალური პრობლემების, უმუშევრობისა და საგზაო კომუნიკაციის არარსებობის გამო, მაღალია მიგრაცია სკურდიდიდან. საზღვარგარეთ გენერირებული შემოსავლები მნიშვნელოვან როლს თამაშობს იმ ოჯახებისთვის, რომელთა წევრებიც სეზონურ სამუშაოზე მიდიან უცხო ქვეყნებში.

მაჭახელის დამხმარე ზონის მოსახლეობის უმეტესობა სოფლის მეურნეობით - მიწათმოქმედებითა და მეცხოველეობით არის დაკავებული. ისიც უნდა აღინიშნოს, რომ სასოფლო-სამეურნეო პროდუქციის გაყიდვიდან ამ მოსახლეობის შემოსავლები ძალიან დაბალია.

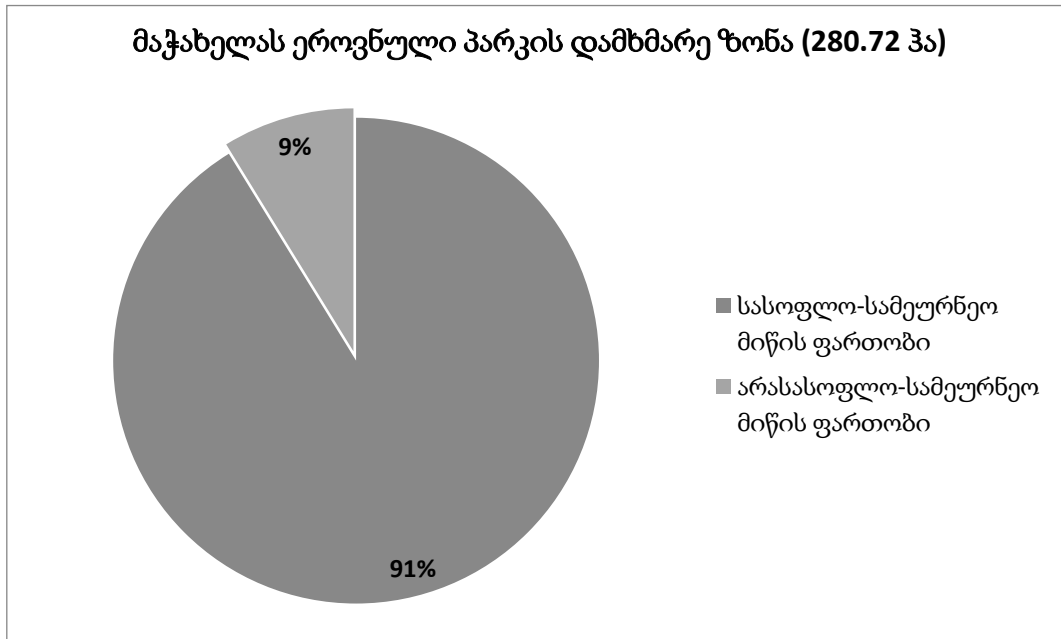
მოსახლეობის დიდი ნაწილი საჯარო სექტორშია დასაქმებული და მათ შემოსავლებს, ძირითადად, ხელფასი შეადგენს. კერძო სექტორიდან და საპენსიო შემოსავლები მეორე ადგილზეა; ამ შემოსავლების განაწილება თითქმის თანაბარია.

ეკონომიკური მონაცემები

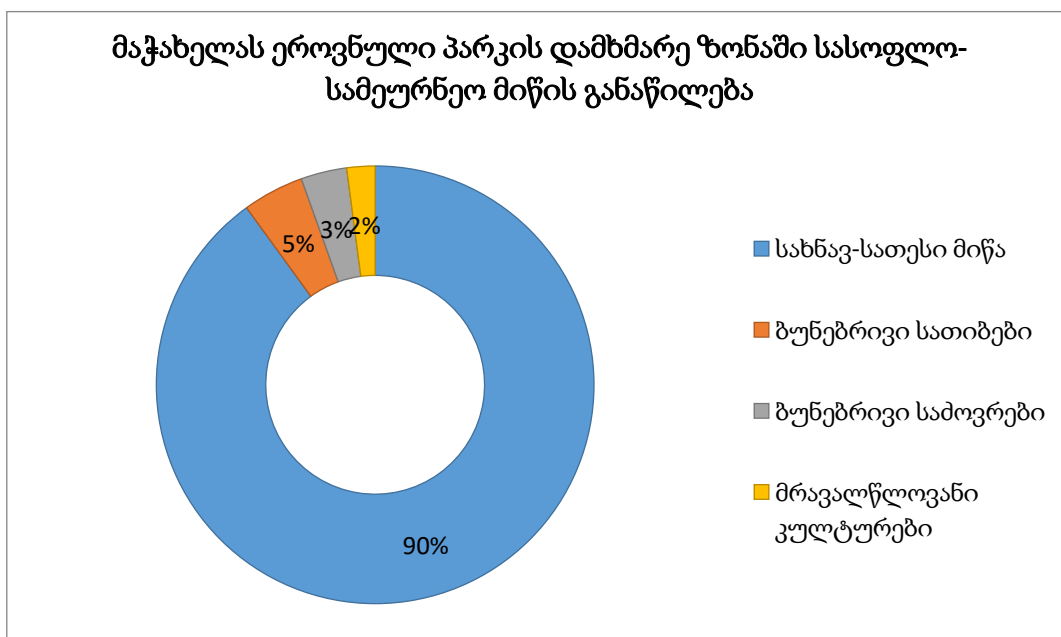
ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტის მიერ ამ რაიონში ჩატარებული კვლევის თანახმად, მაჭახელას ეროვნული პარკის დამხმარე ზონაში ყველაზე მნიშვნელოვანი ეკონომიკური საქმიანობებია:

» სოფლის მეურნეობა და მეცხოველეობა

2014 წელს, მაჭახელას ეროვნული პარკის მიმდებარედ არსებული ფერმების მთლიანი ფართობი 280,72 ჰა-ს შეადგენდა, რომელთაგანაც 256,09 ჰა სასოფლო-სამეურნეო მიწა იყო (მათ შორის, სახნავ-სათესი მიწა - 230,49 ჰა, ბუნებრივი სათიბები - 11,58 ჰა, ბუნებრივი საძოვრები - 8,69 ჰა და მრავალწლოვანი კულტურები - 5,33 ჰა). არასასოფლო-სამეურნეო მიწის მთლიანი ფართობი 24,63 ჰა-ს შეადგენდა.

ნახატი 5: სასოფლო-სამეურნეო მიწის ფართობი მაჭახელას ეროვნულ პარკში. წყარო:

ნახატი 6: მიწის განაწილება მისი გამოყენების მიზნის მიხედვით. წყარო:

სოფლის მეურნეობის მთავარი დარგებია მემცენარეობა, მეფუტკრეობა და მეცხოველეობა. თემს ასევე მოჰყავთ სხვადასხვა ხილი - წაბლი, კაკალი, მანდარინი, ვაშლი, ალუბალი, ალუჩა, ატამი, ქლიავი, ჟოლო, ლეღვი და სხვა.

ა) *მემცენარეობა*: მე-19 საუკუნიდან მოყოლებული სიმინდი შეუცვლელი კულტურა გახდა და დღესაც მთავარი მარცვლეულია, რომელიც აქ მოჰყავთ. სიმინდი ძირითადად დათესილია მთების ტერასულ ფერდობებზე, უფრო სამხრეთის მხარეს, ვიდრე ჩრდილოეთის მხარეს მდებარე ფერდობებზე. ნათესები დიდ ფართობებს ფარავს, რაც ჩაის პლანტაციების გაჩეხის შედეგია. თითოეულ შინამეურნეობას მინიმუმ 500 კგ-დან 1 ტონამდე სიმინდი მოჰყავს. კარტოფილი და ლობიოც წამყვანი კულტურებია გასული საუკუნის მიწურულიდან დღემდე.

ბოლო 15 წლის განმავლობაში, საბაზრო ეკონომიკის პირობებში, სოფლის მეურნეობის წარმოებაში მომხდარმა ძირეულმა ცვლილებებმა გასული საუკუნის წამყვანი კულტურების (ჩაი, თამბაქო) წარმოების შემცირება გამოიწვია და მოსახლეობა ტრადიციულ ეკონომიკურ საქმიანობებს მიუბრუნდა (სიმინდის, კარტოფილის და ლობიოს მოყვანა, თხილის ინტენსიური გაშენება და მეფუტკრეობა).

ბ) *ვაზის მოყვანა*: კირქვის სარდაფები, სხვადასხვა ზომის საწნახლები, ვაზის უძველესი ჯიშები, რომლებიც მაჭახელის ხეობაშია ნაპოვნი, ვაზის მოყვანის და ღვინის წარმოების განვითარებაზე მიუთითებს. გასული საუკუნის 30-იან წლებამდე აქ მაღლარი ვენახი იყო გავრცელებული, რომელიც ხეებზე იყო გაშვებული. თუმცა, 1930-იანი წლების მეორე ნახევრიდან დაბლარი ვენახის კულტივირება დაიწყო. ხეობაში ძირითადად მოშენებული იყო ვაზის შემდეგი ჯიშები: კოლოშა, დუდლო, ცხენიძუძუ, ჩხავერი, მისკეთი, ბოსტნური, ქვაბთური, ჩიტაყურძენა, ხარისთვალა, ლივანური, კლარჯული, შავშური.

დღეს სულ რამდენიმე ოჯახია, რომელთათვისაც ვენახის მოშენება შემოსავლის მთავარ წყაროს წარმოადგენს. პროდუქციის ნაწილით ისინი სხვადასხვა ალკოჰოლურ სასმელს (ღვინო, არაყი) ამზადებენ და ადგილობრივ ბაზარზე ჰყიდიან.

გ) *მეფუტკრეობა*: მეფუტკრეობას მნიშვნელოვანი ადგილი უკავია მაჭახელას ეროვნული პარკის სოფლების საქმიანობაში. მაჭახელის ხეობაში 3 ტიპის მეფუტკრეობაა გავრცელებული - ტყის მეფუტკრეობა (ინდური ფუტკარი, ხის ფუტკარი), ნაწილობრივ მოშინაურებული (ბუდეები ხეზე) და მოშინაურებული (ხელოვნურად მოწყობილი სკა). ზამთარში სკები ძირითადად სოფლებში და მდინარის გასწვრივ ტერიტორიაზეა განთავსებული, ხოლო ზაფხულში - მთის ფერდობებზე.

დ) *მეცხოველეობა*: მაჭახელის ხეობაში ცხვარი და თხა ჰყავდათ რძის და ხორცის მისაღებად. დღეს ცხვრის მოშენება აღარ ხდება, ხოლო თხების რაოდენობა

მნიშვნელოვნადაა შემცირებული. მსხვილფეხა საქონელი, ძირითადად, შემოღობილ ტერიტორიებზეა. საქონლის 5-10% ტყეში ძოვს. ბოლო წლებში ღორების მოშენება დაიწყო.

ე) კიდევ ერთი საქმიანობა *ხე-ტყის მასალის წარმოება* იყო, რაც განმანადგურებელი იყო ლანდშაფტისთვის. ხეზე კვეთის და სამშენებლო სამუშაოების ნიმუშები შემორჩენილია საცხოვრებელ სახლებსა და მეჩეთებში.

» მეთევზეობა

მეთევზეობაც ერთ-ერთი ძირითადი საქმიანობა და შემოსავლის წყარო იყო ადგილობრივი მოსახლეობისთვის. მდინარის გასწვრივ საკალმახეებია მოწყობილი, სადაც ამერიკული ცისარტყელა კალმახია (*Oncorhynchus mykiss*) მოშენებული. თუმცა, საკალმახეებს საფრთხეს უქმნის მაჭახელის წყალშემკრებ აუზსა და აჭარისწყლის ხეობაში ჰიდროელექტროსადგურის მშენებლობის გამო.

» ტურიზმი

მაჭახელა თავისი ბუნებითა და კულტურული ღირსშესანიშნაობებით ვიზიტორებს იზიდავს. რამდენიმე ოჯახმა ტურისტებს გაუღო კარი და განთავსებას სთავაზობს. ტურისტული საქმიანობა ადგილობრივი მოსახლეობის დამატებითი შემოსავლის წყაროა და მოიცავს **სასტუმროს, საოჯახო სასტუმროსა და რესტორნის ბიზნესს**; ეს უკანასკნელი, ჩვეულებრივ, კალმახის მოშენებასა და ფერმერობასთან არის კომბინირებული. საოჯახო სასტუმროები განთავსებულია ზედა ჩხუტუნეთში, ცხემლარსა და ჩიქუნეთში.

რესტორნები, ჩვეულებრივ, მდინარის გასწვრივ არის მოწყობილი. ეს ბიზნესი შეიძლება უფრო განვითარდეს მცირე ზომის რესტორნებისა და კაფეების ღია ცის ქვეშ მოწყობით.

საბაზისო ინფრასტრუქტურა

შავი ზღვის ეკო აკადემიის მიერ ჩატარებული ადგილობრივი თემების ანალიზი გვიჩვენებს, რომ წყალმომარაგების ინფრასტრუქტურა ბევრ თემში მძიმე მდგომარეობაშია, ხოლო კანალიზაცია პრაქტიკულად არ არსებობს.

ინტერნეტით დაფარვა და სატელეფონო კავშირი ასევე შეზღუდულია ზოგ თემში.

მოსახლეობის უმეტესობა გასათბობად მხოლოდ შეშას იყენებს.

4. ტერიტორიის შეფასება

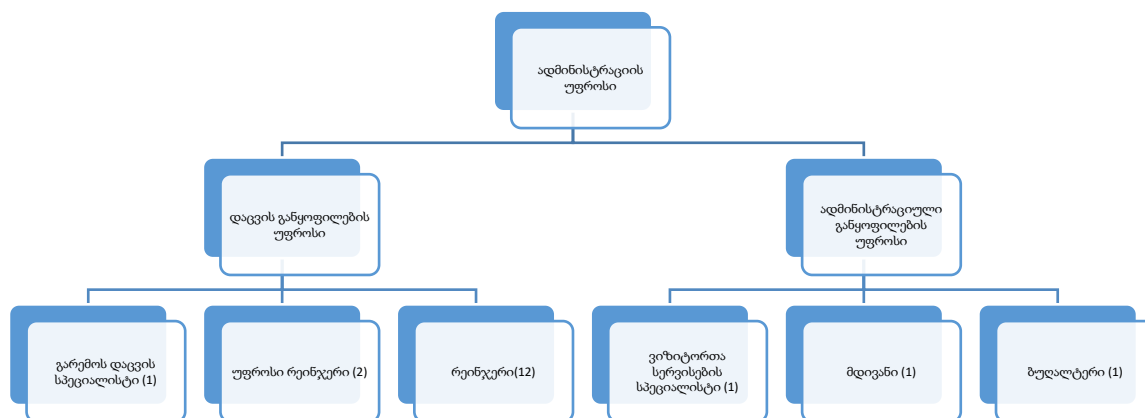
4.1. მაჭახელას ეროვნული პარკის მენეჯმენტი და ადმინისტრაცია

4.1.1. მენეჯმენტის სისტემა

ადმინისტრაცია და ადამიანური რესურსები

მაჭახელას ეროვნული პარკის ადმინისტრაცია სოფელ აჭარისადმართში (ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტი), ეროვნული პარკის შესასვლელთან, მდინარე მაჭახელას ნაპირზე მდებარეობს. მდებარეობა მოსახერხებელია და აადვილებს ადგილობრივ თემებთან რეგულარულ ურთიერთობას.

მაჭახელას ეროვნული პარკის მთელი პერსონალი 21 ადამიანს ითვლის, მათ შორის 3 მენეჯერი, გარემოს დაცვის სპეციალისტი, ვიზიტორთა სერვისების სპეციალისტი, მდივანი, ბუღალტერი და 14 რეინჯერი. ქვემოთ მოცემულია პარკის ორგანიზაციული სტრუქტურა.

ნახატი 7: მაჭახელას ეროვნული პარკის ორგანიზაციული სტრუქტურა. წყარო: მაჭახელას ეროვნული პარკი

ბიუჯეტი

აჭარის დაცული ტერიტორიების ბიუჯეტი სამ მთავარ წყაროზეა დამოკიდებული: სახელმწიფო ბიუჯეტი, საერთაშორისო ორგანიზაციები და ტურიზმთან დაკავშირებული წყაროები.

მაჭახელის ეროვნულ პარკს არა აქვს დაფინანსება ისეთი მესამე მხარისგან, როგორც კავკასიის ბუნების ფონდია და არც ტურიზმთან დაკავშირებული წყაროებიდან ღებულობს შემოსავლებს, რადგან ტურისტული აქტივობები ჯერ არ შემუშავებულია.

2014 წელს მაჭახელას ეროვნული პარკის მთლიანი ბიუჯეტი **76.700 ლარს** შეადგენდა, საიდანაც 64.100 ლარი საბიუჯეტო დაფინანსება იყო, ხოლო 12.500 ლარი დაცული ტერიტორიების სააგენტოს შემოსავლებიდან მიიღო. 2015 წელს ეს ბიუჯეტი 104.000 ლარამდე გაიზარდა.

შემოსავლის წყაროები	2014
სახელწიფო ბიუჯეტი	64.200
დაცული ტერიტორიების სააგენტო	12.500
სულ	76.700 Gel

ცხრილი 2: მაჭახელას ეროვნული პარკის ბიუჯეტი. წყარო: მაჭახელას ეროვნული პარკის ადმინისტრაცია

4.1.2. მართვის არსებული გეგმა

ვინაიდან ახალი დაარსებულია, მაჭახელის პარკის ადმინისტრაცია კვლავ დემარკაციასა და ზონირებაზე მუშაობს. ზონირების განსაზღვრაზე ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტი მუშაობს: პირველადი წინადადება დაინტერესებულ მხარეებს მარტში წარედგინა. ეს ზონირება ნაჩვენებია ქვეთავში **4.13. ზონირება**.

მართვის გეგმა ჯერ არ შემუშავებულა. გაეროს განვითარების პროგრამის პროექტის „აჭარის დაცული ტერიტორიების გაფართოება და მათი მართვის დახვეწა“ ფარგლებში მოხდა ექსპერტის დაქირავება, რათა დაეხმაროს მაჭახელის პარკის ადმინისტრაციას და დაცული ტერიტორიების სააგენტოს დეტალური ექვსწლიანი მართვის გეგმის შემუშავების პროცესში. მართვის გეგმა მზად იქნება 2016 წლის ბოლოს ან 2017 წლის დასაწყისში.

ამ პროცესში, სავარაუდოდ, მოხდება მმართველობის სტრუქტურის შექმნის შეთავაზება და მხარდაჭერაც, რათა ეროვნული პარკის ინკლუზიური და მდგრადი მართვის მექანიზმი შემუშავდეს.

სტრატეგიის შემუშავების დროს, 2016 წლის აგვისტოში, „მაჭახელის და მტირალას მეგობართა ასოციაცია“ (კინტრიშის მაგალითზე დაყრდნობით) დაფუძნდა. სექტემბრის შემდეგ ასოციაციამ შეიმუშავა პროექტები: „ახალგაზრდა რეინჯერები“ და „სათემო რეინჯერები“. ასოციაციას ჰყავს დირექტორი, პროექტების კოორდინატორი, ადმინისტრატორი და სამი მოხალისე.

მეგობართა ასოციაციის მთავარი მისიაა:

- მტირალას და მაჭახელის ადმინისტრაციების გაძლიერება და მათი საქმიანობების ეფექტიანობის მხარდაჭერა.
- მტირალას და მაჭახელის პარკების პოპულარიზაცია საზოგადოებაში.
- დაგეგმვის და მართვის პროცესში ადგილობრივი თემების და სხვა დაინტერესებული მხარეების ჩართულობის გააქტიურება.
- დაცული ტერიტორიებისა და მათი დამხმარე ზონების სოფლების სოციალურ-ეკონომიკური პრობლემების გადაჭრის ხელშეწყობა.
- მტირალას და მაჭახელის მიმდებარე რაიონების განვითარების ხელშეწყობა.
- დაცული ტერიტორიების და რეგიონის განვითარებისთვის გამოყოფილი სახელმწიფო და დონორული დაფინანსების მონიტორინგი და განხორციელება.
- დაცული ტერიტორიების და რეგიონის განვითარებისთვის ფინანსური მდგრადობის უზრუნველყოფა.
- თანამშრომლობის ხელშეწყობა ადგილობრივ მუნიციპალიტეტებს, ცენტრალურ მთავრობასა და მაჭახელის და მტირალას დამხმარე ზონების ადგილობრივ თემებს შორის.
- საქართველოში დაცული ტერიტორიების მართვისა და მმართველობის დეცენტრალიზაციის მხარდაჭერა.

პარკის 2015 წლის სამოქმედო გეგმა მოიცავდა: სპეციალურ ტრენინგს რეინჯერებისთვის, პატრულირების მარშრუტების მოკვლევას და განსაზღვრას, ეკოსისტემების შეფასებას, გასაცნობი კურსების ორგანიზებას, შეხვედრებს სოფლების სკოლებთან და სპეციალური თემატური პროგრამების განხორციელებას ახალგაზრდა რეინჯერებისთვის, და მწვანე კალენდრის ღონისძიებების ორგანიზებას.

4.1.3. ზონირება

მაჭახელას ეროვნული პარკის საბოლოო ზონირება ჯერ არ დამტკიცებულა. თუმცა, პარკის მართვის გეგმის შემუშავებისთვის საფუძვლის უზრუნველსაყოფად, დაცული ტერიტორიების სააგენტომ, ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტის ექსპერტების დახმარებით, მაჭახელის წყალშემკრებ აუზში არსებული ბუნებრივი ჰაბიტატის და სახეობების მდგომარეობის კომპლექსური შეფასება ჩაატარა. შედეგად, განისაზღვრა **პირველადი ზონირება** შემდეგი 4 ინდიკატორის საფუძველზე: (ა) ლანდშაფტის სტაბილურობა, (ბ) რელიქტური სახეობების და გაქრობის საფრთხის წინაშე არსებული სახეობების სიმრავლე, (გ) მსხვილი ძუძუმწოვრების სიმრავლე და (დ) ტყის ხარისხი.

შემოთავაზებული ზონირება შემდეგ ზონებს მოიცავს დაცული ტერიტორიების შესახებ კანონის თანახმად (ბრძანება #96, 28/01/2008):

- **ბუნების მკაცრი დაცვის ზონა (ა ზონა):** შექმნილია ხელუხლებელი ბუნების შესანარჩუნებლად, არამანიპულაციური სამეცნიერო კვლევებისა და საგანმანათლებლო აქტივობების ჩასატარებლად.
- **ბუნების მართვადი დაცვის ზონა (ბ ზონა):** შექმნილია სასიცოცხლო გარემოს დაცვის, მოვლა-პატრონობისა და აღდგენის, აგრეთვე მანიპულაციური სამეცნიერო კვლევის, ტურიზმისა და საგანმანათლებლო საქმიანობისათვის.
- **ტრადიციული გამოყენების ზონა (გ ზონა):** შექმნილია ბუნების დაცვისა და განახლებადი ბუნებრივი რესურსების ტრადიციულ გამოყენებასთან დაკავშირებული სამეურნეო საქმიანობისათვის.
- **ვიზიტორთა ზონა (დ ზონა):** შექმნილია ბუნების დაცვის, რეკრეაციისა და საგანმანათლებლო საქმიანობისთვის, მათ შორის სალაშქრო ბილიკების, გადასახედი ბაქნების, საპიკნიკე და საკემპინგე ადგილების და განთავსების ობიექტების მოსაწყობად.

ზემოთ ჩამოთვლილი ზონების მთავარი მიზანია, დაცული იქნეს ბუნებრივი ეკოსისტემები და მათი ბიომრავალფეროვნება ისეთი აქტივობების დაშვებით, რომლებიც თავსებადია დაცული ტერიტორიის ამოცანებთან. გარდა ამისა, შემოთავაზებული იყო დამხმარე (ბუფერული) ზონის შექმნა იმისთვის, რომ უზრუნველყოფილი იყოს პარკის ადეკვატური მართვა იმ დროს, როდესაც ადგილობრივი თემები პარკის ტრადიციული გამოყენებას გააგრძელებენ. **დამხმარე ზონა (ე ზონა)** ასევე ხელსაყრელია ტურისტული, რეკრეაციული და საგანმანათლებლო აქტივობების განსავითარებლად, რომლებიც ბუნებრივი რესურსების მდგრად გამოყენებას დაემყარება. ასეთი აქტივობები შემოსავლის ახალ წყაროებს შექმნის ადგილობრივი მოსახლეობისთვის და ინვესტიციებისთვის დაცული ტერიტორიის კონსერვაციასა და ჰაბიტატის აღდგენაში.

ტყითსარგებლობის წესის შესაბამისად (საქართველოს მთავრობის დადგენილება #242, 2010 წლის 20 აგვისტო), დამხმარე ზონა შეიძლება „**განსაკუთრებული ფუნქციური დანიშნულების უბნად**“ განისაზღვროს, როგორც ეს ილიას უნივერსიტეტის კვლევაშია აღნიშნული. განსაკუთრებული ფუნქციური დანიშნულების უბნები მრავალფეროვანი ფუნქციების მქონე უბნებია, რომლებიც დაცული ტერიტორიების ფარგლებს გარეთ მდებარეობს და გამოყენებაზე დაწესებული შეზღუდვები მათზე არ ვრცელდება; თუმცა, არსებობს გარკვეული წესები და შეზღუდვები, რომელთა დაცვა საჭიროა ამ უბნების მდგრადი მართვის უზრუნველსაყოფად. ასეთი ზონის მართვის ამოცანები ხელს უნდა უწყობდეს და პრიორიტეტს ანიჭებდეს გარემოსდაცვით აქტივობებს, რომელთა მეშვეობით კავშირი მყარდება ეროვნულ პარკსა და მიმდებარე ტერიტორიას შორის. მნიშვნელოვანია, ტერიტორიაზე მცხოვრებ ადგილობრივ თემებთან თანამშრომლობის

გზით მოხდეს პარკის ფარგლებს გარეთ გავრცელებული ცალკეული სახეობების დაცვა, ლანდშაფტის და ბუნებრივი დერეფნების შენარჩუნება, ჰაბიტატის რღვევის მინიმიზება.

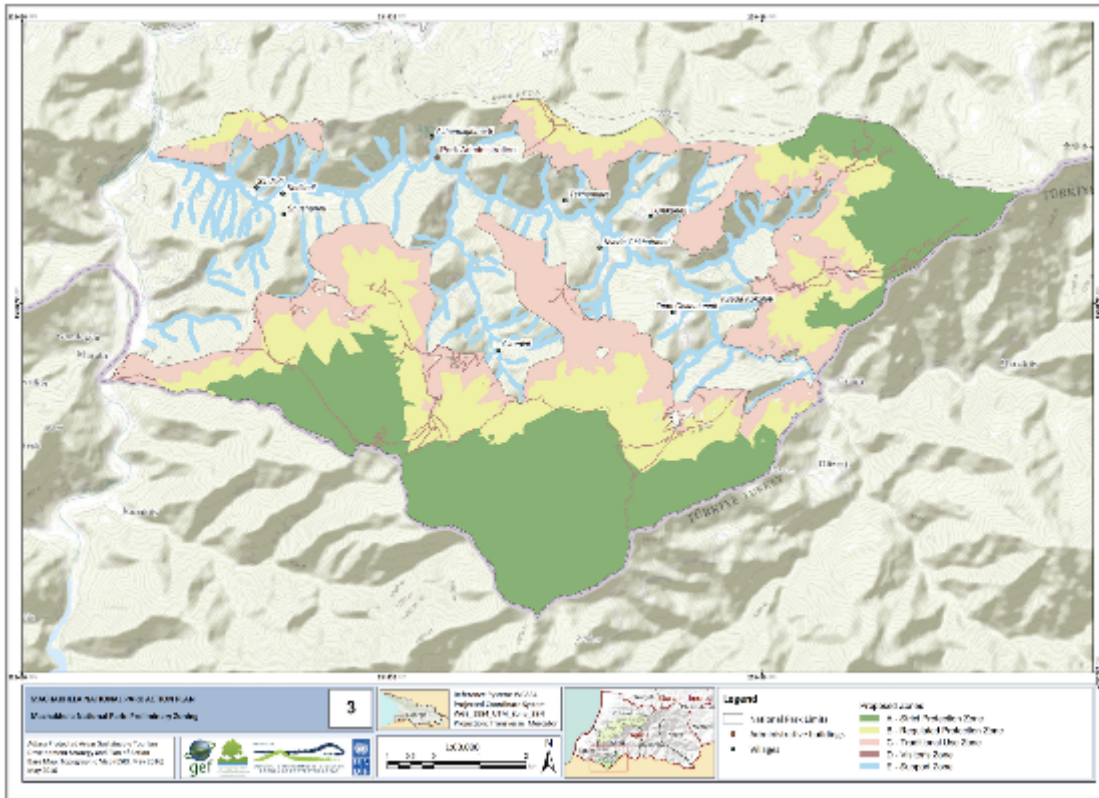
როგორც ზემოთ აღნიშნული ინფორმაციიდან გამომდინარეობს, რეკრეაციული და ტურისტული აქტივობების განვითარება შესაძლებელია დაცული ტერიტორიის უმეტეს უბანზე თუ ხდება მათი მართვა პარკის ბუნებრივი რესურსების და მნიშვნელოვანი ღირებულებების დაცვის უზრუნველსაყოფად. თუმცა, ილიას უნივერსიტეტის გუნდმა სპეციფიკური ამოცანები და პრიორიტეტები განსაზღვრა, რომელთა გათვალისწინებაც უნდა მოხდეს თითოეული შემოთავაზებული ზონისთვის.

ზონირება	მართვის რეკომენდებული ამოცანები და პრიორიტეტები
მკაცრი დაცვის ზონა	- სახეობათა კონსერვაციის, ჰაბიტატების, ეკოსისტემების, რელიეფების და ლანდშაფტებისთვის სრული პრიორიტეტის მინიჭება. - მხოლოდ ლიმიტირებული, არადესტრუქციული მართვის დაშვება.
მართვადი დაცვის ზონა	- ტერიტორიის მართვა ბუნებრივი ლანდშაფტის ღირებულებების კონსერვაციის, მოვლა-პატრონობისთვის. - ბუნებრივი პროცესების განვითარების უზრუნველყოფა მართვის მინიმალური ინტერვენციებით და ინფრასტრუქტურის განვითარების გარეშე. - კვლევის, შესწავლისა და მონიტორინგის დაშვება, ასევე, ნაკლებად რეგულირებადი, უმნიშვნელო ზემოქმედების მქონე რეკრეაციის დაშვება მცირე რაოდენობის ობიექტებით. - ადგილობრივი მოსახლეობისთვის უფლების მიცემა, შემისთვის მოჭრან მურყნის (<i>Alnus glutinosa</i>) მეორადი რიგის ნარგავები, რათა წიფელმა (<i>Fagus orientalis</i>) შეძლოს ადრინდელი სივრცის აღდგენა, რომელიც ბოლო ხანს ადამიანის მიერ ზრდასრული წიფლის ნარგავების განადგურების გამო მურყანმა დაიკავა.
ტრადიციული გამოყენების ზონა	- ტრადიციული აქტივობების დაშვება ისეთი არადესტრუქციული, მდგრადი პრაქტიკის პოპულარიზების და მხარდაჭერის მეშვეობით, რომლებიც ზიანს არ მიაყენებს დაცულ ტერიტორიას. - იმ ადამიანების კულტურების და მდგრადი ტრადიციული პრაქტიკის დაცვა, ვინც საკვებს მოიპოვებს ტერიტორიებზე, რომლებიც კვეთს მაჭახელის ეროვნულ პარკს. - ისეთი ტრადიციული პრაქტიკის შენარჩუნების წახალისება, რომელიც მაჭახელას ეროვნული პარკის ამოცანების შესრულებას უწყობს ხელს.

	• ადგილობრივი მოსახლეობისთვის უფლების მიცემა, შეშისთვის მოჭრან მურყნის (<i>Alnus glutinosa</i>) მეორადი რიგის ნარგავები, რათა წიფელმა (<i>Fagus orientalis</i>) შეძლოს ადრინდელი სივრცის აღდგენა, რომელიც ბოლო ხანს ადამიანის მიერ ზრდასრული წიფლის ნარგავების განადგურების გამო მურყანმა დაიკავა.
ვიზიტორთა ზონა	• ადვილად მისადგომი და ნაკლებად მოწყვლადი უბნების განსაზღვრა, რომელთა გამოყენებაც, დასაშვებ ფარგლებში, ვიზიტორთა დიდ რაოდენობას შეუძლია. • ორგანიზებული რეკრეაციის შეთავაზება შესაბამისი სერვისებით, განმარტებითი და საგანმანათლებლო ობიექტებით და რეგულირებული კომერციული საქმიანობით. • მაჭახელას ეროვნული პარკის მართვის ინფრასტრუქტურის შექმნა ამ ზონაში.
დამხმარე ზონა	• ორიენტირება მდგრადი და გარემოსდაცვითი აქტივობების შემუშავების წახალისებაზე, რომლებითაც დამყარდება კავშირები მაჭახელის ეროვნულ პარკსა და მის მიმდებარე უბანს შორის. • იმ სახეობების, ჰაბიტატების და ეკოსისტემების დაცვა, რომლებიც ეროვნული პარკის ფარგლებს მიღმაც ვრცელდება. • ეროვნული პარკის გარეთ ლანდშაფტური კავშირების და ველური ბუნების დერეფნების შენარჩუნების, ჰაბიტატის რღვევის მინიმიზების და საწყისი პოპულაციების შენარჩუნების წახალისება.

ცხრილი 3: მართვის რეკომენდებული ამოცანები და პრიორიტეტები მაჭახელას ეროვნული პარკისთვის. წყარო: ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტი, 2015

ქვემოთ წარმოდგენილი რუკა გვიჩვენებს მაჭახელას ეროვნული პარკის პირველად ზონირებას.

ნახატი 8: მაჭახელას ეროვნული პარკის პირველადი ზონირების რუკა. წყარო: ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტი

4.2. მაჭახელას ეროვნული პარკის ღირსშესანიშნაობების და სერვისების შეფასება

ტურიზმის განვითარების სტრატეგიის ფორმულირებისთვის პირველ ნაბიჯს წარმოადგენს ბუნებრივი (ფლორის და ფაუნის სახეობების, გეოგრაფიული აქტივების და სხვა მახასიათებლების) და კულტურული მახასიათებლების განსაზღვრა და ინფორმაციის შეგროვება არსებული ხელმისაწვდომი ინფრასტრუქტურის შესახებ, რათა დადგინდეს ტურიზმის საქმიანობის განვითარების საუკეთესო სფეროები.

4.2.1. ტერიტორიის აღწერა და ძირითადი მახასიათებლები

მაჭახელას ეროვნული პარკი და მისი დამხმარე ზონა მდებარეობს მცირე კავკასიონის შავშეთის თხემსა და მისგან გამავალ განშტოებებზე. მანძილი ამ ტერიტორიიდან შავი ზღვის სანაპირომდე დაახლოებით 15 კმ-ია. მაჭახელას ეროვნული პარკი და მისი დამხმარე ზონა მდინარე მაჭახელისწყალის აუზს (მდინარე ჭოროხის მარჯვენა შენაკადი) მოიცავს და უნიკალური რელიქტური და ენდემური მცენარეების სახეობებით ხასიათდება.

მაჭახელას ეროვნული პარკის ძირითადი ფიზიკური და ბიოტური მახასიათებლების მიმოხილვა მომდევნო პარაგრაფებშია მოცემული.

ფიზიკური მახასიათებლები

მაჭახელას ეროვნული პარკი ორ კლიმატურ ზონაში მდებარეობს: ტენიანი კლიმატი ზომიერი, თბილი, უთოვლო ზამთრით და ხანგრძლივი ზაფხულით (მდინარე მაჭახელისწყალის აუზის ქვედა წელი) და ტენიანი კლიმატი ზომიერი ცივი ზამთრით და ხანგრძლივი თბილი ზაფხულით (მდინარე მაჭახელისწყალის აუზის ზედა წელი). საშუალო წლიური ტემპერატურა 12.80°C -ა. წლის ყველაზე ცივი თვის - იანვრის საშუალო ტემპერატურა 3.40°C -ა. წვიმის წლიური ნალექები 1,500 მმ-ს შეადგენს.

მესამეული პერიოდის ანდეზიტური შემადგენლობის ტუფოგენური ქანები გავრცელებულია მაჭახელას ეროვნული პარკსა და მის დამხმარე ზონაში ისევე, როგორც მთელს აჭარაში. რელიეფი ძალიან დანაწევრებულია მთებით, გორაკებითა და ღრმა ხეობებით.

ეროვნული პარკის ტერიტორიაზე მდინარე მაჭახელა მიედინება (ჰიდროგრაფიული წყლის აუზის ფართობია 368 კმ^2), რომლის უდიდესი შენაკადებია მდინარეები ქოქოლეთი და სკურდიდი. მდინარეები მრავალ ჭორომსა და ჩანჩქერს ქმნიან. ტერიტორიაზე მინერალური და მტკნარი წყლის უამრავი ნაკადულია.

ეროვნული პარკის და მისი დამხმარე ზონის მდებარეობა მის თვისებებს განსაზღვრავს. ფართოფოთლოვანი ტყეები ზღვის დონიდან 600 მეტრის სიმაღლეზეა გადაჭიმული წითელმიწაზე, რაც ზომიერი განედებისთვის საკმაოდ იშვიათი მოვლენაა. აბსოლუტური სიმაღლის მატებასთან ერთად წითელმიწას ტყის ყვითელ-ყავისფერი და ტყის ყავისფერი ნიადაგი ენაცვლება, სადაც ძირითადად წიფლის კორომები და წიფლისა და წაბლის კორომებია და მცირე რაოდენობით ნაძვის და ხევერცხლას ტყეები, რომლებშიც წიფელია შერეული.

ნახატი 9: მაჭახელის ხეობის ხედები. წყარო: HIDRIA

ბიოტური მახასიათებლები

» ფლორა

პარკი დაფარულია ტყით, რომლის 75% პირველყოფილი ტყეები წარმოადგენს. ხეობის ტერიტორიის უდიდესი ნაწილი კოლხური ჯიშის შერეულ ტყეებს უკავია, რომლებშიც დომინირებს წიფელი, წაბლი, მუხა, და სხვა. მუხის ზოგი სახეობა - *Quercus iberica*, *Quercus hartwissiana*, არ გვხვდება მტირალა-კინტრიშის ქვერეგიონში. მაჭახელის ხეობისთვის ასევე დამახასიათებელია ნაძვის გავრცელება დაბალ ჰიფსომეტრულ დონეზე (დაახლოებით 150-200 მეტრი ზღვის დონიდან), რაც აჭარის სხვა ქვერეგიონებისთვის დამახასიათებელი არ არის.

ნახატი 10: ენდემური ხეები მაჭახელის ეროვნულ პარკში: მარცხენა ზედა ნახატზე *Quercus iberica*, მარცხენა ქვედა ნახატზე *castanea sativa* და მარჯვენა ნახატზე *fagus orientalis*. წყარო: www.biodiversity-georgia.net.

მაჭახელას ეროვნული პარკი რელიქტური და ენდემური ბიომრავალფეროვნებით გამოირჩევა. ტერიტორიაზე არსებული ზოგი ენდემური ხე და ბუჩქი, რომლებიც გაქრობის/გადაშენების საფრთხის წინაშე მყოფი სახეობების საქართველოს წითელ წიგნშია შეტანილი არის: მედვედევის არყი (*Betula medvedevi*), ბუჩქი (*Buxus colchica*), წაბლი (*Castanea sativa*); პონტოური მუხა (*Quercus pontica*), ძალიან მცირე უბანზე გავრცელებული უნგერნის შქერი (*Rhododendron ungerni*)¹.

¹ მონაცემები აღებული ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტის ანგარიშიდან „მაჭახელას ეროვნული პარკის რესურსის ინვენტარიზაციის საბაზისო კვლევები და რუკა“, რომელიც შემუშავდა გაეროს განვითარების პროგრამის პროექტის „აჭარის დაცული ტერიტორიების გაფართოება და მათი მართვის დახვეწა“ ფარგლებში.

ნახატი 11: პარკში არსებული ფლორის ნიმუშები. ზედა მარცხენა სურათზე *Rhododendron ponticum*, ზედა მარჯვენა სურათზე *laurocerasus officinalis*, ქვედა მარჯვენა სურათზე *corylus avellana* და ქვედა მარცხენა სურათზე *Ilex colchica*. წყარო: www.biodiversity-georgia.net.

» ფაუნა

პარკის ფაუნა ტიპურია კავკასიური ტყეებისთვის, მცირე კავკასიონის დასავლეთ მხარისთვის ენდემური რამდენიმე სახეობით, როგორებიცაა კავკასიური სალამანდრა (*Mertensiella caucasica*), რომელიც გაქრობის საფრთხის წინაშე მდგომი სახეობაა და შეტანილია როგორც ეროვნულ ნუსხაში, ასევე ბუნების კონსერვაციის საერთაშორისო კავშირის წითელ ნუსხაში, წითელმუცელა ხვლიკი (*Darevskia parvula*), ართვინის ხვლიკი (*Darevskia derjugini*).

გარდა ამისა, ტერიტორიაზე შემორჩენილია რამდენიმე მსხვილი ძუძუმწოვრის მნიშვნელოვანი უბნები, რომელთა შორის არის მურა დათვი (*Ursus arctos*), ტურა (*Canis aureus*), ფოცხვერი (*Lynx lynx*), შველი (*Capreolus capreolus*), გარეული ღორი (*Sus scrofa*) და სხვა.²

² მონაცემები აღებული ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტის ანგარიშიდან “მაჭახელას ეროვნული პარკის რესურსის ინვენტარიზაციის საბაზისო კვლევები და რუკა“, რომელიც შემუშავდა გაეროს განვითარების

ნახატი 12: მაჭახელას ეროვნული პარკის მსხვილი ძუძუმწოვრების მაგალითები.

4.2.2. არსებული ინფრასტრუქტურის და სერვისების შეფასება

მისასვლელი და ტრანსპორტი

მაჭახელის ეროვნულ პარკში მთავარი მისასვლელი ბათუმიდანაა, რომელიც პარკის შესასვლელიდან 21 კმ-ში მდებარეობს.

სოფლებში მისასვლელი გზები არ არის მოპირკეთებული და ცუდი ამინდის დროს ტრანსპორტირება გართულებულია.

საზოგადოებრივი ტრანსპორტი მთელი წელი ფუნქციონირებს; ტრანსპორტირების ვარიანტებია:

- მინი ავტობუსები ბათუმი-ზედა ჩხუტუნეთი ყოველ დღე გადის „ბონის“ ბაზრის ტერიტორიიდან 16:00 და 19:00 საათზე. მგზავრობის ღირებულება 2 ლარია. ბათუმი-ჩხუტუნეთი გადის თბილისის მოედნიდან 11:00, 14:00, და 17:00 საათზე. მგზავრობის ღირებულება 2 ლარია. (წყარო: ბათუმის ოფიციალური ტურისტული პროტალი: www.gobatumi.com).

- ავტობუსი: მინი ავტობუსები ყოველ დღე (ზოგჯერ დღეში რამდენჯერმე) გადის ბათუმიდან სოფლების ზედა ჩხუტუნეთის, ჩიქუნეთის, ქედქედის, ავჯანდის მიმართულებით.
- ტაქსის დაქირავება შესაძლებელია ბათუმსა და მის შემოგარენში (ბათუმის ტაქსის კომპანია. ტელ: +995 558 784545). თუმცა მომსახურება საკმაოდ ძვირია (200 ლარი ერთ მგზავრობაზე).

ვიზიტორთა ინფრასტრუქტურა

ადმინისტრაციული შენობა, რომელიც სოფელ აჭარისაღმართში მდებარეობს, ცოტა ხნის წინ გადაეცა პარკის ადმინისტრაციას ადგილობრივ მუნიციპალიტეტთან გაფორმებული ხელშეკრულების საფუძველზე. ადმინისტრაციას შენობის მეორე სართული ეკუთვნის, თუმცა, იგეგმება მესამე სართულის დაშენება დიდი საგამოფენო დარბაზით. გეგმა უკვე არსებობს და ახალი შენობა, სავარაუდოდ, მალე დაიწყებს ფუნქციონირებას.

ადმინისტრაციული შენობის მდებარეობა პარკის დამხმარე ზონაში მოსახერხებელია. მან მნიშვნელოვანი როლი უნდა შეასრულოს პოტენციური ვიზიტორებისთვის ინფორმაციის მიწოდების, ასევე, მათი აღრიცხვის თვალსაზრისით. შენობის სარდაფი პარკის ადმინისტრაციას არ ეკუთვნის, თუმცა რეკომენდებულია, ვიზიტორთა ცენტრის, საინფორმაციო მაგიდის და პარკის შესახებ განმარტებების პუნქტის განთავსება შენობის ან ტერიტორიის შესასვლელში. გარდა ამისა, ადმინისტრაციულ შენობას შეიძლება ჰქონდეს სივრცე, რომელიც ადგილობრივი წარმოების პროდუქტების გასაყიდად იქნება გამოყენებული.

ნახატი 13: მაჭახელას ეროვნული პარკის ადმინისტრაციული შენობა. წყარო: HIDRIA

4.2.3. გარემოსდაცვითი საგანმანათლებლო პროგრამების/მოხალისეთა პროგრამების აღწერა და შეფასება

მაჭახელის ეროვნულ პარკს ბავშვებისა და ახალგაზრდებისთვის გარემოსდაცვითი საგანმანათლებლო პროგრამის „მწვანე კალენდრის ღონისძიებები“ აქვს, რომლის მიზანიც გარემოსდაცვით საკითხებზე ცნობიერების ამაღლებაა.

გარემოსდაცვითი საგანმანათლებლო პროგრამა შემდეგ ღონისძიებებს მოიცავს:

- **სემინარები პარკის ტერიტორიაზე.** ასეთი ვიზიტების მიზანია ახალგაზრდების დაახლოება პარკთან, რათა გაეცნონ კოლხური ტყესთან დაკავშირებულ ბიომრავალფეროვნებას. ასეთ აქციებში მონაწილეები უშუალო დაკვირვების გზით სწავლობენ მცენარეთა დასახელებებს, მათი მოწყვლადობის სტატუსს და სხვა. გარდა ამისა, არსებობს საგანგებო დაინტერესება ისტორიული და კულტურული ძეგლების მიმართ. ეროვნული პარკი აწყობს ეკო-ბილიკს ჩხუტუნეთის სკოლის მოსწავლეებისთვის, რათა ჩაუტაროს სასწავლო კურსი მაჭახელის ბიომრავალფეროვნების შესახებ.

2015 წელს, 100 ახალგაზრდა მონაწილეობდა ასეთ ეკო-ტურებში, ხოლო 2016 წლის 1-ლ სემესტრში - 70.

- **გარემოსთან დაკავშირებული საერთაშორისო დღეების აღნიშვნა.** იმ დღეებს შორის, რომლებსაც აღნიშნავენ, არის: ბიომრავალფეროვნების საერთაშორისო დღე, გარემოს საერთაშორისო დღე, ცხოველთა დაცვის საერთაშორისო დღე, მთის საერთაშორისო დღე. ასეთი ზეიმების დროს მოსწავლეებისთვის სემინარები იმართება შესაბამის თემებზე. 2016 წლის 5 ივნისს (გარემოს საერთაშორისო დღე) ჩატარდა სემინარი ნარჩენების მართვასა და კონტროლზე და მოეწყო დასუფთავების აქცია.

ნახატი 14: მაჭახელას ეროვნული პარკის ადმინისტრაციის მიერ მოწყობილი ზოგიერთი აქტივობის ამსახველი ფოტოები. წყარო: მაჭახელას ეროვნული პარკი

მომავალი წლიდან, პარკის ადმინისტრაცია აპირებს სპეციალური თემატური პროგრამის შემუშავებას ახალგაზრდა რეინჯერებისთვის და აქტივობების დამატებას მწვანე კალენდრის ღონისძიებებისთვის.

მაჭახელის ეროვნულ პარკს არა აქვს **მოხალისეთა პროგრამა** პარკში. დაცულ ტერიტორიებზე მოხალისეთა პროგრამების განხორციელება ერთ-ერთი კარგი შესაძლებლობაა გარემოსდაცვით საკითხებზე ახალგაზრდების ცნობიერების ასამაღლებლად; გარდა ამისა, ამ პროგრამებს სარგებელი მოაქვს დაცული ტერიტორიებისთვის.

4.3. დამხმარე ზონის აღწერა

4.3.1. მაჭახელას ეროვნული პარკის დამხმარე ზონის ბუნებრივი და კულტურული რესურსები

დამხმარე ზონა მდინარე მაჭახელისწყალის (მდინარე ჭოროხის მარჯვენა შენაკადი) აუზის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი ზონაა, რომელიც შეიძლება გარდამავალი/მდგრადი განვითარების ზონად იქნეს განხილული. მაჭახელის დამხმარე ზონაში 8 სოფელია, რომლებიც მაჭახელის თემს ეკუთვნის. გარდა იმისა, რომ ეროვნული პარკის გარეთ მდებარეობს, ამ დამხმარე ზონაში არის მდინარეები, რომლებიც ზაფხულში არ შრება, ტყიანი უბნები, რომლებიც ძალიან მდიდარია რელიქტური ველური ბუნების ელემენტებით ან გაჩეხილი ადგილები, რომლებიც შეიძლება გამოყენებული იქნეს რეკრეაციისთვის და რეფუგიუმებად (თავშესაფრებად) რელიქტური სახეობების აღდგენისთვის.

მაჭახელას ეროვნული პარკის დამხმარე ზონის ბუნების ძირითადი ღირსშესანიშნაობებია ლამაზი ჩანჩქერები და შთამბეჭდავი ლანდშაფტი.

ნახატი 15: მაჭახელას ეროვნული პარკის დამხმარე ზონის ჩანჩქერები. წყარო: ტურიზმის და კურორტების დეპარტამენტი/მაჭახელას ეროვნული პარკი

აჭარა, ისევე როგორც მთელი საქართველო, ისტორიული ფაქტებითა და მოვლენებით არის მდიდარი. რეგიონისთვის ყველაზე მნიშვნელოვანი პერიოდი ოსმალეთის ბატონობისგან განთავისუფლებაა 1878-1879 წლებში, რუსეთ-თურქეთის ომის შემდეგ. ოსმალეთის იმპერია ამ რეგიონში 1547 წლიდან იყო გაბატონებული და მისი გავლენა დღესაც იგრძნობა - ზემო აჭარის ადგილობრივი მოსახლეობის ნაწილი მუსლიმია და მეჩეთში ლოცულობს. მე-20 საუკუნეში აჭარაში დაახლოებით 200 მეჩეთი იყო.

1878-1879 წლებში, რუსეთ-თურქეთის ომის შემდეგ, ოსმალეთის ბატონობისგან განთავისუფლება გულისხმობდა აჭარის რუსეთის იმპერიის ნაწილად ქცევას, ხოლო ბათუმის თურქეთის მამრთველობის ქვეშ დატოვებას. ეს პერიოდი უმნიშვნელოვანესი იყო აჭარისთვის; მიგრაცია და დემოგრაფია ძალიან სერიოზულ პრობლემებს წარმოადგენდა; ეს მოვლენა მუჰაჯირობის სახელით არის ცნობილი, რაც მიგრაციას ნიშნავს (1878-1882). ბევრი მუჰაჯირი წავიდა მაჭახელის რეგიონიდან. მათი უმრავლესობა დღესაც ბურსის ვილაიეთის ინეგოლის რაიონის სოფელ ჰაირიეში ცხოვრობს (თურქეთი). სოფელ ჰაირიეს უბნებს კვლავ ქართული სოფლების სახელები აქვთ - ხინკილეთი, კირკიტეთი, ვაკე და სხვა.

მუჰაჯირობის შემდეგ მაჭახელისთვის ყველაზე დრამატული პერიოდი სოვეტიზაცია იყო 1921 წელს, როდესაც მაჭახელა ორ ნაწილად გაიყო. ერთ-ერთი ნაწილი - ზედა

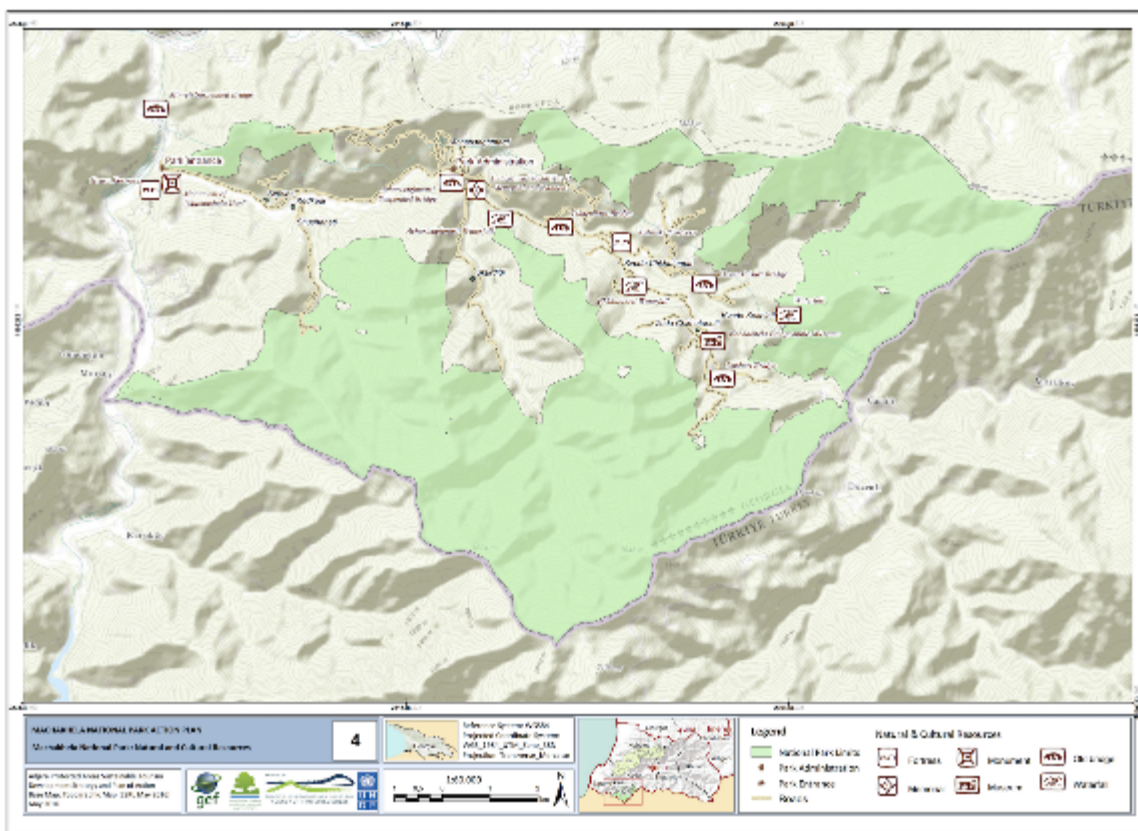
მაჭახელა მისი 6 სოფლით (ხერთვისი, აკრია, მინდიეთი, ქვაბისკავი, ზედვაკე და ეფრატი) თურქეთის ნაწილი გახდა. მეორე ნაწილი - ქვედა მაჭახელა 11 სოფლით საქართველოს შემადგენლობაში დარჩა და ისინი აჭარისადმართის თემს ეკუთვნის.

მიუხედავად იმისა, რომ ორ ნაწილადაა გაყოფილი, მაჭახელა დღემდე ინარჩუნებს საერთო ფესვებს; არსებობს ოჯახური კავშირები ორივე მხარეს, ხოლო ფესტივალი „მაჭახელობა“, რომელიც 2006 წლიდან აღინიშნება, ორივე მხარეს აერთიანებს. ამ ზეიმს რეგიონის სხვადასხვა მუნიციპალიტეტიდან სტუმრობენ. მოწვეულ სტუმრებს შორის არიან თურქები მაჭახელის ხეობიდან (საქართველოს ყოფილი ტერიტორია). ეს ზეიმი ამ ორივე მხარის კულტურისა და ისტორიის, ერის ხასიათის ნაწილია.

მაჭახელა ასევე ცნობილია „მაჭახელის“ თოფებით და მუშკეტებით. საქართველოში რამდენიმე ადგილი იყო, სადაც თოფებს და მუშკეტებს აკეთებდნენ. მაჭახელა (ზედა ჩხუტუნეთი და ზედა მაჭახელა) ერთ-ერთი მათგანი იყო. თოფის კეთების ტრადიცია თაობიდან თაობას გადაეცემოდა. მე-18 საუკუნის ბოლოს მაღალი ხარისხის თოფები და მუშკეტები, რომლებსაც „მაჭახელა“ ერქვა, მზადდებოდა და იგზავნებოდა საქართველოს სხვა რეგიონებში (გურია, ახალციხე, ყარსი) და საზღვარგარეთ. ამ თოფის ერთ-ერთი კარგი ნიმუში ქუთაისის ისტორიის და ეთნოგრაფიის მუზეუმშია დაცული.

ამ უბნის სხვა კულტურულ ტრადიციებს შორის არის განდაგანა (აჭარული ხალხური ცეკვა) და პოლიფონიური სიმღერები, კულინარიული ტრადიციები, როგორიც არის ბორანო, მალახტო (ლობიო), აჭარული ყველი და სხვა.

მაჭახელის ხეობასა და მიმდებარე ტერიტორიაზე სხვადასხვა ისტორიულ-კულტურული ძეგლებია, რომლებიც მის მდიდარ ისტორიას ასახავს. ინტენსიური სამშენებლო სამუშაოებით განსაკუთრებით შუა საუკუნეების პერიოდი ხასიათდებოდა და ამ დროს ბევრი ხიდი, ეკლესია და ციხე-სიმაგრე აშენდა.

ნახატი 16: ძირითადი ბუნებრივი და კულტურული რესურსების მდებარეობა მაჭახელის დამხმარე ზონაში. წყარო: HIDRIA

თაღვანი ხიდები უნიკალურია მათი არქიტექტურის და სამშენებლო ტექნიკის თვალსაზრისით (XI-XIII საუკუნეები). ესენია ცხემლარის (ყველაზე დიდი), ჩხერის, ჩომახისურის ხიდები მდინარე მაჭახელასა და ქოქოლეთის ლელეზე (მდინარის მარჯვენა განშტოება).

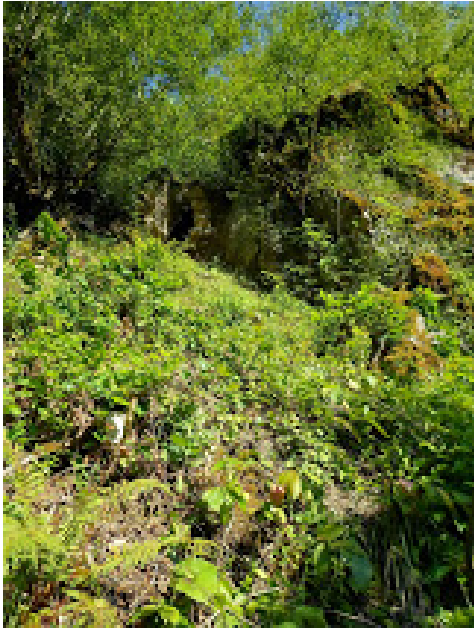
ხიდები		
ღირსშესანიშნაობა	აღწერა	სურათი

ჩხერის ქვის ხიდი ზედა ჩხუტუნეთი**³	ჩხერის ხიდი სოფელ ზედა ჩხუტუნეთში (კახიეთი) მდებარეობს მდინარე ჩხერისწყალზე, რომელიც მდინარე მაჭახელას მარცხნიდან უერთდება. ქვიანი ნაპირების სიმაღლის გამო, ხიდი შედარებით მაღალია - 6,3 მეტრი. ხიდის სიგანე 4,2 მეტრია.	 წყარო: https://georgiaabout.com/2013/08/22/medieval-stone-bridges-of-ajara/
ცხემლარას ხიდი (ყველაზე დიდი) ცხემლარა**	ცხემლარას ხიდი მდებარეობს მდინარე მაჭახელაზე, სოფელ აჭარისწყლიდან (რომელიც ბათუმი-ხულოს ცენტრალურ გზაზე მდებარეობს) 7-8 კმ-ის დაშორებით. ხიდს ადგილობრივები მე-20 საუკუნის ბოლომდე იყენებდნენ, სანამ ახალი ხიდი არ აშენდა. ხიდის სიგრძე 10 მეტრს აღწევს, ხოლო სიმაღლე 5,3 მეტრა. 2008 წელს ცხემლარას ხიდს რესტავრაცია ჩაუტარდა.	
ჩომახისური ქოქოლეთი**	ხიდი მდებარეობს ქოქოლეთის დელეზე (მდინარე მაჭახელისწყალის მარჯვენა განშტოება). ხიდის სიმაღლე 5,15 მ-ია.	

³ შენიშვნები: *მდებარეობს მაჭახელას ეროვნული პარკის ტერიტორიაზე; ** მდებარეობს მაჭახელას ეროვნული პარკის დამხმარე ზონაში.

(ძველი) საფეხმავლო დაკიდული ხიდი აჭარისწყალი**		
--	--	--

გვარას ციხე ადრეული ფეოდალური ხანის ერთ-ერთი შთამბეჭდავი ძეგლია, რომელიც მდინარე ჭოროხისა და მაჭახელის შესართავში მდებარეობს. კიდევ ერთი ციხე-სიმაგრე ქვედა ჩხუტუნეთში, მდინარე მაჭახელასთან მდებარეობს.

ციხე-სიმაგრეები		
ღირსშესანიშნაობა	აღწერა	სურათი
ყალივაკე / ყალაბონის ციხე-სიმაგრე ქვედა ჩხუტუნეთი **	ჩხუტუნეთის ციხე (ფეოდალური ეპოქა) მდებარეობს გორაკზე მაჭახელისწყლისა და დავითეთის ღელის შესართავთან, კლდის ბორცვზე. ციხეს სტრატეგიული სამხედრო და ეკონომიკური დანიშნულება ჰქონდა, რადგან ზემოდან აკონტროლებდა გზას, რომელიც ზღვისპირეთს აკავშირებდა შავშეთთან, არტანუჯთან და სამხრეთ საქართველოს სხვა რაიონებთან. ჩხუტუნეთის ციხის შიდა ფართობი 200 მ²-ია. მისი გალავანი დაზიანებულია. შემონახულია მხოლოდ კედლის ნაწილი, რომლის სიგრძე 8 მ-ა, ხოლო სიმაღლე 2 მ. ციხის ირგვლივ გვირაბია, რომლითაც ციხე მდინარეს უკავშირდებოდა. შემორჩენილია ღვინის სარდაფი ქვევრებით, რომლებიც XI – XIII საუკუნეებით თარიღდება.	 წყარო: http://gobatumi.com/en/what-to-do/tours-and-routes/shuakhevi-tourist-route/268

გვარას ციხე მაჭახლისპირი **	გვარას ციხე ადრეული ფეოდალური ხანის ერთ-ერთი შთამბეჭდავი ძეგლია, რომელიც მდინარე ჭოროხისა და მაჭახელის შესართავთან ზორცვზე მდებარეობს. ციხის უდიდესი ნაწილი დაზიანებულია. ადგილზე ჩატარებული კვლევებით დადგინდა, რომ ციხე VI-VII საუკუნეებშია აგებული და სტრატეგიული ადგილმდებარეობის გამო, მთავარ როლს ასრულებდა ჭოროხის და მაჭახელის ხეობების გზების გაკონტროლებაში, რომლებიც ზღვისპირეთიდან ტაო-კლარჯეთისა და არტანუჯის მიმართულებით მიდიოდა.	 წყარო: http://gobatumi.com/en/what-to-do/tours-and-routes/shuakhevi-tourist-route/268
სინდიეთის ციხის ნანგრევები	სინდიეთი გვარას ციხიდან 1 კმ-ში მდებარეობს *	ფოტო ვერ მოვიძიეთ

მე-20 საუკუნის ისტორიას რაც ეხება, შემორჩენილია მე-2 მსოფლიო ომისა და ცივი ომის კვალი. რუსების ყოფნის კვალიც საკმაოდ აშკარაა რეგიონში.

ისტორიული შენობები		
ღირსშესანიშნაობა	აღწერა	სურათი
მე-2 მსოფლიო ომის დროინდელი ქვემეხი აჭარისადმართი**	ბუნკერი სკურდიდის ხიდან. მაჭახელის ხეობას სამხედრო წარსული აქვს. როგორც მოსაზღვრე რაიონი, იქ განთავსებული იყო რუსეთის ჯარი, რომლის კვალიც დღემდეა შემორჩენილი.	

რაიონის ეთნოგრაფიული სიმდიდრე თავმოყრილია ერთ მუზეუმში, რომელიც ზედა ჩხუტუნეთში მდებარეობს. მუზეუმში გამოფენილია წარსულის არტეფაქტები, რომლებიც სოფლების ტრადიციებს ასახავს. მუზეუმი ყოფილი მეჩეთის შენობაშია

განთავსებული, რომლის მეორე სართულზე შესაძლებელია თავდაპირველი მოხატულობის მონახულება.

მუზეუმები		
ღირსშესანიშნაობა	აღწერა	სურათი
მაჭახელის ისტორიულ-ეთნოგრაფიული მუზეუმი სოფელი ზედა ჩხუტუნეთი **	მუზეუმი 1984 წელს გაიხსნა, ზედა ჩხუტუნეთის მკვიდრის ზურაბ ნაგერვადის ინიციატივით, რომელიც მუზეუმს დაარსების დღიდან გარდაცვალებამდე ხელმძღვანელობდა (1995) 1995 წლიდან მუზეუმს მისი ვაჟი, მალხაზ ნაგერვაძე, უძღვება. მუზეუმი განთავსებულია ყოფილი მეჩეთის შენობაში. ეს სამსართულიანი შენობაა, რომლის პირველი სართული ქვით არის ნაგები, ხოლო მეორე და მესამე სართულები - ხით. შენობა, თავისი ორნამენტებით, ხუროთმოძღვრების ძეგლია. 2007 წლიდან მუზეუმი ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტის დაქვემდებარებაში გადავიდა და მაჭახელის მუზეუმი ეწოდა.	

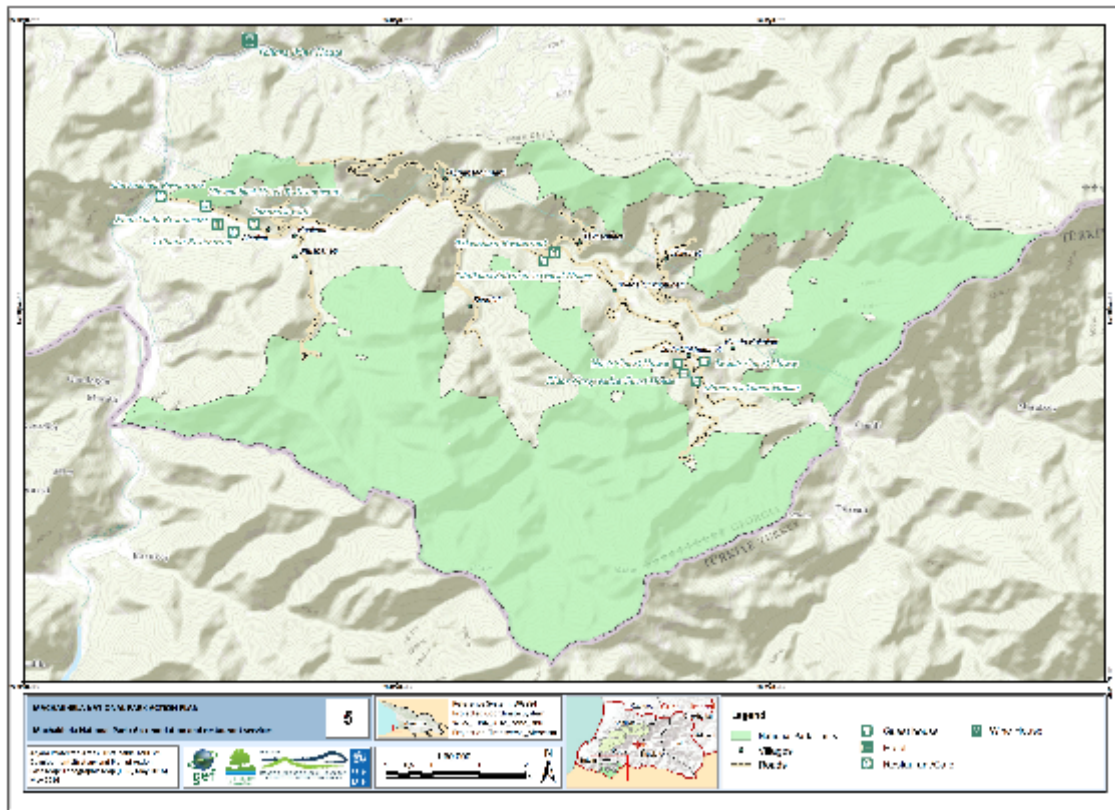
დასასრულ, მატერიალური კულტურის ძეგლები - კირქვის სარდაფები, კლდეში ნაკვეთი ან მთებთან მიშენებული სხვადასხვა ზომის საწნახლები, სხვადასხვა ზომის სასმელები, ვაზის უძველესი ჯიშები, რომლებიც მაჭახელაშია ნაპოვნი, მაჭახელის ხეობაში მევენახეობისა და მეღვინეობის განვითარების მაღალ დონეზე მეტყველებს.

ქვემოთ მოცემულ ცხრილში მატერიალური კულტურის ზოგიერთი შემორჩენილი ძეგლია ჩამოთვლილი:

სახეობა	სოფელი	მდებარეობა
ღვინის სარდაფი	ზედა ჩხუტუნეთი**	ალი ძნელაძის ეზო
საწნახელი	ზედა ჩხუტუნეთი**	მდებარეობს მერეში (პატარა დასახლება)
ღვინის სარდაფი	ჩიქუნეთი**	ნიაზ ხინკილაძის ეზო
საწნახელი	ზედა ჩხუტუნეთი**	მდებარეობს რევაზ და სულიკო ხახიძის ეზოში.
წყლის წისქვილი	ზედა ჩხუტუნეთი**	ცხემლარა
ღვინის სარდაფი	ცხემლარა**	ზურაბ სალვარიძის ეზო
მარცვლის საშრობი ღუმელი	ქოქოლეთი**	დურსუნ ქოქოლაძის ეზო

4.3.2. დამხმარე ზონის ბიზნესის ანალიზი: განთავსება, რესტორნები, მაღაზიები

მაჭახელას ეროვნული პარკის შემოგარენში ტურიზმთან დაკავშირებული 14 ბიზნესია, რომლებიც თავიანთ სერვისებს ადგილობრივებსა და ვიზიტორებს სთავაზობენ:

ნახატი 17: მასპინძლობის ბიზნესები მაჭახელას ეროვნული პარკის დამხმარე ზონაში. წყარო: HIDRIA

განთავსება

მაჭახელას ეროვნული პარკის დამხმარე ზონაში ამჟამად არსებული განთავსების სერვისი შეზღუდულია, მაგრამ უკვე სხვადასხვა ვარიანტს მოიცავს. განსათავსებელი ობიექტები

ბოლო წლებში აშენდა, რითიც ამ რაიონში განთავსების შესაძლებლობა შეიქმნა. ტურიზმისა და კურორტების დეპარტამენტის ხელშეწყობით ამჟამად რამდენიმე საოჯახო ობიექტი (საოჯახო სასტუმრო) არსებობს.

ამ ტერიტორიაზე ტურიზმის მდგრადი და წარმატებული განვითარების ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი ელემენტი ხარისხია. მიუხედავად განთავსების ტიპისა, ხარისხის მინიმალური მოთხოვნები, რომლებიც უმეტესწილად სისუფთავესა და ჰიგიენურ პირობებს ეხება, დამაკმაყოფილებელი უნდა იყოს. ძალისხმევა ძირითადად მიმართული უნდა იყოს საოჯახო სასტუმროებში მინიმალური სტანდარტების დაკმაყოფილებაზე; ამისთვის საჭიროა სპეციფიკური ტრენინგი არა მარტო საბაზისო პირობების უზრუნველყოფის, არამედ მომხმარებლის სერვისის საკითხებში.

განთავსების პროვაიდერების ადგილმდებარეობის ამსახველი რუკა შეგიძლიათ იხილოთ **დანართში 2 - რუკები**.

განთავსების სერვისის ძირითადი პროვაიდერი არის სასტუმრო „ჩვენებური“, რომელიც ცოტა ხნის წინ გაიხსნა. ეს სასტუმრო ვიზიტორებს საშუალო დონის განთავსების შესაძლებლობას სთავაზობს სოფელ **სინდიეთში**.

სასტუმრო და რესტორანი „ჩვენებური“	
მდებარეობა: სოფელი სინდიეთი	
აღწერა: გაიხსნა 2015 წლის აგვისტოში. აქვს 15 ოთახი აბაზანით. არის საკონფერენციო დარბაზი, რომელიც 100 ადამიანს იტევს. არის ასევე განცალკევებული ბუნგალოები. რესტორანს დიდი ღონისძიებების უზრუნველყოფა შეუძლია (220 ადამიანამდე). უზრუნველყოფილია ინტერნეტი.	
საკონტაქტო ინფორმაცია: ტელეფონი: 00995 593 422525 ვებგვერდი: http://www.chveneburi.ge/	

ზედა ჩხუტუნეთში რამდენიმე საოჯახო სასტუმროა. ეს საოჯახო სასტუმროები ტურიზმისა და კურორტების დეპარტამენტის ხელშეწყობით აშენდა. ისინი საბაზისო სერვისებს სთავაზობენ ვიზიტორებს; ხარისხი დაბალია, მაგრამ მათ ტურიზმისა და კურორტების დეპარტამენტის მიერ ორგანიზებული ტრენინგი უტარდებათ სერვისის დონის გაუმჯობესების საკითხებში.

უცხო ენის ცოდნაც ერთ-ერთი ბარიერია, რადგან საოჯახო სასტუმროების მეპატრონეთა უმრავლესობას კომუნიკაცია მხოლოდ ქართულ ენაზე შეუძლია მაშინ, როდესაც ვიზიტორებს მსოფლიოს სხვადასხვა კუთხიდან ღებულობენ.

ლეილას საოჯახო სასტუმრო									
მდებარეობა: ზედა ჩხუტუნეთი									
აღწერა: 2 ოთახი. საერთო ტუალეტი. ადგილობრივი კერძების შეთავაზება. ხელმსიაწვდომია ინტერნეტი.									
საკონტაქტო ინფორმაცია: ლეილა კახიძე									
<table><tr><th colspan="2">ნოეს საოჯახო სასტუმრო</th></tr><tr><td>მდებარეობა: ზედა ჩხუტუნეთი</td><td rowspan="4"></td></tr><tr><td>აღწერა: 3 ოთახი ერთი სააბაზანოთი. შეუძლია 15 ადამიანის განთავსება. ინტერნეტი უზრუნველყოფილია.</td></tr><tr><td>საკონტაქტო ინფორმაცია: ნოე (ნური) ნაგერვაძე ტელ: 995 593 11 38 51</td></tr><tr><td colspan="2">ტელ: 995 555 453678</td></tr></table>		ნოეს საოჯახო სასტუმრო		მდებარეობა: ზედა ჩხუტუნეთი		აღწერა: 3 ოთახი ერთი სააბაზანოთი. შეუძლია 15 ადამიანის განთავსება. ინტერნეტი უზრუნველყოფილია.	საკონტაქტო ინფორმაცია: ნოე (ნური) ნაგერვაძე ტელ: 995 593 11 38 51	ტელ: 995 555 453678	
ნოეს საოჯახო სასტუმრო									
მდებარეობა: ზედა ჩხუტუნეთი									
აღწერა: 3 ოთახი ერთი სააბაზანოთი. შეუძლია 15 ადამიანის განთავსება. ინტერნეტი უზრუნველყოფილია.									
საკონტაქტო ინფორმაცია: ნოე (ნური) ნაგერვაძე ტელ: 995 593 11 38 51									
ტელ: 995 555 453678									

საოჯახო სასტუმრო „მანჩო“	
მდებარეობა: ზედა ჩხუტუნეთი	
აღწერა: 3 ოთახი (სულ 4 საწოლი) და ერთი სააბაზანო. 2016 წელს გაიხსნა და უკვე რამდენიმე უცხოელი სტუმარი მიიღო	

(უმეტესად გერმანიიდან). სასტუმრო სტუმრებს კერძებსაც სთავაზობს.	
საკონტაქტო ინფორმაცია: ქობულაძე მანანა ტელ: 595 99 36 72 / 558 13 81 13	

ელდარ ნარვედაძე	
მდებარეობა: ზედა ჩხუტუნეთი	ფოტო ვერ მოვიპოვეთ
აღწერა: საოჯახო სასტუმრო მდებარეობს საავტომობილო გზიდან 700 მეტრში, ბათუმიდან 40 კმ-ში. შეუძლია ერთდროულად 8 ვიზიტორის მიღება. უზრუნველყოფილია კვება. ფასზე მოლაპარაკება შეიძლება.	
საკონტაქტო ინფორმაცია: ელდარ ნარვედაძე ტელ: 995 593 66 97 77	

მალხაზ სალვარიძის საოჯახო სასტუმრო	
მდებარეობა: ცხემლარა	
აღწერა: ამ სასტუმროს ერთდროულად 8 სტუმრის განთავსება შეუძლია. მდებარეობს საავტომობილო გზიდან 60 მეტრში და ბათუმიდან 27 კმ-ში. ფასი დღეში 60 ლარია ერთ ადამიანზე, სამჯერადი კვების ჩათვლით.	
საკონტაქტო ინფორმაცია: მალხაზ სალვარიძე ტელ: 995 557 60 56 72/599 85 15 70	

ბექა ქობულაძის საოჯახო სასტუმრო	
მდებარეობა: ზედა ჩხუტუნეთი	ფოტო ვერ მოვიპოვეთ
აღწერა: სასტუმრო მდებარეობს საავტომობილო გზიდან 10 მეტრში და ბათუმიდან 29 კმ-ში. ერთდროულად 6 სტუმრის განთავსება შეუძლია. ფასები: 1 ადამიანი დღეში – 35 ლარი სამჯერადი კვების ჩათვლით.	
საკონტაქტო ინფორმაცია: ბექა ქობულაძე ტელ: 995 555 67 13 67	

ვაჟა კახიძის საოჯახო სასტუმრო	
მდებარეობა: ზედა ჩხუტუნეთი	ფოტო ვერ მოვიპოვეთ
აღწერა: სასტუმრო მდებარეობს საავტომობილო გზიდან 10 მეტრში და ბათუმიდან 29 კმ-ში. ერთდროულად 6 სტუმრის განთავსება შეუძლია. ფასები: 1 ადამიანი დღეში – 35 ლარი სამჯერადი კვების ჩათვლით.	
საკონტაქტო ინფორმაცია: ვაჟა კახიძე ტელ: 995 555 17 66 90	

განთავსების სხვა შესაძლებლობაა კემპინგი. სინდიეთში არის კერძო მფლობელი, რომელიც საკემპინგე ადგილის მოწყობაზე მუშაობს:

„კომპოზიტორთა ფაცხები“	
მდებარეობა: სოფელი სინდიეთი	
აღწერა: საპიკნიკე ადგილი, რომელიც საკემპინგე ფართობსა და კვებას სთავაზობს ვიზიტორებს. ადგილზე სამშენებლო სამუშაოები მიმდინარეობს და	

ფუნქციონირების დაწყება 2016 წლის ზაფხულშია დაგეგმილი.	
საკონტაქტო ინფორმაცია: ალექსანდრე კონდარიძე ტელ: +995 790 31 20 81	

რესტორნები

პარკის დამხმარე ზონაში 4 რესტორანია, თუმცა ყველა მათგანი მთავარ გზასთან მდებარეობს. გარდა ამისა, მაჭახელას ეროვნული პარკის საზღვრებთან ახლოს არის ღვინის სახლი; ღვინის სახლის ფუნქციონირება მნიშვნელოვანი აქტივია, რომლის პოპულარიზებაც პარკმა კომბინირებული აქტივობების მეშვეობით უნდა მოახდინოს. ამ რესტორნის ზუსტი მდებარეობისთვის იხილეთ **დანართი 2 - რუკები**.

რესტორანი „მაჭახელა“	
მდებარეობა: კირნათის გზა	
აღწერა: მდებარეობს ადმინისტრაციული შენობიდან 2 კმ-ში. რესტორანი ღიაა მხოლოდ ზაფხულის სეზონზე.	
საკონტაქტო ინფორმაცია: დავით ძნელაძე ტელ: +995 555 51 90 36	

რესტორანი „ცხემლარა“	
მდებარეობა: სოფელი ცხემლარა	
აღწერა: მდებარეობს ცხემლარას თაღოვან ხიდებთან ახლოს. რესტორანი მხოლოდ ზაფხულის სეზონზე ფუნქციონირებს.	

საკონტაქტო ინფორმაცია: ტელ: 00995 574 30 27 27	
---	--

ჯანანას კაფე	
მდებარეობა: სოფელი სინდიეთი	
აღწერა: კვების ახალი ობიექტი შენდება სოფელ სინდიეთში.	
საკონტაქტო ინფორმაცია: არ არის ხელმისაწვდომი	

ალიზაბას თევზის რესტორანი	
მდებარეობა: სოფელი სინდიეთი	
აღწერა: თევზის რესტორანი. მდებარეობს მდინარესთან ახლოს. აქვს სათევზე მეურნეობა. ღიაა მხოლოდ სეზონურად.	
საკონტაქტო ინფორმაცია: ტელ: +995 555 51 90 36	

აჭარული ღვინის სახლი	
მდებარეობა: აჭარისწყალი	
აღწერა: გაიხსნა 2011 წელს; ეს არის ღვინის ქარხანა, სადაც მზადდება ჩხავერის	

ღვინო. სტუმრებს სთავაზობენ დამზადებული ღვინის დეგუსტაციას და ღვინის დამზადებაში მონაწილეობას. ასევე სთავაზობენ აჭარულ სამზარეულოს და ფოლკლორს. <i>შენიშვნა: აჭარული ღვინის სახლი არ შედის მაჭახელას ეროვნული პარკის დამხმარე ზონაში. თუმცა, პარკთან სათანამშრომლოდ საინტერესო პროვადერია და ამიტომ იქნა აქ შეტანილი.</i>	
საკონტაქტო ინფორმაცია: ტელ: +995 577 21 4002	

მნიშვნელოვანი ნაკლი, რომელიც იდენტიფიცირებული იქნა, ადგილობრივი წარმოების საქონლის მაღაზიის არარსებობაა. ეს რაიონი მდიდარია ტრადიციებით და აქ არიან ოსტატები, რომლებიც ისეთ პოტენციურ „სუვენირებს“ ამზადებენ, როგორებიცაა მაჭახელის ტრადიციული თოფი ან გასტრონომიული პროდუქტები.

4.4. ტურიზმზე მოთხოვნის ანალიზი

4.4.1. არსებული მოთხოვნა ტურიზმზე

ვიზიტორთა რეგისტრაცია ჯერ-ჯერობით არ ხდება. პარკი არ აწარმოებს ვიზიტორების აღრიცხვას. გასული სეზონის (2015) არაოფიციალური მონაცემების თანახმად, ტერიტორიას 3.600 ადამიანი ეწვია, რომელთაგან 3.000 ქართველი, ხოლო 600 უცხოელი იყო. 2016 წლის პირველ სემესტრში 2.000 ვიზიტორი დათვალეს, მაგრამ ეს ციფრი ადმინისტრაციის პერსონალის უშუალო დაკვირვების შედეგია და არა ოფიციალური აღრიცხვის. სხვა რაიმე მონაცემი, მაგალითად, ვიზიტორთა დემოგრაფიული პროფილის შესახებ, არ მოიპოვება.

ტურიზმისა და კურორტების დეპარტამენტი რამდენიმე მარშრუტს ყიდის, რომლებსაც ვიზიტორები ამ რაიონში მოყავს; თუმცა ამ ციფრებს პარკი არ აღრიცხავს.

არსებული მონაცემების თანახმად, ამ რაიონის ყველაზე შესაფერისი ბაზარი არის ადგილობრივი ბაზარი. ეს შესაძლოა იმის შედეგია, რომ ეროვნული პარკი ახალი დაარსებულია და ტურისტული აქტივობები აქ ჯერ არ შექმნილა. რაიმე სხვა მონაცემის მიღება არ არის შესაძლებელი, რადგან ამ რაიონში მომუშავე სამოგზაურო სააგენტოების რიცხვი ძალიან მცირეა, ხოლო ვიზიტორთა რეგისტრაცია ჯერ არ დაწყებულა.

ვიზიტორების რეგისტრაცია პარკის ადმინისტრაციის პრიორიტეტი უნდა იყოს. მონაცემები ვიზიტორების შესახებ ინფორმაციის შესაფერისი წყაროა ისეთი პროდუქტების შესამუშავებლად, რომლებიც არსებულ მოთხოვნას შეესაბამება. ვიზიტორთა საჭიროებების, მოლოდინების, ინტერესებისა და მოტივაციის იდენტიფიცირება მნიშვნელოვანია, რათა უკეთ მოხდეს ამ მოთხოვნების დაკმაყოფილება.

საჭიროა ნაბიჯების გადადგმა ვიზიტორების რაოდენობის, ტერიტორიის მონახულების მათი მოტივაციის, მათი მოლოდინების შესახებ, ასევე, ვიზიტის შემდეგ მათი კმაყოფილების დონის შესახებ ინფორმაციის ეფექტიანად შეგროვებისთვის.

4.4.2. ტენდენციები, რომლებიც მომხმარებლის ქცევაზე მოქმედებს

გაეროს მსოფლიო ტურიზმის ორგანიზაციის მონაცემებით, 2004 წელს ეკოტურიზმი 3-ჯერ უფრო სწრაფად იზრდებოდა ვიდრე ტურიზმის გლობალური ინდუსტრია მთლიანად. ეს ტენდენცია ბოლო წლებშიც გრძელდება, რაც მომხმარებლებისთვის ეკოტურიზმის მიმზიდველობას ადასტურებს; ბაზრის ეს წილი მომდევნო წლებშიც გაიზრდება.

სამიზნე ტურისტული ჯგუფების უმეტესობას უფრო მაღალი ეკოლოგიური ცნობიერება აქვს. ამ ტენდენციაზე გავლენას შემდეგი ფაქტორებიც ახდენს: ა) პირადი ჯანმრთელობის და კეთილდღეობის საჭიროება; ბ) ტურისტებს აინტერესებთ, შეიტყონ მეტი იმ ადგილის ბუნებრივი და კულტურული მემკვიდრეობის შესახებ, რომელსაც გამოცდილების გასამდიდრებლად სტუმრობენ; გ) განათლების უფრო მაღალი დონე უკავშირდება საგანმანათლებლო აქტივობების (ღია ცის ქვეშ) ზრდას.

ინტერესის მატება მდგრადი ტურიზმისა და ეკოტურიზმისადმი ასახავს საზოგადოების მზარდ შეშფოთებას ბუნებრივი გარემოს ხარისხზე. ცნობილია, რომ ბუნებაზე ორიენტირებული ტურიზმი და ეკოტურიზმი აძლიერებს ტურიზმის ინდუსტრიის რეპუტაციას, ოღონდ იმ შემთხვევაში, თუ ეს ტურიზმი პატივისცემით ეკიდება ბუნებრივ მემკვიდრეობას და ადგილობრივ მოსახლეობას და შეესაბამება ტურისტული ადგილების გამტარუნარიანობას.

4.4.3. პოტენციური ტურისტული ბაზრები

ქვევის თვალსაზრისით, ეკოტურისტები ბაზრის სეგმენტაციის შემდეგი ტიპოლოგიების მიხედვით იყოფიან:

1. **აქტიური ეკოტურისტები ანუ, ერთგული ეკოტურისტები** არიან მოგზაურები, რომლებიც სერიოზულად ეკიდებიან ეკოლოგიას და უპირატესობას ანიჭებენ მცირერიცხოვან ჯგუფებად მოგზაურობას. ისინი ფიზიკურად აქტიური არიან და რთული აქტივობები მოსწონთ. ეს ტურისტები თავად აგვარებენ სამოგზაურო საკითხებს, რათა მოგზაურობა ცხოვრების რეალურ გამოცდილებად აქციონ.
2. **პასიური ეკოტურისტები** არიან მოგზაურები, რომლებსაც უყვართ ეკოტურიზმი და ტრადიციული დღესასწაულები. ისინი მრავალრიცხოვან ჯგუფებად მოგზაურობას ანიჭებენ უპირატესობას და გარკვეული დონის კომფორტს მოითხოვენ.

სხვა ავტორები გამოყოფენ მესამე ჯგუფსაც:

3. **შემთხვევითი ბუნებრივი ტურისტები** არიან ტურისტები, რომლებიც დასასვენებლად სადმე ყოფნისას შემთხვევით შედიან ახლო კონტაქტში ბუნებასთან.

ეს ბოლო ორი კატეგორია, შესაძლოა, აჭარის დაცული ტერიტორიების ვიზიტორთა შედარებით მაღალ წილს შეადგენდეს.

წარმომავლობის მიხედვით:

1. **ადგილობრივი ბაზარი:** როგორც აღინიშნა, ადგილობრივი ბაზარი არის და მომავალშიც იქნება წამყვანი ბაზარი. ინფორმაცია ეროვნული ადგილობრივი ბაზრის შიდა მოგზაურების შესახებ ძალიან მწირია; ცობილია მხოლოდ, რომ ისინი არ არიან ძალიან აქტიური, მოგზაურობენ მცირერიცხოვან ჯგუფებად მეგობრებთან და ნათესავებთან ერთად და ცოტას ხარჯავენ ადგილობრივ განთავსებასა და სხვა სერვისებზე.

ადგილობრივ ბაზარზე ორი ძირითადი სეგმენტი გამოიყოფა:

ა. **დასვენების დღეებში ერთდღიანი მოგზაურები**, ძირითადად, ოჯახებია, რომლებიც დაცულ ტერიტორიებს გართობის მიზნით - პიკნიკის მოსაწყობად და მსუბუქი აქტივობებისთვის სტუმრობენ. ისინი, ჩვეულებრივ, ბავშვებთან ერთად მოგზაურობენ და შესაბამისად, აქტივობები მათთვისაც უნდა შემუშავდეს. მათი უმეტესობა ადგილობრივთა ოჯახებში ან მეგობრებთან დარჩება.

ბ. **დასვენების დღეებში რამდენიმე დღიანი ვიზიტორები** (თბილისიდან და საქართველოს სხვა ქალაქებიდან) უფრო მაღალი სტანდარტის ვიზიტორთა

სერვისებს ითხოვენ. ამ ჯგუფს აინტერესებს ბუნებრივი და ისტორიული ღირსშესანიშნაობები.

2. **საერთაშორისო ბაზარი:** ყველაზე მნიშვნელოვან ბაზრებს **მეზობელი ქვეყნები** წარმოადგენენ: უკრაინა, აზერბაიჯანი და სომხეთი. სომხეთის შედარებით ბევრი მოქალაქე ოჯახებთან ერთად ატარებს ზაფხულს აჭარაში (დაახლოებით 80,000 – 100,000). ამ ბაზარს განსაკუთრებით აინტერესებს ბუნება და დაცული ტერიტორიების მონახულება მოეწონებოდა. ეს ბაზარი მოითხოვს დანიშნულების ადგილამდე ადვილად მისვლას, უსაფრთხოებას და ვიზიტორთა ობიექტებისა და სერვისების მაღალ სტანდარტებს.

ამ ტრადიციული ბაზრების გარდა, არსებობს საერთაშორისო ბაზრის მოზიდვის პოტენციალი:

- **ევროპული ბაზარი** ასევე მნიშვნელოვანი ბაზარია, განსაკუთრებით გერმანია, პოლანდია და გაერთიანებული სამეფო, რომლებიც ბუნებრივი და ეკოტურიზმის უძლიერეს ბაზრებს წარმოადგენენ. ამ ბაზრების მოტივია ხარისხიანი გამოცდილების მიღება ნაკლებად ცნობილ ადგილებში.

4.5. მარკეტინგი და რეკლამირება

ამჟამად, მაჭახელის ეროვნულ პარკს არც საკუთარი ბრენდი და იმიჯი აქვს და არც პარკის შესახებ საინფორმაციო მასალა (ბროშურები, რუკები, ბუკლეტები და სხვა).

კომუნიკაცია ძირითადად Facebook გვერდის მეშვეობით ხდება, სადაც პარკი ანთავსებს ველური ბუნების ხედებს და ინფორმაციას ადმინისტრაციის მიერ ჩატარებული გარემოსდაცვითი კამპანიების და სხვა აქციების შესახებ.

ტერიტორიის რეკლამირებას დაცული ტერიტორიების სააგენტო და ტურიზმისა და კურორტების დეპარტამენტი ეწევა. ამ ორგანიზაციების მიერ შემუშავებული აქტივობების ანალიზი ქვემოთ არის შეჯამებული:

დაცული ტერიტორიების სააგენტო

სააგენტოს ოფიციალურ ვებგვერდზე განთავსებულია მცირე მოცულობის ინფორმაცია მაჭახელას ეროვნული პარკის შესახებ, ვინაიდან ეს პარკი ცოტა ხნის წინ დაარსდა.

დაცული ტერიტორიების რეკლამირებისთვის დაცული ტერიტორიების სააგენტო აწყობს და მონაწილეობს სხვადასხვა ღონისძიებაში, მაგალითად, ტურიზმის საერთაშორისო ბაზრობაში (ბერლინში) ან ტურიზმის მე-18 საერთაშორისო ბაზრობაში თბილისში.

ტრანსსასაზღვრო გაერთიანებული სამდივნო სარეკლამო მასალების (კავკასიის დაცული ტერიტორია: სომხეთსა და აზერბაიჯანთან ერთად) დამზადებით დაეხმარა საქართველოს დაცულ ტერიტორიებს, მონაწილეობა მიეღო ტურიზმის საერთაშორისო ბაზრობაში ბერლინში. ასევე, მან ორგანიზება გაუკეთა საპრეზენტაციო ღონისძიებას დაინტერესებული ტუროპერატორებისთვის.

ეს აქტივობები უნდა გაგრძელდეს, მაგრამ მომზადება დროულად დაიწყოს (მაგალითად, წინა წლის ზაფხულში). ტურიზმის საერთაშორისო ბაზრობებში დაცული ტერიტორიების სააგენტოს და სხვა დაინტერესებული მხარეების სათანადო მომზადებისთვის საჭიროა შემდეგი ნაბიჯების გადადგმა:

1. ბაზრობაში მონაწილე ადგილობრივი/ეროვნული ტუროპერატორების შერჩევა, რომლებიც ტურისტულ პროდუქტებს სთავაზობენ დაცულ ტერიტორიებზე (მაგალითად, Ecocamps, Wild Horn...) (მათთან სტენდის ხარჯების განაწილება, დაახლოებით 10% თანამშრომლობისთვის);
2. სივრცის დაჯავშნა ბაზრობაზე;
3. საპრეზენტაციო ღონისძიების ორგანიზება;
4. საერთაშორისო ტუროპერატორების მოწვევა საპრეზენტაციო შეხვედრაზე (მინიმუმ 3 თვით ადრე. ტუროპერატორების მონაცემთა ბაზის მიღება საქართველოს საელჩოებში შეიძლება);
5. რამდენიმე სპეციფიკური პროგრამის და ბიზნესებთან ურთიერთობის დღის წესრიგის მომზადება;
6. ორგანიზებულ სესიებში მონაწილეობის მიღება;
7. სარეკლამო სტენდის და მასალების (ბროშურები, სარეკლამო მასალები, სხვა) შემუშავება და დამზადება.
8. კონტაქტების მონაცემთა ბაზის შექმნა.

ბაზრობის შემდეგ აუცილებელია გამოხმაურებების შეგროვება, რადგან ეს ინფორმაციის წყაროა გასაუმჯობესებელი ასპექტების, საინტერესო ბაზრების და სხვა საკითხების შესახებ.

დაცული ტერიტორიების სააგენტოსთვის/დაცული ტერიტორიებისთვის საინტერესო ტურისტულ ბაზრობებს შორის არის:

ბერლინი (გერმანია)	ტურიზმის საერთაშორისო ბაზრობა	http://www.itb-berlin.de/en/
ეგელტონი (გაერთიანებული სამეფო)	ფრინველებზე დაკვირვების ბაზრობა	http://www.birdfair.org.uk/
ჰამბურგი (გერმანია)	Reisen	http://www.reisenhamburg.de/
ჰანოვერი (გერმანია)	ABF ბაზრობა აქტიური დასვენებისთვის	http://www.abf-hannover.de/abf_daten_fakten_en
ლონდონი (გაერთიანებული სამეფო)	მოგზაურობის მსოფლიო ბაზარი (პასუხისმგებლიანი ტურიზმის დღე)	http://www.wtmlondon.com/
მუნჰენი (გერმანია)	F.RE.E	http://www.free-muenchen.de/
პოზნანი (პოლონეთი)	ტურ სალონი	http://www.tour-salon.pl/en/
შტუტგარი (გერმანია)	CMT	http://www.messe-stuttgart.de/en/cmt/
ტრიერი (გერმანია)	Sport, Freizeit, Reisen	http://www.sfr-trier.de/
უტრეხტი (ჰოლანდია)	Vakantiebeurs	http://www.vakantiebeurs.nl/en/Exposant.aspx

ცხრილი 4: ტურიზმის საერთაშორისო ბაზრობების ჩამონათვალი. წყარო: HIDRIA

ტურიზმის და კურორტების დეპარტამენტი

ტურიზმის და კურორტების დეპარტამენტი, თავისი ტურსააგენტოების მეშვეობით, მნიშვნელოვან მარკეტინგულ ნაბიჯებს დგამს ხელვაჩაურის რაიონის რეკლამირებისთვის. ტურიზმის და კურორტების დეპარტამენტის მიერ განხორციელებულ აქტივობებს შორის მნიშვნელოვანია აღინიშნოს შემდეგი:

ა) მარშრუტის/ტურების შემუშავება

ტურიზმის და კურორტების დეპარტამენტმა რამდენიმე მარშრუტი შეიმუშავა, რომლებსაც რეკლამას უწევს. როგორც მე-3 ნახატზე ჩანს, შემუშავდა საველოსიპედო მარშრუტი. გარდა ამისა, დეპარტამენტმა მაჭახელის ხეობაში რამდენიმე მარშრუტი განსაზღვრა ხეობის ტრადიციების პოპულარიზაციისთვის. ტურის სახელწოდებაა „კულტურული და ისტორიული ტური აჭარაში“. ტურის ხანგრძლივობა 4 საათია და მის მონაწილეებს აქვთ შესაძლებლობა, გაიცნონ ხეობის ზოგი თემი, მაგალითად, ზედა ჩხუტუნეთის თემი.

[illegible]

ბ) ბროშურები და ვებგვერდი

რეგიონის ტურიზმის ოფიციალურ ვებგვერდზე, რომლის ადმინისტრირებასაც ტურიზმის და კურორტების დეპარტამენტი ახორციელებს, არის ინფორმაცია და ელექტრონული ბროშურები რეგიონის სხვადასხვა დაცული ტერიტორიის და კონკრეტულად მაჭახელას ეროვნული პარკის შესახებ.

ნახატი 19: ბრიშურა აჭარის დაცული ტერიტორიების შესახებ. წყარო: აჭარის რეგიონის ოფიციალური ვებგვერდი.

გ) ნიშნების სისტემა

ტურიზმის და კურორტების დეპარტამენტმა შეიმუშავა და ტერიტორიაზე განათავსა რამდენიმე ნიშანი, რომლებიც ინფორმაციას აწვდის ვიზიტორებს დამხმარე ზონაში ზოგიერთი კულტურული და ბუნებრივი რესურსის ადგილმდებარეობის შესახებ.

ნახატი 20: ტურიზმის და კურორტების დეპარტამენტის მიერ მაჭახელის ხეობაში დამონტაჟებული ნიშნები. წყარო: HIDRIA

მართალია, ამ ნიშნების არსებობა ხელს უწყობს რესურსების რეკლამირებას, მაგრამ არც ერთ ნიშანში არ არის ეროვნული პარკი მითითებული.

4.6. ძირითადი შეზღუდვების და შესაძლებლობების ანალიზი

4.6.1. მაჭახელას ეროვნულ პარკში ტურიზმის განვითარების შეზღუდვები

- **ეფექტიანი და ეფექტური ოპერირებისთვის არაადეკვატური ინსტიტუციური შესაძლებლობა**
 - მაჭახელას ეროვნული პარკის, როგორც ახლადშექმნილი პარკის, ადმინისტრაციას არ გააჩნია საკმარისი ადამიანური და ფინანსური რესურსები არა მარტო კონსერვაციის ამოცანების განხორციელებისთვის, არამედ ტურიზმის განვითარებაზე ფოკუსირებისთვისაც კი.
 - ადმინისტრაციის უნარები მასპინძლობის და ტურიზმის სფეროებში შეზღუდულია და გაძლიერებას საჭიროებს, რათა სათანადოდ დაკმაყოფილდეს არსებული და მომავალი მოთხოვნა.
- **პარკის ადმინისტრაციის პერსონალის გამოუცდელობა**
 - როგორც ახლადშექმნილ ეროვნულ პარკს, აკლია გამოცდილება ტურიზმთან დაკავშირებულ ასპექტებში.
- **ვიზიტორების გამოცდილება**
 - პარკს ჯერჯერობით არა აქვს ეკოტურისტული აქტივობები ან სერვისები.
 - მთაგორიანი ტერიტორიაა და ბევრ ადგილას მისვლა რთულია.
 - ზამთარში ზოგი ადგილის მონახულება მოუხერხებელია. სეზონი შეზღუდულია მაისიდან სექტემბერ-ოქტომბრამდე.
- **ჰიდროელექტროსადგურის მშენებლობა**
 - დამბების და კაშხლების, რეზერვუარების, სატურბინე დარბაზის, გვირაბების კომბინირებულმა მშენებლობამ მდინარე აჭარისწყალზე შეიძლება ზეგავლენა იქონიოს მდინარეების დინებასა და გარემოს ხარისხზე.
 - ამ მშენებლობამ შესაძლოა გავლენა მოახდინოს მთლიან ლანდშაფტზე, რაც ტერიტორიის ბუნებრივ მიმზიდველობას შეამცირებს.

4.6.2. მაჭახელას ეროვნული პარკის ძირითადი შესაძლებლობები და კონკურენტული უპირატესობები

მაჭახელას ეროვნულ პარკში ბევრი შესაძლებლობაა, რომლებიც გამოსაყენებელია პარკსა და მის შემოგარენში ტურიზმის განვითარებისთვის და მახლობლად მცხოვრები თემებისთვის მრავალფეროვანი ეკონომიკური ვარიანტების შექმნისთვის.

- **ეკოლოგიურად მდიდარი მრავალფეროვანი ლანდშაფტი**
 - მაჭახელას ეროვნულ პარკში მდიდარი ბიომრავალფეროვნებაა უნიკალური ფლორითა და ფაუნით და თვალწარმტაცი ხეობითა და მთიანი ლანდშაფტით. კოლხური ტყეები, ენდემური და რელიქტური სახეობებით, თავისთავად არის ღირსშესანიშნაობა.
 - ხეობა, რომელსაც ველი და მთები ქმნის, მიმზიდველ ლანდშაფტს წარმოადგენს.
- **კულტურული, ისტორიული და ეთნოგრაფიული ღირებულებები**
 - ეთნოგრაფიის და ისტორიის თვალსაზრისით, მაჭახელა განსაკუთრებული ტერიტორიაა. ამ ღირებულებების გაძლიერება და პოპულარიზაცია უნდა მოხდეს.
 - ტერიტორია ასევე მდიდარია ტრადიციებით, კულტურული ღირებულებებით, სამზარეულოთი და ღვინით; ამ ასპექტებმა უნდა გააძლიეროს ტურისტული აქტივობები ამ რაიონში.
- **ადგილობრივი თემების დინამიზმი და სტუმართმოყვარეობა**
 - ადგილობრივ თემებს სურთ, ჩაერთონ ტურიზმთან დაკავშირებულ საქმიანობაში. ტურიზმის და კურორტების დეპარტამენტის მხარდაჭერით, ზედა ჩხუტუნეთში უკვე რამდენიმე საოჯახო სასტუმრო ფუნქციონირებს. სხვა თემებსაც სურთ, დაკავდნენ ტურისტული აქტივობებით.
 - აჭარის ადგილობრივი თემები თბილი და სტუმართმოყვარე ხალხია.
- **მტირალას ეროვნულ პარკთან სიახლოვე**
 - ბათუმში, როგორც ზღვისპირა კურორტზე, ყოველწლიურად ათასობით ვიზიტორი ჩადის. მათი გარკვეული წილის მოზიდვით, დაცული ტერიტორიის ვიზიტორთა რიცხვი მნიშვნელოვნად გაიზრდება; ასევე,

შეიძლება გაიზარდოს იმ ტურისტების ყოფნის ხანგრძლივობა, რომლებიც ამ რაიონს სტუმრობენ.

- მაჭახელას ეროვნული პარკი მდებარეობს ახალციხიდან ბათუმისკენ მიმავალ გზაზე (გოდერძის უღელტეხილი), რაც სამცხე-ჯავახეთის რეგიონიდან მისვლას აადვილებს. ეს გზა მთელი წელი ღიაა, თუმცა ზამთარში მაინც არის გადამოწმება საჭირო.

- **რეკლამირება ტურიზმის და კურორტების დეპარტამენტის მიერ**

- ტურიზმის და კურორტების დეპარტამენტი, ახლახან შექმნილი იურიდიული პირის „ტურისტული პროდუქტების განვითარების სააგენტოს“ მეშვეობით, რეკლამირებას უწევს „კულტურულ და ისტორიულ ტურს აჭარაში“, რომელიც მოიცავს მაჭახელის ხეობის და ზედა ჩხუტუნეთში ეთნოგრაფიული მუზეუმის მონახულებას.

- **ტუროპერატორები**

- აჭარაში საკმაოდ ბევრი ტუროპერატორი მუშაობს, მაგრამ ბუნებრივი ტურიზმი მათი სპეციალიზაცია არ არის; მათ მნიშვნელოვანი საერთაშორისო კონტაქტები და ვიზიტორებთან მუშაობის გამოცდილება აქვთ. ტუროპერატორები უნდა ჩაერთონ დაცული ტერიტორიის მართვაში, რათა ხელი შეუწყონ საბაზრო პროდუქტების და გამოცდილების განსაზღვრას.

5. SWOT და TOWS ანალიზი

5.1. SWOT და TOWS ანალიზი

SWOT ანალიზი (ძლიერი და სუსტი მხარეები, შესაძლებლობები და საფრთხეები) განსაზღვრავს მაჭახელას ეროვნული პარკში ტურიზმის განვითარების გარე და შიდა მდგომარეობას. TOWS (საფრთხეები და შესაძლებლობები, ძლიერი და სუსტი მხარეები) დამატებითი ინსტრუმენტია, რომელიც ხელს უწყობს სტრატეგიული ვარიანტების შემუშავებას, შესაძლებლობების გამოყენებას, სუსტი მხარეების ზეგავლენის მინიმუმამდე დაყვანას და საფრთხეების შემცირებას.

ძლიერი მხარეები				ძლიერი მხარეების გამოყენება	
მართვა და	• აჭარის სხვა ტერიტორიების	დაცული	• ისეთ სტრუქტურებში	თანამონაწილეობით	აქტიური

მმართველობა	ადმინისტრაციებთან კარგი თანამშრომლობა.	მონაწილეობა, როგორც არის მრჩეველთა რეგიონული საბჭო.
	• ხელისუფლების მიერ მაჭახელას ეროვნული პარკის განვითარების მხარდაჭერა . • საერთაშორისო ფონდების დაინტერესება, წვლილი შეიტანონ ეროვნული პარკის განვითარებაში. • ტურიზმის და კურორტების დეპარტამენტის მიერ რეკლამირება.	• პრიორიტეტული ქმედებების განსაზღვრა, რომლებშიც უნდა მოხდეს ინვესტირება. • დაფინანსების მოსაპოვებლად მიმზიდველი პროექტების შემუშავება. • ტურიზმის და კურორტების დეპარტამენტთან თანამშრომლობის შეთანხმებების გაფორმება მაჭახელის პარკის სარეკლამო მასალებში შეტანაზე.
მოხილობა და მისაწვდომობა	• ფუნქციონირება მთელი წლის განმავლობაში.	• ზამთრის აქტივობების შემუშავება ტურისტული სეზონის გასახანგრძლივებლად.
	• სიახლოვე ბათუმთან.	• სარეკლამო აქტივობების შემუშავება ბათუმის ვიზიტორების მოსაზიდად. ასევე შეთანხმებების მიღწევა ტუროპერატორებთან.
	• სიახლოვე მთავარ ავტომაგისტრალებთან: ბათუმი-სარფი (თურქეთის საზღვარი) და ხელვაჩაური-ქედა-ბორჯომი (გოდერძის უღელტეხილი)	• მთავარ მაგისტრალზე ნიშნების სისტემის გაუმჯობესება ცნობადობის გასაზრდელად.
	• საზოგადოებრივი ტრანსპორტის მოძრაობა მაჭახელის ხეობაში.	• სპეციალური სატრანსპორტო სისტემის ორგანიზება მაჭახელას ეროვნულ პარკში ხალხის მოსაყვანად, განსაკუთრებით ტურისტული სეზონის დროს.
	• ინტერნეტის ხელმისაწვდომობა უმეტეს ადგილას.	• ინტერნეტით გასაზიარებელი საინფორმაციო მასალების პოპულარიზაცია, ჩამოსატვირთი მასალების შექმნა, სხვა.
	• ტრანსსასაზღვრო დაცული ტერიტორია.	• ჯამილის ბიოსფერულ ნაკრძალთან (თურქეთი) თანამშრომლობის დამყარება. ამ ტრანსსასაზღვრო მახასიათებლის რეკლამირება.
ადგილობრივი თემები	• მეწარმეობის განვითარება ადგილობრივ თემებში,	• ადგილობრივი საწარმოების შექმნის ხელშეწყობა და მათი უნარების

	განთავსების და კვების ობიექტები .	გაძლიერება მომსახურებასა და ბიზნეს დაგეგმვაში.
	სტუმართმოყვარე თემები.	თემის ჩართვა ტურიზმთან დაკავშირებულ აქტივობებში.
	ადგილობრივი წარმოების საინტერესო პროდუქტები (თაფლი, ყველი, მურაბები, სხვა).	ამ პროდუქტების ხელშეწყობა ადგილობრივი ბაზრის შექმნის ან პარკის სუვენირებად ადგილობრივი პროდუქტების გამოყენების გზით.
	ადგილობრივი ხალხური რეწვის ნიმუშები.	ადგილობრივი სუვენირების წარმოება.
კულტურული და ბუნებრივი რესურსები	ხეობის გამორჩეული ისტორია.	ხეობის ისტორიული ფაქტების შესწავლა და მათ შესახებ ინფორმაციის გავრცელება
	კულტურული ძეგლები (ქვის თაღოვანი ხიდები, უძველესი დასახლებები, მუზეუმი, სამხედრო მემკვიდრეობა, სხვა).	კულტურულ წარსულზე ფოკუსირებული მარშრუტების შემუშავება. განმარტებითი /საინფორმაციო დაფების შექმნა.
	მაჭახელის ხეობის მიმზიდველობა და სილამაზე.	მარშრუტების შემუშავება ამ ღირებულებების პოპულარიზაციისთვის.
	საინტერესო ფაუნა (მურა დათვი, არჩვი, სხვა).	ველურ ბუნებაზე დაკვირვების ტურისტული აქტივობების ორგანიზება.
	ადგილობრივი ტრადიციები და ფესტივალები.	ამ ფესტივალების პოპულარიზაცია ხალხის მოსაზიდად.
ტურისტული პროდუქტები და სერვისები	განთავსების სხვადასხვა სერვისის არსებობა დამხმარე ზონაში.	განთავსების არსებული სერვისების შეფასება და რეკლამირება.
	ვენახების არსებობა დამხმარე ზონაში.	ღვინოსა და სხვა გასტრონომიულ რესურსებთან დაკავშირებული ტურისტული პროდუქტების შექმნა.
	ტურიზმის და კურორტების დეპარტამენტის მიერ შემუშავებული საველოსიპედე მარშრუტი მირვეთის მიმართულებით.	არსებული საველოსიპედე მარშრუტების სიგრძის გაზრდა ისეთი მარშრუტების შემუშავებით, რომლებიც მაჭახელას ეროვნულ პარკზე გაივლის.
ტურისტული ინფრასტრუქტურა და ობიექტები	მიმზიდველი ტურისტული ობიექტების (ეთნოგრაფიული მუზეუმი) არსებობა დამხმარე ზონაში.	ისეთი მარშრუტების შემუშავება, რომლებშიც შერწყმული იქნება

		ბუნებრივი რესურსები და არსებული ტურისტული ინფრასტრუქტურა.
	საკვები ობიექტების არსებობა დაცული ტერიტორიის მახლობლად.	თანამშრომლობის ხელშეკრულებების დადება ტურისტული სერვისების არსებულ პროვაიდერებთან, რათა მოხდეს ეროვნული პარკის პოპულარიზაცია.
ტურისტული მოთხოვნა	აჭარის დაცული ტერიტორიების მეგობრის ბარათი.	ადგილობრივ პროვაიდერებს შორის ამ ბარათის პოპულარიზაცია.

	სუსტი მხარეები	სუსტი მხარეების შემცირება
მართვა და მმართველობა	ტურიზმის და კურორტების დეპარტამენტსა და საქართველოს ტურიზმის ეროვნულ ადმინისტრაციასთან სუსტი თანამშრომლობა.	მრჩეველთა რეგიონულ საბჭოში მონაწილეობა.
	მართვის გეგმის არარსებობა.	მართვის გეგმის შემუშავება⁴.
	ტურიზმის სათანადო განვითარებისთვის არასაკმარისი პერსონალი.	ეროვნული პარკის პერსონალისთვის კომპლექსური ტრენინგის შემუშავება მასპინძლობის, მდგრადი ტურიზმის და სხვა შესაბამის საკითხებში.
	პერსონალის უუნარობა მასპინძლობის და ტურიზმის საკითხებში.	თანამონაწილეობითი სტრუქტურების შექმნა გადაწყვეტილების მიღების პროცესში ადგილობრივი თემების, კერძო ბიზნესის ჩართულობის წასახალისებლად (მაჭახელას ეროვნული პარკის მეგობრები)
	ადგილობრივი თემის გადაწყვეტილების პროცესში ჩასართავად მმართველობითი სტრუქტურების არარსებობა.	მრჩეველთა ადგილობრივი საბჭოს მხარდაჭერა, რომელშიც ჩაერთვებიან ადგილობრივი თემები და კერძო სექტორი.
	სტატისტიკის არარსებობა.	ვიზიტორებთან დაკავშირებული მონაცემების შეგროვების სისტემის შემუშავება და ამოქმედება.

⁴ მართვის გეგმის შემუშავება დაგეგმილია მომდევნო თვეებში, გაეროს განვითარების პროგრამის დაფინანსებით.

	ტურიზმიდან შემოსავლების გენერირების მექანიზმები არ არსებობს.	მდგრადი ტურისტული სერვისების და აქტივობების შემუშავება, რომლებიც ეროვნულ პარკს შეადლებინებს, მიიღოს შემოსავლები.
მობილობა და ხელმისაწვდომობა	რეგულარული საზოგადოებრივი ტრანსპორტის არარსებობა დაცულ ტერიტორიასთან მისასვლელად.	ტრანსპორტის პროვაიდერებთან შეთანხმებების მიღწევა მომსახურების გაზრდაზე ტურისტული სეზონის დროს.
	საგზაო ნიშნების არარსებობა.	ნიშნების სისტემის შემუშავება ტურიზმის და კურორტების დეპარტამენტთან და აჭარის დაცულ ტერიტორიებთან ერთად.
	მანქანის პარკინგის არარსებობა.	პარკინგისთვის სათანადო ადგილების განსაზღვრა.
ადგილობრივი თემები	დიდ ქალაქებში (ბათუმი, თბილისი) მიგრაციის მაღალი მაჩვენებელი. ზოგი თემის დეპოპულაცია.	ადგილობრივ თემებში ისეთი მიკრობიზნესების განვითარება, რომლებიც დასაქმების შესაძლებლობებს უზრუნველყოფს.
	მასპინძლობის უნარების განუვითარებლობა და უცხო ენების არცოდნა.	ტრენინგის პროგრამის შემუშავება ადგილობრივი თემებისთვის.
	პროდუქტის შეფუთვის არცოდნა.	ტრენინგის მომზადება ოსტატების უნარების გასაძლიერებლად.
	ადგილობრივი მოსახლეობის სიღარიბის დონე, სოციალურ-ეკონომიკური მდგომარეობა.	ადგილობრივებისთვის ახალი ეკონომიკური შესაძლებლობების შექმნა მეწარმეობის და დასაქმების ხელშეწყობის გზით.
კულტურული და ბუნებრივი რესურსები	კულტურული და ბუნებრივი რესურსების არასათანადო პოპულარიზაცია.	სამეცნიერო კვლევის ჩატარება მაჭახელის ხეობასთან დაკავშირებულ ისტორიულ ფაქტებზე, რათა მოხდეს მათი პოპულარიზაცია.
ტურისტული პროდუქტები და სერვისები	კულტურული აქტივების ისტორიის არცოდნა.	არსებული კულტურული რესურსების ისტორიის შესახებ კვლევის შემუშავება და მისი პოპულარიზაცია.
	ტურისტული პროდუქტების/სერვისების არარსებობა.	მდგრადი აქტივობების შემუშავება ბუნებრივი და კულტურული რესურსების პოპულარიზაციისთვის.

	ბილიკების შესწავლის ან მარკირების განუხორციელებლობა.	ვიზიტორთა ზონაში ბილიკების სისტემის შემუშავება, რომლებიც შეაძლებინებს ტურისტებს, გაეცნონ და ისიამოვნონ ეროვნული პარკით.
	სერვისისი ადგილობრივ პროვაიდერებთან კავშირების არარსებობა.	დაცული ტერიტორიის დონეზე თანამონაწილეობითი სტრუქტურის შექმნა ადგილობრივი თემების (მათ შორის, ტურიზმის პროვაიდერების) ჩასართავად.
ტურისტული ინფრასტრუქტურა და ობიექტები	ადმინისტრაციული შენობის არასათანადო აღჭურვა.	ადმინისტრაციული შენობის გარემონტება და მოწყობა პერსონალის განსათავსებლად და ვიზიტორების მისაღებად.
	ვიზიტორთა ცენტრის არარსებობა.	არსებული ადმინისტრაციული შენობის გაუმჯობესება ვიზიტორთა ცენტრის მოსაწყობად, რომელიც ვიზიტორებს მიიღებს.
	პარკის ფარგლებში ტურისტული ინფრასტრუქტურის არარსებობა.	სათანადო და მდგრადი ტურისტული ინფრასტრუქტურის შემუშავება, დაგეგმვა და შექმნა.
	ნიშნების არარსებობა გზაზე.	ნიშნების სისტემის შემუშავება, დაგეგმვა და განთავსება მაჭახელას ეროვნული პარკისთვის.
	ეროვნული პარკის შესახებ ტურისტული ინფორმაციის და ცოდნის ნაკლებობა.	მარკეტინგის და რეკლამირების სტრატეგიის განსაზღვრა პარკისთვის.
ტურისტული მოთხოვნა	ინგლისურენოვანი გამყოლების არარსებობა.	უცხო ენაში მომზადების კურსების ორგანიზება ადგილობრივი თემის წევრებისთვის და გამყოლებისთვის.

შესაძლებლობები		შესაძლებლობების გაძლიერება
მოხილობა და ხელმისაწვდომობა გოდერძის უღელტეხილი		სტრატეგიულ ადგილებში მიმართულების მაჩვენებელი ნიშნების განთავსება მაჭახელას ეროვნული პარკის ცნობადობის გასაზრდელად.

ადგილობრივი თემები	ადგილობრივი მოსახლეობის ინტერესი დაცული ტერიტორიის მიმართ.	ადგილობრივი თემებისთვის ტურიზმთან დაკავშირებული შესაძლებლობების პოპულარიზაცია და მათი მხარდაჭერა.
კულტურული და ბუნებრივი რესურსები	კავშირები აბრეშუმის გზასთან.	აბრეშუმის გზის შესახებ კვლევის ჩატარება და მონაწილეობა აბრეშუმის გზის საერთაშორისო ქსელში.
ტურისტული პროდუქტები და სერვისები	ჯამილის ბიოსფერულ ნაკრძალთან თანამშრომლობის ხელშეკრულება.	კამპანიის განსაზღვრა პოტენციური თურქი ტურისტების მოსაზიდად.
	ღვინოსთან დაკავშირებული პროდუქტებისადმი ინტერესი.	ღვინოსა და გასტრონომიულ აქტივობებთან დაკავშირებული ტურისტული პროდუქტის შექმნა.
	ეკოტურიზმის და ბუნებრივი ტურიზმის სეგმენტის ზრდა მთელ მსოფლიოში.	ტურისტული პროდუქტების შექმნა, რომლებიც ორიენტირებულია სპეციფიკურ ეკოტურისტულ ბაზარზე.
	ტურიზმის მზარდი ინტერესი გარემოს დაცვისა და მდგრადობის საკითხების მიმართ.	ტერიტორიის კონსერვაციის და ბიომრავალფეროვნების უზრუნველყოფა. ბუნების ხარისხიანი პროდუქტების შენარჩუნება.
	თურქეთის ბაზარი.	მარკეტინგული კამპანიის შემუშავება თურქეთის ბაზრისთვის.
	ტუროპერატორების ინტერესი.	გასაცნობი ტურების მოწყობა ტუროპერატორებისთვის ახალი პროდუქტების/ბილიკების წარსადგენად.

საფრთხეები		საფრთხეების აღმოფხვრა
მართვა და მმართველობა	პოტენციური კონფლიქტი პარკსა და თემებს შორის.	პარკის ირგვლივ ტურისტულ აქტივობებში თემის წევრების ჩართვა.
ადგილობრივი თემები	ადგილობრივი ტრადიციების დაკარგვა ვიზიტორების ზეგავლენის შედეგად.	ტრადიციული აქტივობების და ფესტივალების, ასევე ხალხური რეწვის ხელშეწყობა.
	კონფლიქტი პარკის ადმინისტრაციასა და თემებს შორის.	პლატფორმის შექმნა, რათა ადგილობრივ თემებს შეეძლოთ ეროვნული პარკის გადაწყვეტილების მიღების პროცესში მონაწილეობა.

კულტურული და ბუნებრივი რესურსები	• ბუნებრივი სივრცეების და ბიომრავალფეროვნების დეგრადაცია ინტენსიური მონახულების/ადგილობრივი თემების მიერ გამოყენების შედეგად.	• ტერიტორიის რეგულარული მონიტორინგი და პრევენციული ღონისძიებების შემუშავება და ამოქმედება ლანდშაფტის დეგრადაციის და ბიომრავალფეროვნების დაკარგვის თავიდან ასაცილებლად.
	• ჰიდროელექტროსადგურის მშენებლობა.	• ზიანის შემცირების გეგმის შემუშავება და ამ მშენებლობის შეჩერების ლობირება.
კულტურული და ბუნებრივი რესურსები	• კლიმატის ცვლილება. • საერთაშორისო პოლიტიკური არასტაბილურობა. • ვიზიტორთა პრეფერენციების ცვლილება. • ეკონომიკური კრიზისი.	• დაცული ტერიტორიის ეკოსისტემის ურღვევობის შენარჩუნება. ადაპტაციის გეგმის შემუშავება. • მარკეტინგული კამპანიის შემუშავება ქვეყნის და მისი მშვიდობიანი გარემოს რეკლამირებისთვის. • ვიზიტორების და მათი პრეფერენციების შესახებ მონაცემების შეგროვება. ტურისტული პროდუქტების ადაპტირება ქვეყასა და პრეფერენციებში ცვლილებებთან. • ხარისხიანი დამოცდილების შეთავაზება.

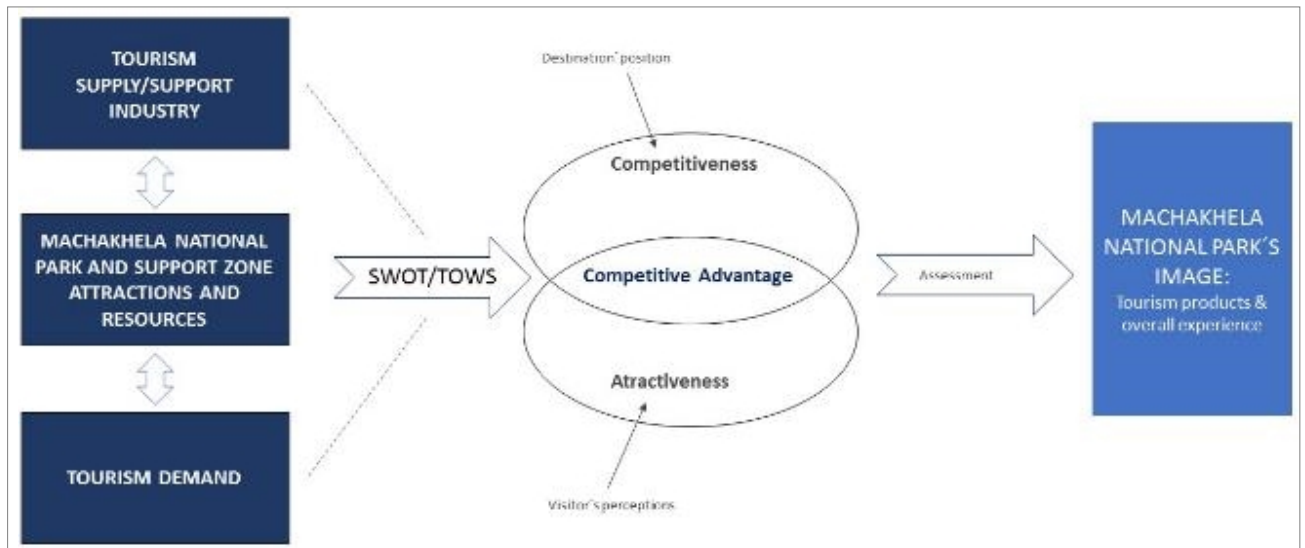
6. პოტენციური ტურისტული სერვისები და ობიექტები - ბიზნესშესაძლებლობები

მაჭახელას ეროვნული პარკის ტურისტული რესურსების და სერვისების შეფასებამ და ძლიერი მხარეების და შესაძლებლობების განსაზღვრამ გვაჩვენა რესურსები, რომლებიც უნდა განვითარდეს, რათა მათი პოტენციალი მაქსიმუმამდე გაიზარდოს მდგრადი ფორმით. ეს ნიშნავს ყველაზე რეალისტური შესაძლებელი აქტივობების და სამიზნე ბაზრების განსაზღვრას.

მაჭახელას ეროვნული პარკის განსაკუთრებული მახასიათებლები, რომლებიც მაჭახელას სხვა ტერიტორიებისგან გამოარჩევს და მის კონკურენტულ უპირატესობას წარმოადგენს, არის:

- » კულტურული და ეთნოგრაფიული სიმდიდრე
- » შთამბეჭდავი ლანდშაფტი
- » ტრანსსასაზღვრო ხასიათი და ისტორიული წარსული (კოლხეთი, ოსმალეთის იმპერია, რუსეთის ყოფნა და სხვა)

ეს ასპექტები პარკის პროდუქტების შემუშავების მთავარი ელემენტები უნდა იყოს და ამ პროდუქტის შემუშავება ისე უნდა მოხდეს, რომ ტურისტებმა ისიამოვნონ უნიკალური ბუნებრივი და კულტურული რესურსებით.

ნახატი 21: მაჭახელას ეროვნული პარკის კონცეპტუალური განვითარება. წყარო: შემუშავებულია ჩვენს მიერ.

ტურიზმის მიწოდება/ინდუსტრიის მხარდაჭერა

მაჭახელას ეროვნული პარკის და დამხმარე ზონის ღირსშესანიშნაობები და რესურსები

ტურისტული მოთხოვნა

SWOT/TOWS

ტურისტული ადგილის პოზიცია

კონკურენტულობა; კონკურენტული უპირატესობა; მიმზიდველობა

ვიზიტორის აღქმა

შეფასება

მაჭახელას ეროვნული პარკის იმიჯი: ტურისტული პროდუქტები და საერთო გამოცდილება

მომდევნო ქვეთავებში წარმოდგენილია ყველაზე რეალისტური ტურისტული აქტივობები და სერვისები და მათი ზუსტი, ხარისხობრივი და რაოდენობრივი შეფასება.

6.1. შესამუშავებელი პოტენციური ტურისტული პროდუქტების და სერვისების აღწერა

მაჭახელას ეროვნულ პარკში სავსე ვიზიტების დროს, კონსულტანტთა გუნდმა განსაზღვრა ის ახალი ინფრასტრუქტურა და ტურისტული სერვისები და ობიექტები, რომელთა განვითარების პოტენციალი არსებობს სამოქმედო გეგმის ფარგლებში. ეს ახალი ინფრასტრუქტურა და სერვისები შემდეგნაირად არის კლასიფიცირებული:

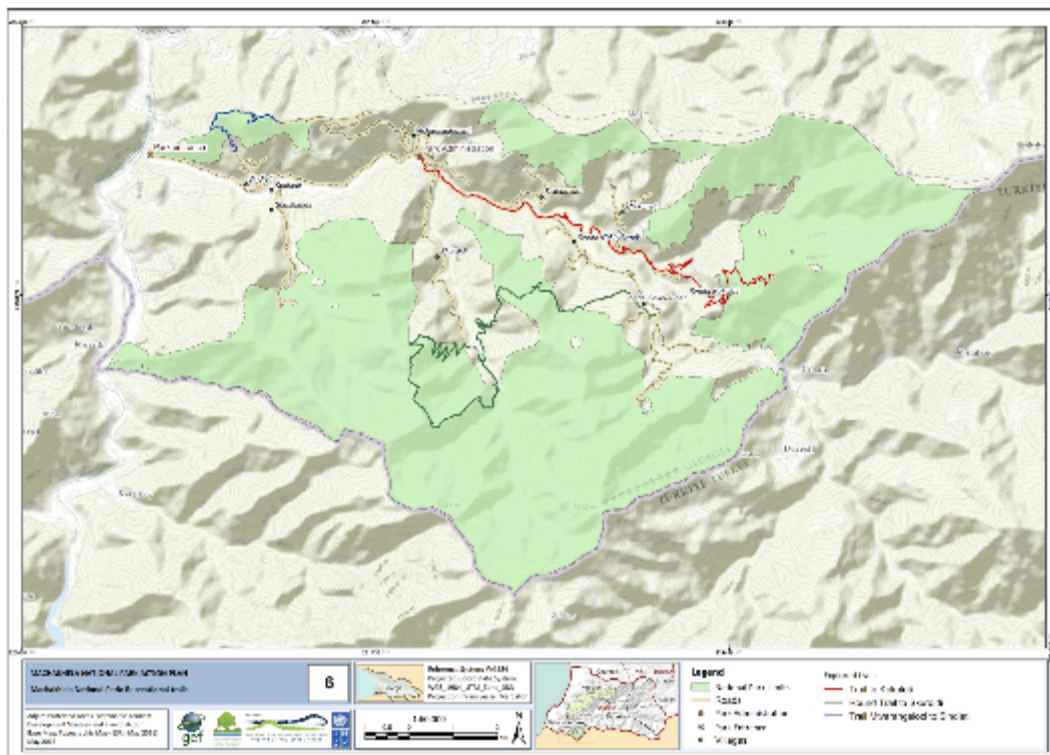
ა) **ტურისტული ბილიკები:** ვიწრო ცალმხრივი ბილიკები უპირატესად ფეხით რეკრეაციული სიარულისთვის, ბექპეკინგისთვის (არაორგანიზებული

მოგზაურობისთვის), სირბილისთვის, ველოსიპედით სიარულისთვის, ცხენით სიარულისთვის, თხილამურებით სრიალისთვის ან თოვლზე საბიჯებელი თხილამურებით სიარულისთვის არის გამიზნული. ტურისტული ბილიკები ერთმანეთს უკავშირებს ღირსშესანიშნაობებს დაცული ტერიტორიის შიგნით, იძლევა პარკში მცხოვრები სოფლის თემებთან კომუნიკაციის და მარშრუტის ბუნებრივი და კულტურული ღირებულებებით ტკბობის შესაძლებლობას.

საველე ვიზიტის დროს 4 ტურისტული ბილიკი განისაზღვრა. ამ ბილიკებს განვითარების დიდი პოტენციალი აქვს და მათთვის საგანმანათლებლო, კულტურული და რეკრეაციული აქტივობები შეიძლება შემუშავდეს.

ზოგიერთი ბილიკი ერთმანეთსაც შეიძლება დაუკავშირდეს, რაც ხელს შეუწყობს ტერიტორიის სხვა ნაწილებთან დაკავშირებას და მთელი რაიონის დათვალიერებას, მაგალითად, მთავარანგელოზიდან ზედა ქოქოლეთამდე.

ამ ბილიკების გარდა შემოთავაზებულია კიდევ ერთი ბილიკი, რომელიც მაჭახელას ეროვნულ პარკს მტირალას ეროვნულ პარკთან დააკავშირებს. მიზანი კომბინირებული მარშრუტის განვითარებაა, რომელიც მტირალას ეროვნულ პარკს, თავის მხრივ, კინტრიშის დაცულ ტერიტორიებთან დააკავშირებს.

ნახატი 22: საველე ვიზიტის დროს კონსულტანტების მიერ განსაზღვრული ტურისტული ბილიკები. წყარო: HIDRIA

ეს ბილიკები უნდა კეთილმოეწყოს ისეთი ობიექტებით, როგორებიცაა ნიშნები, კოტეჯები, რეკრეაციული სივრცეები, რათა ვიზიტორებმა ხარისხიანი გამოცდილება მიიღონ. ამ ბილიკების დეტალები მოცემულია სამოქმედო გეგმაში.

მაჭახელას ეროვნულ პარკში ტურიზმის განვითარებისას მხედველობაშია ასევე მისაღები ჯამილის ბიოსფერულ ნაკრძალთან პოტენციური თანამშრომლობა და ტრანსსასაზღვრო შეთანხმება, რათა უფრო ფართო სპექტრის პროდუქტების შეთავაზება მოხდეს.

ბ) ტურისტული სერვისები და აქტივობები: იდენტიფიცირებული აქტივობების უმეტესობა ზემოაღნიშნული ბილიკების განვითარებას უკავშირდება - ლაშქრობა, ველოტურები და საცხენოსნო ტურები ის მთავარი აქტივობებია, რომლებიც პარკში უნდა განვითარდეს. ამ აქტივობების გარდა შეიძლება სხვა ისეთი აქტივობების შეთავაზება, როგორებიცაა კაიაკინგი, თოვლზე საბიჯებელი თხილამურებით სიარული და სპინინგით თევზაობა.

გარდა ამისა, ბილიკები თემატური ტურებით უნდა გაძლიერდეს, რომლებიც ტერიტორიის ბუნებრივი და კულტურული ღირებულებების პოპულარიზაციას შეუწყობს ხელს (დეტალებისთვის იხილეთ ქმედება 4.2.2.). ამ თემატურ მარშრუტებს გამყოლები უნდა ჰყავდეს (რაც დასაქმების დამატებით შესაძლებლობებს და ეკონომიკური შემოსავლის წყაროებს ქმნის). ამ თემატური ტურების შემუშავება ხელს შეუწყობს ტერიტორიის მოცვას და ტურისტული მარშრუტების სრული პაკეტის შეთავაზებას.

და ბოლოს, პარკში ტურისტული შეთევვაზების გასაძლიერებლად განისაზღვრა რამდენიმე ბიზნესშესაძლებლობა:

გ) ბიზნესშესაძლებლობები: სერვისები, რომლებიც ადგილობრივ თემებს და მცირე კომპანიებს შეუძლიათ შესთავაზონ და დააკმაყოფილონ ვიზიტორების საჭიროებები (განთავსება, კვება, ინფორმაცია, სხვა). ეს მოიცავს ისეთ სერვისებს და პროდუქტებს, რომლებიც იწვევს ტურისტების დაინტერესებას და ამდიდრებს მათ გამოცდილებას და ამავე დროს, შემოსავლის ახალ წყაროებს აჩენს ადგილობრივი თემებისა და ადმინისტრაციისთვის (ადგილობრივი პროდუქტების ბაზარი, გამყოლიანი ტურები, ტრანსპორტირება, სხვა).

იდენტიფიცირებული ბიზნესშესაძლებლობები მოიცავს:

- i. **კვების ობიექტები:** როგორც აღინიშნა, კვების რამდენიმე ობიექტია, რომლებიც ძირითადად პარკის შესასვლელთან მდებარეობს. თუმცა, კვების სხვა

ობიექტების განვითარების პოტენციალი არსებობს თემებში, მაგალითად, ზედა ჩხუტუნეში და სკურდიდში.

- ii. **საოჯახო სასტუმროები:** საოჯახო სასტუმროების უმეტესობა ზედა ჩხუტუნეთში მდებარეობს, რადგან ის ყველაზე განვითარებულია ტურიზმის კუთხით. ისეთი მარშრუტების შემუშავება, რომლებიც სხვა თემებთან კავშირებს გააუმჯობესებს და შემოთავაზებული ახალი ბილიკების მოწყობა გაზრდის სხვა ადგილების მონახულების ინტენსივობას და საჭირო გახდება განთავსების დამატებითი სერვისების უზრუნველყოფა.
- iii. **საკალმახე მეურნეობა:** კალმახის ზოგი სახეობა ენდემურია ამ ტერიტორიის მდინარეებისთვის. ადგილობრივ ეკონომიკაში კალმახი ძალიან ღირებულ პროდუქტად ითვლება. რამდენიმე საკალმახე მეურნეობის მდგრადი განვითარება, რომლებიც საოჯახო სასტუმროებსა და სხვა რესტორნებს მოამარაგებდა, მომგებიანი ბიზნესი შეიძლება იყოს ადგილობრივთათვის. ასეთი ფერმები მცირე ზომის საკალმახე მეურნეობები უნდა იყოს, რათა უზრუნველყოფილი იყოს არსებული ეკოსისტემის შენარჩუნება.
- iv. **ხალხური რეწვა:** იდენტიფიცირებული იქნა რამდენიმე ოსტატი ამ ტერიტორიაზე. ამ ხელსონებს საინტერესო სუვენირების დამზადება შეუძლიათ, რომლებიც ეროვნული პარკის ბრენდით შეიძლება გაიყიდოს. ვიზიტორთა ცენტრი შეიძლება ის ადგილი იყოს, სადაც სუვენირების მაღაზია განთავსდება, რადგან ასეთ ცენტრში ყველა ვიზიტორი მიდის.

გარდა ამისა, ეს ტერიტორია ცნობილია ისეთი საინტერესო პროდუქტებით როგორც თაფლია (რაც გეოგრაფიულად დაცულად უნდა გამოცხადდეს). ამ პროდუქტების ტურისტებისთვის შეთავაზება სასურველია, ეროვნული პარკის ბრენდით მოხდეს; ესეც ხელს შეუწყობს თაფლის მწარმოებლების პოპულარიზაციას.

- v. **ბიზნესთან დაკავშირებული სხვა აქტივობები:** ძირითადი განსავითარებელი აქტივობებია ლაშქრობა, ველოტურები, საცხენოსნო ტურები და შესაძლოა, კაიაკინგიც. დაინტერესებული მეწარმეების არსებობა, რომლებსაც სურთ, შესაბამისი სერვისების მიწოდება, საწყისი წერტილი იქნება წარმატებული ბიზნესისთვის: ცხენების და ველოსიპედების გაქირავება, სერვისები ველოსიპედისტებისთვის, სხვა.

ქვემოთ მოცემულ ცხრილში შეჯამებულია ზემოაღნიშნული ბილიკები და მათთან დაკავშირებული აქტივობები, რომლებიც შეიძლება მაჭახელის ეროვნულ პარკში განვითარდეს:

ვიზიტორთა ინფრასტრუქტურა – ბილიკის განვითარება			
დასახელება	აღწერა/მიზანი	მდებარეობა	განვითარების საჭიროებები
ქოქოლეთის მარშრუტი	ბილიკი საფეხმავლო, ველო და საცხენოსნო ტურებისთვის. თუმცა, მისი სიგრძიდან გამომდინარე, ეს ბილიკი რეკომენდებულია ველო და საცხენოსნო ტურებისთვის. ამ ბილიკით ვიზიტორები გაეცნობიან ხეობის ეთნოგრაფიულ ტრადიციებს. ამ ბილიკიდან ხეობის თურქეთის მხარის ლამაზი ხედები იშლება.	იხილეთ დანართი 2 რუკა 7	ამ მარშრუტის მოსაწყობად მცირე სამუშაოები ჩასატარებელი (მცენარეული საფარისგან გაწმენდა, ნიშნების განთავსება, სხვ.) საჭიროა ტურისტული ობიექტების მოწყობა, როგორებიცაა საკემპინგე და საპიკნიკე ადგილები. მომავალში სასურველია სინდიეთის (მთავარანგელოზი) ქოქოლეთთან დამაკავშირებელი დამატებითი ბილიკის შესწავლა და მოწყობა, რათა გაგრძელდეს ტერიტორიის სტრუქტურირება.
სკურდიდის მარშრუტი	ბილიკი საფეხმავლო, ველო და საცხენოსნო ტურებისთვის (ნაწილობრივ). ამ წრიული ბილიკით ვიზიტორები დატკებიან მთიანი ლანდშაფტით და გაეცნობიან მაჭახელის ისტორიას, რომელიც რუსების ყოფნას უკავშირდება.	იხილეთ დანართი 2 რუკა 8	ამ მარშრუტის მოსაწყობად გარკვეული მოცულობის სამუშაოების ჩატარებაა საჭირო, რათა ტურისტების მისაღებად იყოს მზად: ბილიკის მონიშვნა, საფეხურების და მოაჯირის მოწყობა. საჭიროა ასევე გარკვეული ინფრასტრუქტურა და ობიექტები: კოტეჯი ვიზიტორებისთვის, საპიკნიკე ადგილი, სხვა.
სინდიეთის მარშრუტი	ბილიკი ლაშქრობისთვის, რომლითაც ტურისტები კოლხურ ტყეებს გაეცნობიან. ძირითადი მახასიათებლებია კოლხური ტყეები და ხეობის ხედები.	იხილეთ დანართი 2 რუკა 9	ამ მარშრუტის განვითარების საჭიროება აღწერილია დოკუმენტში „მაჭახელას ეროვნული პარკის საპილოტე მარშრუტი“, რომელიც წინამდებარე პროექტის ფარგლებში შემუშავდა.
კილდიკიკვინის მარშრუტი	ბილიკი იწყება ზედა ჩხუტუნეთში და ადის კილდიკიკვინის მთამდე. ამ ბილიკს საინტერესო ბიომრავალფეროვნება უკავშირდება. საჭიროა ამ ბილიკის შეფასება.	-	ბილიკი შესასწავლია. წინასწარი შედეგების თანახმად, ბილიკს მარკირება და პოპულარიზაცია ესაჭიროება.
მტირალას ეროვნული პარკის მარშრუტი	ეს მარშრუტი ორ ეროვნულ პარკს - მაჭახელას და მტირალას ერთმანეთთან დააკავშირებს (ასევე შემუშავდება დამატებითი ბილიკი,	იხილეთ დანართი 2 რუკა 10	განისაზღვრა 2 პოტენციური ბილიკი, რომლებიც მაჭახელას და მტირალას ერთმანეთთან დააკავშირებს. ბილიკის

	რომელიც მტირალას კინტრიშთან დააკავშირებს). ამის მიზანია, შეიქმნას „კოლხური ტყეების მარშრუტი“, რომელიც აჭარაში კოლხურ ტყეებთან ასოცირებულ 3 დაცულ ტერიტორიას დააკავშირებს ერთმანეთთან.		მოსაწყობად გარკვეული მოცულობის სამუშაოებია ჩასატარებელი. მარშრუტის გასწვრივ ასევე საჭიროა ინფრასტრუქტურის და ობიექტების მოწყობა ვიზიტორებისთვის.
--	---	--	--

აქტივობები/სერვისები			
ლაშქრობა	პარკში შეიძლება მოეწყოს რამდენიმე სალაშქრო მარშრუტი. სალაშქრო მარშრუტები ვიზიტორებს შესაძლებლობას აძლევს, გაეცნონ პარკის ბუნებრივ და კულტურულ ღირებულებებს.	შესაფერისია ყველა ბილიკისთვის	ბილიკის განვითარება. ობიექტების მოწყობა (ნიშნები, დაფები, საპიკნიკე ადგილები).
ველოტური	პარკის ზოგი ადგილი შესაფერისია ველოტურებისთვის. დაცულ ტერიტორიებზე ველოტურები მზარდ ტენდენციას წარმოადგენს.	სკურდიდის მარშრუტი ქოქოლეთის მარშრუტი	ბილიკის განვითარება და მარკირება. კომერციული სერვისები (ველოსიპედების გაქირავება, შეკეთების სერვისები, სათადარიგო ნაწილები)
კაიაკინგი	მაჭახელის მდინარეები შესაფერისია კაიაკინგის განსავითარებლად. უკვე არსებობს რუსული კომპანია, რომელიც პარკში ვიზიტორებს რაფტინგის და კაიაკინგის აქტივობებს სთავაზობს.	პარკის საზღვრების გარეთ. იხილეთ რუკა	მისასვლელის და ტერიტორიის მოწყობა და აღჭურვა კაიაკებით და სპეციალური აღჭურვილობით. ეროვნული პარკის პოპულარიზაციისთვის შეთანხმების მიღწევა კაიაკინგის ოპერატორებთან.
ველურ ბუნებაზე დაკვირვება /ტურები	მაჭახელის ეროვნულ პარკში ფაუნის საინტერესო სახეობებია, რომელთა შესახებაც შეიძლება საგანმანათლებლო აქტივობების ორგანიზება.	სკურდიდის მარშრუტი	ტრენინგის ექსპერტები. სამალავების აგება.
საცხენოსნო ტურები	რეკრეაციული ცხენოსნობა განსაზღვრულ ადგილებში დამატებითი აქტივობაა, რომელიც შეიძლება განვითარდეს პარკში. ამისთვის რაიონში ცხენები არის.	სკურდიდის მარშრუტი ქოქოლეთის მარშრუტი	ადგილობრივებს უნდა ჰყავდეთ ცხენები რეკრეაციული აქტივობისთვის. საჭიროა აღჭურვილობა.

კერძების დამზადების/ დაგემოვნების აქტივობები	ტრადიციული კერძების დამზადების და დაგემოვნების აქტივობების ორგანიზება დაეხმარება ვიზიტორებს, გაეცნონ ადგილობრივ ტრადიციებს და პროდუქტებს.	სკურდიდი /ზედა ჩხუტუნეთი (ადგილობრივი თემი)	ადგილობრივების გაწვრთნა ამ სერვისის მიწოდებაში. ასეთი აქტივობების მოსაწყობად შესაფერისი ადგილის/სახლის განსაზღვრა.
თოვლზე საბიჯებელი თხილამურებით სიარული	თოვლზე საბიჯებელი თხილამურებით სიარულს გარკვეული პოტენციალი აქვს ზამთარში. ეს აქტივობა საინტერესოა ტურისტული სეზონის გახანგრძლივების თვალსაზრისით.	სკურდიდის მარშრუტი	ბილიკების მარკირება. სპეციალური მარკირებაა საჭირო, ვინაიდან თოვლში მონიშვნა უნდა ჩანდეს.
გეოკეშინგი	გეოკეშინგი პოპულარული აქტივობაა მსოფლიოში და არ საჭიროებს დიდ ინვესტიციებს.	შესაფერისია ყველა ბილიკისთვის	სხვადასხვა გეოპოზიციის დაკავება და გეოკეშის დამალვა. მისი გამოქვეყნება ოფიციალურ ვებგვერდებზე.
სპინინგით თევზაობა	მაჭახელის ხეობაში რამდენიმე მდინარეა, სადაც თევზაობა შეიძლება. რამდენიმე მონაკვეთის განსაზღვრა შეიძლება სპორტული თევზაობისთვის (დაჭერა და გაშვება). ეს პრიორიტეტულ აქტივობად არ არის მიჩნეული.	შესარჩევია მდინარეების მონაკვეთები	სპეციფიკური მონაკვეთების განსაზღვრა სპინინგით თევზაობისთვის.

6.2. პოტენციური ტურისტული პროდუქტების და სერვისების დეტალური ანალიზი

6.2.1. ტურისტული პოტენციალის ხარისხობრივი შეფასება

იმისათვის, რომ ახალი სერვისები და ობიექტები განგვესაზღვრა, რომლებიც ამ დაცულ ტერიტორიაზე ტურიზმის მდგრად განვითარებას შეუწყობდა ხელს, ჩატარდა მათი ტურისტული პოტენციალის შეფასება. **ხარისხობრივი შეფასებისთვის** გამოყენებული მეთოდი მიმზიდველობის 7 კრიტერიუმს და კონკურენტულობის 7 კრიტერიუმს ემყარება. შემოთავაზებული კრიტერიუმები ამ სერვისების და ობიექტების ბუნებრივ, კულტურულ და სოციო-ეკონომიკურ თვისებებს ითვალისწინებს.

ქვემოთ მოცემულ ცხრილში შეჯამებულია ის კრიტერიუმები, რომლებიც ანალიზში იქნა გამოყენებული:

(ა) მიმზიდველობის კრიტერიუმები:

კრიტერიუმი	აღწერა
1. ბუნებრივი ღირებულება	კონსერვაციის ხარისხი და ბუნებრივი რესურსების და იმ გარემოს ღირებულება, სადაც ბილიკი გადის და მისი წვლილი ამ ღირებულებების დაცვასა და/ან შენარჩუნებაში.
2. კულტურული და ისტორიული ღირებულება	ბილიკისთვის დამახასიათებელი ერთადერთი ან უნიკალური თვისებება, რაც მას სხვა მსგავსი ბილიკებისგან გამოარჩევს (პეიზაჟები, ფლორის და/ან ფაუნის ერთეული სახეობები, იშვიათი ეკოსისტემები, ისტორიული ძეგლები, წყლის რესურსების და სხვა).
3. პეიზაჟური ღირებულება	მნიშვნელოვანი და ცნობილი ლანდშაფტების არსებობა. ადგილების ვიზუალური სილამაზე, რაც მოიცავს მთებს, ტბებს, ნაპირებს.
4. საგანმანათლებლო ღირებულება	ბილიკის განმარტებითი პოტენციალი მისი რესურსების გამო (პეიზაჟი, ბუნებრივი ან კულტურული ღირებულება), რომელთა მონახულება და ვიზიტორებისთვის განმარტება ადვილია.
5. უნიკალურობა	მარშრუტთან დაკავშირებული საინტერესო კულტურული, ისტორიული თუ არქეოლოგიური არტეფაქტების არსებობა, მათ შორის ადრე არსებული უძველესი ბილიკები.

კრიტერიუმი	აღწერა
6. გამტარუნარიანობა	ბილიკის გამტარუნარიანობა, რათა შეძლოს ბევრი ვიზიტორის გატარება, მისი განზომილებების, ხმაურის შთანთქმის და დათვალიერების წარმადობის თვალსაზრისით
7. ბილიკის მომსახურება გზებით, მანქანის გასაჩერებელი ადგილებით და სხვა ობიექტებით	ისეთი ინფრასტრუქტურის არსებობა (ან მოწყობის შესაძლებლობა), რომელიც უადვილებს და უზიარებს ვიზიტორებს, მივიდნენ ბილიკთან და გამოიყენონ იგი.

(ბ) კონკურენტულობის კრიტერიუმები:

კრიტერიუმი	აღწერა
1. დაცული ტერიტორიის მთავარი ღირებულებების გაძლიერება	დაცული ტერიტორიის შესახებ ცნობიერების ამაღლების და მისი იმიჯის პოპულარიზების ხელშეწყობა ტერიტორიის მთავარი ღირებულებების აქცენტირების და მახასიათებლების განსაზღვრის გზით.
2. ადგილობრივი ბიზნესშესაძლებლობები	ადგილობრივი თემებისთვის ბიზნესის განვითარების შესაძლებლობების შექმნა ბილიკის განვითარებასა და გამოყენებასთან დაკავშირებით (კვების და განთავსების სერვისები, სხვა სერვისები ტურისტებისთვის და ბილიკის მოვლა-პატრონობისთვის).
3. მულტიფუნქციონალობა	ბილიკის გამტარუნარიანობა და შესაფერისობა მრავალფეროვანი აქტივობებისთვის (ლაშქრობა, ველო და საცხოსნო ტურები).
4. გარემოს დაცვასა და კონსერვაციასთან შესაბამისობა	ბილიკის განვითარებისა და გამოყენების შესაბამისობა გაქრობის საფრთხის წინაშე მყოფი სახეობების და პარკის ბუნებრივი რესურსების კონსერვაციასთან (საფრთხეს არ უქმნის ადგილობრივ ხეებს თუ სახეობებს ან მნიშვნელოვნად არ ზრდის ბუნებრივი ჰაბიტატის ფრაგმენტაციას).
5. დასაქმების შესაძლებლობები	დასაქმების ახალი შესაძლებლობების და ადამიანურ რესურსებში ინვესტიციების შექმნა ბილიკების მოვლა-პატრონობისთვის და ბილიკთან დაკავშირებით ახალი ტურისტული სერვისების შეთავაზებისთვის.
6. მოწყობის და მოვლა-პატრონობის სიმარტივე	ტურისტების მიერ ბილიკის სათანადოდ გამოყენების უზრუნველსაყოფად ბილიკის მომზადების (მიწის სამუშაოები და ინფრასტრუქტურა) და მოვლა-პატრონობისთვის საჭირო რესურსების სიმცირე.

კრიტერიუმი	აღწერა
7. სეზონურობა	მთელი წლის განმავლობაში ბილიკის გამოყენების პოტენციალი ხელსაყრელი კლიმატური პირობების გამო.

თითოეული ზემოჩამოთვლილი კრიტერიუმის შესაფასებლად გამოიყენებული იქნა რიცხოვრივი სკალა. მიმზიდველობის და კონკურენტულობის ქულები დაჯამდა ბილიკის ტურისტული პოტენციალის გამოსახატად.

შემოთავაზებული კრიტერიუმებისთვის გამოყენებული იქნა სიდიდეების შემდეგი სკალა:

კრიტერიუმი	ცუდი	ნორმალური	კარგი
ბუნებრივი ღირებულება	1-4	5-8	9-12
კულტურული და ისტორიული ღირებულება	1-4	5-8	9-12
პეიზაჟური ღირებულება	1-2	3-4	5-6
საგანმანათლებლო ღირებულება	1-2	3-4	5-6
უნიკალურობა	1	2	3
გამტარუნარიანობა	1	2	3
ბილიკის სერვისები/ ობიექტები	1	2	3
მიმზიდველობა, სულ			1-45
დაცული ტერიტორიის მთავარი ღირებულებების გაძლიერება	1-4	5-8	9-12
ადგილობრივი ბიზნესშესაძლებლობები	1-3	4-6	7-9
გარემოს დაცვა	1-3	4-6	7-9
მულტიფუნქციონალობა	1-2	3-4	5-6
უსაფრთხოება	1	2	3
მოწყობის და მოვლა-პატრონობის სიმარტივე	1	2	3
სეზონურობა	1	2	3
კონკურენტულობა, სულ			1-45

ამ შეფასების შედეგად მიღებული ჯამური ქულების საფუძველზე მოხდა სხვადასხვა ალტერნატივის შედარება და განვითარებისთვის იმ ალტერნატივის პრიორიტეტად განსაზღვრა, რომელსაც მეტი პოტენციალი აქვს, ხელი შეუწყოს მაქსიმალურ ეროვნული პარკისთვის განსაზღვრული ამოცანების შესრულებას.

კილდიკიკვინის მარშრუტი არ გაანგარიშებულა, რადგან მისი შეფასება არ მომხდარა. არ გაანგარიშებულა მტირალას მარშრუტი მისი დიდი პოტენციალის გამო, შეიქმნა აჭარის სამი დაცული ტერიტორიის კომბინირებული მარშრუტი.

ქვემოთ მოცემულ მატრიცაში შეჯამებულია თითოეული სერვისისა და ობიექტის (ბილიკი) შეფასების შედეგები ზემოთ აღწერილი მეთოდის მიხედვით:

გაანგარიშების მატრიცა

გაანგარიშების კრიტერიუმი		1. სინდიკატის მარშრუტი				2. სკურდიდის მარშრუტი				3. ქოქოლეთის მარშრუტი			
მიმზიდველობა	ბუნებრივი ღირებულებები (1-12)	10	10	10	9	7	9	9	8	6	6	6	6
	კულტურული და ისტორიული ღირებულებები (1-12)	8	9	8	8	9	10	9	9	7	11	11	10
	პეიზაჟური ღირებულებები (1-6)	6	6	6	6	3	4	5	4	2	4	5	4
	საგანმანათლებლო ღირებულებები (1-6)	6	5	5	4	5	5	5	5	4	4	5	3
	უნიკალურობა (1-3)	3	3	3	3	2	2	2	2	1	2	2	1
	გამტარუნარიანობა (1-3)	1	1	2	1	2	3	2	3	2	3	2	3
	დამატებითი სერვისები (1-3)	3	1	2	2	2	2	2	1	1	2	1	1
კონკურენტულობა	დაცული ტერიტორიის მთავარი ღირებულებების გაძლიერება (1-12)	10	9	9	8	6	8	7	8	5	5	5	6
	ადგილობრივი ბიზნეს შესაძლებლობები (1-9)	8	6	7	6	7	6	7	6	6	7	6	6
	გარემოს დაცვა (1-6)	4	7	5	6	5	7	7	7	6	7	6	8
	უსაფრთხოება (1-3)	2	3	3	3	1	1	2	2	3	2	3	3
	მოწყობის და მოვლა-პატრონობის სიმარტივე (1-3)	3	3	3	3	1	1	1	1	2	2	2	2
	სეზონურობა (1-3)	2	3	3	2	1	1	1	1	3	2	3	3
მთლიანი ქულა	ინდივიდუალური ქულა, სულ	70	69	69	63	56	64	64	62	53	62	62	61
	კომბინირებული ქულა, სულ	67,8				61,5				59,5			

6.2.2. პოტენციური ტურისტული პროექტების და სერვისების ეკონომიკური სარგებლის გაანგარიშება

დაგეგმილი აქტივობების უმეტესობას პარკისთვის და მისი დამხმარე ზონისთვის პირდაპირი და ირიბი სარგებლის მოტანა შეუძლია.

ინფრასტრუქტურის განვითარების ერთ-ერთი ყველაზე მნიშვნელოვანი მიმართულება, რომელიც ეროვნულმა პარკმა უნდა განახორციელოს, **ბილიკების მოწყობაა**. ბილიკის სრული დაგეგმვა მოიცავს სამუშაოებს (მცენარეული საფარისგან გაწმენდა, უსაფრთხოების სამუშაოები და სხვა) და ობიექტების განთავსებას (ნიშნები, დაფები და სხვა რეკრეაციული ინფრასტრუქტურა), რაც დიდ ინვესტიციებს მოითხოვს. თუმცა, ბილიკები დაცული ტერიტორიის ყველაზე მნიშვნელოვან უბნებთან მისასვლელს უზრუნველყოფს და აუცილებელია, ვიზიტორებს ტერიტორიის გაცნობა რომ გაუადვილდეს. ბილიკების მომზადება საწყისი ნაბიჯია ისეთი რეკრეაციული აქტივობების განსავითარებლად, როგორებიცაა ლაშქრობა, ველო და საცხენოსნო ტურები.

ეს აქტივობები პარკის ძირითად აქტივობები უნდა იყოს, რადგან მჭიდროდ უკავშირდება მის ღირსშესანიშნაობებს და ვიზიტორთა მიერ პარკში მიღებული გამოცდილების საფუძველი იქნება.

საცხენოსნო/ველოტურები ფასიანი უნდა იყოს. **ლაშქრობები** შეიძლება ფასიანი იყოს, თუ გამყოლის სერვისები იქნება შეთავაზებული. უგამყოლო ბილიკების შემთხვევაში, შესაძლებელია ბროშურაზე მცირედი გადასახადი დაწესდეს. რეკომენდებულია გამყოლის სერვისების შეთავაზება, რადგან ადგილობრივი თემების და მათი ცხოვრების ტრადიციული სტილის შესახებ მეტი ინფორმაციის მიწოდება ვიზიტორების გამოცდილებას გაამდიდრებს და ასევე, დასაქმების შესაძლებლობებს გააჩენს ადგილობრივ მოსახლეობაში.

გარდა ამისა, თუ შემუშავებული აქტივობები საინტერესო და მიმზიდველი იქნება ვიზიტორებისთვის, ისინი მეტ ხანს დარჩებიან ტერიტორიაზე, რაც ეკონომიკურ შემოსავალს შექმნის მასპინძლობის სერვისების პროვაიდერებისთვის (სასტუმროები და რესტორნები). რაც უფრო ხანგრძლივად დარჩებიან ვიზიტორები ამ რაიონში, მით მეტს დახარჯავენ, რადგან ფულის ხარჯვის მეტი შესაძლებლობა იქნება (სუვენირები, ტრადიციული პროდუქტები და სხვა).

სხვა შემთავაზებული აქტივობების განვითარებაც შექმნის ეკონომიკურ შემოსავალს, რადგან ვიზიტორებს დასჭირდებათ აღჭურვილობა (კაიაკინგი, კემპინგი, თოვლზე

საბიჯებელი თხილამურები) ან შესაბამისი საფასურით დაჯავშნიან მოთხოვნილ აქტივობას (კერძების დამზადების აქტივობები ან ველურ ბუნებაზე დაკვირვება).

რეკომენდებულია, რომ მესამე მხარემ (კერძო ინვესტორი) განავითაროს კაიაკინგი. უკვე არსებობს რუსული კომპანია⁵, რომელიც მსურველებს მდინარე მაჭახლისწყალზე ტურებს სთავაზობს. ვინაიდან ამ აქტივობისთვის განკუთვნილი მდინარის მონაკვეთები მაჭახელას ეროვნული პარკის ტერიტორიის ფარგლებს გარეთაა, მნიშვნელოვანია, შეიქმნას ალიანსები იმ კერძო ოპერატორებთან ერთობლივი მუშაობისთვის, რომლებიც ამ აქტივობას ახორციელებენ და მართავენ. მოსალოდნელია, რომ მაჭახელის ეროვნულ პარკთან თანამშრომლობა მომგებიანი იქნება, რადგან პარკი შეძლებს საკუთარი ტერიტორიის პოპულარიზაციას, ხოლო ინვესტორი ამ პოპულარიზაციიდან სარგებლის მიღებას და ამავე დროს, სხვადასხვა აქტივობების გამო ვიზიტორები მეტ ხანს დარჩებიან ამ ტერიტორიაზე.

პოტენციური ტურისტული პროდუქტების და სერვისების ეკონომიკური სარგებლის და შემოთავაზებული აქტივობების პოტენციური ბაზრის გამოსათვლელად, პირველ რიგში, განვსაზღვრეთ 3 შესაძლო სცენარი პარკში ტურიზმზე არსებული მოთხოვნის და აჭარის სხვა დაცული ტერიტორიების ვიზიტორთა რაოდენობის ზრდის საფუძველზე.

ქვემოთ მოცემულ ცხრილში წარმოდგენილია მაჭახელის ეროვნულ პარკზე ტურისტული მოთხოვნის ზრდის შესაძლო სცენარები:

	რეგიონულ/ეროვნულ დონეზე	პარკის დონეზე	შედეგები
სცენარი 1: საუკეთესო სცენარი.	ტურიზმის სამინისტრო, ტურიზმის და კურორტების დეპარტამენტი და დაცული ტერიტორიების სააგენტო აგრძელებენ ტურიზმის პოპულარიზაციას საზღვარგარეთ და ტურისტული შეთავაზების გაუმჯობესებას.	ახალი ინფრასტრუქტურა კარგად არის განვითარებული და მიმზიდველია. ადგილობრივი თემები სრულად არიან ჩართული. ეროვნული პარკის ირგვლივ იქმნება ახალი ბიზნესები.	ამ სცენარით, ტურისტების მოსალოდნელი ზრდა დაახლოებით 16%-ა.

⁵ <http://getur.ru/en/index-page.html>

სცენარი 2: არსებული გაგრძელება	ტურიზმის პოპულარიზაციის ბიუჯეტი და რეკლამირების აქტივობები შეზღუდულია.	ინფრასტრუქტურა არ ვითარდება სასურველი ტემპით. ტურისტული შეთავაზება შეზღუდულია.	ამ სცენარით, ტურისტების მოსალოდნელი ზრდა დაახლოებით 10%-ა .
სცენარი 3: ყველაზე ცუდი სცენარი	ტურიზმის და დაცული ტერიტორიების პოპულარიზაციის აქტივობები არ არის კოორდინირებული არც ეროვნულ და არც საერთაშორისო დონეებზე.	გარკვეული განვითარება ხდება, მაგრამ ნელი ტემპით. ხარისხის მოლოდინები არ მართლდება. ეროვნული პარკი არ ღებულობს საკმარის მხარდაჭერას. დაინტერესებული მხარეები არ არიან ჩართული.	ამ სცენარით, ტურისტების მოსალოდნელი ზრდა დაახლოებით 6%-ა .

ცხრილი 5: მაჭახელის ეროვნულ პარკში ტურიზმზე პოტენციური მოთხოვნის სცენარები. წყარო: HIDRIA

ზრდის პროცენტული წილი გამოანგარიშდა საქართველოს დაცული ტერიტორიების ვიზიტორთა რაოდენობის და ასევე, მტირალას ეროვნული პარკისა და კინტრიშის დაცული ტერიტორიების მონახულების დონის მატების საფუძველზე.

სცენარების განსაზღვრის შემდეგ, გამოვიანგარიშეთ თითოეული შემოთავაზებული აქტივობის პოტენციური ბაზარი ამ სცენარების მიხედვით. ქვემოთ მოცემულ ცხრილში შეჯამებულია პოტენციური ეკონომიკური სარგებელი (პირდაპირი და არაპირდაპირი). პირდაპირი სარგებლის შემთხვევაში, სხვადასხვა სცენარისთვის ვიზიტორთა პოტენციური ბაზარი გაანგარიშდა 2015 წელს მაჭახელის ეროვნულ პარკზე ტურისტული მოთხოვნის არსებულ მონაცემებზე დაყრდნობით.

დაშვებები, რომლებიც ამ გაანგარიშებაში იქნა გათვალისწინებული:

- 2015 წლისთვის გამოანგარიშებული ტურისტული მოთხოვნა დაეფუძნა არაოფიციალურ მონაცემს - 3.600 ვიზიტორს, რომელსაც დაემატა ცდომილების 10%-იანი ზღვარი (პოტენციური ვიზიტორები არ ჩაითვალა), რამაც ჯამში 4.000 ვიზიტორი მოგვცა.
- ნავარაუდევია იქნა, რომ გამყოლის სერვისი ხელმისაწვდომი იქნება ლაშქრობებისთვის. თუმცა, ასევე ნავარაუდევია იქნა, რომ ამ სერვისს ადამიანების მხოლოდ მცირე წილი (20%) მოითხოვს.
- გამოანგარიშებული იქნა ვიზიტორთა მთლიანი რაოდენობის პროცენტული წილი, რომელიც ჩაერთვება სხვადასხვა აქტივობებში, ვინაიდან ადამიანები,

რომლებსაც ველოტური აინტერესებთ, არ ჩაერთვებიან კერძების დამზადების აქტივობებში.

- სხვადასხვა აქტივობის ფასები ემყარება იმ ფასების საშუალო მონაცემს, რომლებიც ქვეყნის სხვა პარკებშია დაწესებული. იმ აქტივობების ფასები, რომლებიც სხვა პარკებში არ არის, გამოანგარიშდა პოტენციური თვითღირებულების საფუძველზე.

აქტივობა/ფასი (ლარი)	საბაზრო მოთხოვნის საგარაუდო წილი	პირდაპირი სარგებელი			არაპირდაპირი სარგებელი
		სცენარი 1	სცენარი 2	სცენარი 3	
ლაშქრობა – 15 ლარი (3-ზე მეტი ადამიანისგან შემდგარი ჯგუფებისთვის)	20%	13.920	13.200	12.720	დასაქმების შესაძლებლობები (გამყოლობა). ბროშურების შესყიდვა. დანახარჯი ადგილობრივ სასტუმროებსა და რესტორნებში.
ველოტური – 35 ლარი	15%	24.360	23.100	22.260	ახალი ბიზნესის დაწყების შესაძლებლობები (ველოსიპედების მოვლა-პატრონობა, სათადარიგო ნაწილები, სხვა). დანახარჯი ადგილობრივ სასტუმროებსა და რესტორნებში.
საცხენოსნო ტური – 50 ლარი	6%	13.920	13.200	4.240	დანახარჯი ადგილობრივ სასტუმროებსა და რესტორნებში.
კერძების დამზადების აქტივობები – 20 ლარი	2%	1.856	1.760	1.696	დასაქმების შესაძლებლობები ადგილობრივთათვის. ადგილობრივი მოხმარება.
თოვლის საბიჯებელი თხილამურებით	4%	1.650	1.275	900	დანახარჯი ადგილობრივ სასტუმროებსა და რესტორნებში.

სიარული- 15 ლარი					
კემპინგი – 15 ლარი	12%	8.352	7.920	7.632	დანახარჯი საკვებში/რესტორნებში და პარკის მიერ შეთავაზებულ სხვა აქტივობებში
სულ		54.056	51.260	40.916	

ცხრილი 6: შემოთავაზებული აქტივობების განვითარების პოტენციური სარგებლის შეჯამებული გაანგარიშება (ლარი). წყარო: HIDRIA

როგორც ზემოთ მოცემული ცხრილიდან ჩანს, აქტივობებისგან პოტენციური ეკონომიკური სარგებელი მაღალია მიუხედავად იმისა, რომ ციფრები პატარა ზომის ბაზრიდან არის გაანგარიშებული. რეგიონის მონახულების რაოდენობის მაღალი მონაცემის გათვალისწინებით მოსალოდნელია, რომ ქვეყანაში დაკავშირების კარგი სისტემის არსებობის შემთხვევაში, მონახულების დონე უფრო მაღალი იქნება, ვიდრე ცხრილშია ნაჩვენები.

თუმცა, ძალისხმევა ფოკუსირებული უნდა იყოს ხარისხიანი სერვისების შეთავაზებაზე, საიდანაც ვიზიტორები შეიტყობენ პარკის ისტორიის, ბუნებრივი და კულტურული რესურსების შესახებ; ამისათვის აუცილებელია ინვესტიციების გონივრულად დაგეგმვა.

7. სტრატეგიული გეგმა

7.1. ხედვა, მისია და მიზნები

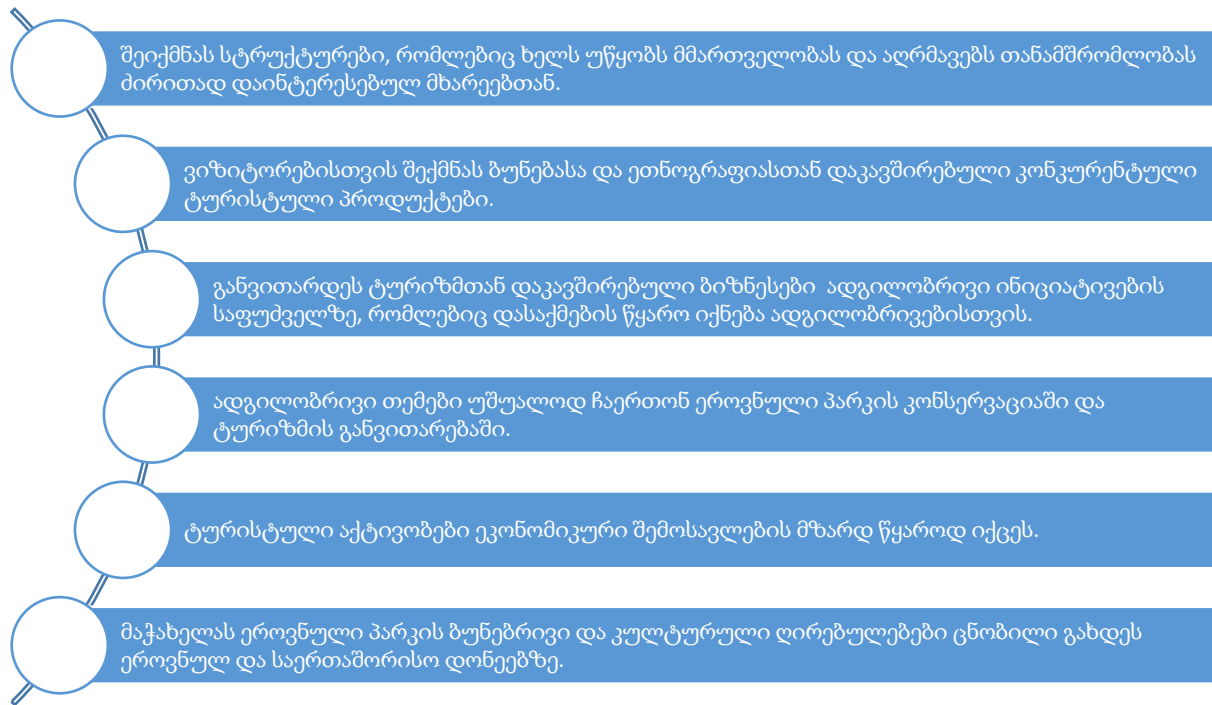
ეს სტრატეგია განსაზღვრავს მაჭახელას ეროვნული პარკის ხედვას, მისიას და მიზნებს და იმ სტრატეგიულ მიმართულებებს, რომლებზეც უნდა მოხდეს ფოკუსირება მომდევნო 5 წლის განმავლობაში.

მაჭახელას ეროვნული პარკის **ხედვა**: „2020 წლისთვის მაჭახელას ეროვნული პარკი ცნობილი იქნება ეროვნულ და საერთაშორისო დონეებზე როგორც დაცული ტერიტორია, სადაც უნიკალური გამოცდილების მიღება შეიძლება პარკის ხელუხლებელი ბუნების და ეთნოგრაფიული ღირებულებების ერთობლიობით, ხოლო ადგილობრივი თემები მონაწილეობენ მის კონსერვაციაში და სარგებელს იღებენ ტურიზმის განვითარებისგან“.

მაჭახელას ეროვნული პარკის **მისია**ა ხელი შეუწყოს „ბიომრავალფეროვნების და ლანდშაფტის უნიკალურობის დაცვას, ტერიტორიის ეკოლოგიურ უსაფრთხოებას და განვითაროს ტერიტორიის ტურისტული და რეკრეაციული პოტენციალი“. ამ

განაცხადის თანახმად, კოლხური ტყეების დაცვა და კონსერვაცია და მისი ბუნებრივი რესურსების პოპულარიზაცია მდგრადი ტურისტული აქტივობების ხელშეწყობით, რომელთა მეშვეობითაც ვიზიტორები შეძლებენ მათ შესახებ ცოდნის მიღებას, პრიორიტეტული ამოცანები იქნება ტურიზმის განვითარების ფარგლებში.

ზემოაღნიშნულ ხედვაზე დაყრდნობით, „მაჭახელის ეროვნულ პარკში ტურიზმის მდგრადი განვითარების სტრატეგიის და სამოქმედო გეგმის“ მიზნებია:

7.2. სტრატეგია

ეს საშუალოვადიანი სტრატეგია, რომელიც 2016-2010 წლებს მოიცავს, განსაზღვრავს 5 სტრატეგიულ მიმართულებას მათი მკაფიო, გაზომვადი, სპეციფიკური, შესაბამისი და მიღწევადი ამოცანებით, რომლებითაც მიღწეული უნდა იყოს ზოგადი მიზნები და ხელი შეეწყოს მაჭახელას ეროვნული პარკის ხედვის განხორციელებას.

სტრატეგიული მიმართულება 1: მართვა და მმართველობა

- **ამოცანა 1.1.** 2017 წლისთვის მრჩეველთა რეგიონული საბჭო წარმოადგენს აჭარის დაცულ ტერიტორიებზე ტურისტული განვითარების კოორდინირების მექანიზმს.
- **ამოცანა 1.2.** 2017 წლისთვის შექმნილია თანამონაწილეობითი მექანიზმი მმართველობის გასაძლიერებლად დაცული ტერიტორიის დონეზე.
- **ამოცანა 1.3.** 2019 წლისთვის კავშირები დამყარებულია ჯამილის ბიოსფერულ ნაკრძალთან ტრანსსასაზღვრო დაცული ტერიტორიის შექმნის მიზნით.
- **ამოცანა 1.4.** 2020 წლისთვის ტურიზმი მაჭახელას ეროვნული პარკის შემოსავლის გენერირების წყაროს წარმოადგენს.
- **ამოცანა 1.5.** 2018 წლის ბოლოსთვის განსაზღვრული და დანერგილია ბუნებრივ რესურსებსა და ადგილობრივ თემებზე ვიზიტორების ზეგავლენის მონიტორინგის და შეფასების სისტემა.

სტრატეგიული მიმართულება 2: შესაძლებლობების გაძლიერება

- **ამოცანა 2.1.** დაცული ტერიტორიის პერსონალის შესაძლებლობების და უნარების გაძლიერება მდგრადი ტურიზმის, გარემოს დაცვის და ბიზნეს დაგეგმვის საკითხებში.
- **ამოცანა 2.2.** ადგილობრივი თემების ცოდნის გაღრმავება დაცული ტერიტორიის გარემოსდაცვითი ღირებულებების და ტურიზმთან დაკავშირებული საკითხების შესახებ.

სტრატეგიული მიმართულება 3: ადგილობრივი თემების განვითარება

- **ამოცანა 3.1.** 2020 წლისთვის მაჭახელის პარკთან ასოცირებული ტურისტული სერვისების პროვაიდერები აკმაყოფილებენ დაცული ტერიტორიების სააგენტოს/ტურიზმის და კურორტების დეპარტამენტის სტანდარტებს.
- **ამოცანა 3.2.** 2020 წლისთვის შექმნილია და ფუნქციონირებს მინიმუმ 5 ახალი ადგილობრივი ბიზნესი.
- **ამოცანა 3.3.** 2019 წლისთვის პარკის ადმინისტრაციამ გამოიკვლია, გააძლიერა და პოპულარიზაცია გაუწია კულტურულ და ტრადიციულ აქტივებს.

სტრატეგიული მიმართულება 4: ინფრასტრუქტურის განვითარება

- **ამოცანა 4.1.** 2019 წლისთვის ვიზიტორებს შეუძლიათ პარკის შესახებ ინფორმაციის და განმარტებების მიღება ვიზიტორთა ცენტრში.
- **ამოცანა 4.2.** 2019 წლისთვის განვითარებულია ახალი, რენტაბელური ტურისტული აქტივობები და სერვისები, რომლებშიც ადგილობრივი თემები არიან ჩართული.
- **ამოცანა 4.3.** 2020 წლისთვის შექმნილია მინიმუმ 2 საბაზრო პროდუქტი/აქტივობა, რომლებიც აძლიერებს ადგილობრივ ტრადიციებს და კულტურულ ღირებულებებს.
- **ამოცანა 4.4.** 2019 წლისთვის შექმნილია და წარმატებით ფუნქციონირებს ახალი ბილიკი, რომელიც ვიზიტორებს შესაძლებლობას აძლევს, მოინახულონ აჭარის 3 დაცული ტერიტორია.
- **ამოცანა 4.5.** 2020 წლისთვის ადგილობრივებისა და ვიზიტორებისთვის ფუნქციონირებს კომპლექსური გარემოსდაცვითი საგანმანათლებლო პროგრამა.

სტრატეგიული მიმართულება 5: მარკეტინგი და რეკლამა

- **ამოცანა 5.1.** 2020 წლისთვის მაჭახელას ეროვნული პარკი ცნობილი იქნება ეროვნულ და საერთაშორისო დონეებზე.
- **ამოცანა 5.2.** მაჭახელას ეროვნული პარკის შესახებ ინფორმაციის მიღება ადვილია ახალი ტექნოლოგიების მეშვეობით.

8. სამოქმედო გეგმა

სტრატეგიული მიმართულება 1: მართვა და მმართველობა

ეფექტიანი მართვა და მმართველობა მაჭახელის ეროვნულ პარკში ტურიზმის განვითარების მამოძრავებელი ძალა იქნება; ამიტომ, უმნიშვნელოვანესია, შეიქმნას ადეკვატური სტრუქტურა სტრატეგიის წარმატებული განხორციელების და დასახული მიზნების მიღწევისთვის.

მმართველობა ნიშნავს იმას, თუ ვინ იღებს გადაწყვეტილებებს და როგორ ხდება ამ გადაწყვეტილებების მიღება. მმართველობის ერთ-ერთი მთავარი საკითხია გადაწყვეტილებების მიღებაში ყველა იმ დაინტერესებული მხარის მონაწილეობის უზრუნველყოფა, ვისაც ეს გადაწყვეტილებები ეხება. ასევე, ტურიზმის მდგრადი განვითარება მოითხოვს ყველა შესაბამისი დაინტერესებული მხარის ინფორმირებულ მონაწილეობას, რათა უზრუნველყოფილი იქნეს ხარისხიანი მონაწილეობა და კონსენსუსის მიღწევა.

მდგრადი ტურიზმის მიღწევა ასევე მოითხოვს იმ პოტენციური ზეგავლენების მონიტორინგს, რომლების შეიძლება ტურისტულმა აქტივობებმა იქონიოს არა მარტო ბუნებრივ გარემოზე, არამედ ადგილობრივ მოსახლეობაზეც. გარდა ამისა, დაცულ ტერიტორიებზე ტურიზმის მდგრადი განვითარების უმნიშვნელოვანესი ამოცანაა ტურისტების კმაყოფილების მაღალი დონისა და შინაარსიანი გამოცდილების უზრუნველყოფა ბიომრავალფეროვნების და კონსერვაციის პრინციპების შესწავლასთან ერთად.

და ბოლოს, სასურველია ტრანსსასაზღვრო კავშირების დამყარება ჯამილის ბიოსფერულ ნაკრძალთან (თურქეთი), რათა უკეთ მოხდეს კოლხური ტყეების კონსერვაცია. ეს ტრანსსასაზღვრო შეთანხმება ასევე სასარგებლო იქნება ტურისტული მიზნებისთვის.

ამოცანა 1.1: 2017 წლისთვის მრჩეველთა რეგიონული საბჭო წარმოადგენს აჭარის დაცულ ტერიტორიებზე ტურიზმის განვითარების კოორდინირების მექანიზმს.

ქმედება	რეგიონულ დონეზე მრავალაქტორიანი პლატფორმის - მრჩეველთა რეგიონული საბჭოს - ჩამოყალიბების მხარდაჭერა და მასში აქტიური მონაწილეობა.	1.1.1
დასაბუთება		

მაჭახელას ეროვნული პარკი, მტირალას ეროვნულ პარკსა და კინტრიშის დაცულ ტერიტორიებთან ერთად, დაცული ტერიტორიების ჯაჭვს ქმნიან კოლხური ტყეების კონსერვაციისთვის. დაცული ტერიტორიები მრავალ შესაძლებლობას იძლევა, რეკრეაციული აქტივობები შემუშავდეს ვიზიტორებისთვის, რათა ისიამოვნონ ამ ბუნებით. ტურიზმის განვითარების საქმიანობის კოორდინირებისთვის განისაზღვრა აჭარის დაცულ ტერიტორიებზე ტურიზმის მდგრადი განვითარების სტრატეგია და სამოქმედო გეგმა. ეს სტრატეგია მიზნად ისახავს ამ რეგიონში ტურიზმის მდგრადი განვითარების საქმიანობის კოორდინირებას. ამ სტრატეგიის ფარგლებში რეკომენდებული იქნა დაინტერესებული მხარეების პლატფორმის შექმნა, რომელშიც ჩაერთვებიან ძირითადი დაინტერესებული მხარეები.

აღწერა

მრჩეველთა რეგიონულ საბჭოს, რომელიც (ახლახან) შეიქმნა აჭარის ტურიზმისა და კურორტების დეპარტამენტთან, ერთ-ერთი მთავარი როლის შესრულება შეუძლია დაცული ტერიტორიების ადმინისტრაციებსა და ტურიზმისა და კურორტების დეპარტამენტს შორის თანამშრომლობაში. მრჩეველთა რეგიონული საბჭო აერთიანებს კერძო სექტორის და მუნიციპალიტეტების წარმომადგენლებს და ხელს უწყობს საჯარო და კერძო სექტორებს შორის დიალოგს ტურიზმის საკითხებზე.

ამ არსებულმა სტრუქტურამ უნდა იმუშაოს როგორც პლატფორმამ ტურისტული საკითხების რეგიონულ დონეზე განსახილველად და შეათანახმოს საერთო ქმედებები, რომლებიც ტურიზმისა და კურორტების დეპარტამენტის მხარდაჭერით უნდა განხორციელდეს სხვადასხვა დაცულ ტერიტორიაზე.

მაჭახელას ეროვნული პარკის ადმინისტრაციის პერსონალი აქტიურად უნდა ჩაერთოს ამ სტრუქტურაში და მონაწილეობა მიიღოს გადაწყვეტილების მიღების პროცესში.

პარკის წარმომადგენელს/წარმომადგენლებს უნდა ჰქონდეთ შემდეგი პასუხისმგებლობები:

- ეროვნული პარკის დონეზე დაინტერესებული მხარეებისთვის ანგარიშის წარდგენა და მათი ინფორმირება გადაწყვეტილებების შესახებ.
- შეთანხმებული ქმედებების წლიურ გეგმაში შეტანა და მათი განხორციელება.

განსახორციელებელი აქტივობები

- მრჩეველთა რეგიონული საბჭოს შეხვედრების ორგანიზებაში თანამშრომლობა და მათში აქტიური მონაწილეობა.
- ადმინისტრაციული სამუშაოს შესრულება (თანამშრომლობა დღის წესრიგის განსაზღვრაში, შეხვედრების ოქმების შედგენა, სხვა).
- საერთო ქმედებების განსაზღვრა და შეთანხმება, რომლებიც გასათვალისწინებელია აჭარის დაცული ტერიტორიების მართვის გეგმებში. განსახორციელებელ ქმედებებს შორის უნდა იყოს პასუხისმგებლიანი და საჭირო ბიუჯეტის შედგენა.
- შეხვედრების ოქმების წარმოება და შემუშავებული აქტივობების შესახებ ანგარიშის წარდგენა.

მოსალოდნელი შედეგები

ტურიზმის და კურორტების დეპარტამენტი, აჭარის დაცულ ტერიტორიებთან და სხვა დაინტერესებულ მხარეებთან ერთად,

	თანამშრომლობს და განსაზღვრავს საერთო ქმედებებს დაცულ ტერიტორიებზე ტურიზმის განვითარებისთვის.		
ჩართული უწყებები	აჭარის გარემოს დაცვის დეპარტამენტი; აჭარის მუნიციპალიტეტები; აჭარის დაცული ტერიტორიების ადმინისტრაციები/დაცული ტერიტორიების სააგენტო; ტურიზმის კერძო სექტორი (ტუროპერატორები/ტურისტული სააგენტოები, სასტუმროები, რესტორნები და სხვა); ადგილობრივი თემები; არასამთავრობო ორგანიზაციები.		
კოორდინატორი	აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის ტურიზმისა და კურორტების დეპარტამენტი		
შეფასების ინდიკატორები	✓ მინიმუმ 2 შეხვედრა ტარდება ყოველწლიურად. ✓ საერთო ქმედებების წლიური გეგმა შემუშავებულია, რომელიც მოიცავს მინიმუმ 2 აქტივობას წელიწადში.		
განხორციელების პერიოდი	2016-2020	პრიორიტეტულობა	მაღალი X საშუალო ☐ დაბალი ☐
ბიუჯეტი	300 ლარი/წელი (შეხვედრები)		

ქმედება	პოტენციურ პარტნიორებთან თანამშრომლობის ალიანსების შექმნა.	1.1.2
დასაბუთება ტურიზმის ინდუსტრია კომპლექსურია და მოიცავს ეკონომიკის სხვადასხვა დარგს, როგორებიცაა ტრანსპორტი, კვების ინდუსტრია, მასპინძლობა და სხვა. თანამშრომლობის სტრატეგიული ალიანსების ჩამოყალიბება დასახული მიზნების მიღწევას გააადვილებს. როგორც ახლადდაფუძნებულმა ეროვნულმა პარკმა, მაჭახელის ადმინისტრაციან უნდა დაამყაროს ძლიერი კავშირები დაინტერესებულ მხარეებთან/წარმომადგენლებთან როგორც საჯარო, ასევე კერძო სექტორიდან. ბუნების კონსერვაციის გარდა პარკის მთავარ ამოცანას ადგილობრივი თემების, მათი ინიციატივების მხარდაჭერა და მცირე ბიზნესში მათი ჩართვა წარმოადგენს.		

ეროვნული პარკის მართვასა და მმართველობაში თანამშრომლობის გარდა, უნდა დამყარდეს ორმხრივი ალიანსები პარტნიორებთან, რათა მიღწეული იქნეს სტრატეგიული მიზნები ან კონკრეტული ამოცანები.

განსაკუთრებით რელევანტური პარტნიორები არიან: აჭარის ტურიზმისა და კურორტების დეპარტამენტი, შოთა რუსთაველის სახელობის უნივერსიტეტი, ტურიზმის პროვადერები, ტრანსპორტირების პროვადერები, სამოგზაურო სააგენტოები, რომლებიც ვიზიტორებს სათავგადასავლო ტურიზმის ან პასუხისმგებლიანი ტურიზმის აქტივობებს სთავაზობენ.

აღწერა

პარკის ერთ-ერთი მთავარი დაინტერესებული მხარე ტურიზმის და კურორტების დეპარტამენტია, რომელიც მაჭახელის, როგორც ტურისტული მიმართულების, პოპულარიზაციას ეწევა. მიუხედავად იმისა, რომ მრჩეველთა რეგიონული საბჭო უზრუნველყოფს ტურიზმის და კურორტების დეპარტამენტთან თანამშრომლობის ჩარჩოს, მნიშვნელოვანია, შემუშავდეს სპეციფიკური შეთანხმებები მაჭახელას ეროვნული პარკის განვითარებისთვის. გასათვალისწინებელი ასპექტებია: მცირე ბიზნესის განვითარების პროგრამა ადგილობრივი მომწოდებლებისთვის, ტრენინგის აქტივობების განხორციელება, სხვა.

ბათუმის სასტუმროები და ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტში მასპინძლობის სერვისის სხვა პროვადერები შესაფერისი პარტნიორები არიან ეროვნული პარკის პოპულარიზების საქმეში. თანამშრომლობის შეთანხმებები უნდა დაიდოს ტურიზმის პროვადერებთან (სასტუმრო „ჩვენებური“, ღვინის სახლი, გეტური და სხვა), რათა ისინი პარკის შესახებ ინფორმაციის მიმწოდებლები გახდნენ.

სატრანსპორტო კომპანიებიც მნიშვნელოვან როლს თამაშობენ ვიზიტორების მოყვანაში და ვიზიტორებისთვის საბაზისო ინფორმაციის მიწოდებაში.

განსახორციელებელი აქტივობები

- პოტენციური პარტნიორების იდენტიფიცირება და თანამშრომლობის შეთანხმებების დადება.
- სემინარების ორგანიზება იდენტიფიცირებულ პარტნიორებთან თანამშრომლობის და ურთიერთგაგების გაუმჯობესებისთვის.
- დადებული ხელშეკრულებების შესრულების და შედეგების მონიტორინგი.

მოსალოდნელი შედეგები

დაინტერესებულ მხარეებს შორის თანამშრომლობის უკეთესი მექანიზმები.

ჩართული უწყებები

აჭარის ტურიზმის და კურორტების დეპარტამენტი;
აჭარის მუნიციპალიტეტები;
შოთა რუსთაველის სახელობის უნივერსიტეტი;

	ტურიზმის კერძო სექტორი (ტუროპერატორები/ტურისტული სააგენტოები, სასტუმროები, რესტორნები, სატრანსპორტო კომპანიები და სხვა); ადგილობრივი თემები; არასამთავრობო ორგანიზაციები.		
კოორდინატორი	მაჭახელას ეროვნული პარკი		
შეფასების ინდიკატორები	✓ 2019 წლისთვის მინიმუმ 3 შეთანხმებაა პოტენციურ პარტნიორებთან ხელმოწერილი.		
განხორციელების პერიოდი	2018-2020	პრიორიტეტულია	მაღალი ☐ საშუალო X დაბალი ☐
ბიუჯეტი	450 ლარი/წელი		

ამოცანა 1.2: 2017 წლისთვის შექმნილია თანამონაწილეობითი მექანიზმი მმართველობის გასაძლიერებლად დაცული ტერიტორიის დონეზე.

ქმედება	მაჭახელას ეროვნული პარკის მრჩეველთა საბჭოს შექმნა	1.2.1
დასაბუთება ადგილობრივი თემების და დაინტერესებული მხარეების მონაწილეობა დაცული ტერიტორიების დაგეგმვაში, მართვასა და მონიტორინგში უმნიშვნელოვანესია მართვის გაძლიერებისთვის და ბიომრავალფეროვნების კონსერვაციის, საარსებო საშუალების უზრუნველყოფის და კულტურული ღირებულებების დაცვის ამოცანების შესრულებისთვის. ტერიტორიაზე ეფექტიანი ტურიზმის განვითარებისთვის ასევე უმნიშვნელოვანესია ყველა შესაბამისი დაინტერესებული მხარის ინფორმირებული მონაწილეობა და ფართო მონაწილეობის და კონსენსუსის მიღწევა. „მაჭახელაში ტურიზმის მდგრადი განვითარების სტრატეგიის და სამოქმედო გეგმის“ განხორციელებისთვის საჭიროა მჭიდრო თანამშრომლობა დაინტერესებულ მხარეებთან, რეგიონულ ხელისუფლებასთან, ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტთან და განსაკუთრებით, კერძო სექტორთან და ადგილობრივ თემებთან.		
აღწერა მაჭახელის ეროვნულ პარკში კარგი მმართველობის უზრუნველსაყოფად აუცილებელია მრავალი დაინტერესებული მხარისგან შემდგარი მმართველობითი სტრუქტურის ჩამოყალიბება. რეკომენდებული ქმედებაა მაჭახელის მრჩეველთა საბჭოს შექმნა. მაჭახელის მრჩეველთა ეს საბჭო საერთო პლატფორმა უნდა იყოს, რომელშიც ყველა დაინტერესებული მხარე (რეგიონული და ადგილობრივი ხელისუფლებები, ადგილობრივი თემები, კერძო		

სექტორის წარმომადგენლები და სხვა) მიიღებს მონაწილეობას და ჩაერთვება ეროვნული პარკის განვითარებაში. მსგავსი სტრუქტურა შეიქმნა კინტრიშის დაცულ ტერიტორიებზე, გერმანიის განვითარებისა და რეკონსტრუქციის საკრედიტო ბანკის მიერ დაფინანსებული დაცული ტერიტორიების მხარდაჭერის პროგრამის ფარგლებში.

მაჭახელის მრჩეველთა საბჭოს უნდა განესაზღვროს სათანადო როლი მაჭახელას ეროვნული პარკის დამხმარე ზონის ადგილობრივი თემების განვითარების ხელშეწყობაში. მაჭახელას ეროვნული პარკის და დაინტერესებული მხარეების პასუხისმგებლობას წარმოადგენს, განსაზღვროს ტექნიკური დავალება, რომელიც განვითარების ჩარჩო იქნება.

შეიძლება მოეწყოს რეგულარული შეხვედრების კინტრიშის რეგიონული საბჭოს წარმომადგენლებთან მათი საუკეთესო პრაქტიკის გასაცნობად. თუმცა, საბოლოო მოდელი მაჭახელას ეროვნული პარკის რეალობას უნდა მოერგოს.

ტექნიკური დავალება უნდა შემუშავდეს და მოიცავდეს: წევრების მინიმალურ რაოდენობას, წევრობის პირობებს, შეხვედრების წლიურ რაოდენობას, სტრუქტურას და სხვა.

**მაჭახელას ეროვნული პარკის მრჩეველთა საბჭოს შექმნისა და ფუნქციონირების შესახებ საბოლოო გადაწყვეტილება უნდა შეფასდეს 2016 წელს, მაჭახელას ეროვნული პარკის მართვის გეგმის შემუშავების დროს.*

განსახორციელებელი აქტივობები:

- შესაბამისი დაინტერესებული პირების განსაზღვრა, რომლებიც მრჩეველთა საბჭოში უნდა ჩაერთონ.
- საინფორმაციო შეხვედრის ორგანიზება.
- დაინტერესებული მხარეების მოწვევა, ჩაერთონ მრჩეველთა რეგიონულ საბჭოში.
- მრჩეველთა რეგიონული საბჭოს რეგულაციების განსაზღვრა (წევრობა, როლები, პასუხისმგებლობები, შეხვედრები, სხვა).

მოსალოდნელი შედეგები	მთავარი დაინტერესებული მხარეები ჩართული არიან მაჭახელას ეროვნული პარკის გადაწყვეტილების მიღების პროცესში.
ჩართული უწყებები	აჭარის ტურიზმის და კურორტების დეპარტამენტი; აჭარის გარემოს დაცვის დეპარტამენტი; ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტი; დაცული ტერიტორიების სააგენტო ტურიზმის კერძო სექტორი (სასტუმროები, რესტორნები, სხვა); ადგილობრივი თემები: სინდიეთი, ჩხუტუნეთი, ქოქოლეთი, სხვა; არასამთავრობო ორგანიზაციები.
კოორდინატორი	მაჭახელას ეროვნული პარკი

შეფასების ინდიკატორები	✓ 2017 წლისთვის ტექნიკური დავალება მაჭახელას ეროვნული პარკის მრჩეველთა საბჭოს რეგულაციებისთვის დამტკიცებულია. ✓ მინიმუმ 2 შეხვედრა იმართება ყოველწლიურად.		
განხორციელების პერიოდი	2016-2017 (მაჭახელის მრჩეველთა საბჭოს შექმნა)	პრიორიტეტულო ბა	მაღალი X საშუალო ☐ დაბალი ☐
ბიუჯეტი	2.500 ლარი		

ამოცანა 1.3: 2019 წლისთვის კავშირები დამყარებულია ჯამილის ბიოსფერულ ნაკრძალთან ტრანსსასაზღვრო დაცული ტერიტორიის შექმნის მიზნით.

ქმედება	პლატფორმის შექმნა რეგულარული ტრანსსასაზღვრო კომუნიკაციისა და ცოდნის გაზიარებისთვის (ქმედებები, პრობლემები და შესაძლებლობები)	1.3.1
დასაბუთება ტრანსსასაზღვრო ეფექტიანი კონსერვაციისთვის არსებითი მნიშვნელობა ენიჭება კომუნიკაციას არა მარტო მონაწილე დაცული ტერიტორიების პერსონალს შორის, არამედ საერთო ინტერესის მქონე ყველა სოციალურ აქტორსა და ადგილობრივ თემს შორის, რათა მოხდეს დაცული ტერიტორიების ეკოსისტემების ბუნებრივი ღირებულებების შენარჩუნება და ჩამოყალიბდეს ურთიერთშეთანხმება, საიდანაც მიიღება პოტენციური სარგებელი მდგრადი ეკონომიკური განვითარებისთვის. საერთო პლატფორმის ქონა, რომელიც უადვილებს ყველა მენეჯერს და დაინტერესებულ მხარეს გაცვალონ ინფორმაცია, შესაძლებლობას გვაძლევს, თანამშრომლობის არაფორმალური მექანიზმები ეფექტიანი ქმედებისკენ მივმართოთ. ტრანსსასაზღვრო დაცული ტერიტორიების ლიდერებს და შესაბამის დაინტერესებულ მხარეებს შორის ინფორმაციის არასათანადო გაცვლამ და არასაკმარისმა კომუნიკაციამ შესაძლოა შედეგად მოიტანოს ხელისშემშლელი რეაგირება და მართვის ამოცანების გადახვევა კონკრეტული ინტერესებისკენ და არა საერთო მიზნებისკენ. აღწერა ეს ქმედება მოიცავს ახალი პლატფორმის - ანდა ადგილობრივად წარმოქმნილი ტრანსსასაზღვრო ფორუმის - შექმნას, რომელიც აერთიანებს ჩართულ უწყებებს, მენეჯერებს, ექსპერტებს და ხელისუფლებას, რათა მათ ერთმანეთს გაუზიარონ ცოდნა და ინფორმაცია, დაამყარონ ურთიერთობა, იმსჯელონ და მიიღონ გადაწყვეტილებები და ერთობლივად განახორციელონ ქმედებები საერთო ღირებულებებისა და ინტერესების მქონე ტრანსსასაზღვრო დაცული ტერიტორიების უკეთ სამართავად.		

ამ პლატფორმის მხარდაჭერა შესაძლებელია ადვილად მისაწვდომი ციფრული ინსტრუმენტის შემუშავებით, რომლის მეშვეობითაც ყველა ინფორმაცია და მონაცემი ორგანიზებული სახით იქნება ხელმისაწვდომი ყველა ჩართული აქტორისთვის. ციფრული პლატფორმა შეიძლება მოიცავდეს: ვიკი (wiki) ფორუმს, დოკუმენტების არქივს, გეგრაფიული მონაცემების ნახვის საშუალებას, ღონისძიებათა კალენდარს და რეგისტრაციის გავლით მომხმარებელთა წვდომის სისტემას. თითოეულმა მონაწილე დაცულმა ტერიტორიამ უნდა დანიშნოს კვალიფიციური ადამიანი, რომელიც პასუხისმგებელი იქნება პლატფორმის მართვასა და მისი მასალების განახლებაზე. მინიმუმ ერთ-ერთ ასეთ პროფესიონალს უნდა შეეძლოს პლატფორმის ოპერირებასთან დაკავშირებული ტექნიკური პრობლემების მოგვარება; საჭიროა ტრანსსასაზღვრო კოორდინატორი (რომელიც პერიოდულად შეიცვლება), რათა უზრუნველყოს ყველა ქმედების ეფექტიანი კოორდინირება და ჰარმონიზება და განხორციელება.

განსახორციელებელი აქტივობები

კომუნიკაციის ყველა დონეზე გაუმჯობესებისთვის შეიძლება შემდეგი აქტივობების და ინსტრუმენტების განხორციელება:

- საერთო პლატფორმის და ინფორმაციის გაზიარების პროტოკოლის შექმნა, რომელიც ხელმისაწვდომია დაცული ტერიტორიების ადმინისტრაციებისა და პერსონალისთვის და ხსნის რეგულარული კომუნიკაციის სტაბილურ არხს.
- პერიოდული შეხვედრების ორგანიზება დაცული ტერიტორიების ადმინისტრაციებისა და პერსონალისთვის. ეს შეხვედრები გაიმართება წელიწადში მინიმუმ ერთხელ და ყოველ წელს ერთ-ერთ პარტნიორ ქვეყანაში. ყველა შეხვედრას ექნება დღის წესრიგი, რომელიც საკომუნიკაციო პლატფორმის გამოყენების გზით იქნება წინასწარ განხილული და პროგრამის სახით ფორმულირებული.
- ისეთი ინფორმაციის გაზიარება, რომელიც შესაძლოა სასარგებლო იყოს დაცული ტერიტორიების ეკოსისტემების და ბუნებრივი რესურსების შენარჩუნებისა და მართვისთვის, მაგალითად, სამეცნიერო სტატიები, ტექნიკური ანგარიშები და კონსერვაციის აქტივობები.
- შეტყობინების გაგზავნა ყოველი ისეთი აქტივობის შესახებ, რომელსაც პოტენციური ზემოქმედების მოხდენა შეუძლია ტრანსსასაზღვრო დერეფნის რომელიმე დაცულ ტერიტორიაზე; აქტივობის განხილვა სხვა ტრანსსასაზღვრო ტერიტორიების ადმინისტრაციებსა და პერსონალთან მანამ, სანამ გადაწყვეტილება იქნება მიღებული ისეთ ქმედებებზე, რომლებმაც გავლენა შეიძლება იქონიოს მოსაზღვრე დაცულ ტერიტორიებზე.

მოსალოდნელი შედეგები

კომუნიკაციის ტრანსსასაზღვრო პლატფორმის შექმნა.

ჩართული უწყებები

დაცული ტერიტორიების სააგენტო;
აჭარის დაცული ტერიტორიების ადმინისტრაციები (მტირალას ეროვნული პარკი და კინტრიშის დაცული ტერიტორიები);
ჯამილის ბიოსფერული ნაკრძალის ადმინისტრაცია;
აჭარის გარემოს დაცვის დეპარტამენტი;

	საქართველოს და თურქეთის უნივერსიტეტები		
კოორდინატორი	მაჭახელას ეროვნული პარკის ადმინისტრაცია		
შეფასების ინდიკატორები	✓ 2017 წლის ბოლოსთვის კომუნიკაციის საერთო პლატფორმა შექმნილია, განხორციელებულია და ფუნქციონირებს. ✓ 2018 წლის შუა პერიოდისთვის ჩატარებულია მინიმუმ ერთი ტრანსსასაზღვრო შეხვედრა. ✓ 2017 წლის ბოლოსთვის ხელმისაწვდომია საკმაოდ მოცულობითი და განახლებული ინფორმაცია, რომელიც ეხება დაცული ტერიტორიების კონსერვაციას და მათ ღირებულებებსა და კონსერვაციის სტატუსთან დაკავშირებულ სხვა ასპექტებს, ხოლო მენეჯმენტი ხელმისაწვდომია კონსულტაციისთვის. ✓ 2018 წლის ბოლოსთვის ხელმისაწვდომია და ფუნქციონირებს დაცული ტერიტორიების გეოგრაფიული მონაცემების ნახვის საშუალება და დოკუმენტების არქივი. ✓ ინფორმაცია ყველა იმ ქმედებისა და გადაწყვეტილების შესახებ, რომლებიც ზემოქმედებს მომიჯნავე ტერიტორიებზე, გაზიარებულია, განხილულია და ცნობილია დაინტერესებული აქტორებისთვის, მხარეებისთვის და სხვა დაცული ტერიტორიების ადმინისტრაციებისთვის.		
განხორციელების პერიოდი	2017-2018	პრიორიტეტულია	მაღალი ☐ საშუალო X დაბალი ☐
ბიუჯეტი	15.000 ლარი		

ქმედება	დაცული ტერიტორიების ადმინისტრაციების კოორდინირებული ქმედების გაძლიერება ტრანსსასაზღვრო ეკოსისტემის კონსერვაციის მიზნების ხელშეწყობისთვის.	1.3.2
დასაბუთება გარემოსდაცვითი და კონსერვაციის პოლიტიკების განხორციელებისთვის ადგილობრივი შესაძლებლობა ხშირად შეზღუდულია, ტრანსსასაზღვრო თანამშრომლობა კი შესაძლებლობას აძლევს დაცულ ტერიტორიებს, მიაღწიონ თავიანთ მიზნებს ერთობლივი მუშაობით და არა დამოუკიდებელი ქმედებებით. აჭარის დაცული ტერიტორიებისა და ჯამილის ბიოსფერული ნაკრძალის გამაერთიანებელი ამ ტრანსსასაზღვრო კორიდორის მთავარი გეოგრაფიული მახასიათებელი მცირე კავკასიონის მთაგრებილია, რომელიც მონიშნულია ხეობით, სადაც შავი ზღვის ჰაერის მასების ზეგავლენის შედეგად ზომიერი და ნოტიო კლიმატი და რომელიც ბიომრავალფეროვნების რეზერვუარს წარმოადგენს მესამეული პერიოდის იმ რელიქტური სახეობებისთვის, რაც ჩრდილოეთ კავკასიის რეგიონში მცინვარულ ხანას გადაურჩა. ამრიგად, ორივე მონაწილე ქვეყანას ისეთი ეკოსისტემები აქვს		

საზიარო, რომლებსაც ერთიანი მიდგომა ესაჭიროება კონსერვაციის დაგეგმვის და მართვის კუთხით, რათა ბიოლოგიური მრავალფეროვნება შენარჩუნდეს.

გარდა ამისა, რეგიონის დაცული ტერიტორიების ადეკვატური მოცვა აუცილებელია დიდ ძუძუმწოვართა პოპულაციების გრძელვადიანი დაცვისთვის, რაც ყველა მონაწილე დაცულ ტერიტორიას შორის თანამშრომლობას მოითხოვს, რათა ეკოსისტემების მართვისთვის ფართომასშტაბიანი დაცული დერეფნები შეიქმნას.

აღწერა

ეს ქმედება ითვალისწინებს თანამშრომლობის გაუმჯობესებას იმ ეკოლოგიური დერეფნის ეფექტიანი მართვისა და კონსერვაციისთვის, რომელსაც აჭარის დაცული ტერიტორიები და ჯამილის ბიოსფერული ნაკრძალი ქმნიან; ეს გაუმჯობესება უნდა მოხდეს მონაწილე დაცული ტერიტორიების გარემოსდაცვით მართვასა და კონსერვაციისადმი ტრანსსასაზღვრო თანამშრომლობითი მიდგომის დანერგვის გზით.

განსახორციელებელი აქტივობები

- ტრანსსასაზღვრო ურთიერთგაგების მემორანდუმის ხელმოწერა და ერთობლივი ქმედება კოორდინირებული კონსერვაციისთვის.
- მთელი ეკოსისტემის მასშტაბით ადამიანური საქმიანობების შედეგების განსაზღვრა, რომლებმაც შეიძლება ზეგავლენა მოახდინოს კონსერვაციაზე და როგორ უკავშირდება ისინი ტერიტორიებზე მცხოვრებ თემებს.
- ადგილობრივი თემების მონაწილეობა და მათი ინტერესების გათვალისწინება მიწის მართვის, მმართველობის და კონსერვაციის აქტივობებში.
- თანამშრომლობა მონაცემთა გაზიარებაში, შეფასების და მონიტორინგის მეთოდოლოგიების სტანდარტიზებაში. მაგალითად, კოლხური ტყეებისთვის გლობალური მონიტორინგის სისტემის შემუშავება უნივერსიტეტების კვლევითი დეპარტამენტების და ექსპერტების მონაწილეობით, საერთო კრიტერიუმებსა და ინდიკატორებზე დაყრდნობით (რელიქტური სახეობების მცენარეული საფარი, ურთიერთკავშირი, ენდემური სახეობების პოპულაციების სტატუსი და სხვა).
- ველური ბუნების საზიარო პოპულაციებზე ფოკუსირებული მოვლის და კონსერვაციის აქტივობების განხილვა.
- ერთობლივად შექმნილი სატრასტო ფონდების მეშვეობით თანხების მოზიდვის ერთობლივი ინიციატივების შემუშავება და აქტივობების კოორდინირებულად განხორციელება მთელი ტრანსსასაზღვრო საკონსერვაციო ტერიტორიის სასარგებლოდ.
- ტრანსსასაზღვრო კოორდინაციის ხელმძღვანელობის შექმნა, რომლის მუშაობაც მოიცავს ყველა სექტორს, დისციპლინას, იურისდიქციას და კულტურას, რათა გააძლიეროს ალიანსები იმ ხალხთან, ვისაც განსხვავებული ინტერესები და მოსაზრებები აქვს.

მოსალოდნელი შედეგები

დაცული ტერიტორიების მენეჯერები და ადმინისტრაციები, რომლებიც ინტეგრირებული არიან მცირე კავკასიონის ეკოლოგიურ დერეფანში, ერთად მუშაობენ და აქტიურად თანამშრომლობენ დაცული ტერიტორიების და მათი ეკოსისტემების მართვის გაუმჯობესებისთვის.

	ხდება სხვა ტრანსსასაზღვრო ტერიტორიებთან თანამშრომლობით განხორციელებული ქმედებების ეფექტიანად მოგვარება, რათა გაუმჯობესდეს ღირებული ეკოსისტემების კონსერვაცია და დაცვა და ადგილობრივმა თემებმა საზღვრის ორივე მხარეს სარგებელი მიიღოს.		
ჩართული უწყებები	დაცული ტერიტორიების სააგენტო; აჭარის დაცული ტერიტორიების ადმინისტრაციები (მტირალას ეროვნული პარკი და კინტრიშის დაცული ტერიტორიები); ჯამილის ბიოსფერული ნაკრძალის ადმინისტრაცია; საქართველოს და თურქეთის მუნიციპალიტეტები, რომლებიც ტრანსსასაზღვრო დაცული ტერიტორიების ფარგლებშია მოქცეული; აჭარის გარემოს დაცვის დეპარტამენტი; საქართველოს და თურქეთის უნივერსიტეტები.		
კოორდინატორი	მაჭახელას ეროვნული პარკის ადმინისტრაცია		
შეფასების ინდიკატორები	✓ 2018 წლისთვის ტრანსსასაზღვრო დერეფანში ჩართულ დაცულ ტერიტორიებს შორის ხშირია კომუნიკაცია და ზოგიერთ ადგილას ქმედებების, განსაკუთრებით დაგეგმვის კოორდინაცია. ✓ 2019 წლისთვის დაცული ტერიტორიები ერთად მუშაობენ, მინიმუმ, 5 აქტივობაზე; რეგულარულად აწყობენ შეხვედრებს და ატყობინებენ ერთმანეთს საგანგებო მდგომარეობის შესახებ. ✓ 2017 წლიდან დაცული ტერიტორიები ერთმანეთში ახდენენ დაგეგმვის კოორდინაციას, ხშირად ეკიდებიან ტერიტორიას როგორც ერთ ეკოლოგიურ წარმონაქმნს. ✓ 2020 წლისთვის შემუშავებულია მონიტორინგის სისტემა კოლხეთის ეკოსისტემის და მისი მნიშვნელოვანი ღირებულებებისა და სახეობების კონსერვაციის სტატუსის ზედამხედველობისთვის; ეს სისტემა საზიაროა და ხელმისაწვდომია ყველასთვის და უზრუნველყოფს ახალ მონაცემებსა და ინფორმაციას. ✓ 2020 წლისთვის დაფინანსების მოსაპოვებლად მინიმუმ 2 ერთობლივი წინადადებაა წარდგენილი საერთაშორისო ორგანიზაციებისთვის.		
განხორციელების პერიოდი	2017-2020	პრიორიტეტულია	მაღალი ☐ საშუალო X დაბალი ☐
ბიუჯეტი	22.000 ლარი		

ქმედება	ერთობლივი ქმედებების კოორდინირება და განხორციელება მასობრივი აქტივობების და მარკეტინგული აქციების (ფესტივალები, ადგილობრივი ბაზრობები, სხვა) ხელშეწყობისა და პოპულარიზაციისთვის.	1.3.3
დასაბუთება ტრანსსასაზღვრო კონსერვაციის ტერიტორიები, რომლებიც მოიცავს ბუნების კონსერვაციას და მდგრად განვითარებას, გააძლიერებს ორმხრივ თანამშრომლობას დაცული ტერიტორიების კონსერვაციისთვის და ამავე დროს, უზრუნველყოფს სარგებელს ადგილობრივი მოსახლეობისთვის. ამიტომ, ტრანსსასაზღვრო კონსერვაციის ტერიტორიებს შეუძლიათ გაამარტივონ საზღვრის გადაკვეთა, მოხსნან ბარიერები ველური ბუნების გაფართოება-გაზრდისთვის და ტურისტებისთვის მთელი ტერიტორიის მისაწვდომობის გაუმჯობესებისთვის. ღონისძიებების ორგანიზება, რომლებშიც ჩართული არიან ადგილობრივი თემები, ხალხისთვის წარმოადგენს შესაძლებლობას, გაიცნონ ერთმანეთის კულტურა, ისტორია, ენა, დაამყარონ მეგობრული ურთიერთობები, რაც გააძლიერებს შემდგომი კონტაქტების და თანამშრომლობის სურვილს.		
აღწერა ეს ქმედება გთავაზობთ ისეთი მასობრივი აქტივობების და ღონისძიებების კოორდინირებას, რომლებიც ხელს უწყობს კულტურულ გაცვლას ტრანსსასაზღვრო დაცული ტერიტორიის ადგილობრივ თემებს შორის. ასეთი ღონისძიებები და აქტივობები შეიძლება დაუკავშირდეს ამ თემების ისტორიას, ტრადიციებს, მუსიკას, გასტრონომიას და მათი ცხოვრების სხვა ასპექტებს, რაც ხელს შეუწყობს დაცული ტერიტორიების ბუნებრივი და კულტურული ღირებულებების შენარჩუნების მნიშვნელობის საერთო გააზრებას და ტურისტების გამოცდილების გამდიდრებას საზღვრების გადაკვეთის ალტერნატიული შესაძლებლობით.		
განსახორციელებელი აქტივობები • ორგანიზაციული შეხვედრები ინფორმაციის მოსაგროვებლად საერთო ინტერესების, კულტურის, ტრადიციების და ადგილობრივი თემების იმ სხვა ასპექტების შესახებ, რომლებიც შესასწავლია როგორც თემები, რომელთა ირგვლივაც ღონისძიებების და აქტივობების ორგანიზება შეიძლება. • საერთო ტრანსსასაზღვრო ლოგოს შემუშავება, რის გამოყენებაც შეიძლება ისეთ სარეკლამო მასალებში, რომლებიც დაცული ტერიტორიების საერთო კულტურულ ასპექტებს ან კულტურულ და ბუნებრივ ღირებულებებს ასახავს. • თითოეულ ქვეყანაში წლის სხვადასხვა დროს გასამართი ღონისძიებების განრიგის შედგენა, რომლებიც სხვადასხვა თემას ეძღვნება (საკვები პროდუქტების ბაზრები, მუსიკალური ფესტივალები, ხალხური რეჟისის ფესტივალები და სემინარები, სხვა). • გარემოსდაცვითი საგანმანათლებლო პროგრამების, ეკოლოგიურად სუფთა სოფლის მეურნეობაზე სემინარების, ახალგაზრდული გაცვლების და მოხალისეთა ბანაკების ორგანიზებაში თანამშრომლობა, ორივე ქვეყნის ახალგაზრდების კონსერვაციის აქტივობებში ჩასართავად.		

მოსალოდნელი შედეგები	• აქტივობების კროსკულტურული მართვა და ტრანსსასაზღვრო დაცული ტერიტორიების თემებს შორის საერთო იდენტობის ჩამოყალიბება. • საერთო ისტორიული და კულტურული მემკვიდრეობის გაძლიერებული დაცვა. • მეზობლის კულტურისა და ტრადიციების უკეთ გააზრება. • მთელი დაცული რეგიონის ან დერეფნის გაზრდილი მარკეტინგული სიძლიერე. • ორ ქვეყანას შორის ურთიერთობები გაუმჯობესება.		
ჩართული უწყებები	დაცული ტერიტორიების სააგენტო; აჭარის დაცული ტერიტორიების ადმინისტრაციები (მტირალას ეროვნული აპრკი და კინტრიშის დაცული ტერიტორიები); ჯამილის ბიოსფერული ნაკრძალის ადმინისტრაცია; აჭარის განათლების, კულტურისა და სპორტის სამინისტრო; აჭარის ტურიზმის და კურორტების დეპარტამენტი; არასამთავრობო როგანიზაციები		
კოორდინატორი	მაჭახელას ეროვნული პარკის ადმინისტრაცია და ჯამილის ბიოსფერული ნაკრძალის ადმინისტრაცია		
შეფასების ინდიკატორები	✓ 2018 წლიდან წელიწადში მინიმუმ 1 შეხვედრა ადგილობრივი თემების იმ ტრადიციებისა და კულტურული ასპექტების შესახებ ინფორმაციის მოსაგროვებლად, რომლებიც შესასწავლია როგორც მოტივები კულტურული ღონისძიებების ორგანიზებისთვის. ✓ 2019 წლისთვის შემუშავებულია და ადგილობრივი თემებს წარედგინა ლოგო, რომელიც განასახიერებს ტრანსსასაზღვრო დაცულ ტერიტორიას და ასახავს ორივე კულტურას. ✓ 2018 წლიდან თითოეულ ქვეყანაში წელიწადში მინიმუმ 1 ღონისძიება ტარდება წარმატებით, რომელიც სათანადოდ არის რეკლამირებული მონაწილეობის უზრუნველსაყოფად. ✓ 2020 წლისთვის თითოეულ ქვეყანაში მინიმუმ 1 საგანმანათლებლო პროგრამა ან ახალგაზრდული სემინარი/მოხალისეთა პროგრამა არის ორგანიზებული, რომელშიც თითო ქვეყნიდან მინიმუმ 10 ადამიანი მონაწილეობდა.		
განხორციელების პერიოდი	2018-2020	პრიორიტეტულია	მაღალი ☐ საშუალო ☐ დაბალი X
ბიუჯეტი	20.000 ლარი		

ამოცანა 1.4: 2020 წლისთვის ტურიზმი მაჭახელას ეროვნული პარკის შემოსავლის გენერირების წყაროა

ქმედება	ტურიზმიდან შემოსავლების გენერირების მექანიზმის შემუშავება და დანერგვა (ტურიზმის მოსაკრებელი)	1.4.1
დასაბუთება მოსაკრებლის შემოღება ტურისტული აქტივობებიდან შემოსავლების გენერირების ერთ-ერთი ინსტრუმენტია. მოსაკრებლების კარგად შემუშავებული სისტემა ხელს შეუწყობს ისეთი შემოსავლის მიღებას, რომელიც რეინვესტირებული იქნება კონსერვაციაში, ინფრასტრუქტურის მოვლა-პატრონობაში ან გარემოსდაცვით პროგრამებში. მაჭახელას ეროვნული პარკის მართვის ეფექტიანობის და ფინანსური მდგრადობის გასაუმჯობესებლად რეკომენდებულია შემოსავლის ისეთი წყაროების შექმნა, რომლებიც ცენტრალური ბიუჯეტიდან დაფინანსებას და საერთაშორისო ინსტიტუტების/დონორების დაფინანსებას დაემატება.		
აღწერა მაჭახელას ეროვნული პარკის მთლიანი ბიუჯეტი 2014 წელს 76.700 ლარს შეადგენდა, საიდანაც 64.200 ლარი ბიუჯეტიდან, ხოლო 12.500 ლარი დაცული ტერიტორიების სააგენტოს შემოსავლებიდან იყო მიღებული. ამჟამად, მაჭახელას ეროვნული პარკი ტურისტული აქტივობებიდან შემოსავალს არ ღებულობს, ვინაიდან ასეთი აქტივობები ჯერ არ შემუშავებულა. მნიშვნელოვანია მიმზიდველი ტურისტული აქტივობების და პროდუქტების შემუშავება, საიდანაც პარკი შემოსავლის მიღებას შეძლებს. იმ პოტენციური ტურისტული აქტივობების და პროდუქტების გათვალისწინებით, რომლებიც პარკში უნდა შემუშავდეს, ტურისტული შემოსავლების მიღების წყაროებს წარმოადგენს: • განთავსება (კემპინგი, კოტეჯები, სხვა) • აღჭურვილობის გაქირავება (კარვები, ზურგჩანთები, მთის ველოსიპედები, თოვლზე საბიჯებელი თხილამურები, სხვა) • ვაჭრობა (ადგილობრივი წარმოების პროდუქტები, ბროშურები, სხვა) • გამყოლის სერვისები (ეთნოგრაფიული ტურები, კერძების დამზადების სემინარები, გარემოსდაცვითი ტურები, სხვა) • სპონსორობა და შემოწირულობები		
განსახორციელებელი აქტივობები: • ტურიზმიდან შემოსავლების მიღების წყაროების შერჩევა მაჭახელას ეროვნული პარკისთვის. • შესატავაზებლად შერჩეული აქტივობების/ტურისტული პროდუქტების მოსაკრებლების, სტანდარტების და საოპერაციო დოკუმენტების განსაზღვრა.		

- განსაზღვრული მექანიზმების მაქახელის პარკის ფუნქციონირებაში დანერგვის გეგმის შემუშავება. - ამ გეგმის წარდგენა და შეთანხმება შესაბამის დაინტერესებულ მხარეებთან. - ყველა აქტივობის რეკლამირება პარკის/ტურიზმის და კურორტების დეპარტამენტის ვებგვერდების მეშვეობით.			
მოსალოდნელი შედეგები	მაქახელას ეროვნული პარკი დებულობს შემოსავალს ტურიზმთან დაკავშირებული აქტივობებიდან.		
ჩართული უწყებები	მაქახელის მრჩეველთა კომიტეტის წევრები; საქართველოს სპინიგით თევზაობის კლუბი; სათავგადასავლო ტურიზმის კონპანიები.		
კოორდინატორი	მაქახელას ეროვნული პარკი		
შეფასების ინდიკატორები	✓ 2017 წლისთვის მინიმუმ 2 შეხვედრაა გამართული ტურიზმის მოსაკრებლების განსახილველად ✓ ტურიზმის მოსაკრებლების დანერგვის გეგმა დამტკიცებული და განხორციელებულია 2018 წელს		
განხორციელების პერიოდი	2017-2018	პრიორიტეტულია	მაღალი ☒ საშუალო ☐ დაბალი ☐
ბიუჯეტი	1.800 ლარი		

ამოცანა 1.5: 2018 წლის ბოლოსთვის განსაზღვრული და დანერგილია ბუნებრივ რესურსებსა და ადგილობრივ თემებზე ვიზიტორების ზეგავლენის მონიტორინგის და შეფასების სისტემა.

ქმედება	ვიზიტორთა ზეგავლენის მონიტორინგის სისტემის შემუშავება და დანერგვა	1.5.1
დასაბუთება მონიტორინგი დაცულ ტერიტორიებზე ტურიზმის წარმატებული განვითარების ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი ელემენტია. ვიზიტორების მიერ ბუნებრივი რესურსების გამოყენების შედეგები დაცული ტერიტორიების ერთ-ერთი საზრუნავია. ამიტომ, ვიზიტორთა ზეგავლენის (სოციალურ, ეკონომიკურ და გარემოსდაცვით დონეებზე) ცოდნა მაქახელის პარკში ტურიზმის მდგრადობის საბაზისო ელემენტია. გარდა ამისა, ვიზიტორების მიერ ბუნებრივი რესურსების გამოყენების მონიტორინგი მენეჯმენტის ინფორმირებისთვის არის მნიშვნელოვანი, რათა მან, საჭიროების შემთხვევაში, მიიღოს ზომები გამოვლენილი პრობლემების გადასაჭრელად.		
აღწერა		

ტურიზმის განვითარების და მისი ზეგავლენის მონიტორინგისთვის აუცილებელია ინდიკატორების განსაზღვრა, რომლებიც ტურისტული სიტუაციის გაანალიზების შესაძლებლობას იძლევა. ინდიკატორებმა უნდა გამოავლინოს ცვლილებები და გაუადვილოს პარკის პერსონალს გადაწყვეტილებების მიღება. ეს ინდიკატორები უნდა მოიცავდეს მონაცემებს, რომლებიც ეხება შემდეგ საკითხებს:

- ვიზიტორთა კმაყოფილების (ტურისტული აქტივობებით, გარემოსდაცვითი საკითხებით და სხვა) დონე
- ადგილობრივი თემების კმაყოფილების დონე
- ვიზიტორთა რაოდენობის დინამიკა
- ტურისტული აქტივობებიდან და მოსაკრებლებიდან მიღებული ეკონომიკური შემოსავლების (თვითური და წლიური) დინამიკა
- კონცესიებიდან მიღებული შემოსავალი
- ინციდენტების რაოდენობა
- წარმოებული ნარჩენების მოცულობა
- ტურისტთა პროცენტული წილი, რომელიც იყენებს საზოგადოებრივ/კერძო ტრანსპორტს
- ჰაბიტატების პროცენტული წილი, რომელიც დაზარალდა ტურისტული ინფრასტრუქტურით და ობიექტებით
- ადგილობრივი თემების წარმომადგენლების რაოდენობა, რომლებიც აქტიურად არიან ჩართული ტურიზმში

კარგად განსაზღვრულ ინდიკატორებს შემდეგი სარგებელი მოაქვს:

- რისკების და ხარჯების შემცირება
- წარმოქმნილი პრობლემების იდენტიფიცირება, რაც პრევენციული ზომების მიღების შესაძლებლობას იძლევა
- ზეგავლენის იდენტიფიცირება, რაც, საჭიროების შემთხვევაში, კორექციული ქმედებების განხორციელების შესაძლებლობას იძლევა
- სტრატეგიის და მისი ამოცანების განხორციელების შეფასება
- ანაგრიშვალდებულების ზრდა, რაც სანდო ინფორმაციას უზრუნველყოფს სწორი გადაწყვეტილებების მიღებისთვის.

მონაცემთა შეგროვებაში რამდენიმე დაინტერესებული მხარე/ორგანიზაცია უნდა მონაწილეობდეს. ეს მონაცემები ყოველწლიურად უნდა აღირიცხოს და წარედგინოს ყველა დაინტერესებულ მხარეს. შედეგები დეტალურად უნდა გაანალიზდეს, რათა განისაზღვროს მართვის შესაფერისი ვარიანტები (კორექციის ღონისძიებები, სხვა).

დაცული ტერიტორიის ადმინისტრაციის პერსონალმა უნდა იმუშაოს ინდიკატორების განსაზღვრაზე და საბაზისო ანალიზის შემუშავებაზე. საბაზისო მონაცემებად შეიძლება გამოყენებული იქნეს მონაცემები, რომლებიც მოცემულია ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტის ანგარიშში („მაჭახელას ეროვნული პარკის რესურსის ინვენტარიზაციის საბაზისო კვლევები და რუკა“) და შავი ზღვის ეკო აკადემიის ანგარიშში მაჭახელის ხეობის ადგილობრივი თემების შესახებ („აჭარის რეგიონის ტყიანი დაცული ტერიტორიების დამხმარე ზონებში სერვისების უზრუნველყოფა თემების პროფილების მიხედვით და დასახლებების თანამონაწილეობითი განვითარების დაგეგმვა“).

ამ ინდიკატორების გაზომვაში აქტიური როლი რეინჯერებმა უნდა შეასრულონ. ადგილობრივი თემებიც უნდა ჩაერთონ, განსაკუთრებით დაცული ტერიტორიის შიგნით მცხოვრები თემები. უნდა შემუშავდეს სპეციფიკური ტრენინგი მონიტორინგის საკითხებში, რათა ეს მონიტორინგი მკაფიო სახელმძღვანელო პრინციპების მიხედვით ჩატარდეს.

ეს ქმედება სტრატეგიის განხორციელების დასარულისთვის უნდა გაკეთდეს, რადგან ინფრასტრუქტურის განვითარებასა და აქტივობების შემუშავებამდე ტურისტების რაიმე დრამატული ზრდა არ არის მოსალოდნელი. შემდეგ მონიტორინგი სისტემური და პერიოდული უნდა იყოს. რეკომენდებულია მონიტორინგის მინიმუმ ყოველ 2 წელიწადში ჩატარება. ეს ინტერვალი უნდა შემცირდეს ტურისტების რაოდენობის მნიშვნელოვანი ზრდის შემთხვევაში.

ზოგიერთი ასპექტი, რომელიც მონიტორინგს საჭიროებს და თემების კვლევებით და ვიზიტორთა კმაყოფილების კვლევით უნდა გამოვლინდეს, აღწერილია ქმედებებში 1.5.2/1.5.3.

განსახორციელებელი აქტივობები

- ინდიკატორების განსაზღვრა, რომლებიც უნდა გაიზომოს.
- საბაზისო ანგარიშის შემუშავება.
- ვიზიტორთა ზეგავლენის მონიტორინგის ჩატარება.
- ანგარიშის შემუშავება, რომელშიც გაანალიზდება მიღწეული შედეგები და წარედგინება დაინტერესებულ მხარეებს.
- დასანერგი კორექციული ზომების განსაზღვრა (საჭიროების შემთხვევაში).
- მონიტორინგის პროგრამის შეფასება

მოსალოდნელი შედეგები	პარკის კონსერვაციის მცდელობა უზრუნველყოფილია ვიზიტორთა ზეგავლენის მონიტორინგით.		
ჩართული უწყებები	დაცული ტერიტორიების სააგენტო მაჭახელას ეროვნული პარკის პერსონალი (რეინჯერები, ვიზიტორთა სპეციალისტები, სხვა)		
კოორდინატორი	მაჭახელას ეროვნული პარკი		
შეფასების ინდიკატორები	✓ 2019 წელს განსაზღვრულია გასაზომი ინდიკატორები და საბაზისო ანგარიში.		
განხორციელების პერიოდი	2018 (ინდიკატორების და საბაზისო ანგარიშის შემუშავება) 2020 (ვიზიტორთა ზეგავლენის მონიტორინგის ჩატარება)	პრიორიტეტულობა	მაღალი ☐ საშუალო X დაბალი ☐
ბიუჯეტი	7.000 ლარი		

ქმედება	კვლევის შემუშავება ტურიზმისადმი ადგილობრივი მოსახლეობის დამოკიდებულების შესასწავლად.	1.5.2
დასაბუთება ტურიზმის ზრდა ახალ ტურისტულ ადგილებში პოზიტიურ და ნეგატიურ ზეგავლენას ახდენს ადგილობრივ თემებზე. მნიშვნელოვანია არა მარტო გარემოზე ზეგავლენის მონიტორინგი, რაც მაჭახელის პარკში ტურიზმის განვითარებამ შეიძლება მოიტანოს, არამედ დამხმარე ზონის თემებზე სოციალური ზეგავლენის, რათა თავიდან იქნეს აცილებული პოტენციური უარყოფითი ეფექტები და უზრუნველყოფილი იქნეს ამ თემების კეთილდღეობა.		
აღწერა მაჭახელას ეროვნული პარკი, როგორც ახლადდაფუძნებული პარკი, ჯერ არ აწარმოებს ვიზიტორთა რეგისტრაციას, თუმცა უკვე რამდენიმე წელია, რაც ამ ტერიტორიას ვიზიტორები ჰყავს. ტურიზმის და კურორტების დეპარტამენტიც კი რეკლამას უწევს ტურებს ზედა ჩხუტუნეთის თემებში, სადაც ტურიზმის განვითარება მიმდინარეობს. მოელიან, რომ ტურიზმის განვითარება სოციალურ და ეკონომიკურ სარგებელს მოუტანს პარკის დამხმარე ზონაში მცხოვრებ თემებს. თუმცა, ტურიზმს უარყოფითი ზეგავლენის მოხდენაც შეუძლია, რისი პრევენციაც აუცილებელია. ამ პოტენციური ნეგატიური სოციო-კულტურული ზეგავლენის მაგალითია იდენტობის ან ღირებულებების შეცვლა ან დაკარგვა. მაჭახელის ხეობა ფასეულია თავისი ეთნოგრაფიული და ტრადიციული ღირებულებებით და ადგილობრივი თემები პასუხისმგებლები არიან ამ ტრადიციების შენარჩუნებაზე. მეტიც, მაჭახელის პარკში ტურიზმის მდგარდი განვითარების უზრუნველსაყოფად, ადგილობრივმა თემებმა ტურიზმის ასეთ განვითარებას ხელი უნდა შეუწყონ. მიუხედავად იმისა, რომ მაჭახელა ახლა ყალიბდება ტურისტულ ადგილად, მნიშვნელოვანია ადგილობრივ თემებზე პოტენციური ზეგავლენის მონიტორინგი და ტურიზმის არსებული მოდელით მათი კმაყოფილების დონის შეფასება. თემების მცირერიცხოვნობის გამო, შესაძლებელია კვლევის ჩატარების ნაცვლად შეხვედრები მოეწყოს მათი მოსახრებების მოსმენის მიზნით. თუმცა ეს ვარიანტი არ არის რეკომენდებული, რადგან ღია ფორუმებში მონაწილეობის დონე შეიძლება რეალობას არ ასახავდეს. კვლევა უნდა მოიცავდეს მაჭახელას ეროვნული პარკის დაარსების აღქმის ანალიზს. შავი ზღვის ეკო აკადემიის ანგარიშის თანახმად, ზოგიერთი თემი ეროვნული პარკის წინააღმდეგია.		
განსახორციელებელი აქტივობები • კვლევის შემუშავება ადგილობრივი თემებისთვის • კვლევის ჩატარება • შედეგების ანალიზი		

კორექციული ღონისძიებების განსაზღვრა, თუ საჭიროა			
მოსალოდნელი შედეგები	ადგილობრივი თემები ინფორმირებული არიან ტურიზმის პოზიტიური შედეგების შესახებ და მხარს უჭერენ ტურიზმის განვითარებას ტერიტორიაზე.		
ჩართული უწყებები	ტურიზმის და კურორტების დეპარტამენტი; ადგილობრივი თემები; ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტი.		
კოორდინატორი	მაჭახელას ეროვნული პარკი		
შეფასების ინდიკატორები	✓ 2020 წლისთვის შემუშავებულია და ჩატარებულია კვლევა ტურიზმის განვითარებასთან დაკავშირებით ადგილობრივ თემებში პოტენციური პრობლემების გამოსავლენად.		
განხორციელების პერიოდი	2020	პრიორიტეტულობა	მაღალი ☐ საშუალო ☐ დაბალი X
ბიუჯეტი	1.100 ლარი		

ქმედება	ვიზიტორთა კმაყოფილების კვლევის შემუშავება და ჩატარება	1.5.3
დასაბუთება ვიზიტორებისთვის ხარისხიანი პროდუქტების და პოზიტიური გამოცდილების შეთავაზებისთვის, მნიშვნელოვანია ვიზიტორების პროფილის, მათი მოტივაციების და პარკსა და მის შემოგარენში შეთავაზებული სერვისების მათეული აღქმის გაგება და განსაზღვრა.		
აღწერა ადგილობრივი თემების კვლევის გარდა საჭიროა კვლევის ჩატარება ვიზიტორთა კმაყოფილების დონის დასაგენად. ეს კვლევები მნიშვნელოვანია, რომ ვიცოდეთ ვიზიტორთა პროფილები და მათი აღქმები შემდეგ საკითხებთან დაკავშირებით: - ვიზიტორთა ობიექტების ხარისხი, - მისასვლელის ხარისხი, - შეთავაზებული პროდუქტების ხარისხი, - ვიზიტის საერთო ხარისხი. კვლევის შედეგები მნიშვნელოვანი, რათა დადგინდეს: 1. ტურისტების პროფილი. ეს ინფორმაცია დაეხმარება პარკს, უკეთ დააკმაყოფილოს ვიზიტორთა საჭიროებები და მოარგოს მათ შესაბამისი პროდუქტები.		

2. ტურისტული შეთავაზების სუსტი მხარეები და გადაწყვეტილებების მიღება მათ გასაუმჯობესებლად; 3. ხარვეზები პოპულარიზაციაში/რეკლამაში დაცული ტერიტორიების სააგენტოს უკვე აქვს ვიზიტორთა კმაყოფილების კვლევის ნიმუში. ეს ნიმუში უნდა მოდიფიცირდეს მაჭახელას ეროვნული პარკის რეალობის შესაბამისად. დანართში 1 მოცემულია კვლევის მაგალითი. ეს კვლევა პარკის საჭიროებების შესაბამისად უნდა შეიცვალოს.			
განსახორციელებელი აქტივობები • ვიზიტორთა კმაყოფილების კვლევის განახლება (დაცული ტერიტორიების სააგენტოს უკვე აქვს ასეთი კვლევა) • კვლევის ჩატარება • შედეგების გაანალიზება (ყოველთვიურად) და კვარტალური ანგარიშის შემუშავება. • კვლევიდან გამომდინარე სუსტი მხარეების და საფრთხეების იდენტიფიცირება • კორექციული ღონისძიებების განსაზღვრა და განხორციელება			
მოსალოდნელი შედეგები	დაცული ტერიტორიების სააგენტოს და ეროვნული პარკის ადმინისტრაციას აქვთ ვიზიტორთა მონაცემები პროდუქტზე მოთხოვნასთან დაკავშირებით.		
ჩართული უწყებები	ტურიზმის და კურორტების დეპარტამენტი; დაცული ტერიტორიების სააგენტო		
კოორდინატორი	მაჭახელას ეროვნული პარკი		
შეფასების ინდიკატორები	✓ 2017 წლისთვის შემუშავებულია კვლევა მაჭახელის პარკის ვიზიტორთა კმაყოფილების დონის დასადგენად და ვიზიტორთა მონაცემების შესაგროვებლად და ის ხელმისაწვდომია ტურისტებისთვის.		
განხორციელების პერიოდი	2017-2020	პრიორიტეტულობა	მაღალი ☒ საშუალო ☐ დაბალი ☐
ბიუჯეტი	1.100 ლარი		

სტრატეგიული მიმართულება 2: შესაძლებლობების გაძლიერება

დაცულ ტერიტორიებთან დაკავშირებულ საკითხებზე დაცული ტერიტორიების პერსონალის და ადგილობრივი თემების შესაძლებლობების გაძლიერება დადებითად შეცვლის ქცევას. აუცილებელია, თემის წევრების ინფორმირება დაცული ტერიტორიების

ბუნებრივი ღირებულებების შესახებ, რათა მათ ვალდებულება იგრძნონ ამ ბუნებრივი ღირებულებების კონსერვაციაზე.

მთავარი ამოცანაა, შეიქმნას ცნობიერების ამაღლების სტრატეგიები და პროგრამები დაცული ტერიტორიების მნიშვნელობაზე ბიომრავალფეროვნების კონსერვაციასა და ადგილობრივების მდგრად სოციალურ-ეკონომიკური განვითარებაში.

შესაძლებლობები უნდა გაძლიერდეს ტურიზმთან დაკავშირებულ საკითხებშიც (მასპინძლობა, ენების ცოდნა, სხვა). ტურიზმი მომსახურების ინდუსტრიაა და ვიზიტორის გამოცდილების ხარისხს ძირითადად განსაზღვრავს სერვისის ხარისხი და პირადი ურთიერთობა ტურისტულ ადგილას; ამიტომ, ხარისხიანი ურთიერთობები ეროვნული პარკის პერსონალსა და სერვისების პროვაიდერებთან ტურისტული ადგილის მნიშვნელოვანი ელემენტია.

საჭიროა თანამშრომლობა ადგილობრივ არასამთავრობო ორგანიზაციებთან, აკადემიურ ინსტიტუტებთან და კერძო სექტორთან, რათა ტრენინგის და საგანმანათლებლო პროგრამების მეშვეობით საკუთარი ცოდნა და უნარები გაუზიარონ ეროვნული პარკის პერსონალს და ადგილობრივ თემებს, მაგალითად: „ელკანა“, ბათუმის შოთა რუსთაველის სახელობის უნივერსიტეტი, სასტუმროების და რესტორნების ასოციაცია, საქართველოს მთის გამყოლთა ასოციაცია, „საბუკო“, მერსიკორპი და სხვა.

ამოცანა 2.1: დაცული ტერიტორიის პერსონალის შესაძლებლობების და უნარების გაძლიერება მდგრადი ტურიზმის, გარემოს დაცვის და ბიზნეს დაგეგმვის საკითხებში.

ქმედება	დაცული ტერიტორიის პერსონალისთვის ტრენინგის პროგრამის შემუშავება და განხორციელება.	2.1.1
დასაბუთება		
დაცულ ტერიტორიაზე მდგრადი ტურიზმის ეფექტიანი მენეჯმენტის ხელშეწყობისათვის მნიშვნელოვანია, გაძლიერდეს დაცული ტერიტორიის პერსონალი ტურიზმთან დაკავშირებულ სფეროებში. ძლიერი, კომპეტენტური და უნარიანი პერსონალი საჭიროა წარმატების მოსატანად. ტურისტული აქტივობები და მასთან დაკავშირებული ბიზნესები ახალი საკითხებია მაჭახელას ეროვნული პარკისთვის და მისი პერსონალისგან მეტ ჩართულობას და პასუხისმგებლობას მოითხოვს.		
დაცულ ტერიტორიებს კარგად გაწვრთნილი, აღჭურვილი და მოტივირებული რეინჯერები სჭირდება ვიზიტორთა უსაფრთხოების უზრუნველსაყოფად, არსებული საფრთხეების აღსაკვეთად, როგორებიცაა რესურსების არასათანადო გამოყენება, უკანონო ნადირობა და სხვა. ამ გამოწვევებთან გასამკლავებლად რეინჯერები გაწვრთნილი უნდა იყვნენ ისეთ სფეროებში, რომლებიც უკავშირდება რესურსების მართვას, უსაფრთხოებას და სამაშველო		

პროცედურებს, კანონის დაცვას, დაცული ტერიტორიების ინფრასტრუქტურის მშენებლობას და მოვლა-პატრონობას, ტურიზმს და მასპინძლობას და სხვა.

აღწერა

დაცული ტერიტორიის სისტემაში შესაძლებლობების გაძლიერების სტრუქტურული პროგრამის შესაქმნელად და დაცული ტერიტორიების სააგენტოსთვის პროფესიონალური შეფასების ინსტრუმენტების დასაწერად, ადმინისტრაცია, დაცული ტერიტორიების მხარდაჭერის პროგრამის ექსპერტებთან ერთად, **სატრენინგო მოდულების** შექმნაზე მუშაობს. მოდულები ემყარება ტრენინგის საჭიროებების შეფასებას (2013) და „შესაძლებლობების გაძლიერების გეგმას დაცულ ტერიტორიებზე საქმიანობის პროგრამის განხორციელებისთვის აღმოსავლეთ ევროპაში“⁶, რომელიც მოამზადა ProPark Foundation-მა⁷. ამ გეგმის ერთ-ერთი მთავარი ამოცანა იყო დაცული ტერიტორიების ყველა თანამშრომლის შესაძლებლობების გაძლიერების და პროფესიული განვითარების სისტემატური პროგრამის დანერგვა, ეროვნული პროფესიული სტანდარტების შესაბამისად.

დაცული ტერიტორიების სააგენტომ, დაცული ტერიტორიების მხარდაჭერის პროგრამასთან ერთად, გადაწყვიტა რეინჯერების საჭიროებებზე ტრენინგის მოდულების შემუშავება, რომლებიც საბაზისო საჭიროებებით დაიწყება ყველა რეინჯერისთვის, ვინაიდან ისინი საქართველოს დაცული ტერიტორიების ძირითადი პერსონალია. ტურიზმი და რეკრეაცია არ არის რეინჯერების უპირველესი პასუხისმგებლობა, თუმცა ზოგი აქტივობა, როგორებიცაა ტურისტების გამყოლობა და ვიზიტორებისთვის ინსტრუქციების მიცემა, მათ მოვალეობებში შედის და ტრენინგი ამ საკითხებს მოიცავს. ზოგ მოდულში იქნება შესავალი კურსი ახალი თანამშრომლებისთვის, რომელშიც მათი პოზიციისთვის შესაფერისი საკითხები შევა. ეს კურსები სპეციალიზებული პერსონალის საბაზისო უნარებს და ცოდნას შექმნის და სავარაუდოდ, მოიცავს შემდეგ საკითხებს: ბიომრავალფეროვნების კონსერვაცია, ტურიზმი და რეკრეაცია და ადგილობრივი თემების განვითარება.

შემუშავებული მოდულები ინდივიდუალურად განხორციელდება თითოეული დაცული ტერიტორიისთვის, მათი პერსონალის კონკრეტული საჭიროებების გათვალისწინებით. ასევე იგეგმება საქართველოს უნივერსიტეტების მოტივირება და მათთვის რეკომენდაციის გაწევა, შეიმუშაონ მაღალი დონის მოდულები და კურსები დაცული ტერიტორიების საკითხებზე, რომლებიც ხელმისაწვდომი იქნება დაცული ტერიტორიების პერსონალისთვის.

მოხდება დაცული ტერიტორიების სპეციალობების სტანდარტიზება სამუშაო ჯგუფის მიერ, რომელიც შეიქმნება განათლების სამინისტროში (დაწესებულება, რომელიც ოფიციალურად არეგისტრირებს სპეციალობებს) არსებული პროცედურების მიხედვით და განათლების ხარისხის განვითარების ეროვნული ცენტრის მონაწილეობით.

⁶ აღმოსავლეთ ევროპა, როგორც განსაზღვრულია ამ პროექტის ფარგლებში, მოიცავს შემდეგ 24 ქვეყანას: ხორვატია, ესტონეთი, ლატვია, საქართველო, რუმინეთი, სერბეთი, სლოვაკია, სლოვენია, უკრაინა (პრიორიტეტული ქვეყნები), ალბანეთი, სომხეთი, აზრებიაჯანი, ბელარუსი, ბოსნია და ჰერცეგოვინა, ბულგარეთი, ჩეხეთის რესპუბლიკა, უნგრეთი, კოსოვო, ლიტვა, იუგოსლავიის ყოფილი რესპუბლიკა მაკედონია, მოლდოვა, მონტენეგრო, პოლონეთი და თურქეთი (მეორადი ქვეყნები).

⁷ ProPark Foundation-მა ხელი შეუწყო ეროვნული სამუშაო ჯგუფის მომზადებას საქართველოში. პროექტი „შესაძლებლობების გაძლიერების გეგმა აღმოსავლეთ ევროპაში დაცული ტერიტორიების ეფექტიანი მართვისთვის“ ხორციელდება ბუნების კონსერვაციის გერმანიის ფედერალური სააგენტოს მხარდაჭერით 2013-2016 წლებში.

ტრენინგის მოდულები ამჟამად მუშავდება დაცული ტერიტორიების მხარდაჭერის პროგრამის ფარგლებში და მათი განხორციელება 2017 წელს დაიწყება.

ზემოხსენებულის გარდა, ტურიზმსა და მასპინძლობაში ტრენინგის საჭიროებების შეფასებამ, რომელიც პროექტის პერსონალმა ჩაატარა, გამოავლინა ყველაზე აქტუალური საკითხები.

	დაცული ტერიტორიის დირექტორი	დაცული ტერიტორიის პერსონალი
ეკოტურიზმის პრინციპები და ბუნებრივი ტურიზმი	X	X
მასპინძლობა და მომხმარებლის მომსახურება		X
გარემოსდაცვითი განმარტება		X
განმარტება და კომუნიკაცია / გამყოლობა	X	X
საზოგადოებასთან ურთიერთობა და მარკეტინგი	X	X
საკომუნიკაციო და საინფორმაციო ტექნოლოგიები	X	X
ენები (ინგლისური)	X	X
პროექტის წერა		X
ბიზნესის დაგეგმვა	X	
საზოგადოებასთან ურთიერთობა და მარკეტინგი	X	

სასრუელია, დაცული ტერიტორიების ადმინისტრაციების ვიზიტორთა სპეციალისტებმა გაიარონ ტრენინგი ტურიზმსა და მარკეტინგში, განსაკუთრებით ონლაინ მარკეტინგში, ტურის პროდუქტის შემუშავებასა და შეფუთვაში.

მაჭახელის პარკის რეინჯერებს თავიანთი პოზიციებისთვის სპეციფიკური უნარები არ სჭირდებათ; რეინჯერების სასწავლო პროგრამა უნდა შემუშავდეს და განხორციელდეს იმისთვის, რომ უკეთ განისაზღვროს მათი როლი და პასუხისმგებლობები. ზოგიერთი საკითხი, რომლებიც რეინჯერების ტრენინგის პროგრამამ უნდა მოიცვას, შემდეგია:

- ადგილობრივ თემებთან მუშაობა. დაცული ტერიტორიის ადგილობრივი თემების უშუალო ზეგავლენა დაცული ტერიტორიის კონსერვაციაზე. ადგილობრივ თემებსა და რეინჯერებს შორის მეგობრული ურთიერთობის დამყარება;
- ინფრასტრუქტურა და ბილიკები;
- გარემოსდაცვითი განათლება და განმარტება;

- ზოგადი მასპინძლობა და ტურიზმი; - დაცვა და აღსრულება; - გადაუდებელი რეაგირება (უსაფრთხოების პროცედურები); - უცხო ენები; - მონიტორინგი (გარემოსდაცვითი მონიტორინგი, პატრულირების მეთოდები, სხვა) - გამყოლობა. ყველა ზემოაღნიშნული გათვალისწინებულია დაცული ტერიტორიების სისტემის შესაძლებლობების გაძლიერების სტრუქტურულ პროგრამაში (დაცული ტერიტორიების სააგენტოს/დაცული ტერიტორიების მხარდაჭერის პროგრამის პროექტი).			
განსახორციელებელი აქტივობები • ტრენინგის კურიკულუმების განსაზღვრა დაცული ტერიტორიის წევრებისთვის. • პოტენციური ტრენერების /ექსპერტების იდენტიფიცირება რეგიონში. • ტრენინგის წლიური კალენდრის შემუშავება. • ტრენინგის მოდულების განხორციელება.			
მოსალოდნელი შედეგები	მაჭახელას ეროვნული პარკის ადმინისტრაციული პერსონალი სრულად არის მომზადებული შესაბამის საკითხებში.		
ჩართული უწყებები	მაჭახელას ეროვნული პარკის პერსონალი დაცული ტერიტორიების სააგენტო		
კოორდინატორი	დაცული ტერიტორიების სააგენტო		
შეფასების ინდიკატორები	✓ ტრენინგის 2 კურსი ტარდება ყოველწლიურად მაჭახელას ეროვნული პარკის ადმინისტრაციული პერსონალისთვის.		
განხორციელების პერიოდი	2017-2020	პრიორიტეტულობა	მაღალი X საშუალო ☐ დაბალი ☐
ბიუჯეტი	12.000 ლარი/წელი		

ქმედება	სასწავლო ტურების ორგანიზება რეინჯერებისთვის/დაცული ტერიტორიის პერსონალისთვის	2.1.2
დასაბუთება როგორც გამოცდილება გვიჩვენებს, დაცული ტერიტორიების განვითარებისთვის თეორიულ კურსებზე უფრო ეფექტიანი სასწავლო ტურები და საველე სამუშაოებია. სასწავლო ტურები საქართველოს განვითარებულ დაცულ ტერიტორიებზე, როგორებიცაა ლაგოდეხი და ბოჯომი-ხარაგაული, ასევე თურქეთში (ჯამილის ბიოსფერული ნაკრძალი) და სხვა საერთაშორისო დაცულ ტერიტორიებზე ახალ იდეებსა და მძლავრ კავშირებს შექმნის.		

გამოცდილების გაზიარება და პრაქტიკული სავსე სამუშაო ხელს უწყობს საუკეთესო პრაქტიკის ეფექტიანად გადმოღებას.

აღწერა

მაჭახელაში ტურიზმის განვითარების სტრატეგიის და სამოქმედო გეგმის განსახორციელებლად, ადმინისტრაციული პერსონალი, განსაკუთრებით ძირითადი პერსონალი (რეინჯერები, მენეჯმენტი), საჭიროებს ტრენინგს მასპინძლობისა და ტურიზმის სფეროებში. ამის მთავარი მიზანია, ეს პერსონალი გაეცნოს დაცული ტერიტორიის ადმინისტრაციის საოპერაციო სისტემას, მათ შორის, ტურისტული პროდუქტის შემუშავებას და კონტაქტების დამყარებას და ასევე, განმარტების უნარებს, მარკეტინგს და გაყიდვებს.

ეს სასწავლო ტური რეინჯერებს უფრო ღრმა წარმოდგენას შეუქმნის ტურიზმის საუკეთესო პრაქტიკის შესახებ, რომელსაც ყოველდღიურ საქმიანობაში გამოიყენებენ.

რეკომენდებულია, რომ სამოქმედო გეგმის განხორციელების დროს მოეწყოს მინიმუმ 2 სასწავლო ტური ეროვნულ და საერთაშორისო დონეებზე.

მაგალითად, ბორჯომი-ხარაგაულის ეროვნულმა პარკმა ცოტა ხნის წინ შემოიღო თოვლზე საბიჯებელი თხილამურებით სიარული. ამ პარკის მონახულებით რეინჯერები ისწავლიან ამ აქტივობის განხორციელებას მაჭახელის პარკში, გაეცნობიან იმ სირთულეებს, რომლებსაც ბორჯომის პარკი ამ აქტივობის შეთავაზების დროს წააწყდა.

ასევე მნიშვნელოვანი იქნება ტრანსსასაზღვრო ბიოსფერული ნაკრძალების მონახულება, რათა გაეცნონ მათ ფუნქციონირებას და ასევე მოეწყოს სასწავლო ტური ჯამილის ბიოსფერულ ნაკრძალში თურქეთში.

განსახორციელებელი აქტივობები

- სასწავლო ვიზიტისთვის ყველაზე შესაფერისი დაცული ტერიტორიის შერჩევა საქართველოში
- ტურისტების ყველაზე შესაფერისი დაცული ტერიტორიის შერჩევა უცხო ქვეყანაში (ლატვია, გერმანია, ავსტრია, თურქეთი ან ესპანეთი).
- ტურის განხორციელება და ანგარიშის მომზადება.

მოსალოდნელი შედეგები	რეინჯერების პრაქტიკული უნარები ტურიზმთან დაკავშირებულ აქტივობებსა და მასპინძლობაში გაძლიერებულია.
ჩართული უწყებები	მაჭახელას ეროვნული პარკი დაცული ტერიტორიების სააგენტო
კოორდინატორი	დაცული ტერიტორიების სააგენტო
შეფასების ინდიკატორები	✓ საანგარიშო პერიოდში, მაჭახელას ეროვნული პარკის ადმინისტრაციული პერსონალისთვის ორგანიზებულია მინიმუმ 2 სასწავლო ტური ეროვნულ დონეზე ✓ საანგარიშო პერიოდში, მაჭახელას ეროვნული პარკის ადმინისტრაციული პერსონალისთვის ორგანიზებულია მინიმუმ 1 სასწავლო ტური საერთაშორისო დონეზე.

განხორციელების პერიოდი	2017-2019	პრიორიტეტული ბა	მაღალი ☐ საშუალო X დაბალი ☐
ბიუჯეტი	18.000 ლარი		

ამოცანა 2.2: ადგილობრივი თემების ცოდნის გაღრმავება დაცული ტერიტორიის გარემოსდაცვითი ღირებულებების და ტურიზმთან დაკავშირებული საკითხების შესახებ.

ქმედება	ადგილობრივი თემებისთვის ტრენინგის პროგრამის შემუშავება და განხორციელება.	2.2.1
დასაბუთება მაჭახელის პარკის შემოგარენის ადგილობრივი თემები მთავარ როლს თამაშობენ პარკში ტურიზმის განვითარებაში. ტრენინგის პროგრამა უნდა მოიცავდეს მრალა ასპექტს - გარემოსდაცვითი განათლებიდან (ბიომრავალფეროვნების კონსერვაციის მნიშვნელობა, ნარჩენების მართვა...) დაწყებული მასპინძლობის ასპექტებით (მომხმარებლის მომსახურება) და ბიზნესის მართვით დამთავრებული. ბუნებრივი რესურსების მდგრადი გამოყენების პროცესების და სარგებლის გააზრების შედეგად ადგილობრივი თემები უფრო აქტიურად ერთვებიან ადგილობრივი რესურსების მართვაში. გარდა ამისა, ტურიზმის და მართვის ასპექტებს არსებითი მნიშვნელობა აქვს მეწარმეობის მხარდაჭერისთვის. ბიზნესგეგმების ფორმულირება ერთ-ერთი მთავარი საკითხი უნდა იყოს ამ მხარდაჭერის უზრუნველყოფაში.		
აღწერა მაჭახელის პარკის შემოგარენის ადგილობრივი თემები მზად არიან, ჩაერთონ ტურისტულ აქტივობებში; თუმცა ეს ინიციატივები უნდა შეფასდეს, რათა შეიქმნას ბაზრის რეალური მოთხოვნის შესაბამისი სერვისები და უზრუნველყოფილი იქნეს ბიზნესის მომგებიანობა. სიცოცხლისუნარიანი ადგილობრივი ბიზნესის შესაქმნელად, მნიშვნელოვანია დადგინდეს, რა ტიპის ტურისტები სტუმრობენ აჭარის დაცულ ტერიტორიებს და რა არის მათი საჭიროებები. რამდენიმე ტრენინგი (დამხმარე ზონის 8 სოფლისთვის) უნდა ჩატარდეს ადგილობრივი თემების შესაძლებლობების გასაძლიერებლად ისეთ საკითხებში, რომლებიც ტურიზმს, გარემოს დაცვას და ბიზნესს უკავშირდება. ტრენინგის შემუშავებასა და განხორციელებამდე, დაინტერესებულ ადამიანებთან ერთად უნდა განისაზღვროს პრიორიტეტები. ტრენინგის საჭიროებები შეიძლება დაცული ტერიტორიის პერსონალმა განსაზღვროს. ტრენინგის შინაარსი ადგილობრივი თემების საჭიროებებს უნდა შეესაბამებოდეს. შავი ზღვის ეკო აკადემიის კვლევის თანახმად, ადგილობრივ მოსახლეობას არა აქვს გაზრებული მაჭახელის ხეობის ბუნებრივი და კულტურული ღირებულებების მნიშვნელობა.		

საჭიროა დამატებითი ძალისხმევის გაწევა ამ მიმართულებით, რათა ეს თემები პარკის კონსერვაციაში ჩაერთონ.

კიდევ ერთი საჭიროება, რომელიც ბიზნესის ადმინისტრირებას ეხება არის ის, რომ „*მოსახლეობა არ ატარებს ხარჯების და სარგებლის საბაზისო ანალიზს, არ ითვალისწინებს საბაზრო ტენდენციებს, არსებული ფასები ხშირად შეუსაბამოა სერვისსა და პროდუქტებთან*“.

ტრენინგის შემოთავაზებული მოდულები მოიცავს:

- ტურიზმი და მასპინძლობა;
- აჭარის დაცული ტერიტორიების გარემოსდაცვითი ღირებულებები;
- ეკოტურიზმის კონცეფციები;
- მარკეტინგი და რეკლამირება;
- პროდუქტების და სერვისების ხარისხის კრიტერიუმები;
- ბიზნეს დაგეგმვა (მცირე ზომის საწარმოებისთვის)
- საბაზისო საბუღალტრო აღრიცხვა.

გარდა ამისა, ამ მიკროსაწარმოებს ტრენინგი უნდა ჩაუტარდეს საბაზისო საბუღალტრო აღრიცხვაში, რომ შემოსავლების და ხარჯების აღრიცხვა შეძლონ და გაიგონ, როგორ შეასრულონ ყოველთვიური აღრიცხვა.

და ბოლოს, ყველას, განსაკუთრებით, ვინც განთავსების ბიზნესშია ჩართული, უნდა შეეძლოს საკუთარი ვიზიტორების შესახებ სტატისტიკის შეგროვება და წარდგენა, რათა გაიზარდოს კომპეტენტური ორგანოების ცოდნა ვიზიტორების პროფილის შესახებ და მოხდეს ცვლილებების მონიტორინგი. ვიზიტორების კითხვარები ხელმისაწვდომი უნდა იყოს საოჯახო სასტუმროებში, რათა მოხდეს ვიზიტორების კმაყოფილების დონის მონიტორინგი.

განსახორციელებელი აქტივობები

- ადგილობრივ თემებთან შეხვედრის ორგანიზება მათი ტრენინგის საჭიროებების გამოსავლენად.
- რეგიონში პოტენციური ტრენერების/ექსპერტების (არასამთავრობო ორგანიზაციები) იდენტიფიცირება.
- ტრენინგის წლიური კალენდრის შემუშავება.
- ტრენინგის მოდულების განხორციელება.

მოსალოდნელი შედეგები	ადგილობრივი თემების წევრების უნარების და შესაძლებლობების გაზრდა ისეთ საკითხებში, რომლებიც ეხება ტურიზმს, გარემოს დაცვას, ბიზნესის დაგეგმვას და სხვა.
ჩართული უწყებები	არასამთავრობო ორგანიზაციები; ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტი; ადგილობრივი თემები; ტურიზმისა და კურორტების დეპარტამენტი; შოთა რუსთაველის სახელობის უნივერსიტეტი;

კოორდინატორი	მაჭახელას ეროვნული პარკი		
შეფასების ინდიკატორები	✓ ტრენინგის მინიმუმ 2 კურსი ტარდება ყოველწლიურად ადგილობრივი თემების წევრებისთვის.		
განხორციელების პერიოდი	2016-2018	პრიორიტეტულია	მაღალი X საშუალო ☐ დაბალი ☐
ბიუჯეტი	12.000 ლარი/წელი		

ქმედება	სასწავლო ტურების ორგანიზება ადგილობრივი თემების წევრებისთვის	2.2.2
დასაბუთება როგორც გამოცდილება გვიჩვენებს, დაცული ტერიტორიების განვითარებისთვის თეორიულ კურსებზე უფრო ეფექტიანი სასწავლო ტურები და საველე სამუშაოებია. სასწავლო ტურები საქართველოს განვითარებულ დაცულ ტერიტორიებზე, როგორებიცაა ლაგოდეხი და ბოჯომი-ხარაგაული, ასევე სხვა საერთაშორისო დაცულ ტერიტორიებზე (თურქეთში ჯამილის ბიოსფერული ნაკრძალი) ხელს შეუწყობს ტურიზმში ჩართული თემის წევრების შესაძლებლობების გაძლიერებას. თემის წევრები მაჭახელას ეროვნული პარკის მთავარი დაინტერესებული მხარეები არიან. დაცული ტერიტორიების ერთ-ერთი მთავარი ამოცანაა ადგილობრივი მოსახლეობის ინიციატივების მხარდაჭერა და მათი მცირე ბიზნესში ჩართვა. აღწერა საოჯახო სასტუმროების მფლობელებს, მწარმოებლებს და ტურისტული სერვისის პროვაიდერებს აკლია ხარისხიანი სერვისის გაწევის უნარები. ისინი მოტივირებული არიან, განავითარონ მცირე ბიზნესები და იმუშაონ ტურისტულ ბაზარზე მაჭახელას ეროვნული პარკის მეშვეობით. სასწავლო ვიზიტები დაეხმარება ადგილობრივ თემებს შემდეგ ასპექტებში: - მათი შესაძლებლობების, ნდობის და მცირე პროექტების ინიციატივების ზრდა; - ცნობიერების ამაღლება დაცული ტერიტორიების სარგებელზე; - დაინტერესებულ მხარეებთან მუშაობა; - ხარისხიანი სერვისების შექმნა და კონტაქტების დამყარება; - ტრადიციული პროდუქტების გადამამუშავებლების დახმარება ეტიკეტირებასა და მარკეტინგში. ამ პერიოდის განმავლობაში ტურიზმში ჩართული ადგილობრივი თემების წევრებისთვის მინიმუმ 2 სასწავლო ტური უნდა მოეწყოს. გნსახორციელებელი აქტივობები • კონტაქტების დამყარება საქართველოს ორი ან სამი დაცული ტერიტორიის ადგილობრივი თემების წევრებს შორის. • სასწავლო ტურების ორგანიზება საზღვარგარეთ.		

მოსალოდნელი შედეგები	ტურისტულ ბიზნესში ჩართული თემის წევრების პრაქტიკული უნარები გაძლიერებულია.		
ჩართული უწყებები	არასამთავრობო ორგანიზაციები; მაჭახელას ეროვნული პარკი; ადგილობრივი თემები		
კოორდინატორი	დაცული ტერიტორიების სააგენტო		
შეფასების ინდიკატორები	✓ საანგარიშო პერიოდში, ტურისტულ ბიზნესში ჩართული თემის წევრებისთვის ორგანიზებულია მინიმუმ 2 სასწავლო ტური ეროვნულ დონეზე. ✓ საანგარიშო პერიოდში, ტურისტულ ბიზნესში ჩართული თემების წევრებისთვის ორგანიზებულია მინიმუმ 2 სასწავლო ტური საერთაშორისო დონეზე.		
განხორციელების პერიოდი	2017-2019	პრიორიტეტულია	მაღალი ☐ საშუალო X დაბალი ☐
ბიუჯეტი	18.000 ლარი		

სტრატეგიული მიმართულება 3: ადგილობრივი თემების განვითარება

დაცულ ტერიტორიებზე ტურიზმის ერთ-ერთი მთავარი მიზანი იქ მცხოვრები თემების ცხოვრების ხარისხის გაუმჯობესებაა. უფრო კონკრეტულად, გაეროს მსოფლიო ტურიზმის ორგანიზაცია მდგრად ტურიზმს შემდეგნაირად განსაზღვრავს: „ტურიზმი, რომლის დროსაც ყველა რესურსის მართვა ხდება იმგვარად, რომ დაკმაყოფილდეს ეკონომიკური, სოციალური და ესთეტიკური საჭიროებები და ამავე დროს, შენარჩუნებული იქნეს კულტურული მთლიანობა, ძირითადი ეკოლოგიური პროცესები, ბიოლოგიური მრავალფეროვნება და სიცოცხლის უზრუნველყოფის სისტემები“ (გაეროს მსოფლიო ტურიზმის ორგანიზაცია, 1999). ამიტომ, უპირატესობა უნდა მიენიჭოს ადგილობრივი მოსახლეობის ინტერესებს და უზრუნველყოფილი იყოს, რომ პარკის მონახულების დონის ზრდით სარგებელი მიიღონ.

დაცული ტერიტორიები განვითარების შესაძლებლობებს აძლევენ ადგილობრივ მოსახლეობას. ტურიზმის და მომსახურების ინდუსტრიებში დასაქმება უზრუნველყოფილი უნდა იქნეს ტრადიციული ეკონომიკური აქტივობების მხარდაჭერით, ადგილობრივი პროდუქტების შესყიდვის ხელშეწყობით და დასაქმების ახალი ფორმების შექმნით (გამყოლები და სხვა).

მაჭახელას ეროვნული პარკის მახლობლად მცხოვრებ თემებს შეზღუდული ეკონომიკური არჩევანი აქვთ და ტურისტული სერვისების განვითარება ერთ-ერთი შესაძლებლობაა, შეიქმნას დამატებითი ეკონომიკური შემოსავალი ამ თემების ცხოვრების ხარისხს გასაუმჯობესებლად.

სხვა, ამ თვალსაზრისით გასათვალისწინებელი აქტივობები ეხება შემოთავაზებული სერვისების ხარისხის შემოწმებას და გაუმჯობესებას, ვინაიდან ტურისტული გამოცდილების ხარისხი უმნიშვნელოვანესია ვიზიტორების მოზიდვისთვის. მაჭახელის პარკის ადმინისტრაციულმა პერსონალმა, ტურიზმის და კურორტების დეპარტამენტთან ერთად, უნდა განახორციელოს ტურისტული სერვისების ხარისხის გაუმჯობესების პროგრამა.

ამოცანა 3.1: 2020 წლისთვის მაჭახელის პარკთან ასოცირებული ტურისტული სერვისების პროვაიდერები აკმაყოფილებენ დაცული ტერიტორიების სააგენტოს/ტურიზმის და კურორტების დეპარტამენტის სტანდარტებს.

ქმედება	განთავსების და კვების სერვისების ადგილობრივი პროვაიდერების მომსახურების ხარისხის შეფასება.	3.1.1
დასაბუთება განთავსების, კვების, გამყოლის და ტრანსპორტირების სერვისების ხარისხის გადამწყვეტია ნებისმიერი ტურისტული ადგილისთვის, რადგან მომხმარებლებს დღეს მეტი გამოცდილება და მაღალი მოლოდინები აქვთ მოგზაურობასთან დაკავშირებით. აჭარის დაცულ ტერიტორიებსა და მათ შემოგარენში შეთავაზებული სერვისების ხარისხი გაუმჯობესებას საჭიროებს. მინიმალური პროფესიონალური უნარები და გარკვეული სტანდარტებია საჭირო ბაზრის მოთხოვნის დასაკმაყოფილებლად. საქართველოში არსებობს საოჯახო სასტუმროს ხარისხის კლასიფიკაციის სტანდარტი, რომელიც „ელკანამ“ (ბიოლოგიური მეურნეობათა ასოციაცია) 2008 წელს შეიმუშავა. ეს სტანდარტები EuroGites-ის ანუ, ევროპის ფერმერული და სოფლის ტურიზმის ფედერაციის (www.eurogites.org) კრიტერიუმების მიხედვით არის დადგენილი. ამ მიზნით არასამთავრობო ორგანიზაცია „ელკანა“ EuroGites-ს წევრი გახდა. სტანდარტები თეორიულად უკვე ცნობილია საქართველოში. საქართველოს ტურიზმის ეროვნული ადმინისტრაცია, როგორც ჩანს, ფიქრობდა „ელკანას“ სტანდარტების ეროვნულ სტანდარტებად დამტკიცებას, მაგრამ ეს პროექტი შეჩერდა, რადგან ფოკუსირება სასტუმროს სერვისის ხარისხის სტანდარტებზე (ვარსკვლავებზე) მოხდა სოფლის საოჯახო სასტუმროების სტანდარტების ნაცვლად. „ელკანას“ სტანდარტებს დე ფაქტო იყენებენ ახლადშექმნილი სოფლის ტურიზმის ქსელის (www.ruraltourism.ge) წევრები (არაფორმალური ქსელი „ელკანას“ კოლგის ქვეშ). ისინი არ არის სავალდებულო და უმეტესწილად მარკეტინგულ ინსტრუმენტად გამოიყენება. ვისაც ხარისხიანი სერვისის სტანდარტის ნიშნის მიღება სურს, სტანდარტიზაციის პროცესს გადის (ინსპექტირება აუცილებელი საკითხების ჩამონათვალზე დაყრდნობით). ხარისხის ნიშნის		

სიმბოლო არის „მზე“. სოფლის საოჯახო სასტუმროების და კოტეჯების 4 კატეგორია არსებობს:

1. კატეგორია „სტანდარტული“ (საწყისი დონე);
2. კატეგორია „1 მზე“;
3. კატეგორია „2 მზე“;
4. კატეგორია „3 მზე“.

ზემოთ აღნიშნული ინფორმაცია დაცული ტერიტორიების სააგენტოს მიეწოდა ბორჯომი-ხარაგაულის, ლაგოდეხის და სხვა დაცული ტერიტორიების მახლობლად არსებული საოჯახო სასტუმროებში სერვისის ხარისხის შესამოწმებლად. დაცული ტერიტორიების ვიზიტორთა სპეციალისტები დაესწრნენ „ელკანას“ ტრენინგებს, მოამზადეს აუცილებელი საკითხების ჩამონათვალი (სტანდარტებზე დაყრდნობით) და შეამოწმეს საოჯახო სასტუმროები. შედეგად, საოჯახო სასტუმროები, რომლებმაც დააკმაყოფილეს სტანდარტის კატეგორიები, განთავსდა დაცული ტერიტორიების სააგენტოს ვებგვერდზე.

აღწერა

სერვისის ხარისხის გაუმჯობესების ერთ-ერთი პირველი ნაბიჯი შიდა სტანდარტების შემუშავებაა, რომელიც შეიძლება დაეფუძნოს ელკანას/ EuroGites-ს სახელმძღვანელო პრინციპებს და მოიცავდეს ეკოტურიზმის პრინციპებს (გარემოსდაცვითი პასუხისმგებლობები). გამყოლის სერვისისთვის შეიძლება ეროვნული სტანდარტების (განათლების სამინისტროს მიერ შემუშავებული პროფესიული სტანდარტები) გამოყენება და მათი სერვისის ადგილობრივი პროვაიდერებისთვის გაცნობა.

დაცული ტერიტორიების მხარდაჭერის პროგრამამაც დაიწყო მუშაობა საქართველოს დაცული ტერიტორიებზე ხარისხის სტანდარტების და ეკოეტიკეტირების შემუშავებაზე. სერტიფიცირების სისტემის შექმნა და სერტიფიკატების მინიჭება განხილვის საგანია. ამ ეტაპზე რეკომენდებულია ვიზიტორთა სპეციალისტების მომზადება წამყვან „ინსპექტორებად“ და ტრენინგის კურსების ჩატარება ხარისხის, მათ შორის სერვისის ხარისხის მართვის საკითხებში. ვიზიტორთა სპეციალისტები უნდა გაიწვრიონ „ადგილობრივ ინსტრუქტორებად“; უნდა მომზადდეს მოკლე ანგარიშები თითოეული საოჯახო სასტუმროზე და წარედგინოს დაცული ტერიტორიების სააგენტოს. ამ ანგარიშების საფუძველზე შერჩეული საოჯახო სასტუმროები განთავსდება დაცული ტერიტორიების სააგენტოს ვებგვერდზე და შეთავაზებული იქნება ვიზიტორებისთვის.

უნდა განხორციელდეს უწყვეტი მხარდაჭერა და მონიტორინგი ხარისხის ეფექტიანი გაუმჯობესებისთვის. ეს აქტივობა შეიძლება ტურიზმის და კურორტების დეპარტამენტის მხარდაჭერით განხორციელდეს.

სერვისის პროვაიდერებს უნდა ჰქონდეთ ვიზიტორთა კმაყოფილების შესაფასებელი სათანადო კითხვარი, რათა გაიზომოს მათი კმაყოფილების და უკმაყოფილების დონეები, სუსტი მხარეები ტერიტორიის შემდგომი გაუმჯობესების და უკეთესი ცნობადობისთვის.

გარდა ამისა, ტურიზმის და კურორტების დეპარტამენტი მუშაობს ტურისტული სერვისების სერტიფიცირების დანერგვაზე; დაიწყო პროგრამის „რეკომენდებულია ტურიზმის და კურორტების დეპარტამენტის მიერ“.

განსახორციელებელი აქტივობები

- „ელკანას“ ხარისხის სტანდარტების შემოღება ტურისტული სერვისების პროვაიდერებისთვის (განთავსების, კვების, ტრანსპორტირების სერვისების პროვაიდერებისთვის...)
- ეროვნული სტანდარტის „პროფესიული გამყოლის სტანდარტების“ დანერგვა
- ტრენინგი ხარისხის სტანდარტებსა და ინსპექტირების პროცედურებში ვიზიტორთა სპეციალისტებისთვის.
- ტრენინგი ხარისხის სტანდარტებში ტურისტული სერვისების პროვაიდერებისთვის.
- ტურისტული სერვისების პროვაიდერების შეფასება და გაუმჯობესების რეკომენდაციების შემუშავება.
- დაცული ტერიტორიების მხარდაჭერის პროგრამასთან თანამშრომლობა სერტიფიცირების სისტემის დანერგვის თაობაზე.
- რეგულარული ანგარიშგება.

მოსალოდნელი შედეგები	ტურისტული სერვისების პროვაიდერებს ესმით ხარისხიანი სერვისების მიწოდების მნიშვნელობა და საკუთარი სერვისების გაუმჯობესების ინსტრუმენტები აქვთ.		
ჩართული უწყებები	ტურიზმის და კურორტების დეპარტამენტი საქართველოს ტურიზმის ეროვნული ადმინისტრაცია მაჭახელას ეროვნული პარკი დაცული ტერიტორიების მხარდაჭერის პროგრამა/ელკანა ტუროპერატორები საქართველოს სამთო გამყოლთა ასოციაცია განათლების სამინისტრო		
კოორდინატორი	დაცული ტერიტორიების სააგენტო		
შეფასების ინდიკატორები	✓ 2019 წლისთვის შემოწმებული და სერტიფიცირებულია საოჯახო სასტუმროების მინიმუმ 70%. ✓ 2018 წლისთვის მინიმუმ შემუშავებულია ტრენინგები, რომლებიც ფოკუსირებულია სტანდარტებსა და ხარისხზე.		
განხორციელების პერიოდი	2017-2019	პრიორიტეტულობა	მაღალი X საშუალო ☐ დაბალი ☐
ბიუჯეტი	5.500 ლარი		

ამოცანა 3.2: 2020 წლისთვის შექმნილია და ფუნქციონირებს მინიმუმ 5 ახალი ადგილობრივი ბიზნესი.

ქმედება	ახალი პოტენციური ბიზნესის შეფასება და მხარდაჭერა დამხმარე ზონის თემებში.	3.2.1
დასაბუთება მაჭახელას ეროვნული პარკის მახლობლად მცხოვრები თემების სოციალურ-ეკონომიკური განვითარება უმნიშვნელოვანესია ამ დაცულ ტერიტორიაზე ტურიზმის განვითარებისთვის. ეროვნულ პარკში ტურიზმის განვითარებისთვის ინფრასტრუქტურის და სერვისების უზრუნველყოფა ერთ-ერთი ფუნდამენტური ასპექტია, რომელსაც ხელი უნდა შეუწყონ პარკის ადმინისტრაციამ და სხვა დაინტერესებულმა მხარეებმა. აღწერა მაჭახელის პარკის დამხმარე ზონის ზოგიერთ თემში ტურისტული ბიზნესი უკვე ვითარდება. მაგალითად, გასულ წელს, სინდიეთში, 1 სასტუმრო და 2 კემპინგი/ყავის სახლი შეიქმნა, სადაც ვიზიტორებს განთავსების და კვების სერვისებს სთავაზობენ. გარდა ამისა, რამდენიმე საოჯახო სასტუმრო ფუნქციონირებს ზედა ჩხუტუნეთში, რომლის რეკლამირებასაც ტურიზმის და კურორტების დეპარტამენტი ეწევა. ხელი უნდა შეეწყოს დამატებითი სერვისების განვითარებას ტურისტული ბილიკების გასწვრივ, როგორც ადგილობრივებისთვის ეკონომიკური და დასაქმების შესაძლებლობების გენერირების მექანიზმს. გარდა ამისა, ადგილობრივი ბიზნესის მხარდაჭერა გაზრდის პარკის კონსერვაციის მოტივაციას ადგილობრივებს შორის. ადგილობრივი ინიციატივების მხარდაჭერა მკაფიო ბიზნესგეგმების საფუძველზე უნდა მოხდეს. ზოგიერთი ინიციატივის გაანალიზება და მხარდაჭერა მაჭახელას ეროვნული პარკის მეგობართა ერთ-ერთი მთავარი ამოცანაა. „დაცული ტერიტორიებსა და მათი მიმდებარე დამხმარე ზონების სოფლების სოციალურ-ეკონომიკური პრობლემების გადაჭრის ხელშეწყობა. მაჭახელის და მტირალას მახლობელი თემების განვითარების ხელშეწყობა.“ ამ ტერიტორიაზე განვითარების პოტენციალის მქონე ბიზნესებს შორის არის: 1) საოჯახო სასტუმროები/განთავსების სერვისები საოჯახო სასტუმროების სერვისი კონცენტრირებულია ზედა ჩხუტუნეთში. ტურიზმის ზრდასთან ერთად განთავსების სერვისის განსავითარებლად შესაფერისია ქვედა ჩხუტუნეთი და ცხემლარა (რადგან ისინი მაჭახელის ხეობისკენ მიმავალ მთავარ გზაზე მდებარეობენ), ასევე ჩიქუნეთი. ამ ქსელის გასაფართოებლად გათვალისწინებული უნდა იქნეს ასევე სკურდიდი და ქოქოლეთი. ახალი ბილიკების შემუშავება ხელს შეუწყობს ტერიტორიის სტრუქტურირებას და სხვა თემების მონახულების დონის ზრდას; ამიტომ, საჭირო იქნება განთავსების ახალი შესაძლებლობები. 2) კვების ობიექტები		

როგორც შეფასებით დადგინდა, კვების ობიექტების უმეტესობა სინდიკატში მდებარეობს, ხოლო სხვა თემებს ეს სერვისი არა აქვთ. ხელი უნდა შეეწყოს მცირე ობიექტების შექმნას, სადაც ვიზიტორებს ადგილობრივ კერძებს შესთავაზებენ. ეს შეიძლება იყოს სკურდიდში და ქოქოლეთში. ორივე ეს სოფელი პროექტით შეთავაზებული ახალი ბილიკების გასწვრივ მდებარეობს.

გარდა კვების ობიექტებისა შეიძლება მოეწყოს ბაზარი. ამისთვის ყველაზე შესაფერისი ადგილია სოფელი აჭარისაღმართი (ადმინისტრაციულ შენობასთან ახლოს, მიწის მფლობელი ადგილობრივი მუნიციპალიტეტი და დაცული ტერიტორიების სააგენტო) და სინდიკატი, სასტუმრო „ჩვენებურის“ სიახლოვეს.

3) ცხენების გაქირავების სერვისი

საცხენოსნო ლაშქრობა ის აქტივობაა, რომელიც შეიძლება პარკში განვითარდეს. ადგილობრივებს ამ სერვისის შეთავაზება პოტენციური და დაინტერესებულ სტუმრებისთვის შეუძლიათ. პარკმა ამ ბიზნესს ხელი უნდა შეუწყოს ვიზიტორთა ცენტრში საჭირო აღჭურვილობის უზრუნველყოფის გზით. საცხენოსნო ლაშქრობისთვის რეკომენდებულია ოჯახების შერჩევა აჭარისაღმართში, სადაც ადმინისტრაციული შენობა მდებარეობს.

4) საკალმახე მეურნეობა სკურდიდში

კალმახი ქვეყანაში სასურველ კერძად ითვლება და მაჭახელის მდინარეების კალმახი ხარისხით არის ცნობილი. უნდა მოხდეს საკალმახე მეურნეობის მხარდაჭერა, რათა მომარაგდეს კვების ობიექტები. ამ ბიზნესის განსავითარებელი ერთ-ერთი ადგილი შეიძლება იყოს სკურდიდი.

5) ხალხური რეწვა

მაჭახელის ხეობაში ხალხური რეწვის ოსტატების იდენტიფიცირება მოხდა (იხილეთ, ქმედება 3.3.1). ადგილობრივი სუვენირების განვითარება ამ ოსტატებისთვის დამატებითი შემოსავლის წყარო იქნება. ეს ოსტატები შეიძლება კოოპერატივში გაერთიანდნენ და შეიმუშაონ ტრენინგის პროგრამა მომავალი თაობებისთვის, რათა ეს ტრადიციები შეინარჩუნონ.

6) ველოსიპედის შეკეთების სერვისები

ასეთი სერვისები საჭირო იქნება, თუ პარკში და მთელ ტერიტორიაზე ველოტურების სათანადო ხელშეწყობა მოხდება.

გარდა ზემოაღნიშნული ბიზნესებისა, მნიშვნელოვანია გამყოლის სერვისის პოპულარიზაცია ადგილობრივ მოსახლეობას შორის (განსაკუთრებით, ახალგაზრდებს შორის). გამყოლის სერვისი პარკის ტურისტულ შეთავაზებას დამატებით ღირებულებას მატებს.

ამ ბიზნესების შექმნას ძირითადად ხელი უნდა შეეწყოს „მაჭახელას ეროვნული პარკის მეგობრების“ ჩამოყალიბების გზით. ამ არასამთავრობო ორგანიზაციამ უნდა გამოიყენოს დაცული ტერიტორიის მეგობრის მექანიზმები ინიციატივების მხარდასაჭერად. ეს მხარდაჭერა მარტო ეკონომიკური ხასიათის არ უნდა იყოს, არამედ მოიცავდეს საჭირო რჩევებს იურიდიულ და ადმინისტრაციულ საკითხებსა თუ შესაძლებლობების

გაძლიერებაზე და მონიტორინგს, რათა გამოავლინოს პოტენციური სისუსტეები და გასაუმჯობესებელი ასპექტები და რეკომენდაციები გაუწიოს გაუმჯობესებაზე. მონიტორინგის ამოცანაა, თავიდან იქნეს აცილებული ამ საწარმოების წარუმატებლობა და მიღწეული იქნეს წარმატების მნიშვნელოვანი დონე. და ბოლოს, სასურველია ტურისტული ბიზნესის ასოციაციის შექმნა ამ ტერიტორიაზე. ერთად ყოფნით ტურისტული ბიზნესი ერთმანეთს გაუზიარებს ინფორმაციას, ითანამშრომლებს პროექტებზე და გაზრდის საქმიანობის ხარისხის დონეს.			
განსახორციელებელი აქტივობები • ადგილობრივი ინიციატივების იდენტიფიცირება • ბიზნესგეგმების მომზადება • მცირე გრანტების შექმნა ადგილობრივი ბიზნესის მხარდასაჭერად • ახალი ბიზნესის და სათემო ინიციატივების მონიტორინგი • სოფლის ტურიზმის ასოციაციის შექმნის შეფასება			
მოსალოდნელი შედეგები	ადგილობრივი თემის წევრები დაინტერესებული არიან ტურისტული ბიზნესის განვითარებით და უზრუნველყოფილია მათი დახმარება (ადმინისტრაციული, იურიდიული და ეკონომიკური).		
ჩართული უწყებები	მაჭახელას ეროვნული პარკი ტურიზმის და კურორტების დეპარტამენტი დაცული ტერიტორიების სააგენტო ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტი საქართველოს ხელოვნების საერთაშორისო ცენტრი (GACC) ელკანა		
კოორდინატორი	მაჭახელას ეროვნული პარკის მეგობრები		
შეფასების ინდიკატორები	✓ 2018 წლისთვის შექმნილია მინიმუმ 2 ბიზნესი. ✓ 2018 წლისთვის შექმნილია ადგილობრივი მეწარმეების მხარდაჭერის მექანიზმები.		
განხორციელების პერიოდი	2017-2020	პრიორიტეტულობა	მაღალი X საშუალო ☐ დაბალი ☐
ბიუჯეტი	40.000 ლარი		

ამოცანა 3.3: 2019 წლისთვის პარკის ადმინისტრაციამ გამოიკვლია, გააძლიერა და პოპულარიზაცია გაუწია კულტურულ და ტრადიციულ აქტივებს

ქმედება	ტრენინგის და სემინარის ორგანიზება ოსტატების უნარების გასაძლიერებლად პროდუქციის შეფუთვისა და ბიზნესის წარმოების საკითხებში.	3.3.1
დასაბუთება ადგილობრივი პროდუქტები დამატებითი ღირებულებას ტურისტული ადგილებისთვის. ვიზიტორებს სურთ, დააგემოვნონ და შეიძინონ პროდუქტები, რომლებიც მათ ქვეყნებში არ არის. გარდა ამისა, ადგილობრივად წარმოებული სუვენირები ეკონომიკურ შესაძლებლობებს ქმნის და ხელს უწყობს ადგილობრივი ტრადიციების პოპულარიზაციას. სუვენირები/ეკოლოგიურად სუფთა პროდუქტები ამარტივებს ადგილობრივი თემების ინტეგრირებას ტურიზმის ღირებულებათა ჯაჭვში.		
აღწერა მაჭახელაში რამდენიმე ოსტატია. ბუკლეტში „ეროვნული სუვენირები ხელვაჩაურიდან“ დასახელებულია ამ მუნიციპალიტეტის რამდენიმე ოსტატი. ამ ბუკლეტის მიზანია ხალხური რეწვის ნიმუშების პოპულარიზაცია. ამ გამოცემის ფარგლებში ოსტატებს სთხოვეს, დაემზადებინათ ტრადიციული სუვენირები და ზოგი მათგანი საინტერესოა. რამდენიმე ოსტატი მაჭახელას ეროვნული პარკის დამხმარე ზონაში ცხოვრობს; საჭიროა მათი ჩართვა ხელნაკეთი ნივთების დამზადებაში, რომლებიც შეიძლება ვიზიტორებს შესთავაზონ. ამ აქტივობის განხორციელება საქართველოს ხელოვნების საერთაშორისო ცენტრთან ერთად შეიძლება (ადგილობრივი არასამთავრობო ორგანიზაცია, რომელიც 1995 წლიდან ტრადიციული რეწვის განვითარებაზე მუშაობს). ეს ცენტრი, ევროკავშირის და სხვა დონორების მხარდაჭერით, ხელს უწყობს შემოქმედებითი ინდუსტრიების განვითარებას. ამ სექტორის ყოვლისმომცველი კვლევა რამდენიმე წლის წინ ჩატარდა⁸. ხელოვნების საერთაშორისო ცენტრი თანამშრომლობს 600-ზე მეტ ხელოვანსა და ოსტატთან, ხალხური რეწვის სალონებთან და სახელოსნოებთან, საქართველოს და სამხრეთ კავკასიის ქვეყნების მცირე ზომის საწარმოებთან და უტარებს მათ ტრენინგებს და კონსულტაციებს ხალხური რეწვის, პროდუქტის შემუშავების, ბაზარზე წვდომის საკითხებზე და ჩართულია სექტორის საჭიროებების ადვოკატირებაში სხვადასხვა დონეზე. ხელოვნების საერთაშორისო ცენტრმა დააფუძნა საქართველოს ტრადიციული რეწვის ასოციაცია (2015 წელს) და ყოველწლიური ღონისძიება „ეთნოფესტი“ (ტარდება თბილისში). ამ ტრადიციული რეწვის ერთ-ერთი საუკეთესო ნიმუშის ნახვა ზედა ჩხუტუნეთში შეიძლება:		

⁸ ტრადიციული რეწვა საქართველოში, სექტორის კომპლექსური კვლევა და განვითარების სტრატეგია. ხელოვნების საერთაშორისო ცენტრი, 2012.

<http://www.gaccgeorgia.org/Crafts/GACC%20Crafts%20Sector%20Study.pdf>

ნახატი 23: პროდუქტების მაგალითები, რომლებიც მაჭახელის ეროვნულ პარკში შეიძლება გაიყიდოს როგორც „ადგილობრივი სუვენირები“.

ოსტატი ნოე ნაგერვაძე; იგი „მაჭახელის“ თოფის ტრადიციების გამგრძელებელია და ტრადიციული „მაჭახელის მუშეკეტის“ მინიატურულ ასლებს ამზადებს.

ბუკლეტში სხვა ოსტატებაც არიან მითითებული, რომლებსაც სხვადასხვა უნარები აქვთ:

- 1) თამაზ სალვარიძე (ცხემლარა) ამზადებს სოფლის მეურნეობის ნივთებს, როგორიცაა ცილინდრის ფორმის კალათები.
- 2) ისმაილ გვიანიძე (ხერთვისი) ამზადებს დაწნულ გიდელებს და გოდრებს, ასევე ხის სუვენირებს.

- 3) ნუგზარ გოგიტიძე (ზედა თხილნარი) ამზადებს ტრადიციულ მუსიკალურ ინსტრუმენტს - ფანდურს.
- 4) მურად უზნაძე (ერგე) ამზადებს ნივთებს მარმარილოსა და თაბაშირისგან: ქანდაკებებს, ჩარჩოებს, სხვა.
- 5) ვარდო დევაძე (ზედა თხილნარი) ამზადებს სუვენირებს საქსოვი ძაფებისგან და სხვა ნივთებს: კალათებს ყვავილებისთვის და სხვა.
- 6) გელა ვანიძე (სარფი) ამზადებს მრავალნაირ ხელნაკეთ, ნაქსოვ და ნაქარგ ნივთებს.

სასურველი იქნება მცირე გრანტების ორგანიზება ამ ინიციატივების მხარდასაჭერად (საჭირო იქნება გარკვეულ თანხებზე განაცხადის შეტანა). ტრენინგები ფოკუსირებული უნდა იყოს მდგრადი პროდუქტების გამოყენებაზე, ხარისხზე, შეფუთვისა და სხვა საკითხებზე.

ასევე სასურველია სავაჭრო ადგილების მოწყობა, მტირალაში თაფლის მაღაზიის მსგავსად (იხილეთ ქმედება 3.3.2).

ფერმერებსაც შეუძლიათ თავიანთი პროდუქციის რაღაც ნაწილი მიჰყიდონ ვიზიტორებს, განსაკუთრებით ეკოლოგიურად სუფთა პროდუქტები, როგორებიცაა თაფლი, ჩაი, თხილი... ეს წახალისებს ეკოლოგიურად სუფთა პროდუქტების წარმოებას. მათ ასევე დასჭირდებათ ტრენინგი ეკოლოგიურად სუფთა პროდუქტების წარმოების, მათი ეტიკეტირების, შეფუთვის, ბიზნესის და სხვა საკითხებში.

მაჭახელის პარკი უნდა შეუთანხმდეს ოსტატებს, რამდენიმე ნივთის სუვენირებად შერჩევასა და პარკის ნიშნით მათ ეტიკეტირებაზე.

განსახორციელებელი აქტივობები

- ამ ტერიტორიაზე მცხოვრები ოსტატების/ფერმერების მოძიება და მათთან გასაუბრება.
- საჭირო საკითხებზე ტრენინგის განსაზღვრა და ჩატარება, რათა გაუმჯობესდეს ეტიკეტირება, შეფუთვა, სხვა.
- ოსტატების ეკონომიკური მხარდაჭერა, რათა მათ განავითარონ თავიანთი საქმიანობები.
- პროდუქტების პორტფოლიოს შექმნა, რომელიც შესაფერისი იქნება სუვენირებად გასაყიდად.

მოსალოდნელი შედეგები	ტერიტორიის ხელოსნობის ტრადიციები აღიარებული და პოპულარიზებულია.
ჩართული უწყებები	მუნიციპალიტეტები ადგილობრივი თემები მაჭახელას ეროვნული პარკი აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის განათლების, კულტურისა და სპორტის სამინისტრო
კოორდინატორი	ტურიზმის და კურორტების დეპარტამენტი

შეფასების ინდიკატორები	✓ 2017 წლისთვის შექმნილია რაიონში მცხოვრები ოსტატების მონაცემთა ბაზა. ✓ 2018 წლისთვის ჩატარებულია მინიმუმ 2 ტრენინგი რაიონში მცხოვრები ოსტატებისთვის. ✓ 2018 წლისთვის შესაძლებელია ადგილობრივი წარმოების სუვენირების ყიდვა მაჭახელის ეროვნულ პარკში.		
განხორციელების პერიოდი	2017-2018	პრიორიტეტული ბა	მაღალი ☐ საშუალო X დაბალი ☐
ბიუჯეტი	14.200 ლარი		

ქმედება	ადგილობრივი ბაზრის შექმნა ადგილობრივი პროდუქციის პოპულარიზაციისთვის.	3.3.2
დასაბუთება გარდა ხელნაკეთი ნივთებისა, ხეობის მოსახლეობა რამდენიმე ისეთ პროდუქტს აწარმოებს, რომლებიც შეიძლება მიმზიდველი იყოს როგორც ქართველი, ასევე უცხოელი ვიზიტორებისთვის. მაჭახელის ხეობა ცნობილია თავისი თაფლითა და ფუტკრებით და ეს პოტენციური გასაყიდი პროდუქტია. სხვა საინტერესო პროდუქტებს შორისაა ტყემალი, მურაბები, ყველი, ფუტკრის ცვილის სანთლები და სხვა. აუცილებელია სივრცის მოწყობა ამ ნივთების კომერციალიზაციისთვის. შერჩეული ნაკეთობები შეიძლება გაიყიდოს როგორც მაჭახელას ეროვნული პარკის სუვენირები.		
აღწერა ეკო და აგროტურიზმი ტრადიციული პროდუქტების და ბიომრავალფეროვნების განვითარების და პოპულარიზების ერთ-ერთი საშუალებაა. რეგიონის სოფლის მეურნეობის დარგების გათვალისწინებით, როგორებიცაა მეფუტკრეობა, მეცხოველეობა, ხილის და ბოსტნეულის მოყვანა, რეკომენდებულია ტურისტული ბაზრის განვითარება შემდეგი პროდუქტებისთვის: თაფლი, ყველი, ლობიო, ტყემალი, ლეღვი (მურაბა) და სხვა. დიდი ყურადღება ექცევა ქართულ-კავკასიური ფუტკრის უნიკალურ თვისებებს, მეფუტკრეობას და თაფლის წარმოებას. ფუტკრის და თაფლის ფესტივალი ყოველ წელს იმართება და მას მაჭახელის ქართული მხარის მოსახლეობაც ესწრება. სპეციალისტების აზრით, შესაძლებელია მაჭახელის ხეობის გამოცხადება კავკასიის ფუტკრის ზონად, სადაც მაჭახელის ორივე მხარე შეინარჩუნებს ფუტკრის და თაფლის ამ უნიკალურ თვისებას, დაამყარებს ერთმანეთთან კონტაქტებს, პროფესიულ კავშირებს და გაუზიარებს ერთმანეთს გამოცდილებას. ტურისტული სეზონის დროს ბათუმში შეიძლება ყოველკვირეული ან ყოველთვიური „ქუჩის ბაზრობის“ ორგანიზება. გარდა ამისა, ასეთი ბაზრობა შეიძლება სოფელ აჭარისაღმართში მოეწყოს; რადგან სეზონური ხასიათი ექნება, არ არის აუცილებელი რაიმე მუდმივი კონსტრუქციის მოწყობა. ეს ბაზრობა ხელს შეუწყობს პარკის და ადგილობრივი		

მწარმოებლების ცნობადობის გაზრდას. ბაზრობა შეიძლება სასტუმრო „ჩვენებურთან“ ახლოს მოეწყოს.

ამ ბაზრობა რეკლამირება შეიძლება ბათუმში, სასტუმროებში, სხვა.

ნახატი 24: ადგილობრივი წარმოების თაფლის პროდუქტების ყოველკვირეული ადგილობრივი ბაზრობის მაგალითი. წყარო: HIDRIA

ნახატი 25: ბაზრობის გამართვისთვის პორტატული სტრუქტურის მაგალითი. წყარო: <http://crdcommunitygreenmap.ca/location-type/farmers-local-market>

განსახორციელებელი აქტივობები

- ბაზრობის გასამართად შესაფერისი ადგილის შერჩევა (მაგალითად, აჭარისადმართი ან ბათუმი)
- მუნიციპალიტეტთან ურთიერთგაგების მემორანდუმის გაფორმება
- მწარმოებლების, უნიკალური გასაყიდი პროდუქტების იდენტიფიცირება
- ტრენინგები წარმოებასა და მარკეტინგში
- ყოველკვირეული ფერმერული ბაზრობების მოწყობა ტურისტული სეზონის დროს
- ბაზრობის მოსაწყობად საჭირო მასალების ყიდვა (მაგიდები, ქოლგები, სხვა)
- ბაზრებსა და მაღაზიებთან კავშირების დამყარება

მოსალოდნელი შედეგები	ხდება ადგილობრივი პროდუქტების რეკლამირება და ადგილობრივი პროდუქტებზე მოთხოვნა იზრდება.		
ჩართული უწყებები	ტურიზმის და კურორტების დეპარტამენტი მაჭახელას ეროვნული პარკი ადგილობრივი ასოციაციები (http://abba.ge/?page_id=26) ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტი		
კოორდინატორი	არასამთავრობო ორგანიზაციები		
შეფასების ინდიკატორები	✓ 2019 წლისთვის არსებობს ბაზრის გასამართად შესაფერი ადგილი ✓ 2020 წლისთვის რეგულარულად ეწყობა საფერმერო ბაზრობები		
განხორციელების პერიოდი	2018-2020	პრიორიტეტულია	მაღალი ☐ საშუალო X დაბალი ☐
ბიუჯეტი	30.000 ლარი		

ქმედება	სამეცნიერო კვლევის ჩატარება მაჭახელის ეროვნულ პარკსა და მის დამხმარე ზონაში კულტურული აქტივების იდენტიფიცირებისთვის.	3.3.3
დასაბუთება მაჭახელის ხეობა მნიშვნელოვანი ეთნოგრაფიული და კულტურული ღირებულებების მქონე უბანია. ამ უბანში რამდენიმე ისტორიული მნიშვნელობის და მრავალფეროვანი კონსერვაციის სტატუსის კულტურული აქტივია. ეს აქტივები შესწავლილი და შენარჩუნებული უნდა იქნეს. ვიზიტორები აინტერესებთ ადგილების შესწავლა მათი კულტურული ღირსშესანიშნაობების მეშვეობით; კულტურული აქტივების ცოდნა და პოპულარიზაცია შეიძლება გამოყენებული		

იქნეს მაჭახელის ეროვნულ პარკში ტურისტული პროდუქტების დიფერენცირების ერთ-ერთ ინსტრუმენტად.

კვლევითი აქტივობები შეიძლება მოიცავდეს არა მარტო კულტურულ ძეგლებს, არამედ ტრადიციულ პრაქტიკას, ფესტივალებს და სხვა საკითხებსაც.

აღწერა

მაჭახელაში არის რამდენიმე ციხე-სიმაგრე, ხიდი და სხვა აქტივები, რომლებიც ხეობის ისტორიულ ფაქტებს ასახავს. ოსმალეთის იმპერიის და რუსების იქ ყოფნა კვლავ თვალსაჩინოა. საჭიროა ამ აქტივების შესწავლა და პოპულარიზაცია.

დიდი ალბათობით, უძველესი აბრეშუმის გზა ამ ტერიტორიას კვეთდა; ამ სავაჭრო მარშრუტმა არა მარტო სავაჭრო, არამედ კულტურული და იდეების გაცვლის შესაძლებლობა გააჩინა. მე-6 საუკუნეში საქართველომ და ჩრდილოეთ კავკასიამ მნიშვნელოვანი როლი ითამაშეს ამ მარშრუტის განვითარებაში და მის მნიშვნელობაზე გონიოს ციხის ნანგრევები მეტყველებს. მაჭახელის ტერიტორიაზე ამ პერიოდის სხვა ნანგრევებიც არის, რომლებიც ამ გზას უკავშირდება და შესწავლილი უნდა იყოს მათი როლისა და მნიშვნელობის დასაგენად. შესწავლის და შენარჩუნებისთვის შემოთავაზებული **პრიორიტეტული ადგილებია:**

1. გვარას ციხე

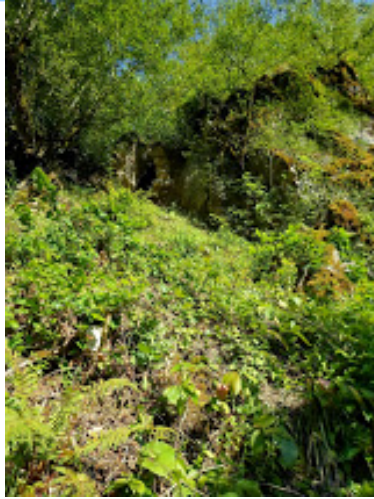
გვარას ციხეც ერთ-ერთ მთავარ როლს ასრულებდა სავაჭრო გზების გაკონტროლებაში. მისი მონახულება შესაძლებელია, მაგრამ ეს ძეგლი ძალიან ცუდ მდგომარეობაშია. გარდა ამისა, ამ ციხის შესახებ არანაირი ინფორმაცია არ არის ხელმისაწვდომი.

ნახატი 26: გვარას ციხე. წყარო: ტურიზმის და კურორტების დეპარტამენტი

2. ყალივაკეს ციხე

ეს ციხე ქვედა ჩხუტუნეთში მდებარეობს და ტურიზმის და კურორტების დეპარტამენტის მიერ მოწოდებული ინფორმაციის თანახმად, აკონტროლებდა სამხედრო გზას, რომელიც მაჭახელის ხეობაზე გადიოდა.

ნახატი 27: ყალივაკის ციხე. წყარო: ტურიზმის და კურორტების დეპარტამენტი

ეს ისტორიული ციხე უნდა იქნეს გამოკვლეული და აღდგენილი, რათა ტერიტორიის ისტორიული აქტივების დაცვა და პოპულარიზება მოხდეს. შესაძლებელია ზემოაღნიშნული ციხე-სიმაგრეების დაკავშირება ტერიტორიაზე არსებულ მსგავს ნაგებობებთან.

მსგავს მდგომარეობაშია სხვა კულტურული აქტივებიც.

გასულ წლებში, აჭარაში განხორციელდა ევროკავშირის მიერ დაფინანსებული პროექტი „შავი ზღვის აბრეშუმის დერეფანი“. ამ პროექტის მიზანი იყო აბრეშუმის მარშრუტის დასავლეთ მხარის მიკვლევა 4 ქვეყანაში: სომხეთში, საქართველოში, საბერძნეთსა და თურქეთში, რათა მონიშნულიყო ის ტერიტორიები, სადაც ვიზიტორები გაყვებოდნენ უძველესი ვაჭრების კვალს. პროექტის ფარგლებში რამდენიმე აქტივის იდენტიფიცირება მოხდა, რომლებიც პროექტის ვებგვერდზეა გამოსახული: <http://ge.blackseasilkroad.com/en/about>

შედარებით ახალი ისტორიის ფაქტებს შორისააა რუსეთის ყოფნა რეგიონში, რომელმაც სამხედრო მემკვიდრეობა დატოვა. შეიძლება მათი ყოფნის ამსახველი მარშრუტების შემუშავება და ბუნებრივ ტურებში ჩართვა. სამხედრო მემკვიდრეობის ტურისტულ აქტივად პოპულარიზების მაგალითები ევროკავშიც არის: <http://www.latvia.travel/en/article/military-heritage>

შოთა რუსთაველის სახელობის უნივერსიტეტის ისტორიის დეპარტამენტმა ამ რაიონში კვლევა ჩაატარა და შესაბამისად, შეთანხმებები უნდა გაფორმდეს ამ უნივერსიტეტთან დამატებითი შესწავლის ან განმარტებითი დაფების შემუშავების მხარდასაჭერად, რომლებიც ამ იდენტიფიცირებული აქტივების სიახლოვეს უნდა განთავსდეს.

შესწავლილი უნდა იყოს სხვა ეთნოგრაფიული (არამატერიალური) ასპექტების, რათა მოხდეს მათი შენარჩუნება.

განსახორციელებელი აქტივობები

- მთავარი შესასწავლი აქტივების იდენტიფიცირება (მონაცემთა ბაზა)
- სამეცნიერო კვლევის ჩატარება

• შედეგების გამოქვეყნება • ისტორიული აქტივების შენარჩუნების და რეკლამირების გეგმის შემუშავება • ზოგიერთი აქტივის აღსადგენად საერთაშორისო ფონდების მოძიება.			
მოსალოდნელი შედეგები	ტერიტორიის კულტურული ღირებულებების მნიშვნელობის უკეთ გააზრება კულტურული მემკვიდრეობის შენარჩუნება და პოპულარიზაცია		
ჩართული უწყებები	ტურიზმის და კურორტების დეპარტამენტი არასამთავრობო ორგანიზაციები მაჭახელას ეროვნული პარკი ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტი		
კოორდინატორი	განათლების, კულტურისა და სპორტის სამინისტრო		
შეფასების ინდიკატორები	✓ 2018 წლისთვის გაკეთებულია ტერიტორიის მატერიალური და არამატერიალური კულტურული აქტივების მონაცემთა ბაზა. ✓ 2019 წლისთვის შოთა რუსთაველის უნივერსიტეტთან ან სხვა ეროვნულ უნივერსიტეტებთან ხელმოწერილია შეთანხმება ტერიტორიაზე ისტორიული კვლევის ჩატარებაზე და კულტურული რესურსების კონსერვაციის სტატუსის შეფასებაზე. ✓ 2020 წლისთვის შემუშავებულია ტერიტორიაზე არსებული ზოგიერთი კულტურული აქტივის აღდგენის გეგმა.		
განხორციელების დრო	2018-2020	პრიორიტეტულობა	მაღალი ☐ საშუალო ☐ დაბალი X
ბიუჯეტი	35.000 ლარი		

სტრატეგიული მიმართულება 4: ტურისტული ინფრასტრუქტურის და პროდუქტის განვითარება

პროდუქტების შემუშავება და ინფრასტრუქტურის განვითარება ტურისტული ადგილის მთავარი ელემენტებია, რომ ტურისტული გამოცდილება შეიქმნას. აჭარის დაცულ ტერიტორიებზე განხორციელებადი და რენტაბელური აქტივობების შემუშავება უმნიშვნელოვანესია ტურისტების მოსაზიდად და მათი კმაყოფილების დონის ასამაღლებლად. ტურისტული პროდუქტების განვითარების ხელშესაწყობად უნდა აშენდეს ინფრასტრუქტურა და ობიექტები.

ნებისმიერი ტურისტული ადგილი პროდუქტების პორტფელის კარგ სტრატეგიას საჭიროებს ტურიზმის განვითარების და ტურისტული ადგილის სპეციალიზაციისთვის. ეს პორტფელი არსებულ ღირსშესანიშნაობებს და რესურსებს უნდა ემყარებოდეს და ითვალისწინებდეს აუცილებელ ინფრასტრუქტურას, ობიექტებსა და სერვისებს, რათა განვითარება რეალობად იქცეს.

პარკის ღირებულებების შესაბამისი მცირე ზეგავლენის მქონე აქტივობები ხელს უწყობს ბუნებრივი გარემოთი ტკბობას, ზრდის მისი დაფასების დონეს და ქმნის ეკონომიკურ შემოსავალს.

მაჭახელას ეროვნული პარკი ტურიზმის განვითარების საწყის ეტაპზეა და ჯერჯერობით, ინფრასტრუქტურა არა აქვს. ინფრასტრუქტურის მშენებლობა მნიშვნელოვანია პარკთან მისვლის და მისი ღირსშესანიშნაობების მონახულების და აქტივობებით სარგებლობის გასაადვილებლად.

კონსერვაციის პერსპექტივიდან, ინფრასტრუქტურა ისე უნდა აშენდეს, რომ დაცული იქნეს ბალანსი ბუნებრივი და კულტურული ღირებულებების შენარჩუნებასა და ვიზიტორების გამოცდილების გაძლიერებას შორის. შემოთავაზებული ტურისტული ინფრასტრუქტურა ყურადღებით უნდა გაანალიზდეს ირგვლილ არსებული გარემოსა და სხვა ისეთი ასპექტების გათვალისწინებით, როგორიც ხარჯთსარგებლიანობაა.

ამოცანა 4.1: 2019 წლისთვის ვიზიტორებს შეუძლიათ პარკის შესახებ ინფორმაციის და განმარტებების მიღება ვიზიტორთა ცენტრში.

ქმედება	პროექტის შემუშავება ადმინისტრაციული შენობის რეაბილიტაციასა და ვიზიტორთა ცენტრის მასში განსათავსებლად.	4.1.1
დასაბუთება არსებულ ადმინისტრაციულ შენობაში განთავსებულია ადმინისტრაციული პერსონალის სამუშაო ოთახები. აქ ვიზიტორებს სერვისებს არ სთავაზობენ. ოთახები მე-2 სართულზე მდებარეობს, გარეთ კი არ არის ინფორმაცია, რომელიც ვიზიტორებს შენობაში შეიპატიჟებდა. ადმინისტრაციულმა შენობამ უფრო მნიშვნელოვანი როლი უნდა ითამაშოს, იქცეს საინფორმაციო ცენტრად და იმ ადგილად, სადაც დაინტერესებული ვიზიტორები მიიღებენ ინფორმაციას პარკის კულტურული და ბუნებრივი ღირებულებების თუ აქტივობების და სხვა საკითხების შესახებ. ადმინისტრაციული შენობა ვიზიტორებისთვის საწყისი პუნქტი უნდა იყოს; ეს მნიშვნელოვანია ვიზიტორთა აღრიცხვისა და ვიზიტორების შესახებ ისეთი საჭირო ინფორმაციის შეგროვებისთვის, როგორიცაა მათი წარმომავლობის ქვეყანა, მოგზაურობის		

მიზანი, სხვა. ეს მონაცემები სასარგებლო ინსტრუმენტია იმისთვის, რომ დადგინდეს მთავარი ბაზრები და ამ ბაზრებისთვის სერვისები და მარკეტინგული ქმედებები გაუმჯობესდეს.

აღწერა

მიუხედავად იმისა, რომ ამჟამინდელი ადმინისტრაციული შენობა არ არის დაცული ტერიტორიების სააგენტოს მფლობელობაში, რეკომენდებულია მისი ვიზიტორთა ცენტრად გადაკეთება. ამ შენობას მოსახერხებელი მდებარეობა აქვს, ხოლო ახალი შენობის აშენების ხარჯი არ არის გამართლებული.

იდეა არის ის, რომ ამ ერთ შენობაში სხვადასხვა საქმიანობა ხორციელდებოდეს: ადმინისტრაციის ოთახები და ტურისტული ოფისი. პირველი სართული ვიზიტორების შეხვედრის ადგილი იქნება, სადაც ისინი საჭირო ინფორმაციას მიიღებენ პარკის შესახებ. მცირე ზომის საგამოფენო სივრცე (განმარტებების სივრცე) უნდა გამოიყოს ბუნებრივი და კულტურული ღირებულებების პოპულარიზებისთვის. გარდა ამისა, პირველ სართულზე გათვალისწინებული უნდა იყოს ადგილობრივი ფერმერების/ოსტატების პროდუქტების მაღაზია, რომ ვიზიტორები გაეცნონ ადგილობრივი თემების პროდუქტებსა და ტრადიციებს.

შენიშვნა* ამ ქმედების განხორციელება უკვე მიმდინარეობს. ვიზიტორთა ცენტრის ასაშენებლად უკვე შემუშავებულია განხორციელების გეგმა.

შესასრულებელი აქტივობები

- მუნიციპალიტეტთან ხელშეკრულების გაფორმება შენობის სრულ წვდომაზე ნებართვის მოსაპოვებლად
- განხორციელების გეგმის შემუშავება
- ინტერიერის განმარტებითი გეგმის შემუშავება.

მოსალოდნელი შედეგები	ვიზიტორთა ცენტრი ოპერირებს ტურისტებისთვის.		
ჩართული უწყებები	ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტი დაცული ტერიტორიების სააგენტო ტურიზმის და კურორტების დეპარტამენტი		
კოორდინატორი	მაჭახელას ეროვნული პარკი		
შეფასების ინდიკატორები	✓ 2016 წლისთვის დამტკიცებულია განხორციელების პროექტი.		
განხორციელების პერიოდი	2016-2017	პრიორიტეტულობა	მაღალი ☒ საშუალო ☐ დაბალი ☐
ბიუჯეტი	(მიმდინარე)		

ქმედება	მიმართულების მაჩვენებელი ნიშნების შემუშავება და განთავსება.	4.1.2
დასაბუთება ნიშნების სისტემა ვიზიტორს არსებით ინფორმაციას აწვდის დანიშნულების ადგილამდე მიმართულების და მანძილის შესახებ. ნიშნების ეს სისტემა უნდა შეესაბამებოდეს ტურიზმის და კურორტების დეპარტამენტის ნიშნების სისტემას და დაცული ტერიტორიების სააგენტოს სტანდარტებს.		
აღწერა არ არის საგზაო ნიშნები, რომლებიც მაჩახელას ეროვნული პარკისკენ მიმართულებას და მანძილს მიუთითებდა. ეს პარკის მიერ გასაკეთებელი ერთ-ერთი პრიორიტეტული ქმედებაა, რათა გაზარდოს მაჩახელის პარკის ცნობადობა და გაუადვილოს ვიზიტორებს პარკში მისვლა. მაჩახელის პარკისკენ მიმართულების ნიშანი უნდა იყოს განთავსებული ბათუმში და ქედასკენ მიმავალ გზაზე. ნიშანი უნდა აჩვენებდეს ყველა გადასახვევს, რათა ვიზიტორმა ადვილად მიაგნოს ადმინისტრაციულ შენობას. ნიშანი ასევე უნდა აჩვენებდეს გზას ქოქოლეთისკენ. ეს ნიშნები ორივე მიმართულებით უნდა განთავსდეს (ქედა-ბათუმი და ბათუმი-ქედა) და აჩვენებდეს მანძილს ეროვნული პარკის ადმინისტრაციულ შენობამდე. ნიშნები უნდა შეესაბამებოდეს ტურიზმის და კურორტების დეპარტამენტის სტანდარტებს (იხილეთ, ნახატი ქვემოთ). საჭიროა ნიშნების რეგულარული მონიტორინგი და დაზიანების შემთხვევაში, მათი შეკეთება.		
განსახორციელებელი აქტივობები • ნიშნების განსათავსებლად ძირითადი ადგილების იდენტიფიცირება • ნიშნების შემუშავება • ნიშნების განთავსება • მონიტორინგი და შეკეთება		

მოსალოდნელი შედეგები	ვიზიტორები ადვილად მიდიან მაჭახელას ეროვნულ პარკთან.		
ჩართული უწყებები	დაცული ტერიტორიების სააგენტო საავტომობილო გზების რეაბილიტაციის დეპარტამენტი ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტი ტურიზმის და კურორტების დეპარტამენტი		
კოორდინატორი	მაჭახელას ეროვნული პარკი		
შეფასების ინდიკატორები	✓ 2017 წლისთვის საგზაო ნიშნები, რომლებიც მიუთითებს მიმართულებას მაჭახელას ეროვნული პარკისკენ, განთავსებული მთავარ გზებზე (ქოქოლეთის გზა და ქედის გზა)		
განხორციელების პერიოდი	2016-2017	პრიორიტეტულია	მაღალი ☒ საშუალო ☐ დაბალი ☐
ბიუჯეტი	3.200 ლარი (+ 800 ლარი შესაძლო დაზიანებების შესაკეთებლად)		

ამოცანა 4.2: 2019 წლისთვის განვითარებულია ახალი, რენტაბელური ტურისტული აქტივობები და სერვისები, რომლებშიც ადგილობრივი თემები არიან ჩართული

ქმედება	ახალი ბილიკების მოწყობა, რომლებიც რეკრეაციული აქტივობების განვითარების შესაძლებლობას იძლევა.	4.2.1
დასაბუთება რეკრეაციული ბილიკები შესაძლებლობას აძლევს ადამიანებს, ისიამოვნონ ბუნებით; ასევე ხელს უწყობს ისეთი აქტივობების პოპულარიზაციას და განხორციელებას, როგორებიცაა ლაშქრობა, ველოტურები, კანოეთი გასეირნება, საცხენოსნო ტურები, და მოტოტურებიც კი. ბილიკები მიზანია ვიზიტორების გამოცდილება გახადოს სასიამოვნო, უსაფრთხო და სახალისო. ბილიკები უმნიშვნელოვანესია იმისთვის, რომ გარე რეკრეაციული აქტივობების ჰარმონიაში იყოს გარემოსთან.		
აღწერა მაჭახელის პარკს არა აქვს ბილიკები, თუმცა ბილიკები აუცილებელია, რომ ვიზიტორებმა ისიამოვნონ ბუნებით. ამიტომ, ბილიკების განვითარება სასიცოცხლოდ აუცილებელია იმ რეკრეაციული აქტივობების ეფექტიანი მართვისთვის, რომლებიც პარკში უნდა შეიქმნას.		

ბილიკები სხვადასხვა აქტივობებისთვის შეიქმნება: ფეხით სიარული, ველოტურები, საცხენოსნო ტურები, ან თოვლზე საბიჯებელი თხილამურებით სიარული. ზოგიერთი შემოთავაზებული ბილიკი შეიძლება რამდენიმე აქტივობისთვის საზიარო იყოს.

ჩატარებულმა შეფასებამ გამოავლინა 3 ძირითადი მარშრუტი, რომელიც ტერიტორიის ვიზიტორთა ზონაში უნდა შემუშავდეს:

- A) სინდიეთის მარშრუტი**
- B) სკურდიდის მარშრუტი**
- C) ქოქოლეთის მარშრუტი**

გარდა ამისა, შესასწავლია ბილიკი, რომელიც სინდიეთს ქოქოლეთთან დააკავშირებს. ცოტა ხნის წინ, პარკის ადმინისტრაციამ განსაზღვრა პოტენციური ბილიკი, რომელიც ამ ორ რაიონს დააკავშირებს. ამ ბილიკის მიმზიდველობა არ შეფასებულა, მაგრამ აქ არის რამდენიმე ბუნებრივი რესურსი, როგორიცაა ჩანჩქერები და სხვა ღირსშესანიშნაობები.

ეს ბილიკები ისე უნდა დაიგეგმოს, რომ განვითარდეს საგანმანათლებლო და რეკრეაციული აქტივობები, როგორებიცაა თხილამურებით სრიალი, ველოტურები ან საცხენოსნო ტურები. შესამუშავებელია ბილიკის განვითარების გეგმა, რომელშიც აღწერილი იქნება ყველა საჭირო სამუშაო და ტექნიკური სპეციფიკაცია. (ბილიკის განვითარების გეგმა სინდიეთისთვის უკვე შემუშავებულია. მსგავსი გეგმები უნდა შემუშავდეს სკურდიდისა და ქოქოლეთისთვის).

დამატებითი დეტალები ამ ბილიკების შემუშავებაზე მოცემულია **დანართში 2-რუკები**.

განისაზღვრა დამატებითი მარშრუტი, თუმცა ის არ შეფასებულა:

D) კილდიკვინის მარშრუტი

ამ მარშრუტს დიდი პოტენციალი აქვს, რადგან რამდენიმე ექსპერტმა ყურადღება გაამახვილა საინტერესო ფაუნისა (არჩვი) და ფლორის არსებობაზე. გარდა ამისა, ძალიან საინტერესო ლანდშაფტია. ეს მარშრუტი უნდა შეფასდეს, რათა განისაზღვროს მისი პოტენციალი და განვითარების საჭიროებები.

რეკომენდებულია პრიორიტეტი მიენიჭოს სხვა მარშრუტებს, რადგან ზემოაღნიშნული მარშრუტის გავლა მხოლოდ ზაფხულში შეიძლება. ზამთარში დიდთოვლობის გამო მისი გავლა შეუძლებელია.

შემუშავების შემდეგ, ამ ბილიკებს, სტანდარტის შესაწარმუნებლად, მონიტორინგი და მოვლა-პატრონობა ესაჭიროება.

განსახორციელებელი აქტივობები

- ბილიკის განვითარების გეგმის შემუშავება (ბილიკის განვითარების გეგმა სინდიეთისთვის უკვე შემუშავებულია)
- გეგმის განხორციელება
- ბილიკის მართვა და მოვლა-პატრონობა

**მოსალოდნელი
შედეგები**

ხარისხიანი ბილიკების ქსელის მეშვეობით ვიზიტორები ეცნობიან მაჭახელას ეროვნული პარკის ბუნებრივ და კულტურულ ღირებულებებს.

ჩართული უწყებები	დაცული ტერიტორიების სააგენტო ტურიზმის და კურორტების დეპარტამენტი ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტი ადგილობრივი თემები		
კოორდინატორი	მაჭახელას ეროვნული პარკი		
შეფასების ინდიკატორები	✓ 2016 წლის ბოლოსთვის სინდიკატის მარშრუტი შესაფერისია ვიზიტორებისთვის. ✓ 2017 წლის ბოლოსთვის სკურდიდის მარშრუტი შესაფერისია ვიზიტორებისთვის. ✓ 2018 წლისთვის კილდიკიკინის მარშრუტი შეფასებულია და მზადდება ბილიკის განვითარების გეგმა.		
განხორციელების პერიოდი	2016-2019	პრიორიტეტულია	მაღალი ☒ საშუალო ☐ დაბალი ☐
ბიუჯეტი	92.000 ლარი		

ქმედება	თემატური ტურების შემუშავება და განხორციელება მაჭახელის ეროვნულ პარკში.	4.2.2
დასაბუთება დაცული ტერიტორიების ბუნებრივი და კულტურული ღირებულებების ვიზიტორებს შორის პოპულარიზაციისთვის რეკრეაციული და საგანმანათლებლო აქტივობების შემუშავება საჭირო. ზოგიერთი აქტივობა, რომლებიც შეიძლება შემუშავდეს, ორიენტირებულია პასიური ეკოტურისტებისთვის ან ისეთი ვიზიტორებისთვის, ვისაც ბუნება აინტერესებს, მაგრამ ნაკლები ფიზიკური დატვირთვის მქონე აქტივობები ურჩევნია, მაგალითად, მოკლე თემატური ტურები არსებული ბილიკების ირგვლივ. აღწერა ამჟამად, მაჭახელის პარკი არ სთავაზობს ტურისტებს აქტივობებს. ინფრასტრუქტურის ნაკლებობა არ იძლევა სათანადო აქტივობების განხორციელების საშუალებას. როგორც მე-6 ქვეთავში აღინიშნა, მაჭახელის პარკს დიდი პოტენციალი აქვს, შეიმუშაოს ვიზიტორებისთვის შესატავაზებელი სერვისების ფართო სპექტრი. შემოთავაზებული ბილიკების გარდა შესაძლებელია თემატური ტურების შემუშავება სპეციფიკური განმარტებითი თემების ირგვლივ; ეს ტურები შეიძლება იყოს ორიენტირებული გარემოსდაცვით ასპექტებზე, როგორიცაა კოლხური ტყეების კონსერვაცია, ველური ბუნება, კლიმატის ცვლილების ზეგავლენა და სხვა ტიპის ზეგავლენა ბუნებაზე,		

მიწის ტრადიციული გამოყენება, ტერიტორიის ისტორიული ასპექტები (რუსეთის ყოფნა, თურქეთ-საქართველოს ურთიერთობები).

ეს უნდა იყოს გამყოლიანი ტურები. გამოვლების გამოყენება სტრატეგიულად მნიშვნელოვანია ადგილობრივი თემებისთვის შემოსავლის გენერირების და ასევე, ბუნებრივ რესურსებზე ზეწოლის შემცირებისთვის. გარდა ამისა, გამოვლები დაეხმარებიან ვიზიტორებს, სრულად აღიქვან ტერიტორიის ბუნებრივი და კულტურული მემკვიდრეობა და გაიაზრონ ასეთი მემკვიდრეობის შენარჩუნების საჭიროება.

რამდენიმე თემატური ტური (გამყოლის თანხლებით) უნდა უკავშირდებოდეს შემოთავაზებულ ბილიკებს და პარკის დამხმარე ზონის სხვა შესაბამის ადგილებს. მიზანი ისეთი მარშრუტების განსაზღვრაა, რომლებიც ტერიტორიას მოიცავს და შექმნის რამდენიმე, სხვადასხვა მიზნის მქონე მარშრუტს.

დასაწყისისთვის შემოთავაზებული თემები, რომელთა ირგვლივაც მარშრუტების შემუშავება შეიძლება, არის შემდეგი:

» კულტურული ლაშქრობები:

როგორც აღინიშნა, მაჭახელის ხეობას მდიდარი ისტორია აქვს და აქ მნიშვნელოვანი ისტორიული რესურსებია განლაგებული; ამ რესურსების პოპულარიზაცია სპეციფიკური მარშრუტების შემუშავების გზით უნდა მოხდეს. მაგალითად:

a) ღვინის „ფესვები“

ამ ტურის ძირითადი ღირსშესანიშნაობები ღვინოსთან დაკავშირებული რესურსები უნდა იყოს (ღვინის მარნები, ვენახებით გაშენებული ტერასები, სხვა) და მასში ჩიტუნეთის მონახულებასთან ერთად შეიძლება აჭარის ღვინის სახლში სტუმრობა და ღვინის დაგემოვნება შედიოდეს.

b) გასტრონომიული ტური – მაჭახელის გემო

ეს არის ხეობის საუკეთესო ადგილობრივი და ტრადიციული პროდუქტების დაგემოვნების შესაძლებლობა. ამ ტურით უნდა გამოიკვეთოს ურთიერთკავშირი დაცულ ტერიტორიებსა და სოფლის მეურნეობას, ბუნების სიმდიდრეს შორის, ასევე მარცვლეულის და მცენარეების ადგილობრივი სახეობების, ფერმერული პრაქტიკის და კულტურული ჩვევების შენარჩუნების მნიშვნელობა. ტური შეიძლება მოიცავდეს ფერმების მონახულებას, კერძების დამზადების ან დაგემოვნების კომპონენტებს. (იხილეთ ქმედება 4.3.1.)

c) ისტორიული/კულტურული ტურები.

მაჭახელის ხეობაში სხვადასხვა ისტორიული პერიოდის ღირსშესანიშნაობებია შემორჩენილი. ზოგი მარშრუტი შეიძლება ისე დაიგეგმოს, რომ ასახოს რუსეთის არსებობის კვალი, დაცული ტერიტორიის ტრანსსასაზღვრო თავისებურება ან შუა საუკუნეების ეპოქა.

» გარემოსდაცვითი ლაშქრობები

ზოგი თემატური ტური შეიძლება ქვემოთ ჩამოთვლილი საკითხების ირგვლივ მოეწყოს; ზოგი ამ ტურის ჩასატარებლად ადგილობრივი ექსპერტების მოწვევა შეიძლება.

- a) სამედიცინო მცენარეები – მცენარეების ტრადიციული გამოყენება - გამოყლიანი ტური საკვებად ვარგისი ველური მცენარეების შესახებ
- b) მაჭახელას ეროვნული პარკის ენდემური სახეობები (მაგალითი, როგორ მომზადდეს ეს აქტივობა, მოცემულია დანართში 3)
- c) კოლხური ტყეები
- d) ტყის ბინადრები
- e) გეოლოგიური ტურები

ერთ-ერთი დამატებითი ვარიანტია ველური ბუნების ტურების მოწყობა (დეტალები მოცემულია ქმედებაში 4.1.3.)

ტურები უნდა განისაზღვროს ტერიტორიის მთავარი ღირსშესანიშნაობების და სერვისების გათვალისწინებით და მომზადდეს განმარტებების შინაარსი. ასეთი ტურების შემუშავებაში, სასურველია, რომ დაცული ტერიტორიების სააგენტოს და მაჭახელას ეროვნულ პარკს ტექნიკურ დახმარება გაეწიოს (ექსპერტები უნივერსიტეტებიდან - ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტი, ადგილობრივები და სხვა).

რეინჯერებსაც შეუძლიათ ამ სალაშქრო ტურების გამოცდები იყვნენ, ოღონდ უნდა გაიარონ სპეციფიკური ტრენინგი გამოცდის, განმარტების და სხვა საკითხებში.

განსახორციელებელი აქტივობები

- შესამუშავებელი პოტენციური ტურების განსაზღვრა
- ტურის პოტენციალის შეფასება ტურიზმის და კურორტების დეპარტამენტთან ერთად
- ძირითადი აქტივების შერჩევა რეკლამირებისთვის და ტურის სცენარის განსაზღვრა (ამოცანები, გაჩერების პუნქტები, თემები, სხვა)
- ტურების რეკლამირება

მოსალოდნელი შედეგები	გამოყლიანი კულტურული და გარემოსდაცვითი ტურები შექმნილია ვიზიტორებისთვის.		
ჩართული უწყებები	ტურიზმის და კურორტების დეპარტამენტი ადგილობრივი თემები ტურიზმის პროვაიდერები დაცული ტერიტორიების სააგენტო		
კოორდინატორი	მაჭახელას ეროვნული პარკი		
შეფასების ინდიკატორები	✓ 2018 წლისთვის შემუშავებულია მინიმუმ 2 თემატური ტური		
განხორციელების პერიოდი	2016-2018	პრიორიტეტულობა	მაღალი ☐ საშუალო X დაბალი ☐

ბიუჯეტი	22.000 ლარი
---------	-------------

ქმედება	დამატებითი, საწყლოსნო აქტივობების შემუშავება.	4.2.3
---------	---	-------

დასაბუთება

საწყლოსნო რეკრეაციული აქტივობებისადმი, როგორებიცაა იალქნიანი ნავეებით სეირნობა, კაიაკინგი და სხვა, მზარდი ინტერესი არსებობს. მაჭახელის ეროვნულ პარკს აქვს პოტენციალი, განავითაროს დამატებითი სათავგადასავლო და სპორტული აქტივობები. ტერიტორიაზე რამდენიმე მდინარეა, რომლებიც შესაფერისია საწყლოსნო რეკრეაციული აქტივობებისთვის.

აღწერა

მაჭახელის პარკს აქვს შესაძლებლობა, განავითაროს საწყლოსნო რეკრეაციული აქტივობები, როგორიცაა **კაიაკინგი**, თუმცა ამისთვის ყველაზე შესაფერისი ადგილები პარკის ფარგლებს გარეთ მდებარეობს. შესაფერისი ბილიკების განსაზღვრამ შესაძლებელია ამ ბილიკების გამომყენებლებს გაუადვილოს ამ აქტივობებში მონაწილეობა.

საწყლოსნო ბილიკები უნდა შემუშავდეს შესაფერის საწყლოსნო ადგილებში და უსაფრთხოების ყველა საკითხის გათვალისწინებით. ექსპერტთა აზრით, შესაძლებელია სხვადასხვა სირთულის ბილიკების განსაზღვრა; საქართველოს ტურისტული სააგენტოების მიერ რეკომენდებული კაიაკინგისთვის შესაფერისი ადგილების დეტალებისთვის იხილეთ რუკა 11.

ამ ბილიკთან დაკავშირებით მოსაწყობი ობიექტები ძირითადად მოიცავს მისასვლელს და გამოსასვლელს და თუ საჭიროა, ნიშნებს, რომლებიც მთავარი გზიდან ბილიკის მიმართულებას ასახავს.

ზუსტი ბილიკი უნდა განსაზღვროს პროფესიონალმა, ვინაიდან ბილიკის შემუშავების დროს რამდენიმე ასპექტია გასათვალისწინებელი, მაგალითად, ქარის ზეგავლენა, წყლის დონის მატება, წყლის ნაკადის სიმძლავრე და სხვა.

სასურველია, ეს აქტივობა მესამე მხარემ განახორციელოს - პროფესიონალებმა, რომლებიც აქტიურ გარე ტურისტულ აქტივობებში არიან ჩართული. ეს აქტივობა ასევე შეიძლება პირდაპირ უკავშირდებოდეს სხვა ბიზნესებს, მაგალითად, კაიაკინგის გაკვეთილები.

სხვა საწყლოსნო აქტივობა, რომელიც შეიძლება განვიტარდეს, არის **სპინინგით თევზაობა**. სპინინგით თევზაობა უნდა რეგულირდებოდეს - მოეწყოს სპეციფიკურ ადგილებში, კონკრეტულ სეზონზე და სხვა.

განსახორციელებელი აქტივობები

- შესაფერისი წყლის ნაკადების და ადგილების შერჩევა
- საწყლოსნო ბილიკის დაგეგმვა და შემუშავება კაიაკინგისთვის
- მინიმალური ინფრასტრუქტურის განვითარება, რომელიც უზრუნველყოფს ბილიკის უსაფრთხო და სასიამოვნო გავლას

მოსალოდნელი შედეგები	მდინარეების და წყლის რესურსები შეფასებულია და სცენარი მდგრადი რეკრეაციული აქტივობების შემუშავებისთვის მომზადებული.		
ჩართული უწყებები	დაცული ტერიტორიების სააგენტო ტურიზმის და კურორტების დეპარტამენტი კერძო ინვესტორები ადგილობრივი თემები სპინინგით თევზაობის ასოციაცია სათავგადასავლო ტურიზმის კომპანიები		
კოორდინატორი	მაჭახელას ეროვნული პარკი		
შეფასების ინდიკატორები	✓ 2019 წლისთვის რამდენიმე საწყლოსნო აქტივობა ხელმისაწვდომია ტერიტორიაზე		
განხორციელების პერიოდი	2019	პრიორიტეტულია	მაღალი ☐ საშუალო ☐ დაბალი X
ბიუჯეტი	2.500 ლარი (დაგეგმვა)		

ქმედება	ველური ბუნების ტურების შემუშავება და განხორციელება.	4.2.4
დასაბუთება ბუნებრივი ტურები, რომლებიც მოიცავს ველურ ბუნებაზე დაკვირვებას, ძალიან პოპულარულია ეკოტურისტებს შორის და დაუვიწყარ შთაბეჭდილებებს სთავაზობს მომხმარებლებს. გარდა ამისა, ამ ტიპის ტურები ხელს უწყობს ცნობიერების ამაღლებას ბიომრავალფეროვნების მნიშვნელობის შესახებ და იძლევა გაქრობის საფრთხის წინაშე მყოფი სახეობების ეფექტიანი კონსერვაციის და შემოსავლების ალტერნატიული წყაროების შექმნის შესაძლებლობებს.		
აღწერა მაჭახელის ეროვნულ პარკში შთამბეჭდავი ბიომრავალფეროვნებაა, რომელიც მოიცავს დიდი ძუძუმწოვრების ისეთ ტრადიციულ სახეობებს, როგორიცაა მურა დათვი (<i>Ursus arctos</i>). ტურიზმში დათვების გამოუყენებლობა უპირატესობაა, დააკმაყოფილოს ადამიანების მზარდი მოთხოვნილება, მიიღონ ავთენტური გამოცდილება და განიცადონ ველური ბუნება. შემოთავაზებულია ტურის შემუშავება, რომელიც ფოკუსირებული იქნება დათვებზე დაკვირვებაზე პარკში.		

მსგავსი ტურების რამდენიმე მაგალითი არსებობს ევროპის სხვადასხვა ქვეყანაში, რომლებსაც ვიზიტორები მაღალ შეფასებას აძლევენ და რომლებზეც მაღალი მოთხოვნაა:

ესტონეთი: <http://www.estonianwildlifetours.com/>

შვედეთი: <http://www.wildsweden.com/short-tours/brown-bear-watching-from-hide/>

ფინეთი: <https://www.explore.co.uk/holidays/brown-bear-weekend>

ესპანეთი: <http://www.travelecoology.com/what-do-we-offer/travel-experiences/check-our-tours-en/in-the-land-of-bears-and-wolfs-en.html>

შესაძლებელია ამ ქვეყნების ასეთი ტიპის ტურების განმახორციელებელ ორგანიზაციებში მოეწყოს სასწავლო ტურები რეინჯერების ან პოტენციური გამყოლების მოსამზადებლად (იხილეთ, ქმედება 2.1.2). მიუხედავად იმისა, რომ დღის განმავლობაში დათვების დანახვა არ არის ადვილი, ტურების მოწყობა მაინც შესაძლებელია. მურა დათვზე დაკვირვების ტურები წარმატების 100%-იან გარანტიას ვერ უზრუნველყოფს.

ტური უნდა მოიცავდეს განმარტებას მურა დათვების შესახებ, რათა ვიზიტორებმა მიიღონ ინფორმაცია მათი ჩვევების, ჰაბიტატის და სხვა ასპექტების შესახებ. ტური ორგანიზებული უნდა იყოს ვიზიტორების და დათვების უსაფრთხოების უზრუნველყოფის უმაღლესი დონის დაცვით.

ამ ტიპის ტურების შემუშავებისთვის რეკომენდებულია პროფესიონალების დაქირავება, რათა მათ განსაზღვრონ საუკეთესო ადგილები მურა დათვებზე დაკვირვებისთვის (არ უნდა მდებარეობდეს ისეთ ადგილებში, რომლებიც არ არის ვიზიტორებისთვის განკუთვნილი), საუკეთესო ადგილი სამალავის მოსაწყობად და განმარტებითი პროგრამა, რადგან ამ აქტივობას ექსპერტები უნდა ხელმძღვანელობდნენ.

ამ ტურების ორგანიზებისთვის პასუხისმგებელია პრაქტიკის შესამუშავებლად მთელი რიგი სახელმძღვანელო პრინციპებია უკვე გამოქვეყნებული⁹, რათა მინიმუმამდე შემცირდეს ამ ტიპის აქტივობების ნეგატიური ზეგავლენა.

დამატებით, არჩევზე დაკვირვების ტური უნდა იქნეს გამოკვლეული და შემუშავებული კილდიკვიკინის რაიონში.

განსახორციელებელი აქტივობები

- ექსპერტის დაქირავება დათვზე ან მის ნაკვალევზე დაკვირვების საუკეთესო მარშრუტის მოკვლევის და განსაზღვრისთვის.
- ძირითადი საჭიროებების იდენტიფიცირება (სამალავები, ბილიკის შემუშავება, სხვა)
- დათვზე დაკვირვების ტურების სპეციალიზებული გამყოლების მომზადება
- სასწავლო ტურების მოწყობა იქ, სადაც მსგავსი ტურების შეთავაზება ხდება.
- დათვზე დაკვირვების ტურისთვის განმარტებითი გეგმის შემუშავება
- ქცევის კოდექსის შემუშავება დათვზე დაკვირვების ტურისთვის
- საპილოტე ტურის ორგანიზება ტურის შესაფერისობის გამოსაცდელად
- რეკომენდებულია ამ ტურის მოწყობა მცირერიცხოვანი ჯგუფებისთვის (6-8 ადამიანი)

⁹ "Non-consumptive use of Brown Bears in Tourism: Guidelines for Responsible Practices" შემუშავებულია LIFE DINALP BEAR პროექტის ფარგლებში. ლიუბლიანა. იანვარი, 2016

მოსალოდნელი შედეგები	ველური ბუნების ხარისხიანი ტურების შეთავაზება ხდება მაჭახელის ეროვნულ პარკში ისე, რომ ადამიანებს ესმით ბიომრავალფეროვნების დაცვის მნიშვნელობა.		
ჩართული უწყებები	დაცული ტერიტორიების სააგენტო ტურიზმის და კურორტების დეპარტამენტი გარემოს დაცვის სამინისტრო ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტი არასამთავრობო ორგანიზაციები ადგილობრივი თემები		
კოორდინატორი	მაჭახელას ეროვნული პარკი		
შეფასების ინდიკატორები	✓ 2018 წლისთვის ექსპერტი ეთანხმება დათვზე დაკვირვების ტურის შემუშავების შესაძლებლობას. ✓ მინიმუმ 1 სასწავლო ტური ორგანიზებულია იმის სანახავად, თუ როგორ ხდება ამ ტურის ჩატარება.		
განხორციელების პერიოდი	2018-2019	პრიორიტეტულობა	მაღალი ☐ საშუალო ☐ დაბალი X
ბიუჯეტი	19.000 ლარი		

ამოცანა 4.3: 2020 წლისთვის შექმნილია მინიმუმ 2 საბაზრო პროდუქტი/აქტივობა, რომლებიც აძლიერებს ადგილობრივ ტრადიციებს და კულტურულ ღირებულებებს.

ქმედება	გასტრონომიული აქტივობების შემუშავება და განხორციელება: კერძების დამზადების და დაგემოვნების ღონისძიებები.	4.3.1
დასაბუთება დაცულ ტერიტორიებზე ტურიზმის მდგრადი განვითარებისთვის ერთიანი მიდგომაა საჭირო, რომელშიც ინტეგრირებული იქნება ისეთი ელემენტები, როგორებიცაა სოფლის მეურნეობა, გასტრონომია, ტრადიციული საქმიანობები და სხვა.		
აღწერა გასტრონომია ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი ელემენტია, რომელმაც მაჭახელას ეროვნული პარკის ვიზიტორის გამოცდილებას ავთენტურობა უნდა შესძინოს. ეს ტერიტორია მდიდარია ტრადიციებით, რომელთა ხელშეწყობა და გაძლიერებაა საჭირო. სოფლის ტრადიციული სამზარეულო გამოყენებული უნდა იქნეს როგორც კონკურენტული		

უპირატესობა და შეიქმნას სერვისები, რომლებიც უკავშირდება ადგილობრივი თემების მიერ ადგილობრივი პროდუქტებით კერძების მომზადებას, გასტრონომიული მემკვიდრეობის შენარჩუნებას და ადგილობრივი და ეკოლოგიურად სუფთა ბოსტნეულის, ხილის, მარცვლეულის წარმოების ხელშეწყობას.

ადგილობრივი და ეკოლოგიურად სუფთა პროდუქტების პოპულარიზაცია: თაფლი, თხილი, კენკრა, სამედიცინო მცენარეები, ეკოლოგიურად სუფთა ხილის მურაბები, (ტყემლის) საწებელი, ყველი და სხვა.

ამ აქტივობებთან დაკავშირებით შეიძლება მოეწყოს:

1. **გასტრონომიული სემინარები.** ვიზიტორები პრაქტიკული გამოცდილების გზით ისწავლიან ტრადიციული კერძების დამზადებას, როგორებიცაა აჭარული ხაჭაპური, თაფლის ნაცხვარი, ლობიო, ასევე, ტრადიციული პური, მურაბები და სხვა. ასეთი სემინარები შეიძლება მოეწყოს ოჯახებისთვის.
ამ ტიპის აქტივობების მაგალითები სხვადასხვა დაცულ ტერიტორიებზე მოიძებნება. 2016 წელს, Europarc-მა ევროპული პარკების დღე აღნიშნა ლოზუნგით „ბუნების გემო“ და მთელი ევროპის მასშტაბით სხვადასხვა ღონისძიება მოაწყო, რომლებიც ადგილობრივი და სეზონური პროდუქტების პოპულარიზაციას ემსახურებოდა.
2. **საკვები პროდუქტების ყოველწლიური ფესტივალი** შეიძლება ერთ-ერთ თემში მოეწყოს და მოწვეული იყოს საქართველოს ყველა რეგიონი ტრადიციული პროდუქტების წარმოსადგენად. ამ ტიპის ღონისძიება ხელს შეუწყობს თემების პოპულარიზაციას და გაზრდის ტერიტორიის ცნობადობას.
3. **გასტრონომიული ტური.** შემუშავდეს ტური, რომელშიც შედის პარკის მონახულება სადილის ჩათვლით ერთ-ერთ არსებულ რესტორანში, სადაც ტრადიციულ (ადგილობრივი პროდუქტებისგან დამზადებულ) კერძებს ამზადებენ. ეს ტური შეიძლება მოიცავდეს ადგილობრივი თემების ფერმებში სტუმრობას (შეიძლება ასევე მოიცავდეს მეფუტკრეების მონახულებას და მაჭახელის თაფლის სხვადასხვა სახეობის დაგემოვნებას).

მაჭახელის ხეობა ასევე ცნობილია ღვინის დამზადების ტრადიციით. ღვინის დამზადებას ხანგრძლივი ტრადიცია აქვს საქართველოში და ამ ტრადიციას უნიკალურს ხდის ღვინის ტრადიციული სასმისები.

განსახორციელებელი აქტივობები

- დაინტერესებული ადგილობრივებისთვის ტრენინგის შემუშავება და განხორციელება სურსათის უსაფრთხოების და ჰიგიენის საკითხებში
- ტრენინგების ტრენინგის ორგანიზება (როგორ ჩატარდეს გასტრონომიული სემინარები)
- გასტრონომიული სემინარის შემუშავება
- ამ აქტივობების რეკლამირება
- დაინტერესებული ვიზიტორებისთვის სემინარების რეგულარულად ჩატარება

მოსალოდნელი შედეგები	ადგილობრივი პროდუქტების და ტრადიციული რეცეპტების რეკლამირება
ჩართული უწყებები	ადგილობრივი თემები

	დაცული ტერიტორიების სააგენტო მაჭახელას ეროვნული პარკი ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტი არასამთავრობო ორგანიზაციები		
კოორდინატორი	ტურიზმის და კურორტების დეპარტამენტი		
შეფასების ინდიკატორები	✓ 2019 წლისთვის იდენტიფიცირებული და გაწვრთნილია თემის ის წევრები, ვინც დაინტერესებულია სემინარების შემუშავებით. ✓ 2020 წლისთვის ორგანიზებულია ადგილობრივი საკვები პროდუქტების ყოველწლიური ფესტივალი.		
განხორციელების პერიოდი	2018-2020	პრიორიტეტულობა	მაღალი ☐ საშუალო ☐ დაბალი X
ბიუჯეტი	7.500 ლარი		

ქმედება	ადგილობრივი ფოლკლორული ფესტივალების პოპულარიზაცია და მხარდაჭერა, სადაც თავს იყრიან სხვადასხვა თემები და ერთმანეთს ადგილობრივ ხელოვნებასა და კულტურას უზიარებენ.	4.3.2
დასაბუთება ადგილობრივი ფესტივალები ტურისტული ადგილების პოპულარიზაციის, დაინტერესებულ მხარეებსა და სერვისის პროვაიდერებს შორის პირდაპირი კავშირების დამყარების, ადგილობრივ სამთავრობო ინსტიტუტებთან თანამშრომლობის და ფერმერების ტრადიციული პროდუქტების/სუვენირების რეკლამირების/გაყიდვის კარგი მაგალითებია.		
აღწერა მაჭახელის ეროვნულ პარკში ყველაზე პოპულარული ხალხური ფესტივალი არის „მაჭახლობა“. ის 2006 წლიდან აღინიშნება. ფესტივალი იწყება გვარას ციხის ტერიტორიიდან და მაჭახელის მთელ ხეობას მოიცავს. ამ ღონისძიებას რეგიონის სხვადასხვა მუნიციპალიტეტებიდან სტუმრობენ. ფესტივალს ესწრებიან თურქებიც ზემო მაჭახელის ხეობიდან (საქართველოს ყოფილი ტერიტორია). ეს ზეიმი ამ ტერიტორიის კულტურის და ისტორიის ნაწილია და ერის ხასიათს გამოხატავს.		
განსახორციელებელი აქტივობები ფესტივალის კონცეფციის შემუშავების მხარდაჭერა და გარკვეული ფინანსური წვლილის შეტანა		

• ადგილობრივი თემების წევრების ინფორმირება ღონისძიების შესახებ და მათი მონაწილეობის წახალისება • მუნიციპალიტეტთან, ღონისძიების ორგანიზატორებთან შეხვედრის მოწყობა • ღონისძიებისთვის პროდუქტების, სუვენირების და სარეკლამო მასალების დამზადება • სტენდის მოწყობა მაჭახელის პარკის რეკლამირებისთვის ამ ღონისძიების დროს. • ანგარიშის მომზადება			
მოსალოდნელი შედეგები	მაჭახელას ეროვნული პარკის პოპულარიზაცია, პირდაპირი კავშირები და კარგი თანამშრომლობა დაინტერესებულ მხარეებს შორის.		
ჩართული უწყებები	მაჭახელას ეროვნული პარკი ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტი არასამთავრობო ორგანიზაციები ადგილობრივი თემები		
კოორდინატორი	ტურიზმის და კურორტების დეპარტამენტი		
შეფასების ინდიკატორები	✓ 2020 წლისთვის მაჭახელას ეროვნული პარკის ადმინისტრაცია აქტიურად არის ჩართული ადგილობრივი ფესტივალების მომზადებაში		
განხორციელების პერიოდი	2017-2020	პრიორიტეტულობა	მაღალი ☐ საშუალო ☐ დაბალი X
ბიუჯეტი	5.000 ლარი		

ამოცანა 4.4: 2019 წლისთვის შექმნილია და წარმატებით ფუნქციონირებს ახალი ბილიკი, რომელიც ვიზიტორებს შესაძლებლობას აძლევს, მოინახულონ აჭარის 3 დაცული ტერიტორია.

ქმედება	მარშრუტის შემუშავება, რომელიც მაჭახელის პარკს მტირალას ეროვნულ პარკთან აკავშირებს.	4.4.1
დასაბუთება აჭარის რეგიონში სამი მნიშვნელოვანი ტერიტორიაა, რომლებიც კოლხურ ტყეებს წარმოადგენს მნიშვნელოვანი ბუნებრივი და კულტურული რესურსებით. აუცილებელია დაცული ტერიტორიების მენეჯერებმა ითანამშრომლონ ერთობლივი მარშრუტის განსაზღვრაში, რათა ვიზიტორებს უფრო ფართო არჩევანის შესაძლებლობა მისცენ და გაიზარდოს რეგიონის მთლიანი კონკურენტულობა. ერთობლივი მიდგომა (როგორც უკვე შემოთავაზებულია აჭარის დაცულ ტერიტორიებზე ტურიზმის მდგრადი განვითარების		

სტრატეგიასა და სამოქმედო გეგმაში) სამივე დაცული ტერიტორიის მიმართ ძალიან მომგებიანი იქნება თითოეული ტერიტორიისა და ასევე, რეგიონისთვის როგორც ტურისტული ადგილისთვის.

აღწერა

მაჭახელის პარკი შედარებით ახლოა მტირალას პარკთან. შეიძლება შემუშავდეს მარშრუტი მაჭახელაიდან მტირალამდე, რაც ვიზიტორებს საშუალებას მისცემს ერთი პარკიდან მეორეში გადავიდნენ. ეს მარშრუტი შეიძლება გაგრძელდეს მტირალაიდან კინტრიშის დაცულ ტერიტორიებამდე¹⁰.

აჭარის დაცული ტერიტორიების კომბინირებული მარშრუტი იქნება კარგი საშუალება ვიზიტორების მოსაზიდად და კონკურენტული უპირატესობა ეროვნულ დონეზე სამივე დაცული ტერიტორიისთვის. ამით ვიზიტორები უნიკალურ გამოცდილებას მიიღებენ, რადგან შეძლებენ ერთ რეგიონში სამი განსხვავებული თვისებების და ლანდშაფტების მქონე დაცული ტერიტორიის მონახულებას.

ამ მარშრუტიდან მიღებული სხვა სარგებელია:

- ტურიზმის განვითარებაში დამატებითი ადგილობრივი თემების ჩართვა, მაგალითად, ზუნდაგის, აგარას და სხვა.
- სამი დაცული ტერიტორიის ცნობადობის უზრუნველყოფა.

ეს მარშრუტი შეგიძლიათ იხილოთ **დანართში 2 - რუკები**. მარშრუტი იწყება ადმინისტრაციულ შენობასთან, საიდანაც ვიზიტორები ავლენ 727 მეტრის სიმაღლეზე (გზაზე, რომელიც მიდის მთავარანგელოზთან) და გაუხვევენ აღმოსავლეთით, საიდანაც ჩამოვლენ ქედისკენ მიმავალ გზამდე.

ამ წერტილიდან მტირალამდე მისვლის ორი ვარიანტი არსებობს:

- 1) აგარის გავლით: ამ გზას პოზიტიური და ნეგატიური ასპექტები აქვს:
 - a. ნეგატიური: უსაფრთხოების საკითხი: აგარამდე ვიზიტორებს ქედისკენ მიმავალ გზაზე 10 კმ-ზე მეტის გავლა მოუწევთ.
 - b. პოზიტიური: აგარის თემი ჩართულია ტურიზმის განვითარებაში და ამჟამად ამზადებს ბილიკს, რომელიც მათ თემს მტირალას ეროვნულ პარკთან დააკავშირებს. ეს ბილიკი მალე ამოქმედდება. ისინი მჭიდროდ თანამშრომლობენ მტირალას პარკის ადმინისტრაციულ პერსონალთან
- 2) ზუნდაგის გავლით: ამ გზას პოზიტიური და ნეგატიური ასპექტები აქვს:
 - a. ნეგატიური: ზუნდაგის თემი არ არის ინფორმირებული ტურიზმის განვითარების შესახებ და მათ შეზღუდული კავშირები აქვთ ორივე დაცულ ტერიტორიასთან - მაჭახელასა და მტირალასთან.
 - b. პოზიტიური: ზუნდაგამდე მისასვლელი გზა უფრო იოლია, რადგან არ არის საჭირო ქედისკენ მიმავალ გზაზე სიარული.

¹⁰ მარშრუტი მტირალაიდან კინტრიშის დაცულ ტერიტორიებამდე შეგიძლიათ ნახოთ „მტირალას ეროვნული პარკის ტურიზმის სტრატეგიასა და სამოქმედო გეგმაში“.

რეკომენდებულია აგარის მარშრუტის გამოყენება, რადგან ეს ტერიტორია უფრო განვითარებულია. თუმცა, ვიზიტორებს უნდა ეცნობოთ მანძილი აგარამდე და უსაფრთხოების საკითხი. კმაყოფილების კვლევა უნდა ჩატარდეს პოტენციურ ვიზიტორებს შორის, რათა შეფასდეს მათი მოსაზრებები ამ მარშრუტის თაობაზე. უნდა მოხდეს ამ მარშრუტის როგორც ერთიანი მარშრუტის (კინტრიშის მონაკვეთის ჩათვლით) კონცეპტუალიზაცია და ფოკუსირება უნდა მოხდეს კოლხური ტყეების მნიშვნელობაზე; დაცული ტერიტორიების მენეჯერები უნდა შეთანხმდნენ თემებზე, რომლებიც ამ მარშრუტის ირგვლივ შემუშავდება, ასევე ობიექტებზე, რომლებიც ამ მარშრუტის გასწვრივ განლაგდება და სხვა საკითხებზე. მაჭახელიდან მტირალამდე მონაკვეთს მხოლოდ ნიშნები ესაჭიროება. სტრატეგიულ ადგილებზე უნდა განთავსდეს საინფორმაციო დაფები, მიმართულების აღმნიშვნელი ნიშნები და განმარტებითი დაფები. ტურისტების რაოდენობის ზრდასთან ერთად მოსალოდნელია, რომ ადგილობრივი თემები დაიწყებენ ისეთი სერვისების შეთავაზებას, როგორებიცაა განთავსება და კვება.			
განსახორციელებელი აქტივობები • ბილიკების საჭიროებების შეფასება. • ბილიკის განვითარების გეგმის შემუშავება • მარშრუტის, როგორც ერთიანი მარშრუტის კონცეფციის მომზადება			
მოსალოდნელი შედეგები	სალაშქრე მარშრუტი, რომელიც მაჭახელის და მტირალას პარკებს აკავშირებს ხელმისაწვდომია.		
ჩართული უწყებები	მუნიციპალიტეტები ადგილობრივი თემები ტურიზმის და კურორტების დეპარტამენტი დაცული ტერიტორიების სააგენტო მტირალას ეროვნული პარკი		
კოორდინატორი	დაცული ტერიტორიების სააგენტო		
შეფასების ინდიკატორები	✓ 2018 წლისთვის ვიზიტორებს უსაფრთხოდ შეუძლიათ მაჭახელის პარკიდან მტირალას პარკში გადასვლა.		
განხორციელების პერიოდი	2016-2018	პრიორიტეტულობა	მაღალი X საშუალო ☐ დაბალი ☐
ბიუჯეტი	9.000 ლარი		

ამოცანა 4.5: 2020 წლისთვის ადგილობრივებისა და ვიზიტორებისთვის ფუნქციონირებს კომპლექსური გარემოსდაცვითი საგანმანათლებლო პროგრამა.

ქმედება	ადგილობრივებისა და ვიზიტორებისთვის გარემოს დაცვის საკითხებზე საგანმანათლებლო და განმარტებითი პროგრამის შემუშავება და განხორციელება.	4.5.1
დასაბუთება გარემოს დაცვის საკითხებზე განათლება და განმარტება ის ორი თემაა, რომლებიც დაკავშირებული უნდა იყოს ტურიზმთან დაცულ ტერიტორიებზე. ისინი აუცილებელი ინსტრუმენტებია ბუნებრივი ნაკრძალების და მათი ურთიერთკავშირის, ფუნქციების და სხვა ასპექტების შესახებ ცოდნის გასაფართოებლად. განმარტებასა და ტურიზმს შორის მჭიდრო ურთიერთობაა. განმარტება ეხება ვიზიტორებისთვის ინფორმაციის მიწოდებას იმ ადგილების შესახებ, სადაც იმყოფებიან და მათ მოტივირებას, დააფასონ და იზრუნონ ამ ადგილებზე. მაჭახელის ეროვნულ პარკს ბევრი გარემოსდაცვითი ინფორმაცია აქვს, რომლის კომუნიკაციაც საჭიროა, რათა გაიზარდოს ვიზიტორების და ადგილობრივი თემების ცნობიერების დონე.		
აღწერა ეროვნული პარკის ერთ-ერთი ამოცანაა ეკოლოგიური და გარემოსდაცვითი ცნობიერების ამაღლება პარკის ბუნებრივი და კულტურული ღირებულებების შესახებ. ამიტომ მნიშვნელოვანია, სხვადასხვა ჯგუფების ინფორმირებისთვის შემუშავდეს კომპლექსური პროგრამა მაჭახელას ეროვნული პარკის გარემოს კონსერვაციისა და ღირებულებების შესახებ. ეს პროგრამა უნდა მოიცავდეს სხვადასხვა აქტივობას, როგორებიცაა: 1) განმარტებითი მასალების დამზადება - ბუკლეტების და პლაკატების შემუშავება და დაბეჭდვა ეროვნული პარკის პოპულარიზაციის და კონსერვაციის მნიშვნელობის შესახებ. ბუკლეტის თემები შეიძლება იყოს: ფლორისა და ფაუნის ძირითადი სახეობები, კოლხური ეკოსისტემის მნიშვნელობა და სხვა. - ბუკლეტების შემუშავება და დაბეჭდვა ეროვნული პარკის აქტივობების/მარშრუტების შესახებ (იხილეთ ქმედება 4.2.2) - სპეციფიკური განმარტებითი მასალების დამზადება (განმარტებითი დაფები) შესამუშავებელი მარშრუტებისთვის.		

ნახატი 28: დაცული ტერიტორიების ბუკლეტების ნიმუშები. წყარო: HIDRIA

2) პრეზენტაციები

- პრეზენტაციები სკოლებისთვის
- პრეზენტაციები სპეციალური ჯგუფებისთვის (სასტუმროები/განთავსების პროვაიდერები, ფერმერები, სხვა)

ამ პრეზენტაციებმა უნდა მოიცვას საკითხების ფართო სპექტრი, როგორცაა გაქრობის საფრთხის წინაშე მდგომი სახეობები ეროვნულ პარკში, კლიმატის ცვლილების მნიშვნელობა, სხვა.

3) სპეციალური დღეების აღნიშვნა

ეროვნული პარკი უკვე აწყო ღონისძიებებს გარემოს დაცვასთან დაკავშირებული მსოფლიო დღეების აღსანიშნავად, მაგალითად, გარემოს საერთაშორისო დღე, ეროვნული პარკების დღე.

ეს ღონისძიებები გარემოსდაცვითი პრობლემების შესახებ ცნობიერების ასამაღლებლად უნდა გამოიყენებოდეს და უნდა მოეწეოს ზოგი აქტივობა აჭარის სხვა დაცული ტერიტორიების და დაცული ტერიტორიების სააგენტოს შესაბამისად.

4) **სემინარების ორგანიზება ოჯახებისთვის /ფართო საზოგადოებისთვის.** ასეთი სემინარების მიზანი უნდა იყოს პარკის ღირებულებების პოპულარიზება და დაცული ტერიტორიების ხალხთან დაახლოება. ასეთ სემინარებზე შეიძლება შემდეგი აქტივობები განხორციელდეს: ფილმების ჩვენება, თაფლის სანთლის დამზადება, ეკოლოგიურად სუფთა კოსმეტიკური საშუალებების (საპონი) დამზადება და სხვა. ასეთი სემინარების ორგანიზების მაგალითები მოცემულია **დანართში 3.**

5) დასუფთავების/რეკლირების კამპანიების მოწყობა

ვიზიტორების ყოფნა გაზრდის ზეწოლას ბუნებრივ რესურსებზე, ამიტომ საჭიროა ცნობიერების ამაღლება გარემოს სისუფთავის დაცვის მნიშვნელობის შესახებ. უნდა მოეწეოს რეგულარული საგანმანათლებლო კამპანიები, განსაკუთრებით ახალგაზრდებისთვის, ნარჩენების მართვაზე, მდინარეების სისუფთავის დაცვაზე და სხვა.

შეიძლება მოეწეოს აქტივობები პოლიეთილენის პარკების გამოყენებასა და ნაგვის შემცირებასთან დაკავშირებით.

განსახორციელებელი აქტივობები

- გამოსაყენებელი შინაარსის და მასალების განსაზღვრა
- აქტივობების განრიგის შედგენა
- გაწერილი აქტივობების განხორციელება და შედეგებზე ანგარიშის მომზადება.

მოსალოდნელი შედეგები

განმარტებითი და საგანმანათლებლო პროგრამა, რომელიც სხვადასხვა საზოგადოებრივ მიზანს ემსახურება, წარმატებით ხორციელდება.

ჩართული უწყებები

დაცული ტერიტორიების სააგენტო
ტურიზმის და კურორტების დეპარტამენტი
ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტი
შოთა რუსთაველის სახელობის უნივერსიტეტი
გარემოსდაცვითი არასამთავრობო ორგანიზაციები (საბუკო, სხვა.)

კოორდინატორი

მაჭახელას ეროვნული პარკი

შეფასების ინდიკატორები

✓ 2018 წლისთვის შემუშავებულია გარემოსდაცვითი საგანმანათლებლო პროგრამა.

	✓ 2019 წლისთვის დაბეჭდილია რამდენიმე ბროშურა პარკის ბუნებრივი რესურსების პოპულარიზაციისთვის.		
განხორციელების პერიოდი	2017-2020	პრიორიტეტულია	მაღალი ☐ საშუალო X დაბალი ☐
ბიუჯეტი	5.500 ლარი		

ქმედება	მოხალისეთა პროგრამის შემუშავება და განხორციელება უნივერსიტეტებსა და რეგიონულ საგანმანათლებლო ცენტრებთან კოორდინირებით.	4.5.2
დასაბუთება მოხალისეები მნიშვნელოვან როლს თამაშობენ დაცული ტერიტორიების ღირებულებების შესახებ ცნობიერების ამაღლების და მათი დაცვის საქმეში. ისინი ასევე უზიდავენ სხვებს, ჩაერთონ დაცული ტერიტორიების კონსერვაციაში. სწორად მართვის შემთხვევაში, მოხალისეებს თავიანთი შრომით ღირებული წვლილი შეაქვთ დაცული ტერიტორიების განვითარებაში, ხოლო თავად მოხალისეები დაუვიწყარ პრაქტიკულ ცოდნას იძენენ დაცული ტერიტორიების მართვის შესახებ. კარგად შემუშავებული მოხალისეთა პროგრამა ხელს უწყობს დაცული ტერიტორიების ამოცანების და მიზნების მიღწევას და მათი ცნობადობის ზრდას. აღწერა მაჭახელის ეროვნულ პარკს დიდი პოტენციალი აქვს მოხალისეთა პროგრამის შემუშავებისთვის. ამ ტიპის პროგრამები შესაძლებელს გახდის დაინტერესებული ჯგუფების ან ინდივიდების ჩართვას ისეთ აქტივობებში, რომლებიც უზრუნველყოფს პარკის უკეთ პოპულარიზაციას, პარკის საგანმანათლებლო როლის ზრდას, საჯარო ინსტიტუტებს შორის ურთიერთობების გაუმჯობესებას და სხვა. ამ პროგრამის ამოცანები არის შემდეგი: - ეროვნული პარკის საგანმანათლებლო როლის ხელშეწყობა. - პარკის უკეთ პოპულარიზება ეროვნულ და საერთაშორისო დონეებზე. - ბუნების კონსერვაციის და ბიომრავალფეროვნების მნიშვნელობის შესახებ ცნობიერების ამაღლების ხელშეწყობა. - ვიზიტორთა გამოცდილების გაძლიერების ხელშეწყობა. საერთაშორისო მოხალისეების ყოფნა ეროვნულ პარკს დაეხმარება სხვადასხვა ეროვნების ვიზიტორების მიღებაში, განსაკუთრებით ტურისტული სეზონის დროს. „ტურისტებსაც“ შეუძლიათ გამოიყენონ თავიანთი დრო როგორც „მოხალისე ტურისტებს“ - ეს ის ტურისტები არიან, ვისაც დაცული ტერიტორიის არა მხოლოდ მონახულება და გაცნობა უნდა, არამედ სურს, იმუშაოს ამ ტერიტორიაზე არდადეგების/შვებულების დროს.		

მსოფლიოში არიან სპეციალიზებული ტურების ოპერატორები, რომლებიც მოხალისე ტურიზმის პაკეტებს სთავაზობენ მომხმარებლებს (მაგალითად: http://www.biosphere-expeditions.org/) მოხალისეთა პასუხისმგებლობები მრავალფეროვანი შეიძლება იყოს - რეინჯერებისთვის დახმარების გაწევა ბიომრავალფეროვნების მონიტორინგსა თუ ბილიკების აღდგენაში, კონსერვაციის აქტივობების შესრულება, როგორცაა ტყეების აღდგენის აქტივობები ან ჯგუფების გამყოლობაც კი.			
განსახორციელებელი აქტივობები • მოხალისეთა პროგრამის შექმნა (ეროვნული და საერთაშორისო) • მოწვევა დაინტერესების გამოხატვაზე • პროგრამის განხორციელება და მის შესახებ ანგარიშის მომზადება.			
მოსალოდნელი შედეგები	მოხალისეთა რეგულარული ჯგუფი გარკვეულ დროს ატარებს მაჭახელის ეროვნულ პარკში და მონაწილეობს გარემოსდაცვითი აქტივობების შემუშავებაში.		
ჩართული უწყებები	ადგილობრივი თემები ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტი დაცული ტერიტორიების სააგენტო უნივერსიტეტები		
კოორდინატორი	მაჭახელას ეროვნული პარკი		
შეფასების ინდიკატორები	✓ 2019 წლისთვის შემუშავებულია მოხალისეთა ეროვნული პროგრამა. ✓ 2020 წლისთვის საერთაშორისო მოხალისეები დაინტერესებული არიან მაჭახელის ეროვნულ პარკში მოხალისეობით.		
განხორციელების პერიოდი	2018-2020	პრიორიტეტულობა	მაღალი ☐ საშუალო ☐ დაბალი X
ბიუჯეტი	6.000 ლარი/წელი		

სტრატეგიული მიმართულება 5: მარკეტინგი და რეკლამირება

მლიერი ბრენდის შექმნა მაჭახელას ეროვნული პარკის ერთ-ერთი პრიორიტეტი უნდა იყოს. ბრენდი დაეხმარება პარკს, ჩამოიყალიბოს იდენტობა როგორც რეგიონი, ასევე ქვეყნის მასშტაბით. ეს ბრენდი ასოცირებული უნდა იყოს ხარისხიან გარემოსა და

ხარისხიან ტურისტულ სერვისებთან და ამიტომ, საჭიროა მუშაობა ტერიტორიაზე მაღალი სტანდარტების დასამკვიდრებლად.

უნდა შემუშავდეს ყოველწლიური მარკეტინგული გეგმები პარკის და მისი ღირებულებების პოპულარიზებისათვის პრიორიტეტული ქმედებების განსაზღვრად. ეს გეგმები უნდა შემუშავდეს დაცული ტერიტორიების სააგენტოსთან, ტურიზმის და კურორტების დეპარტამენტთან და კერძო სექტორთან თანამშრომლობით. ეს საოპერაციო გეგმები ონლაინ მარკეტინგულ აქტივობებს უნდა მოიცავდეს.

ახალი ტექნოლოგიები ცვლის ადამიანების მოგზაურობის და მგზავრობის ორგანიზების ჩვევებს. დაცული ტერიტორიების ვიზიტორების კვლევის მიხედვით, ინტერნეტი ინფორმაციის ერთ-ერთი მთავარი წყაროა. ამიტომ, მაჭახელას ეროვნული პარკის შესახებ განახლებული ინფორმაცია ხელმისაწვდომი უნდა იყოს როგორც პარკის, ასევე დაცული ტერიტორიების სააგენტოსა და ტურიზმის და კურორტების დეპარტამენტის ვებგვერდებზე. ონლაინ კამპანია უნდა გაფართოვდეს და გაითვალისწინოს Facebook-ის პროფილი და სხვა ტექნოლოგიები, როგორცაა მობილური აპლიკაციები.

ლონისძიებები და საგანმანათლებლო და რეკრეაციული აქტივობები დაცულ ტერიტორიებზე ვიზიტორების მოსაზიდი ინსტრუმენტი იქნება, განსაკუთრებით არატურისტულ სეზონში. ეს ღონისძიებები ხელს შეუწყობს ტრადიციების და აჭარის დაცული ტერიტორიების ეკოლოგიური ღირებულებების პოპულარიზებას.

ამოცანა 5.1: 2020 წლისთვის მაჭახელას ეროვნული პარკი ცნობილი იქნება ეროვნულ და საერთაშორისო დონეებზე

ქმედება	მარკეტინგის წლიური საოპერაციო გეგმის შემუშავება.	5.1.1
დასაბუთება		
მარკეტინგი და რეკლამა უმნიშვნელოვანესია დაცული ტერიტორიების შესახებ ცნობიერების ასამაღლებლად და შესაბამისად, ვიზიტორების რაოდენობის გასაზრდელად.		
აღწერა		
როგორც ახლადშექმნილ ეროვნულ პარკს, მაჭახელას ჯერჯერობით არა აქვს ბრენდი/ლოგო. ბრენდის შემუშავება და განსაზღვრა პარკის ერთ-ერთი პრიორიტეტი უნდა იყოს. ეს ბრენდი უნდა განისაზღვროს ეროვნული პარკის მარკეტინგული სტრატეგიის შემუშავების ფარგლებში და შეესაბამებოდეს ტურისტული სტრატეგიის ზოგად მისიას და ამოცანებს.		
ახალი ბრენდის დიზაინი უნდა შეიცავდეს იმ მატერიალურ და არამატერიალურ ელემენტებს, რომლებსაც მაჭახელის პარკი განასახიერებს და უნდა იყოს პარკის მთავარი		

ღირებულებების ფიზიკური და სიმბოლური გამოსახულება. ბრენდინგის პროცესში რეკომენდებულია ძირითადი დაინტერესებული მხარეების მონაწილეობა.

მარკეტინგის წლიური საოპერაციო გეგმა უნდა მოიცავდეს პარკის რეკლამირებისთვის წლის განმავლობაში შესასრულებელ ძირითად აქტივობებს. საოპერაციო გეგმის აქტივობებს შორის არის:

- **საზოგადოებასთან ურთიერთობის ღონისძიებების მოწყობა.** ეს ღონისძიებები სეზონის დაწყებამდე უნდა ჩატარდეს და მიზნად ისახავდეს ნებისმიერი ახალი მნიშვნელოვანი აქტივობის რეკლამირებას (ახალი ადმინისტრაციული შენობის გახსნა, სხვა)
- **სარეკლამო/საგანმანათლებლო ფილმი.** უნდა მომზადდეს მოკლემეტრაჟიანი საგანმანათლებლო ფილმი (დაახლოებით 10 წუთიანი) პარკის ღირებულებების შესახებ. ამ ფილმმა მაქსიმალური ვიზიტორებს პარკის მნიშვნელობა და ღირებულებები უნდა გააცნოს. ფილმის ჩვენება შეიძლება ადმინისტრაციული შენობის საგამოფენო სივრცეში და მან ვიზიტორებს პარკის სიმდიდრის შესახებ ზოგადი წარმოდგენა უნდა შეუქმნას.
- **ბროშურების/პლაკატების/რუკების მომზადება და დაბეჭდვა.** ბროშურების მთავარი სამიზნე ჯგუფებია: ტუროპერატორები/სამოგზაურო სააგენტოები (ადგილობრივი, რეგიონული, ეროვნული) და ტურისტები. ბროშურებს მიმზიდველი ვიზუალი უნდა ჰქონდეს და სხვადასხვა ენაზე იყოს დაბეჭდილი (ქართული, ინგლისური და რუსული).
- **სპეციალიზებული ტურების მოწყობა ტუროპერატორებისთვის/პრესისთვის (გაცნობითი ტურები).** მნიშვნელოვანია, ასევე, ბლოგერების მოწვევა, რომლებიც მოგზაურობის შესახებ წერენ ან მათი, ვინც ტურიზმზე გავლენას ახდენს (მივლინება ბლოგის დასაწერად), რადგან ონლიან მედია ტურისტების მოსაზიდი მძლავრი ინსტრუმენტია.
- **დაცული ტერიტორიების სააგენტოსთან/ტურიზმის და კურორტების დეპარტამენტთან ერთად ბაზრობებში, სარეკლამო ღონისძიებებში მონაწილეობა** როგორც ეს აღწერილია აჭარის დაცულ ტერიტორიებზე ტურიზმის მდგრადი განვითარების სტრატეგიაში; მაქსიმალური რეკლამირება სხვა დაცულ ტერიტორიებთან (მტირალა და კინტრიში) ერთად უნდა მოხდეს აჭარის დაცული ტერიტორიების საერთო ქოლგის ქვეშ. რეკომენდებული ბაზრობებია: ტურიზმის საერთაშორისო ბაზრობა ბერლინი; CMT შტუტგარტი, უტრეხტი, პოლონეთი, უკრაინა.
- **საერთაშორისო პრეზენტაციები პრიორიტეტულ ბაზრებზე.** ამ ღონისძიებების კოორდინირება და ორგანიზება საქართველოს საელჩოებმა უნდა გააკეთონ.
- **ცნობიერების ამაღლების ღონისძიებების ორგანიზება ეროვნულ დონეზე** (მაგალითად, სარეკლამო მწვანე კამპანიები სავაჭრო ცენტრებში). აჭარის დაცული ტერიტორიების რეკლამირებისთვის სივრცის დაჯავშნა სავაჭრო ცენტრში შაბათ-კვირას ან საგანგებო თარიღებზე.
- **ადგილობრივი ღონისძიებების ორგანიზება და მათში მონაწილეობა**

გეგმა ასევე უნდა მოიცავდეს აქტივობებს, რომლებიც განსაზღვრულია აჭარის დაცული ტერიტორიების გეგმაში.

განსახორციელებელი აქტივობები			
• მარკეტინგული/გრაფიკული დიზაინის ექსპერტის დაქირავება ლოგოს/ბრენდის შესამუშავებლად • თანამონაწილეობითი ფორმით ეროვნული პარკის ბრენდისა და იმიჯის განსაზღვრა • ძირითადი აქტივობების განსაზღვრა, რომლებიც უნდა მოიცვას მარკეტინგის საოპერაციო გეგმამ (მათ შორის ბიუჯეტი და ქმედებების კალენდარი) • მარკეტინგული სტრატეგიის დამტკიცება			
მოსალოდნელი შედეგები	ეროვნული პარკის შესახებ ცნობიერების ამაღლება ქვეყნის მოსახლეობასა და უცხოელებს შორის შემუშავებულ ტურისტულ აქტივობებზე მოთხოვნის ზრდა		
ჩართული უწყებები	მაჭახელის მრჩეველთა საბჭოს წევრები		
კოორდინატორი	დაცული ტერიტორიების სააგენტო/მაჭახელას ეროვნული პარკი		
შეფასების ინდიკატორები	✓ 2017 წლისთვის მარკეტინგის საოპერაციო გეგმა შემუშავებულია და მოწონებულია დაინტერესებული მხარეების მიერ. ✓ 2018 წლისთვის მაჭახელას ეროვნული პარკის ბრენდი და ლოგო შემუშავებულია.		
განხორციელების პერიოდი	2017-2020	პრიორიტეტულია	მაღალი ☒ საშუალო ☐ დაბალი ☐
ბიუჯეტი	22.000 ლარი		

ქმედება	მონაწილეობა აჭარის დაცული ტერიტორიების საწევრო ბარათის შექმნაში.	5.1.2
დასაბუთება „აჭარის დაცული ტერიტორიების მეგობართა ბარათის“ შექმნა შემოთავაზებულია აჭარაში ტურიზმის მდგრადი განვითარების სტრატეგიაში როგორც ეფექტიანი ინსტრუმენტი რეკლამირებისა და ცნობიერების ამაღლებისთვის, განსაკუთრებით ადგილობრივი ბაზრისთვის. ბარათის შექმნა მიჩნეულია პოზიტიურ საშუალებად, რომელიც ხელს უწყობს არა მარტო დაცული ტერიტორიების მონახულებას, არამედ ბარათის მფლობელთა ინფორმირებას დაცული ტერიტორიების განვითარების პროექტების, სიახლეების, ღონისძიებების და სხვა აქტივობების შესახებ. ბარათის გამოყენება ასევე შეიძლება შემოსავლების გასაზრდელად.		
აღწერა „აჭარის დაცული ტერიტორიების მეგობართა ბარათის“ მიზანია აჭარის დაცული ტერიტორიების და მათთან ასოცირებული სერვისების პოპულარიზაცია.		

ამ ბარათის სამიზნე ჯგუფები არიან ინდივიდები, რომლებიც შეღავათებს მიიღებენ ამ ბარათიდან. ამ შეღავათებს შორის არის ფასდაკლება იმ პროვაიდერებისგან, რომლებიც ასოცირდებიან დაცულ ტერიტორიებთან, ასევე საინფორმაციო ბიულეტენის მეშვეობით ინფორმაციის მიღება შეთავაზებების, ღონისძიებების და სხვა საკითხების შესახებ. მეორე მხრივ, იმისთვის რომ მთელი რიგი ფასდაკლებების შეთავაზება იყოს შესაძლებელი, საჭიროა აქტიური თანამშრომლობა ტურიზმის პროვაიდერებთან. ტურიზმის პროვაიდერები, თავიანთი ჩართულობის შედეგად, შემდეგ სარგებელს მიიღებენ: a) დაცული ტერიტორიების მხარდამჭერებად აღიარება, რაც გააუმჯობესებს მათ როგორც მდგრადი და ხარისხიანი სერვისების მიმწოდებლების იმიჯს; b) მათი ცნობადობის გაზრდა მსხვილი ინვესტიციების დაბანდების გარეშე. მაქახელას ეროვნული პარკი უშუალოდ უნდა იყოს ჩართული რეგიონის ტურისტული სერვისების პროვაიდერებს შორის იმ შეღავათების რეკლამირებაში, რომლებსაც ბარათის მფლობელები მიიღებენ.			
განსახორციელებელი აქტივობები • შეხვედრები დაინტერესებულ მხარეებსა და პოტენციურ პარტნიორებთან. • ბარათის რეკლამირება (ბროშურა, პრეზენტაციები, კონკურსები, სხვა). • მონიტორინგი და ანგარიშგება.			
მოსალოდნელი შედეგები	დაცული ტერიტორიის ცნობადობის გაზრდა ადგილობრივ ტურისტულ ბაზარზე კერძო სექტორის ჩართულობა ეროვნული პარკის რეკლამირებაში		
ჩართული უწყებები	ტურისტული სერვისის პროვაიდერები		
კოორდინატორი	მაქახელას ეროვნული პარკი/დაცული ტერიტორიების სააგენტო		
შეფასების ინდიკატორები	✓ 2018 წლისთვის ჩატარებულია რამდენიმე შეხვედრა ტურისტული სერვისის პროვაიდერებთან აჭარის დაცული ტერიტორიების საწევრო ბარათის პოპულარიზაციისთვის.		
განხორციელების პერიოდი	2017-2018	პრიორიტეტულია	მაღალი ☒ საშუალო ☐ დაბალი ☐
ბიუჯეტი	1.500 ლარი		
ქმედება	ღონისძიებათა კალენდრის შედგენა ეროვნული პარკის ცნობადობის გასაზრდელად.		5.1.3

დასაბუთება

ლონისძიებები კარგი შესაძლებლობაა დაცულ ტერიტორიებზე ვიზიტორების მოსაზიდად, განსაკუთრებით არატურისტული სეზონის დროს. ღონისძიებები შეიძლება უკავშირდებოდეს კულტურულ, გარემოსდაცვით ან რეკრეაციულ საკითხებს, რათა მოზიდული იქნეს სხვადასხვა ტიპის ვიზიტორი. ეს ღონისძიებები ტერიტორიების შესწავლის საშუალებას უნდა ქმნიდეს.

აღწერა

მაჭახელის ეროვნულმა პარკმა უნდა შეადგინოს ღონისძიებათა კალენდარი, რომლებიც მთელი წლის განმავლობაში მოეწყობა. ამ ღონისძიებების აღნიშვნა ხელს შეუწყობს ეროვნული პარკის ცნობადობის ამაღლებას და მონახულების რაოდენობის გაზრდას არატურისტულ სეზონზე.

ეროვნული პარკის ადმინისტრაციამ ღონისძიებათა კალენდარი მინიმუმ ერთი წლით ადრე უნდა შეადგინოს, რათა მათი ორგანიზებისთვის საკმარისი დრო ჰქონდეს. ღონისძიებების ჩატარება უნდა მოხდეს ადმინისტრაციის და ადგილობრივი თემების თანამშრომლობის გზით (შეთანხმებული უნდა იქნეს რეგიონულ საკონსულტაციო საბჭოსთან).

ზოგი საკითხი, რომელიც შეიძლება ღონისძიების ჩატარების საფუძველი გახდეს, არის:

1. **გაზაფხულის/შემოდგომის** ფესტივალი (ყვავილობის ზეიმი, წაბლის დღეს, სხვა). ზოგი ღონისძიება წელიწადის დროების ცვლილებასთან დაკავშირებით მოეწყოს.
2. **დედამიწის დღე** (და სხვა საერთაშორისო დღეები)
3. **ღია კარის დღე**. კონკრეტული თარიღებისთვის, როგორებიცაა მაჭახელას ეროვნული პარკის დაარსების დღე, საქართველოს დამოუკიდებლობის დღე, დაცული ტერიტორიების სააგენტოს დაარსების დღე, დაცული ტერიტორიების სისტემის შექმნის დღე თუ სხვა, უნდა დაიგეგმოს სპეციალური აქტივობები ბავშვებისთვის, საგანგებო უფასო გამყოლიანი ტურები და სხვა. ეს ღონისძიებები ახალი ვიზიტორების პარკში მოზიდვის შესაძლებლობა იქნება.
4. **თაფლის ღონისძიებები** (აჭრის მეფუტკრეთა ასოციაციასთან ერთად, სხვა).
5. აქტიური მონაწილეობა **ადგილობრივ ზეიმებში**, როგორებიცაა მაჭახლობა, განდაგანა, სხვა.
6. **ფრინველებთან დაკავშირებული აქტივობების** ორგანიზება ბათუმის ფრინველთა ფესტივალის დროს; ეს აქტივობები გაზრდის პარკის ცნობადობას და მათი პოპულარულობის შედეგად ხალხი შეიტყობს ეროვნული პარკის ბიომრავალფეროვნების ზოგიერთი ღირებულების შესახებ.
7. გარკვეული ტიპის შეჯიბრებების ორგანიზება (შაბათ-კვირა გეოკეშერებისთვის, შეჯიბრი კაიაკინგში,...)
8. საგანგებო დღეები, რომლებიც ეძღვნება ფაუნის ზოგიერთ სახეობას, მაგალითად, დათვებს მათი ჰაბიტატის, კვების, ქცევის და სხვა ასპექტების შესახებ პრეზენტაციების ჩათვლით.

ეს ღონისძიებები უნდა გამოიყენებოდეს გარემოს დაცვის საკითხებზე ვიზიტორების განათლების ღონის ამაღლებისთვის. ზოგიერთი ღონისძიება უნდა დაიგეგმოს მტირალას ეროვნულ პარკსა და კინტრიშის დაცულ ტერიტორიებთან ერთად.
ამ ღონისძიებების რეკლამირება ვებგვერდითა და სოციალური ქსელებით უნდა მოხდეს.

განსახორციელებელი აქტივობები

- ღონისძიებების წლიური პროგრამის შემუშავება, რომლებიც უნდა ჩატარდეს მაჭახელას ეროვნული პარკსა და მის შემოგარენში (ერთი წლით ადრე უნდა შემუშავდეს ბიუჯეტირების მიზნებისთვის).
- თანამშრომლობის ხელშეკრულებების დადება პოტენციურ პარტნიორებთან (არასამთავრობო ორგანიზაციები, ადგილობრივი თემები, სხვა) და მტირალას ეროვნულ პარკსა და კინტრიშის დაცულ ტერიტორიებთან.
- საოპერაციო გეგმის განსაზღვრა ღონისძიებების ორგანიზებისა და განხორციელებისთვის.
- სარეკლამო აქტივობების განსაზღვრა და განხორციელება.
- მონიტორინგი და ანგარიშგება.

მოსალოდნელი შედეგები	მაჭახელას ეროვნული პარკის ცნობადობის გაზრდა		
ჩართული უწყებები	ადგილობრივი თემები მუნიციპალიტეტები არასამთავრობო ორგანიზაციები ასოციაციები ტურიზმის კერძო სექტორი		
კოორდინატორი	მაჭახელას ეროვნული პარკი		
შეფასების ინდიკატორები	✓ 2020 წლისთვის მინიმუმ 3 ღონისძიებაა ჩატარებული.		
განხორციელების პერიოდი	2017-2020 (წლიური)	პრიორიტეტულობა	მაღალი ☐ საშუალო X დაბალი ☐
ბიუჯეტი	3.000 ლარი/წელი		

ქმედება	ახალი სარეკლამო მასალების შემუშავება და დამზადება, რომლებშიც ასახულია ახალი პროდუქტები, მარშრუტები.	5.1.4
დასაბუთება		

შემუშავებული ბილიკების და აქტივობების, ისევე როგორც ეროვნული პარკის და მისი ღირებულებების რეკლამირებისა და ბაზარზე გატანისთვის, საჭიროა სარეკლამო მასალების დამზადება. საინფორმაციო ბროშურები, რუკები, ბუკლეტები უნდა შემუშავდეს, დაიბეჭდოს და გავრცელდეს ადგილობრივ ტუროპერატორებსა და ტურიზმის სხვა პროვაიდერებს შორის.

აღწერა

სარეკლამო მასალები დაეხმარება ვიზიტორებს, გაიაზრონ დაცული ტერიტორიების ღირებულება და მიიღონ ინფორმაცია იმ აქტივობების შესახებ, რომლებიც პარკში შეუძლიათ განახორციელონ. ამ მასალებში მოცემული უნდა იყოს დეტალური ინფორმაცია ეროვნული პარკის შესახებ და გამიზნული იყოს ადგილობრივი და უცხოელი ვიზიტორებისთვის.

სარეკლამო მასალებში ხაზგასმული უნდა იყოს მოსანახულებელი ადგილების ბუნების მოწყვლადობა და რჩევა ეძლეოდეს მომავალ ვიზიტორებს.

იმ მასალებს შორის, რომლებიც უნდა დამზადდეს არის:

- *პარკის რუკები*, რომლებზეც აღნიშნულია ბილიკები და სხვა მნიშვნელოვანი ობიექტები.
- *ბროშურები*, რომლებშიც მოცემულია ზოგადი ინფორმაცია ტერიტორიის შესახებ, ტერიტორიაზე განსახორციელებელი აქტივობების ჩამონათვალი, ძირითადი სახეობები, რომელთა ნახვაც შეიძლება, ტერიტორიის რეგულაციები და სხვა.
- *ბილიკების ბროშურები*, რომლებშიც აღწერილია ბილიკების მთავარი ღირებულებები, საინტერესო ადგილები და სხვა შესაბამისი ინფორმაცია.
- *სუვენირები*, გარკვეული ტიპის სუვენირები (კალენდრები, ფანქრები და სხვა), რომლებიც დაინტერესებულ მხარეებს დაურიგდება, ხელს შეუწყობს დაცული ტერიტორიების შესახებ ცნობიერების ამაღლებას.

განსახორციელებელი აქტივობები

- სარეკლამო მასალების ტიპის და შინაარსის განსაზღვრა
- მიმზიდველი მასალების შემუშავება და დაბეჭდვა
- პარტნიორებს, დაინტერესებულ მხარეებს და სხვებს შორის მასალების გავრცელება

მოსალოდნელი შედეგები	ეროვნული პარკის შესახებ ცნობიერების ამაღლება არსებულ აქტივობებზე მოთხოვნის ზრდა
ჩართული უწყებები	დაცული ტერიტორიების სააგენტო ტურიზმის და კურორტების დეპარტამენტი ტუროპერატორები ტურიზმის პროვაიდერები ტრანსპორტირების სერვისები (ავტობუსი/ტაქსი/აეროპორტი/მატარებელი)
კოორდინატორი	მაჭახელას ეროვნული პარკი
შეფასების ინდიკატორები	✓ 2019 წლისთვის დაბეჭდილია ახალი და მიმზიდველი ბროშურები.

	✓ 2018 წლისთვის ტერიტორიის რუკები ხელმისაწვდომია ვიზიტორებისთვის.		
განხორციელების პერიოდი	2018-2019	პრიორიტეტულია	მაღალი ☐ საშუალო X დაბალი ☐
ბიუჯეტი	9.000 ლარი		

ქმედება	ახალი აქტივობების რეკლამირებისთვის გაცნობითი ტურების ორგანიზება ადგილობრივი და ეროვნული ტუროპერატორებისთვის.	5.1.5
დასაბუთება მაჭახელის ხეობა ახალი ტურისტული ადგილია საქართველოს ტუროპერატორებისთვის. მათ არა აქვთ ინფორმაცია ბუნებრივი და კულტურული ადგილების და ასევე სერვისების პროვაიდერების შესახებ. გაცნობითი და პრესის ტურების ორგანიზება მნიშვნელოვანია პოტენციურ მომხმარებლებს შორის ცნობიერების და ინტერესის გასაზრდელად. აღწერა აჭარის ტურიზმისა და კურორტების დეპარტამენტის მონაცემების თანახმად, აჭარაში ტურების უმეტესობა ორგანიზებულია თურქეთიდან, აზერბაიჯანიდან, რუსეთიდან, სომხეთიდან, პოლონეთიდან და სხვა. საჭიროა ტუროპერატორების და ჟურნალისტების მოწვევა იმ ქვეყნებიდან, საიდანაც ყველაზე ხშირად ჩამოდიან (განსაკუთრებით თურქული ტუროპერატორების, რომლებიც ზემო მაჭახელაზე მუშაობენ), რათა ისინი გაეცნონ პროდუქტებს და სერვის პროვაიდერებს. ბათუმი რიგით მეორე ტურისტული ადგილია (თბილისის შემდეგ) შეხვედრების, ინიციატივების, კონფერენციების, გამოფენების ტურიზმისთვის. შეიძლება მომზადდეს კონფერენციის შემდგომი ტურები და სპეციალური შეთავაზებები კორპორატიული კლიენტებისთვის, რათა გაიზარდოს ინტერესი მაჭახელას ეროვნული პარკის მიმართ და მოწვეული იქნეს სატელევიზიო მედია. განსახორციელებელი აქტივობები • შეხვედრები ტუროპერატორებთან/საქართველოს შემომყვან ტუროპერატორთა ასოციაციასთან ტურისტული მოთხოვნების შესახებ ინფორმაციის მისაღებად. • გაცნობითი ტურების სპეციალური შეთავაზების მომზადება		
მოსალოდნელი შედეგები	მაჭახელას ეროვნული პარკის მიმართ ინტერესის ზრდა	
ჩართული უწყებები	საქართველოს შემომყვან ტუროპერატორთა ასოციაცია მაჭახელას ეროვნული პარკი	
კოორდინატორი	ტურიზმისა და კურორტების დეპარტამენტი	

შეფასების ინდიკატორები	✓ 2019 წლისთვის მინიმუმ 2 გაცნობითი ტურია ჩატარებული.		
განხორციელების პერიოდი	2018-2019	პრიორიტეტულობა	მაღალი ☐ საშუალო X დაბალი ☐
ბიუჯეტი	13.000 ლარი		

ქმედება	გაცნობითი ტურების ორგანიზება სასტუმროებისთვის.	5.1.6
დასაბუთება მაჭახელის პარკის მთავარი დაინტერესებული მხარეები ბათუმის, გონიოს და კვარიათის სასტუმროებია. ისინი დაინტერესებული არიან კლიენტებისთვის დამატებითი სერვისების შექმნით, განსაკუთრებით როდესაც საცურაოდ ცუდი ამინდია. სასტუმროები უზრუნველყოფენ ტრანსპორტირებას და გამყოლის მომსახურებას, მაგრამ მათ არა აქვთ ინფორმაცია მაჭახელას ეროვნული პარკის რეკრეაციული რესურსების შესახებ.		
აღწერა მაჭახელის პარკი ახალი ტურისტული ადგილია სასტუმროებისთვის. ვირტუალური პროდუქტის გაყიდვა ცოდნის და გამოცდილების გარეშე საკმაოდ რთულია ტურიზმის ინდუსტრიაში. რეკომენდებულია სასტუმროების წარმომადგენლების (მიმღების თანამშრომლებიც, ვიზიტორთა სპეციალისტების და მენეჯერების) მოწვევა მაჭახელის პარკის და მისი ობიექტების და ინფრასტრუქტურის გასაცნობად.		
განსახორციელებელი აქტივობები • გასაცნობი ტურის პროგრამის მომზადება • სარეკლამო მასალები სასტუმროებში გასავრცელებლად • დაინტერესებულ მხარეებთან თანამშრომლობაზე შეთანხმების მიღწევა		
მოსალოდნელი შედეგები	ვიზიტორების რაოდენობის გაზრდა	
ჩართული უწყებები	სასტუმროების და განთავსების სხვა პროვაიდერები	
	მაჭახელას ეროვნული პარკი ადგილობრივი თემები	
კოორდინატორი	ტურიზმის და კურორტების დეპარტამენტი	
შეფასების ინდიკატორები	✓ 2018 წლისთვის მინიმუმ 2 გაცნობითი ტური მოეწყო რეგიონის სასტუმროებისთვის.	

განხორციელების პერიოდი	2018	პრიორიტეტული ბა	მაღალი ☐ საშუალო X დაბალი ☐
ბიუჯეტი	4.000 ლარი		

ამოცანა 5.2: მაჭახელას ეროვნული პარკის შესახებ ინფორმაციის მიღება ადვილია ახალი ტექნოლოგიების მეშვეობით.

ქმედება	გამოსაყენებლად მოსახერხებელი და სამიერო სისტემებისთვის ოპტიმიზებული ტურისტული	5.2.1
დასაბუთება ვებგვერდებს არსებითი მნიშვნელობა აქვს ნებისმიერი ტურისტული ადგილის თუ დაცული ტერიტორიის პოპულარიზაციისთვის. ტურიზმის მომხმარებლებს სულ უფრო მზარდი მოთხოვნები აქვთ ისეთი ტურისტული ვებგვერდების და სოციალური მედია-პლატფორმების შინაარსის მიმართ, რომლებიც მათ საჭიროებებს შეესაბამება. აჭარის დაცული ტერიტორიების ვიზიტორთა თითქმის 40% ინტერნეტით მოპოვებულ ინფორმაციაზე დაყდნობით გვემავს თავის ვიზიტს. ამიტომ, ინტერნეტისთვის მეტი რესურსების დამატება პოტენციურ ვიზიტორებს გაუადვილებს, მოიპოვონ ყველა შესაბამისი ინფორმაცია მოგზაურობის უკეთ ორგანიზებისთვის. ამჟამად, აჭარის დაცული ტერიტორიების შესახებ ინფორმაციის უდიდესი ნაწილი დაცული ტერიტორიების სააგენტოს ვებგვერდზეა განთავსებული. ეს ვებგვერდი არ არის მომხმარებელზე ორიენტირებული, განსაკუთრებით რეკლამირების მიზნების თვალსაზრისით. ვებგვერდზე ქვეყნდება ინფორმაცია ამ ტერიტორიების შესახებ, მაგრამ ეს ინფორმაცია არ ეხება „დამხმარე ზონებს“ - არ არის ინფორმაცია, როგორ შეიძლება ამ ტერიტორიებთან მისვლა, ტრანსპორტის რა სახეობებით და ა.შ. აღწერა მაჭახელის პარკს უნდა ჰქონდეს ვებგვერდი, რომლითაც არა მარტო დაცული ტერიტორიის ღირებულებების პოპულარიზება შეიძლება, არამედ დეტალური ინფორმაციის მიწოდება პარკის აქტივობების, სპეციალური ღონისძიებების, განთავსების საშუალებების (მათ შორის ადგილობრივი საოჯახო სასტუმროების) და სხვა საკითხების შესახებ. ვებგვერდის ზოგი მთავარი ელემენტია: 1) დროულად დაწერილი და განახლებული მასალები (სამიზნე აუდიტორიების ენებზე) 2) დანიშნულების ადგილების ხარისხიანი და პოზიტიური იმიჯები (ვიზუალური დიზაინი) 3) მოხმარების სიადვილე 4) სამიზნე ბაზრებისთვის მიმზიდველობა 5) სხვადასხვა მოწყობილობით (კომპიუტერი და მობილური) წაკითხვის შესაძლებლობა.		

ეს ვებგვერდი ინტეგრირებული უნდა იყოს სოციალური ქსელის პროფილებში, რათა ხელი შეეწყოს მომხმარებლების აქტიურ მონაწილეობას. დაცული ტერიტორიის პერსონალს უნდა ჩაუტარდეს ტრენინგი ახალი მასალებით ვებგვერდის რეგულარულ განახლებაში.

გამოყენებული უნდა იყოს გუგლ ანალიტიკის ვებგვერდზე ტრეფიკის გასაზომად. სასარგებლო იქნება ელექტრონული ფოსტის მისამართების სიის ან საინფორმაციო ბიულეტენის შექმნა, რათა ამ სიის წევრებს შეატყობინოთ სიახლეები აჭარის დაცული ტერიტორიების შესახებ. პოზიციონირების კიდევ ერთი ინსტრუმენტი საძიებო სიტყვების გამოყენება; ეს ონლაინ მარკეტინგის წარმატების მნიშვნელოვანი ელემენტია. საჭიროა დაახლოებით 120 სიტყვის სიის შედგენა (მათ შორის, სხვადასხვა სამიზნე ბაზრისთვის საინტერესო სიტყვები), რომლებიც გამოყენებული იქნება მთელ საიტზე.

გარდა ამისა, ტურიზმისა და კურორტების დეპარტამენტის ვებგვერდი: www.gobatumi.ge ტურისტული ადგილის ვებგვერდის კარგი მაგალითია. ამ ვებგვერდზე უკვე განთავსებულია მნიშვნელოვანი ინფორმაცია რეგიონის და აჭარის დაცული ტერიტორიების შესახებ. ეს ინფორმაცია რეგულარულად უნდა განახლდეს და გამდიდრდეს მასალებით დაცულ ტერიტორიაზე შემუშავებული ახალი ბილიკებისა და პროდუქტების შესახებ.

ამჟამად, ვებგვერდიდან შესაძლებელია ბროშურების და რუკების ჩამოტვირთვა. ეს შესაძლებლობა გამოყენებული უნდა იქნეს აჭარის დაცული ტერიტორიების შესახებ ბროშურების პოპულარიზებისთვის.

ტურიზმის და კურორტების დეპარტამენტსა და აჭარის დაცულ ტერიტორიებს შორის ამ მარკეტინგული სტრატეგიის ირგვლივ თანამშრომლობის გაძლიერება გააუმჯობესებს აღნიშნული ტურისტული ადგილების იმიჯს და შეამცირებს შინაარსისა და რეკლამების შექმნის ხარჯებს.

განსახორციელებელი აქტივობები:

- ვებგვერდის მოთხოვნების განსაზღვრა
- ვებსაიტების შემუშავება
- ვებსაიტების რეგულარული განახლება
- ვებსაიტის გამოყენების მონიტორინგი და მის შესახებ ანგარიშის მომზადება

მოსალოდნელი შედეგები	მაჭახელას ეროვნული პარკის ონლაინ ცნობადობის გაზრდა
ჩართული უწყებები	დაცული ტერიტორიების სააგენტო საქართველოს ტურიზმის ეროვნული ადმინისტრაცია ტურიზმისა და კურორტების დეპარტამენტი მაჭახელის მრჩეველთა საბჭო
კოორდინატორი	მაჭახელას ეროვნული პარკი

შეფასების ინდიკატორები	✓ 2019 წლისთვის მაქსიმალურად ეროვნული პარკის ვებგვერდი გამოქვეყნებულია		
განხორციელების პერიოდი	2017-2018	პრიორიტეტული ბა	მაღალი ☐ საშუალო X დაბალი ☐
ბიუჯეტი	3.500 ლარი		

ქმედება	მულტიმედიურად ჩამოტვირთვადი ბილიკების შექმნა და აჭარის დაცული ტერიტორიების შესახებ დეტალური ინფორმაციის შეტანა გოუბათუმი აპლიკაციაში.	5.2.2
დასაბუთება ლაშქრობა ერთ-ერთი პოპულარული აქტივობაა აჭარის დაცულ ტერიტორიებზე და მათი სილამაზით ტკბობის შესანიშნავი შესაძლებლობაა. ბილიკების შესახებ დეტალური ინფორმაცია ძალიან სასარგებლოა იმ მოლაშქრეებისთვის, ვისაც ამ აქტივობით დაკავება სურს. ინტერაქტიული რუკების უზრუნველყოფა დამატებითი ღირებულებაა იმათთვის, ვინც გამყოლის გარეშე ლაშქრობას ირჩევს. აღწერა რუკები ღირებული ინსტრუმენტია მოლაშქრეებისთვის და რუკის ჩამოტვირთვის და სმარტფონით მისი გამოყენების შესაძლებლობა ქაღალდის და ბეჭდვის ხარჯებს ამცირებს და დამატებით ღირებულებას წარმოადგენს მოლაშქრეებისთვის. მზა რუკები ხელმისაწვდომი უნდა იყოს დაცული ტერიტორიების ვებგვერდებზე ჩამოსატვირთად და ვიზიტორები ინფორმირებული უნდა იყვნენ ამ შესაძლებლობის შესახებ. დამატებითი შესაძლებლობაა მობილური აპლიკაციის შემუშავება და გოუბათუმი აპლიკაციის გამოყენება აჭარის დაცული ტერიტორიების შესახებ საჭირო ინფორმაციის ჩამოსატვირთად, რათა ვიზიტორებმა გამოიყენონ ეს აპლიკაცია ტერიტორიების მოსანახულებლად (ძირითადი ღირსშესანიშნაობები, სასარგებლო ინფორმაცია, თუ რის გაკეთება შეიძლება აჭარის დაცულ ტერიტორიებზე და სხვა). National Geographic-ს შემუშავებული აქვს აპლიკაცია ამერიკის ყველაზე პოპულარული ეროვნული პარკებისთვის, რომელიც მოიცავს ფოტო გალერეას, ვიზიტორებისთვის ინფორმაციას და რუკებს, რაც ამდიდრებს ვიზიტორების გამოცდილებს. აპლიკაცია ასევე მოიცავს ინფორმაციას განთავსების შესაძლებლობების და სხვა საკითხების შესახებ. აპლიკაციის ჩამოტვირთვა უფასო უნდა იყოს და ადაპტირებული შემდეგი სისტემებისთვის: Android, iOS და Windows Phone. განსახორციელებელი აქტივობები		

• ბილიკების შესახებ საჭირო ინფორმაციის შეგროვება • ოფიციალური მობილური აპლიკაციის შემუშავება სხვადასხვა მობილური საოპერაციო სისტემისთვის, რომლებიც შესაძლებლობას მისცემს ვიზიტორებს, შეისწავლონ არსებული ბილიკები • სარეკლამო აქტივობები • მონიტორინგი და ანგარიშგება			
მოსალოდნელი შედეგები	ბილიკების შესახებ ინფორმაციის ჩამოტვირთვა შესაძლებელია გოუბათუმი აპლიკაცია დეტალურ ინფორმაციას აწვდის ტურისტებს აჭარის დაცული ტერიტორიების შესახებ.		
ჩართული უწყებები	აჭარის დაცული ტერიტორიების ადმინისტრაცია დაცული ტერიტორიების სააგენტო ტურიზმისა და კურორტების დეპარტამენტი		
კოორდინატორი	ტურიზმისა და კურორტების დეპარტამენტი		
შეფასების ინდიკატორები	✓ 2019 წლისთვის პარკში არსებული ყველა ბილიკის რუკა შეიძლება ჩამოიტვირთოს ვებგვერდის ან აპლიკაციის მეშვეობით.		
განხორციელების პერიოდი	2019	პრიორიტეტულობა	მაღალი ☐ საშუალო ☐ დაბალი X
ბიუჯეტი	3.000 ლარი		

ქმედება	სოციალური მედიის სტრატეგიის შემუშავება და განხორციელება სხვადასხვა არხის გამოყენების გზით.	5.2.3
დასაბუთება სოციალური ქსელების სარეკლამოდ გამოყენება სოციალური მარკეტინგის სახელით არის ცნობილი. სოციალური მედია ერთ-ერთ მთავარ როლს თამაშობს მოგზაურობის და ტურიზმის ინდუსტრიის ყველა ასპექტში. არდადეგების/შვებულების დროს მოგზაურთა საკმაოდ დიდი ნაწილი სოციალურ მედიაში ანთავსებს ფოტოებს სმარტფონების გამოყენებით. სოციალური მედია ინფორმაციის ახალი წყაროა მოგზაურებისთვის. ტურისტები გადაწყვეტილებებს სხვა მოგზაურების კომენტარებზე დაყრდნობით იღებენ. სოციალური მედიის სტრატეგიის შემუშავება ხელს შეუწყობს მაჭახელის პარკის უკეთ პოზიციონირებას ადგილობრივ და საერთაშორისო ბაზრებზე. სხვა მოგზაურების მოსაზრებები ძალიან ღირებულია და პარკის ვიზიტორების აქტიური მონაწილეობა სოციალურ მედიის პროფილებში უნდა წახალისდეს.		

აღწერა

მაჭახელის პარკს უკვე აქვს Facebook-ის პროფილი. დამატებითი პროფილები უნდა შეიქმნას სოციალური მედიის სხვა არხებზე - Flickr, Instagram ან YouTube. უნდა მოხდეს ვიზიტორების წახალისება, რომ ამ პროფილებზე ფოტოები და ვიდეოები ატვირთონ, რაც ხელს შეუწყობს, შეიქმნას მიმდევრების თემი. სოციალურ მედიაში აქტიურობა ხელს შეუწყობს ტერიტორიის უკეთ პოზიციონირებას გუგლის სამიზნო სისტემაში.

სოციალური მედიის პროფილები უნდა გამოიყენებოდეს მიმდევრების მუდმივი ინფორმირებისთვის პარკის ღონისძიებების და სხვა მნიშვნელოვანი საკითხების შესახებ, ამიტომ საჭიროა ამ პროფილების რეგულარული მართვა.

გარდა ამისა, მაჭახელის პარკმა უნდა შეისწავლოს ვიზიტორების კომენტარები, განსაკუთრებით მათი, ვინც პარკის რომელიმე აქტივობაში მიიღო მონაწილეობა. ეს შესწავლა განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია ცუდი კომენტარების იდენტიფიცირებისთვის, რათა გამოსწორდეს ის ასპექტები, რომლებმაც ვიზიტორთა უკმაყოფილება გამოიწვია.

განსახორციელებელი აქტივობები

- სოციალური მედიის ორწლიანი სტრატეგიის განსაზღვრა
- სტრატეგიის განხორციელება
- მონიტორინგი და ანგარიშგება
- სოციალური მედიის სტრატეგიის განახლება

მოსალოდნელი შედეგები	მაჭახელას ეროვნული პარკის ცნობადობის გაზრდა სოციალურ მედიაში		
ჩართული უწყებები	დაცული ტერიტორიების სააგენტო ტურიზმისა და კურორტების დეპარტამენტი		
კოორდინატორი	მაჭახელას ეროვნული პარკი		
შეფასების ინდიკატორები	✓ 2017 წლისთვის სოციალური მედიის ორწლიანი სტრატეგია შემუშავებულია.		
განხორციელების პერიოდი	2017	პრიორიტეტულობა	მაღალი ☐ საშუალო X დაბალი ☐
ბიუჯეტი	1.200 ლარი/წელი		

9. აქტივობების შეჯამება

სტრატეგიული მიმართულება 1: მართვა და მმართველობა										
ამოცანა 1.1. 2017 წლისთვის მრჩეველთა რეგიონული საბჭო წარმოადგენს აჭარის დაცულ ტერიტორიებზე ტურიზმის განვითარების კოორდინირების მექანიზმს.										
კოდი	ქმედება	კოორდინატორი	ჩართული უწყებები	სავარაუდო ბიუჯეტი	პრიორი ტეტი	2016	2017	2018	2019	2020
1.1.1	რეგიონულ დონეზე მრავალპეტორიანი პლატფორმის - მრჩეველთა რეგიონული საბჭოს - ჩამოყალიბების მხარდაჭერა და მასში აქტიური მონაწილეობა	აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის ტურიზმისა და კურორტების დეპარტამენტი	აჭარის გარემოს დაცვის დეპარტამენტი; აჭარის მუნიციპალიტეტები; აჭარის დაცული ტერიტორიების ადმინისტრაციები/დაცული ტერიტორიების სააგენტო; ტურიზმის კერძო სექტორი (ტუროპერატორები/ტურისტული სააგენტოები, სასტუმროები, რესტორნები და სხვა); ადგილობრივი თემები; არასამთავრობო ორგანიზაციები.	300 ლარი/წელი	მაღალი					
1.1.2	პოტენციურ პარტნიორებთან თანამშრომლობის ალიანსების შექმნა.	მაჭახელას ეროვნული პარკი	აჭარის ტურიზმისა და კურორტების დეპარტამენტი; აჭარის მუნიციპალიტეტები; შოთა რუსთაველის სახელობის უნივერსიტეტი; ტურიზმის კერძო სექტორი (ტუროპერატორები/ტურისტული სააგენტოები, სასტუმროები, რესტორნები, სატრანსპორტო კომპანიები და სხვა); ადგილობრივი თემები; არასამთავრობო ორგანიზაციები.	450 ლარი/წელი	საშუალო					
ამოცანა 1.2. 2017 წლისთვის შექმნილია თანამონაწილეობითი მექანიზმი მმართველობის გასაძლიერებლად დაცული ტერიტორიის დონეზე.										
კოდი	ქმედება	კოორდინატორი	ჩართული უწყებები	სავარაუდო ბიუჯეტი	პრიორი ტეტი	2016	2017	2018	2019	2020

1.2.1	მაჭახელას ეროვნული პარკის მრჩეველთა საბჭოს შექმნა	მაჭახელას ეროვნული პარკი	აჭარის ტურიზმის და კურორტების დეპარტამენტი; აჭარის გარემოს დაცვის დეპარტამენტი; ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტი; დაცული ტერიტორიების სააგენტო ტურიზმის კერძო სექტორი (სასტუმროები, რესტორნები, სხვა); ადგილობრივი თემები: სინდიეთი, ჩხუტუნეთი, ქოქოლეთი, სხვა; არასამთავრობო ორგანიზაციები.	2.500 ლარი	მაღალი					
1.2.2	მაჭახელის ეროვნულ პარკში „დაცული ტერიტორიების მეგობართა ასოციაციის შექმნა	მაჭახელას ეროვნული პარკი	აჭარის ტურიზმის და კურორტების დეპარტამენტი; აჭარის გარემოს დაცვის დეპარტამენტი; ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტი; დაცული ტერიტორიების სააგენტო; ტურიზმის კერძო სექტორი (სასტუმროები, რესტორნები, სხვა); ადგილობრივი თემები: სინდიეთი, ჩხუტუნეთი, ქოქოლეთი, სხვა; არასამთავრობო ორგანიზაციები.	3.500 ლარი	მაღალი					
ამოცანა 1.3. 2019 წლისთვის კავშირები დამყარებულია ჯამილის ბიოსფერულ ნაკრძალთან ტრანსსასაზღვრო დაცული ტერიტორიის შექმნის მიზნით.										
კოდი	ქმედება	კოორდინატორი	ჩართული უწყებები	სავარაუდო ბიუჯეტი	პრიორი ტეტი	2016	2017	2018	2019	2020
1.3.1	პლატფორმის შექმნა რეგულარული ტრანსსასაზღვრო კომუნიკაციისა და ცოდნის გაზიარებისთვის (ქმედებები, პრობლემები და შესაძლებლობები)	მაჭახელას ეროვნული პარკი	დაცული ტერიტორიების სააგენტო; აჭარის დაცული ტერიტორიების ადმინისტრაციები (მტირალას ეროვნული პარკი და კინტრიშის დაცული ტერიტორიები); ჯამილის ბიოსფერული ნაკრძალის ადმინისტრაცია; აჭარის გარემოს დაცვის დეპარტამენტი; საქართველოს და თურქეთის უნივერსიტეტები	15.000 ლარი	საშუალო					
1.3.2	დაცული ტერიტორიების ადმინისტრაციების	მაჭახელას ეროვნული პარკი	დაცული ტერიტორიების სააგენტო;	22.000 ლარი	საშუალო					

	კოორდინირებული ქმედების გაძლიერება ტრანსსასაზღვრო ეკოსისტემის კონსერვაციის მიზნების ხელშეწყობისთვის.		აჭარის დაცული ტერიტორიების ადმინისტრაციები (მტირალას ეროვნული აპრკი და კინტრიშის დაცული ტერიტორიები); ჯამილის ბიოსფერული ნაკრძალის ადმინისტრაცია; საქართველოს და თურქეთის მუნიციპალიტეტები, რომლებიც ტრანსსასაზღვრო დაცული ტერიტორიების ფარგლებშია მოქცეული; აჭარის გარემოს დაცვის დეპარტამენტი; საქართველოს და თურქეთის უნივერსიტეტები.							
1.3.3	ერთობლივი ქმედებების კოორდინირება და განხორციელება მასობრივი აქტივობების და მარკეტინგული აქციების (ფესტივალები, ადგილობრივი ბაზრობები, სხვა) ხელშეწყობისა და პოპულარიზაციისთვის.	მაჭახელას ეროვნული პარკის ადმინისტრაცია და ჯამილის ბიოსფერული ნაკრძალის ადმინისტრაცია	დაცული ტერიტორიების სააგენტო; აჭარის დაცული ტერიტორიების ადმინისტრაციები (მტირალას ეროვნული აპრკი და კინტრიშის დაცული ტერიტორიები); ჯამილის ბიოსფერული ნაკრძალის ადმინისტრაცია; აჭარის განათლების, კულტურისა და სპორტის სამინისტრო; აჭარის ტურიზმის და კურორტების დეპარტამენტი; არასამთავრობო როგანიზაციები	20.000 ლარი	დაბალი					
ამოცანა 1.4. 2020 წლისთვის ტურიზმი მაჭახელას ეროვნული პარკის შემოსავლის გენერირების წყაროა										
კოდი	ქმედება	კოორდინატორი	ჩართული უწყებები	სავარაუდო ბიუჯეტი	პრიორი ტეტი	2016	2017	2018	2019	2020
1.4.1	ტურიზმიდან შემოსავლების გენერირების მექანიზმის შემუშავება და დანერგვა (ტურიზმის მოსაკრებელი)	მაჭახელას ეროვნული პარკი	მაჭახელის მრჩეველთა კომიტეტის წევრები; საქართველოს სპინიგით თევზაობის კლუბი; სათავგადასავლო ტურიზმის კონპანიები.	1.800 ლარი	მაღალი					

ამოცანა 1.5. 2018 წლის ბოლოსთვის განსაზღვრული და დანერგილია ბუნებრივ რესურსებსა და ადგილობრივ თემებზე ვიზიტორების ზეგავლენის მონიტორინგის და შეფასების სისტემა.										
კოდი	ქმედება	კოორდინატორი	ჩართული უწყებები	სავარაუდო ბიუჯეტი	პრიორი ტეტი	2016	2017	2018	2019	2020
1.5.1	ვიზიტორთა ზეგავლენის მონიტორინგის სისტემის შემუშავება და დანერგვა	მაჭახელას ეროვნული პარკი	დაცული ტერიტორიების სააგენტო; მაჭახელას ეროვნული პარკის პერსონალი (რეინჯერები, ვიზიტორთა სპეციალისტები, სხვა)	7.000 ლარი	საშუალო					
1.5.2	კვლევის შემუშავება ტურიზმისადმი ადგილობრივი მოსახლეობის დამოკიდებულების შესასწავლად.	მაჭახელას ეროვნული პარკი	ტურიზმის და კურორტების დეპარტამენტი; ადგილობრივი თემები; ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტი.	1.100 ლარი	დაბალი					
1.5.3	ვიზიტორთა კმაყოფილების კვლევის შემუშავება და ჩატარება	მაჭახელას ეროვნული პარკი	ტურიზმის და კურორტების დეპარტამენტი; დაცული ტერიტორიების სააგენტო	1.100 ლარი	მაღალი					
სტრატეგიული მიმართულება 2: შესაძლებლობების გაძლიერება										
ამოცანა 2.1. დაცული ტერიტორიის პერსონალის შესაძლებლობების და უნარების გაძლიერება მდგრადი ტურიზმის, გარემოს დაცვის და ბიზნეს დაგეგმვის საკითხებში.										
კოდი	ქმედება	კოორდინატორი	ჩართული უწყებები	სავარაუდო ბიუჯეტი	პრიორი ტეტი	2016	2017	2018	2019	2020
2.1.1	დაცული ტერიტორიის პერსონალისთვის ტრენინგის პროგრამის შემუშავება და განხორციელება.	დაცული ტერიტორიების სააგენტო	მაჭახელას ეროვნული პარკის პერსონალი; დაცული ტერიტორიების სააგენტო	12.000 ლარი/წელი	მაღალი					
2.1.2	სასწავლო ტურების ორგანიზება რეინჯერებისთვის/დაცული ტერიტორიის პერსონალისთვის	დაცული ტერიტორიების სააგენტო	მაჭახელას ეროვნული პარკი; დაცული ტერიტორიების სააგენტო	18.000 ლარი	საშუალო					
ამოცანა 2.2. ადგილობრივი თემების ცოდნის გაღრმავება დაცული ტერიტორიის გარემოსდაცვითი ღირებულებების და ტურიზმთან დაკავშირებული საკითხების შესახებ.										
კოდი	ქმედება	კოორდინატორი	ჩართული უწყებები	სავარაუდო ბიუჯეტი	პრიორი ტეტი	2016	2017	2018	2019	2020
2.2.1	ადგილობრივი თემებისთვის ტრენინგის	მაჭახელას ეროვნული პარკი	არასამთავრობო ორგანიზაციები; ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტი;	12.000 ლარი/წელი	მაღალი					

	პროგრამის შემუშავება და განხორციელება.		ადგილობრივი თემები; ტურიზმისა და კურორტების დეპარტამენტი; შოთა რუსთაველის სახელობის უნივერსიტეტი;							
2.2.2	სასწავლო ტურების ორგანიზება ადგილობრივი თემების წევრებისთვის	დაცული ტერიტორიების სააგენტო	არასამთავრობო ორგანიზაციები; მაჭახელას ეროვნული პარკი; ადგილობრივი თემები	18.000 ლარი	საშუალო					
სტრატეგიული მიმართულება 3: ადგილობრივი თემების განვითარება										
ამოცანა 3.1. 2020 წლისთვის მაჭახელის პარკთან ასოცირებული ტურისტული სერვისების პროვაიდერები აკმაყოფილებენ დაცული ტერიტორიების სააგენტოს/ტურიზმის და კურორტების დეპარტამენტის სტანდარტებს.										
კოდი	ქმედება	კოორდინატორი	ჩართული უწყებები	სავარაუდო ბიუჯეტი	პრიორი ტეტი	2016	2017	2018	2019	2020
3.1.1	განთავსების და კვების სერვისების ადგილობრივი პროვაიდერების მომსახურების ხარისხის შეფასება.	დაცული ტერიტორიების სააგენტო	ტურიზმის და კურორტების დეპარტამენტი; საქართველოს ტურიზმის ეროვნული ადმინისტრაცია; მაჭახელას ეროვნული პარკი; დაცული ტერიტორიების მხარდაჭერის პროგრამა/ელკანა; ტუროპერატორები; საქართველოს სამთო გამყოლთა ასოციაცია; განათლების სამინისტრო	5.500 ლარი	მაღალი					
ამოცანა 3.2. 2020 წლისთვის შექმნილია და ფუნქციონირებს მინიმუმ 5 ახალი ადგილობრივი ბიზნესი.										
კოდი	ქმედება	კოორდინატორი	ჩართული უწყებები	სავარაუდო ბიუჯეტი	პრიორი ტეტი	2016	2017	2018	2019	2020
3.2.1	ახალი პოტენციური ბიზნესის შეფასება და მხარდაჭერა დამხმარე ზონის თემებში.	მაჭახელას ეროვნული პარკის მეგობრები	მაჭახელას ეროვნული პარკი; ტურიზმის და კურორტების დეპარტამენტი; დაცული ტერიტორიების სააგენტო; ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტი; საქართველოს ხელოვნების საერთაშორისო ცენტრი (GACC); ელკანა	40.000 ლარი	მაღალი					

ამოცანა 3.3. 2019 წლისთვის პარკის ადმინისტრაციამ გამოიკვლია, გააძლიერა და პოპულარიზაცია გაუწია კულტურულ და ტრადიციულ აქტივებს										
კოდი	ქმედება	კოორდინატორი	ჩართული უწყებები	სავარაუდო ბიუჯეტი	პრიორი ტეტი	2016	2017	2018	2019	2020
3.3.1	ტრენინგის და სემინარის ორგანიზება ოსტატების უნარების გასაძლიერებლად პროდუქციის შეფუთვისა და ბიზნესის წარმოების საკითხებში.	ტურიზმის და კურორტების დეპარტამენტი	მუნიციპალიტეტები; ადგილობრივი თემები; მაჭახელას ეროვნული პარკი; აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის განათლების, კულტურისა და სპორტის სამინისტრო	14.200 ლარი	საშუალო					
3.3.2	ადგილობრივი ბაზრის შექმნა ადგილობრივი პროდუქციის პოპულარიზაციისთვის.	არასამთავრობო ორგანიზაციები	ტურიზმის და კურორტების დეპარტამენტი; მაჭახელას ეროვნული პარკი; ადგილობრივი ასოციაციები; ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტი	30.000 ლარი	საშუალო					
3.3.3	სამეცნიერო კვლევის ჩატარება მაჭახელის ეროვნულ პარკსა და მის დამხმარე ზონაში კულტურული აქტივების იდენტიფიცირებისთვის.	განათლების, კულტურისა და სპორტის სამინისტრო	ტურიზმის და კურორტების დეპარტამენტი; არასამთავრობო ორგანიზაციები; მაჭახელას ეროვნული პარკი; ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტი	35.000 ლარი	დაბალი					
სტრატეგიული მიმართულება 4: ტურისტული ინფრასტრუქტურის და პროდუქტის განვითარება										
ამოცანა 4.1. 2019 წლისთვის ვიზიტორებს შეუძლიათ პარკის შესახებ ინფორმაციის და განმარტებების მიღება ვიზიტორთა ცენტრში.										
კოდი	ქმედება	კოორდინატორი	ჩართული უწყებები	სავარაუდო ბიუჯეტი	პრიორი ტეტი	2016	2017	2018	2019	2020
4.1.1	პროექტის შემუშავება ადმინისტრაციული შენობის რეაბილიტაციასა და ვიზიტორთა ცენტრის მასში განსათავსებლად.	მაჭახელას ეროვნული პარკი	ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტი; დაცული ტერიტორიების სააგენტო; ტურიზმის და კურორტების დეპარტამენტი	მიმდინარე	მაღალი					
4.1.2	მიმართულების მაჩვენებელი ნიშნების შემუშავება და განთავსება.	მაჭახელას ეროვნული პარკი	დაცული ტერიტორიების სააგენტო; საავტომობილო გზების რეაბილიტაციის დეპარტამენტი; ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტი; ტურიზმის და კურორტების დეპარტამენტი	4.000 ლარი	მაღალი					
ამოცანა 4.2. 2019 წლისთვის განვითარებულია ახალი, რენტაბელური ტურისტული აქტივობები და სერვისები, რომლებშიც ადგილობრივი თემები არიან ჩართული										

კოდი	ქმედება	კოორდინატორი	ჩართული უწყებები	სავარაუდო ბიუჯეტი	პრიორი ტეტი	2016	2017	2018	2019	2020
4.2.1	ახალი ბილიკების მოწყობა, რომლებიც რეკრეაციული აქტივობების განვითარების შესაძლებლობას იძლევა.	მაჭახელას ეროვნული პარკი	დაცული ტერიტორიების სააგენტო; ტურიზმის და კურორტების დეპარტამენტი; ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტი; ადგილობრივი თემები	92.000 ლარი	მაღალი					
4.2.2	თემატური ტურების შემუშავება და განხორციელება მაჭახელის ეროვნულ პარკში.	მაჭახელას ეროვნული პარკი	ტურიზმის და კურორტების დეპარტამენტი; ადგილობრივი თემები; ტურიზმის პროვადერები; დაცული ტერიტორიების სააგენტო	22.000 ლარი	საშუალო					
4.2.3	დამატებითი, საწყლოსნო აქტივობების შემუშავება.	მაჭახელას ეროვნული პარკი	დაცული ტერიტორიების სააგენტო; ტურიზმის და კურორტების დეპარტამენტი; კერძო ინვესტორები; ადგილობრივი თემები; სპინინგით თევზაობის ასოციაცია; სათავგადასავლო ტურიზმის კომპანიები	2.500 ლარი	დაბალი					
4.2.4	ველური ბუნების ტურების შემუშავება და განხორციელება.	მაჭახელას ეროვნული პარკი	დაცული ტერიტორიების სააგენტო; ტურიზმის და კურორტების დეპარტამენტი; გარემოს დაცვის სამინისტრო; ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტი; არასამთავრობო ორგანიზაციები; ადგილობრივი თემები	19.000 ლარი	დაბალი					
ამოცანა 4.3. 2020 წლისთვის შექმნილია მინიმუმ 2 საბაზრო პროდუქტი/აქტივობა, რომლებიც აძლიერებს ადგილობრივ ტრადიციებს და კულტურულ ღირებულებებს.										
კოდი	ქმედება	კოორდინატორი	ჩართული უწყებები	სავარაუდო ბიუჯეტი	პრიორი ტეტი	2016	2017	2018	2019	2020
4.3.1	გასტრონომიული აქტივობების შემუშავება და განხორციელება: კერძების დამზადების და დაგემოვნების ღონისძიებები.	ტურიზმის და კურორტების დეპარტამენტი	ადგილობრივი თემები; დაცული ტერიტორიების სააგენტო; მაჭახელას ეროვნული პარკი; ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტი; არასამთავრობო ორგანიზაციები	7.500 ლარი	დაბალი					

4.3.2	ადგილობრივი ფოლკლორული ფესტივალების პოპულარიზაცია და მხარდაჭერა, სადაც თავს იყრიან სხვადასხვა თემები და ერთმანეთს ადგილობრივ ხელოვნებასა და კულტურას უზიარებენ.	ტურიზმის და კურორტების დეპარტამენტი	მაჭახელას ეროვნული პარკი; ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტი; არასამთავრობო ორგანიზაციები; ადგილობრივი თემები	5.000 ლარი	დაბალი					
ამოცანა 4.4. 2019 წლისთვის შექმნილია და წარმატებით ფუნქციონირებს ახალი ბილიკი, რომელიც ვიზიტორებს შესაძლებლობას აძლევს, მოინახულონ აჭარის 3 დაცული ტერიტორია.										
კოდი	ქმედება	კოორდინატორი	ჩართული უწყებები	სავარაუდო ბიუჯეტი	პრიორი ტეტი	2016	2017	2018	2019	2020
4.4.1	მარშრუტის შემუშავება, რომელიც მაჭახელის პარკს მტირალას ეროვნულ პარკთან აკავშირებს.	დაცული ტერიტორიების სააგენტო	მუნიციპალიტეტები; ადგილობრივი თემები; ტურიზმის და კურორტების დეპარტამენტი; დაცული ტერიტორიების სააგენტო; მტირალას ეროვნული პარკი	9.000 ლარი	მაღალი					
ამოცანა 4.5. 2020 წლისთვის ადგილობრივებისა და ვიზიტორებისთვის ფუნქციონირებს კომპლექსური გარემოსდაცვითი საგანმანათლებლო პროგრამა.										
კოდი	ქმედება	კოორდინატორი	ჩართული უწყებები	სავარაუდო ბიუჯეტი	პრიორი ტეტი	2016	2017	2018	2019	2020
4.5.1	ადგილობრივებისა და ვიზიტორებისთვის გარემოს დაცვის საკითხებზე საგანმანათლებლო და განმარტებითი პროგრამის შემუშავება და განხორციელება.	მაჭახელას ეროვნული პარკი	დაცული ტერიტორიების სააგენტო; ტურიზმის და კურორტების დეპარტამენტი; ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტი; შოთა რუსთაველის სახელობის უნივერსიტეტი; გარემოსდაცვითი არასამთავრობო ორგანიზაციები (საბუკო, სხვა.)	5.500 ლარი	საშუალო					
4.5.2	მოხალისეთა პროგრამის შემუშავება და განხორციელება უნივერსიტეტებსა და რეგიონულ საგანმანათლებლო	მაჭახელას ეროვნული პარკი	ადგილობრივი თემები; ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტი; დაცული ტერიტორიების სააგენტო; უნივერსიტეტები	6.000 ლარი/წელი	დაბალი					

	ცენტრებთან კოორდინირებით.									
სტრატეგიული მიმართულება 5: მარკეტინგი და რეკლამირება										
ამოცანა 5.1. 2020 წლისთვის მაჭახელას ეროვნული პარკი ცნობილი იქნება ეროვნულ და საერთაშორისო დონეებზე										
კოდი	ქმედება	კოორდინატორი	ჩართული უწყებები	სავარაუდო ბიუჯეტი	პრიორი ტეტი	2016	2017	2018	2019	2020
5.1.1	მარკეტინგის წლიური საოპერაციო გეგმის შემუშავება.	დაცული ტერიტორიების სააგენტო/მაჭახე ლას ეროვნული პარკი	მაჭახელის მრჩეველთა საბჭოს წევრები	22.000 ლარი	მაღალი					
5.1.2	მონაწილეობა აჭარის დაცული ტერიტორიების საწევრო ბარათის შექმნაში.	მაჭახელას ეროვნული პარკი/დაცული ტერიტორიების სააგენტო	ტურისტული სერვისის პროვაიდერები	1.500 ლარი	მაღალი					
5.1.3	დონისძიებათა კალენდრის შედგენა ეროვნული პარკის ცნობადობის გასაზრდელად.	მაჭახელას ეროვნული პარკი	ადგილობრივი თემები; მუნიციპალიტეტები; არასამთავრობო ორგანიზაციები; ასოციაციები; ტურიზმის კერძო სექტორი	3.000 ლარი/წელ ი	საშუალო					
5.1.4	ახალი სარეკლამო მასალების შემუშავება და დამზადება, რომლებშიც ასახულია ახალი პროდუქტები, მარშრუტები.	მაჭახელას ეროვნული პარკი	დაცული ტერიტორიების სააგენტო; ტურიზმის და კურორტების დეპარტამენტი; ტუროპერატორები; ტურიზმის პროვაიდერები; ტრანსპორტირების სერვისები (ავტობუსი/ტაქსი/აეროპორტი/მატარებე ლი)	9.000 ლარი	საშუალო					
5.1.5	ახალი აქტივობების რეკლამირებისთვის გაცნობითი ტურების ორგანიზება ადგილობრივი და ეროვნული ტუროპერატორებისთვის .	ტურიზმისა და კურორტების დეპარტამენტი	საქართველოს შემომყვან ტუროპერატორთა ასოციაცია; მაჭახელას ეროვნული პარკი	13.000 ლარი	საშუალო					

5.1.6	გაცნობითი ტურების ორგანიზება სასტუმროებისთვის.	ტურიზმის და კურორტების დეპარტამენტი	სასტუმროების და განთავსების სხვა პროვადერები; მაჭახელას ეროვნული პარკი; ადგილობრივი თემები	4.000 ლარი	საშუალო					
ამოცანა 5.2. მაჭახელას ეროვნული პარკის შესახებ ინფორმაციის მიღება ადგილია ახალი ტექნოლოგიების მეშვეობით.										
კოდი	ქმედება	კოორდინატორი	ჩართული უწყებები	სავარაუდო ბიუჯეტი	პრიორი ტეტი	2016	2017	2018	2019	2020
5.2.1	გამოსაყენებლად მოსახერხებელი და საძიებო სისტემებისთვის ოპტიმიზებული ტურისტული	მაჭახელას ეროვნული პარკი	დაცული ტერიტორიების სააგენტო; საქართველოს ტურიზმის ეროვნული ადმინისტრაცია; ტურიზმისა და კურორტების დეპარტამენტი; მაჭახელის მრჩეველთა საბჭო	3.500 ლარი	საშუალო					
5.2.2	მულტიმედიაურად ჩამოტვირთვადი ბილიკების შექმნა და აჭარის დაცული ტერიტორიების შესახებ დეტალური ინფორმაციის შეტანა გოუბათუმი აპლიკაციაში.	ტურიზმისა და კურორტების დეპარტამენტი	აჭარის დაცული ტერიტორიების ადმინისტრაცია; დაცული ტერიტორიების სააგენტო; ტურიზმისა და კურორტების დეპარტამენტი	3.000 ლარი	დაბალი					
5.2.3	სოციალური მედიის სტრატეგიის შემუშავება და განხორციელება სხვადასხვა არხის გამოყენების გზით.	მაჭახელას ეროვნული პარკი	დაცული ტერიტორიების სააგენტო; ტურიზმისა და კურორტების დეპარტამენტი	1.200 ლარი/წელ ი	საშუალო					

10. დანართები

10.1. ვიზიტორთა კმაყოფილების კვლევა

ვიზიტორთა კვლევა - მაჭახელას ეროვნული პარკი (2017)

თარიღი: _____/_____/2017

გმადლობთ, რომ დათანხმდით კითხვარის შევსებაზე. გთხოვთ, მონიშნოთ კვადრატი იმ პასუხის გასწვრივ, რომელიც ყველაზე მეტად ასახავს თქვენს მდგომარეობას. თქვენი მოსაზრება მნიშვნელოვანია ჩვენთვის!

I. დემოგრაფია

მოქალაქეობა _____ წარმოშობის ადგილი (ქალაქი) _____

ასაკი: >20 ☐ >20 ☐ >20 ☐ >20 ☐ >20 ☐

სქესი: მდედრობითი ☐ მამრობითი ☐

ვისთან ერთად მოგზაურობთ? მარტო ☐ წყვილი ☐ ოჯახი ☐ მეგობრების ჯგუფი ☐
ექსკურსია ☐

თუ მეგობრების ჯგუფთან ერთად/ექსკურსიით მოგზაურობთ, გთხოვთ, მიუთითოთ წევრების მთლიანი რაოდენობა: _____

II. მოგზაურობის მონაცემები

პირველად ხართ მაჭახელას ეროვნულ პარკში? დიახ ☐ არა ☐

თუ წვევიხართ აჭარის/საქართველოს სხვა დაცულ ტერიტორიას ბოლო 12 თვის განმავლობაში? დიახ ☐ არა ☐

თუ პასუხი დადებითია, გთხოვთ, მიუთითოთ ეს ტერიტორია/ტერიტორიები: _____

რა ხანგრძლივობისაა თქვენი მოგზაურობა? შაბათ-კვირა ☐ >3 დღე ☐ 1 კვირა ☐ 1 კვირაზე მეტი ☐

კიდევ რა მოინახულებთ აჭარაში ყოფნის დროს? _____

ინფორმაციის წყაროები

საიდან შეიტყვეთ მაჭახელას ეროვნული პარკის შესახებ?

რადიო/ტელევიზორი ☐ ინტერნეტი ☐ ტურისტული სააგენტო ☐
მეგობრები/ნათესავები ☐ ტურისტული ინფორმაციის ცენტრები ბათუმში ☐ სხვა ☐

მისასვლელი

როგორ მოხვედით პარკში? კერძო მანქანა ☐ საზოგადოებრივი ტრანსპორტი ☐ ტაქსი ☐

როგორ შეაფასებდით პარკში მისასვლელს? _____

ვიზიტის მიზანი:

გთხოვთ, მონიშნოთ ერთი პასუხი, რომელიც ასახავს მაჭახელას ეროვნული პარკის მონახულების მთავარ მიზანს:

პარკის და მისი ღირებულებების შესახებ ინფორმაციის მიღება		ლაშქრობა და სხვა აქტივობები ბუნებაში	
რეკრეაცია		აჭარაში ვარ და ეს ვიზიტი რეგიონში ხანგრძლივი ყოფნის ნაწილია	
სხვა			

პარკში/აჭარაში ყოფნის დროს, ამ აქტივობათაგან რომელი განახორციელეთ?

ლაშქრობა		თევზაობა	
საცხენოსნო ტური		ველო ტური	
რაფტინგი/კაიაკინგი		ზამთრის სპორტი	
სხვა		არცერთი	

დაინტერესდებოდით სხვა აქტივობებით, რომლებსაც ამჟამად პარკი არ გთავაზობთ? არა ☐ კი ☐. თუ პასუხი დადებითია, გთხოვთ, მიუთითოთ რომელი აქტივობით დაინტერესდებოდით: _____

როგორ მოიძიეთ ინფორმაცია, რომელსაც პარკი სთავაზობს ვიზიტორებს? _____

როგორ შეაფასებდით აქტივობების ფასებს?

მაღალი ☐ მისაღები ☐ დაბალი ☐

განთავსება/რესტორნები

რა ხანგრძლივობისაა თქვენი მოგზაურობა? შაბათ-კვირა ☐ >3 დღე ☐ 1 კვირა ☐ 1 კვირაზე მეტი ☐

სად განთავსდით?

მეგობრები/ნათესავების სახლი ☐ განთავსება ბათუმში ☐ საოჯახო სასტუმრო დაცულ ტერიტორიაზე/დაცულ ტერიტორიასთან ახლოს ☐ კემპინგი ეროვნულ პარკში ☐ სხვა ☐

იყავით პარკში/მის მახლობლად განთავსებულ რომელიმე რესტორანში? დიახ ☐ არა ☐.
თუ პასუხი უარყოფითია, გთხოვთ, მიუთითოთ მიზეზი: _____

თუ განთავსდით/იკვებებოდით რომელიმე ჩვენ პროვაიდერთან, როგორ შეაფასებდით სერვისის საერთო ხარისხს?

საუკეთესო ☐ ძალიან კარგი ☐ კარგი ☐ ჩვეულებრივი ☐ ცუდი ☐

III. კმაყოფილება

როგორ შეაფასებდით მაჭახელის ეროვნულ პარკს?

საუკეთესო ☐ ძალიან კარგი ☐ კარგი ☐ ჩვეულებრივი ☐ ცუდი ☐

თქვენი აზრით, რა აამაღლებდა კმაყოფილების დონეს? _____

ყველაზე მეტად რა მოგეწონათ? -----

ურჩევდით მაჭახელას ეროვნული პარკის მონახულებას თქვენს მეგობრებს/ნათესავებს?
დიახ ☐ არა ☐. თუ პასუხი უარყოფითია, გთხოვთ, მიუთითოთ მიზეზი: _____

რამდენად მოსალოდნელია, რომ გაიმეოროთ ვიზიტი? საკმაოდ მოსალოდნელი ☐ ნაკლებად მოსალოდნელი ☐. თუ პასუხი უარყოფითია, გთხოვთ, მიუთითოთ მიზეზი: _____

გამოხმაურებები (გთხოვთ, დაწეროთ ნებისმიერი სხვა შენიშვნა, რომელიც შეიძლება გქონდეთ)

თუ გსურთ, მიიღოთ ინფორმაცია მაჭახელას ეროვნული პარკის სიახლეების (ღონისძიებები, აქტივობები, სხვა) შესახებ ან ინფორმაცია, თუ როგორ გახდეთ აჭარის დაცული ტერიტორიების მეგობარი, გთხოვთ, პარკის ადმინისტრაციას აცნობოთ თქვენი ელექტრონული ფოსტის მისამართი.

დიდი მადლობა თანამშრომლობისთვის!

10.2. რუკები

10.3. თემატური ტურების და საოჯახო საგანმანათლებლო აქტივობის მომზადების მაგალითები

თემატური ტურის მაგალითი	დაცული ტერიტორიის ხეები		
განხორციელება	მტირალას ეროვნული პარკი		X
	კინტრიშის დაცული ტერიტორიები		X
	მაჭახელას ეროვნული პარკი		X
მოსამზადებელი თემა/საკითხი	ხეები და სხვა საინტერესო მცენარეული საფარი დაცულ ტერიტორიაზე		
საზოგადოებრივი ამოცანა	ფართო საზოგადოება/ოჯახები		
აქტივობის ხანგრძლივობა	1'20"	მონაწილეთა რაოდენობა	მაქსიმალური 15
აქტივობის ტიპი	საგანმანათლებლო		
	განმარტებითი		X
	ეროვნული პარკის/დაცული ტერიტორიის ღირებულებების პოპულარიზაცია		X
მიზნები			
ხეების და ფოთლების სხვადასხვა ფორმების გაცნობა გარემოსთან ხეების ადაპტირების ზოგიერთი თავისებურების გაცნობა ხეების და ხალხის ტრადიციული ურთიერთობის გაცნობა (ხეების ტრადიციული გამოყენება, სხვა) შეგრძნებების (ყნოსვა, ხედვა და შეხება) გამოყენების სტიმულირება დაცული ტერიტორიის ღირებულებების შესახებ შესწავლის პროცესში			
აღწერა			
4-5 კმ-ის სიგრძის თემატური ტურის ჩატარება, რამდენიმე გაჩერებით, რა დროსაც მოკლე განმარტებები გაკეთდება. მნიშვნელოვანია ვიზიტორების წახალისება, გამოიყენონ თავიანთი შეგრძნებები: ბუნებასა და მცენარეებზე დაკვირვება, მათი შეხება, ყნოსვა და მოსმენა.			
აქტივობის მომზადება			
გამყოლმა/ვიზიტორთა სპეციალისტმა უნდა განსაზღვროს ყველაზე მოსახერხებელი ადგილები აქტივობის ჩასატარებლად და შესაბამისი ადგილები გაჩერებისთვის (დაახლოებით 4/5). გაჩერების ეს ადგილები უნდა იყოს იქ, სადაც კონკრეტული/ენდემური სახეობებია, ან სხვა ადგილებში, რომლებიც ასახნელ თემებს უკავშირდება.			
შემუშავება			

* გამყოლის პრეზენტაცია - მოამზადეთ ეფექტური პრეზენტაცია * აქტივობის პრეზენტაცია (გამყოლმა ვიზიტორებს უნდა აუხსნას ბილიკის მიზანი, რამდენი ხანი დასჭირდება მის გავლას და ტურის დროს რამდენი გაჩერება იქნება). * ტურის სიგრძე უნდა იყოს 5/6 კმ, რომლის გავლისასაც ვიზიტორები შეიტყობენ პარკის ძირითადი სახეობების, მათი თვისებების და სხვა ასპექტების შესახებ. * გამყოლებს უნდა აჩვენებდნენ ენთუზიასმს, საუბრობდნენ გასაგებად, ტექნიკური ტერმინების უგულებელყოფის გარეშე, ქმნიდნენ მოლოდინს გაჩერების ერთი ადგილიდან მეორემდე და პასუხობდნენ ყველა შეკითხვას, რომლებიც ვიზიტორებს შეიძლება გაუჩნდეთ,
ადამიანური რესურსები/მასალები
გამყოლი/ექსპერტი და მასალები აქტივობის მხარდასაჭერად. სასურველია, გამყოლს/ექსპერტს ჰქონდეს ცოდნა გარემოს დაცვის საკითხებზე განმარტებების გასაკეთებლად. აქტივობის მხარდასაჭერი მასალები შეიძლება მოიცავდეს ფოტოებს, რომლებზეც ასახულია ხეები წელიწადის სხვადასხვა დროს, პროდუქტებს, რომლებსაც წარსულში ხისგან ამზადებდნენ, არომატულ ფოთლებს და სხვა.
ადაპტირება
ტურის შინაარსი ფართო საზოგადოებასა და ბავშვებზე უნდა იყოს მორგებული.
შეფასება
აქტივობა უნდა შეფასდეს. შეფასების კითხვარი უნდა დაურიგდეს მონაწილეებს სემინარის დასრულების შემდეგ. შეფასების კითხვარი უნდა გააანალიზოს ვიზიტორთა სპეციალისტმა.

დაცული ტერიტორიები როგორც ბუნებრივი აფთიაქები			მაგალითი 01
განხორციელება	მტირალას ეროვნული პარკი		X
	კინტრიშის დაცული ტერიტორიები		X
	მაჭახელას ეროვნული პარკი		X
მოსამზადებელი თემა/საკითხი	ეროვნული პარკის სამედიცინო მცენარეები		
საზოგადოებრივი ამოცანა	15 წლზე მეტი ასაკის ბავშვები		
აქტივობის ხანგრძლივობა	1'15"	მონაწილეთა მაქსიმალური რაოდენობა	20
აქტივობის ტიპი	საგანმანათლებლო		X
	განმარტებითი		
	ეროვნული პარკის ღირებულებების პოპულარიზაცია		X
მიზნები			
* ეროვნული პარკის ზოგი სამედიცინო მცენარის, მათი ტრადიციული გამოყენების და სამედიცინო თვისებების გაცნობა.			
* დაცული ტერიტორიების სიმდიდრის შესახებ ცნობიერების დონის ამაღლება.			
აღწერა			
ბუნებრივი კოსმეტიკური საშუალებების დამზადება: მწერების ნაკბენის დამამშვიდებელი სტიკი, თავის ტკივილის დამამშვიდებელი ბალზამი, სამედიცინო მცენარეების ტუჩის საცხი (მაგალითად, როზმარინის, ლავანდის და სხვა).			
შენიშვნა: მცენარეები უნდა შეირჩეს ადგილზე არსებული მცენარეების მიხედვით.			
შემუშავება			
*ექსპერტის და აქტივობის პრეზენტაცია. *ეროვნული პარკის და მისი ღირებულებების მნიშვნელობის შესახებ მოკლე განმარტება (შეიძლება Power Point-ის პრეზენტაციის გამოყენება). *მცენარეების და მათი სამედიცინო თვისებების აღწერა და ახსნა, რომლებიც გამოყენებული იქნება კოსმეტიკური საშუალების დასამზადებლად. * გამყოლი უძღვება აქტივობას და ამზადებს თითოეულ შემოთავაზებულ კოსმეტიკურ			

საშუალებას; დამზადების წესი მარტივია და მოიცავს შემდეგ საფეხურებს: ეკოლოგიური ცვილის გახურება, სამედიცინო მცენარეების ზეთისა და ესენციების შერევა. * დამზადების შემდეგ კონტეინერებს გაუკეთდება სტიკერები. * შეჯამება და შეფასება.		
ადამიანური რესურსები/მასალები		
აქტივობა უნდა ჩაატაროს გამყოლმა/ზუნებრივი რესურსების ექსპერტმა (ასევე შეიძლება ადგილობრივი ექსპერტის მოწვევა). კოსმეტიკური საშუალების დასამზადებლად საჭირო მასალებია: ელექტრო ლუმელი, ეკოლოგიური ცვილი, სამედიცინო მცენარეებისგან მიღებული ზეთები, ესენციები, მინის/პლასტმასის კონტეინერები, ჯოხები. <i>შენიშვნა: ეს აქტივობა შეიძლება ჩანაცვლდეს ფუტკრის ცვილის ფიგურების დამზადებით ან მეფუტკრეობა/თაფლთან დაკავშირებული სხვა პროდუქტებით, ეკოლოგიურად სუფთა საპნის დამზადებით და სხვა.</i>		
რეკომენდაციები		
* გამოსაყენებელი მცენარეები უნდა იყოს ბაღებში მოკრეფილი ან კულტივირებული (არ გამოიყენოთ ველური მცენარეები). *თავი აარიდეთ ფესვიანად მცენარეების მოკრეფას. *მოკრიფეთ ზრდადასრულებული მცენარე, როდესაც მისი აქტიური ინგრედიენტები უკვე განვითარებულია.		
შეფასება		
აქტივობა უნდა შეფასდეს. შეფასების კითხვარი უნდა დაურიგდეს მონაწილეებს სემინარის დასრულების შემდეგ. შეფასების კითხვარი უნდა გააანალიზოს ვიზიტორთა სპეციალისტმა.		
ფოტოები		
  		

10.4. შემოთავაზება ბილიკის შემუშავებაზე

მარშრუტი	ქოქოლეთის მარშრუტი
მოკლე აღწერა	ეს არის ცალმხრივი მარშრუტი, რომელიც ასახავს იმ სოფლის ზოგიერთ კულტურულ და ისტორიულ ასპექტს, რომელიც მაჭახელას ეროვნული პარკის დამხმარე ზონაში დმებარეობს. მარშრუტი მიუყვება ტერიტორიის თემებისკენ მიმავალ არსებულ გზას (აჭარისადმართი-ჩიქუნეთის და ქოქოლეთის გავლით). ეს ისტორიული მნიშვნელობის რაიონია და ხეობის თურქული მხარის შთამბეჭდავი ხედები იშლება (გადასახედი ბაქანი). ბილიკები მოწყობილი უნდა იყოს განმარტებითი დაფებით მთელი მარშრუტის გასწვრივ, რათა ვიზიტორებს შესაძლებლობა ჰქონდეთ, ლამაზი ლანდშაფტით ტკბობის პარალელურად გაეცნონ რაიონის ეთნოგრაფიულ და კულტურულ ღირებულებებს. ქოქოლეთის მიდამოებში პარკის ადმინისტრაციამ ახლახან ახალი ბილიკი (დაახლოებით 17 კმ-ის სიგრძის) გამოიკვლია, რომლითაც

	სინდიეტი ქოქოლეთს უკავშირდება. ეს პოტენციური ბილიკი დამატებით უნდა იქნეს შესწავლილი და შეფასებული. იწყება: ადმინისტრაციული შენობა / სრულდება: მაჭახელის თურქეთის მხარეს გადასახედი ბაქანი ქოქოლეთში.
სიგრძე	მარშრუტის მთლიანი სიგრძეა 15,58 კმ (ერთი მიმართულება)
მარშრუტი მთავარი ელემენტები	ბილიკის მთავარი ელემენტები ეფუძნება რაიონის ისტორიულ და ეთნოგრაფიულ ასპექტებს. ზოგი ეს ელემენტი გამოყენებული უნდა იყოს ბილიკის განმარტებითი შინაარსის მომზადებაში: - ხეობის სახელის წარმომავლობა - კულტურული ტრადიციები (ვაზის კულტივირება, ტრადიციული სოფლის მეურნეობა, სხვა) - ტრადიციული კერძები: თაფლის პროდუქტები, ლობიო, თაფლის ნამცხვარი, გოგრის კერძები, ლობიო სიმინდის ფქვილით, სხვა - ცხოვრების ტრადიციული სტილი (მომთაბარეები) - სოფლების ტრადიციული არქიტექტურა - მაჭახელის ხეობის ლამაზი ხედი - თურქულ მხარესთან ურთიერთობა - ბუნებრივი რესურსები: ჩანჩქერები
სურათები	 სურათი 1

	 სურათი 2
მახასიათებლები	• სირთული კატეგორია: <i>საშუალო</i> • ტიპი/ხანგრძლივობა: <i>ლაშქრობა (თითქმის 8 კმ)</i> <i>ველოსიპედით მგზავრობა</i> <i>ცხენით მგზავრობა</i>
პოტენციური ბაზარი	ამ მარშრუტის პოტენციური ბაზარი არის პასიური ეკოტურისტები, რომლებსაც აინტერესებთ სპორტული აქტივობა ბუნებრივ გარემოში დაცული ტერიტორიის ღირებულებების გაცნობის პარალელურად. ასაკობრივი ჯგუფი: 18 – 55 წელი. პოტენციური ვიზიტორები ძირითადად ადგილობრივი ტურისტები და საერთაშორისო ვიზიტორები არიან, რომლებიც მეზობელი ქვეყნებიდან (სომხეთი, უკრაინა, აზერბაიჯანი, რუსეთი და სხვა) და ევროპული ქვეყნებიდან (პოლონეთი, გერმანია, გაერთიანებული სამეფო, სხვა) ჩამოდიან.
პოტენციური სერვისები	განთავსება კვება ტრადიციული პროდუქტების დაგემოვნება

ამ მარშრუტის ასამოქმედებლად საჭიროა:

1. სამუშაოები:

ბილიკი არსებულ გზას მიუყვება და ამიტომ, სერიოზული სამუშაოების ჩატარება არ არის საჭირო.

2. ბილიკის ობიექტები

- ნიშნები, შემოთავაზებულის შემდეგი ტიპის ნიშნები:

✓ მიმართულების მაჩვენებელი ნიშნები: უჩვენებს გზაჯვარედინებს, მანძილებს, შესაბამის ობიექტებს: საკემპინგე და საპიკნიკე ადგილებს, გადასახედ ბაქნებს, წყლის წყაროებს.

✓ ბილიკის დასაწყისში/დასასრულს საინფორმაციო დაფა: ბილიკის გამომყენებელს აწვდის მნიშვნელოვან ინფორმაციას: მარშრუტის რუკა, ბილიკის სირთული კატეგორია, ბილიკის სიგრძე, გადაუდებელი დახმარების სერვისის საკონტაქტო მონაცემები, მოკლე აღწერა, სხვა.

✓ განმარტებითი დაფები. ასახავს ზოგ ბუნებრივ რესურსს. განმარტებითი დაფა უნდა განთავსდეს გადასახედ ბაქანთან.

3. ობიექტები:

- კემპინგი: საკემპინგე ადგილი შეიძლება მოეწყოს ბილიკის დასასრულთან ახლოს (იხილეთ რუკა 12). უნდა მოეწყოს როგორც საკემპინგე ადგილი, ასევე ამ ადგილთან მისასვლელი.

- საპიკნიკე ადგილი: საკემპინგე ადგილთან ახლოს უნდა იყოს საპიკნიკე ადგილი სადაც განთავსდება 2-3 მაგიდა და სკამები.

- გადასახედი ბაქანი: მარშრუტის ბოლოს შთამბეჭდავი ხედი (იხილეთ სურათი 2), ამ ხედით დატკობისთვის უნდა გაუმჯობესდეს მისასვლელი და მოეწყოს რამდენიმე სკამი და უსაფრთხოების ღობე.

გარდა ამისა, ამ მარშრუტზე არის რამდენიმე სტენდი, რომლებიც უნდა შეკეთდეს:

მარშრუტი	სკურდიდის მარშრუტი
მოკლე აღწერა	ეს წრიული ბილიკია, რომელიც ტერიტორიის რამდენიმე მნიშვნელოვან გარემოსდაცვით და ისტორიულ ასპექტს მოიცავს. მარშრუტი სოფელ სკურდიდში იწყება და პირველი 5,4 კმ არსებულ გზას მიუყვება. გზა 1.276 მეტრის სიმაღლემდე ადის, სადაც მდებარეობს კოტეჯი. ამ კოტეჯიდან ბილიკი ჩაუვლის სასაზღვრო საკონტროლო პუნქტს. ამ პუნქტის შემდეგ ბილიკი ტყეზე გადის, მთის ლამაზ ხედებით, რაც სიარულს საინტერესოს ხდის. ამ უბანზე მცენარეების საინტერესო სახეობებია. მარშრუტის დასასრულს ლამაზი მდინარეა; მდინარესთან მისასვლელი ბილიკი მოსაწყობია. მანქანის პარკინგი შეიძლება ბილიკის დასაწყისში/ბოლოს მოეწყოს, რათამოლაშქრებმა მანქანით შეძლონ ადგილზე მოსვლა და მერე მარშრუტის ფეხით გავლა. რეკომენდებულია მარშრუტის ზედა ჩხუტუნეთამდე გაგრძელება. ეს გაახანგრძლივებს ვიზიტორების ყოფნას ტერიტორიაზე. თუმცა, ეს დამაკავშირებელი ბილიკი უნდა შეფასდეს. ადმინისტრაციული პერსონალის თქმით, ბილიკი ცუდ მდგომარეობაშია და არ არის მიმზიდველი. შეიძლება ტყის აღდგენის პროგრამის შემუშავება ამ უბანზე სიტუაციის გასაუმჯობესებლად; გარდა ამისა, უნდა მოეწყოს საპიკნიკე ადგილი.

სიგრძე	მარშრუტის მთლიანი სიგრძე 13,32 კმ-ია (წრიული). მარშრუტის ბოლოდან ზედა ჩხუტუნეთამდე 10,24 კმ-ია.
მარშრუტის მთავარი ელემენტები	ამ ბილიკის მთავარი ელემენტები ტერიტორიის ისტორიულ და ეთნოგრაფიულ ასპექტებს ემყარება: - გარემოსდაცვითი ასპექტები: ტყე გამოყოფს სუბტროპიკულ და სუბალპიურ ზონებს (როგორ იცვლება სახეობები სიმაღლის მატებასთან ერთად); ბიომრავალფეროვნება - მთის ხედები, ადგილის გეოლოგია - ადგილის, როგორც მოსაზღვრე რაიონის, მნიშვნელობა: II მსოფლიო ომი, ცივი ომი, სხვა - ეთნოგრაფიული/ისტორიული ასპექტები
სურათები	

	
	
მახასიათებლები	• სირთულის კატეგორია: <i>საშუალო</i> • ტიპი: ეს წრიული მარშრუტი შესაფერისია ლაშქრობისთვის. ცალმხრივი მარშრუტი ასევე შესაფერისია ველოსიპედით და ცხენით სეირნობისთვის კოტეჯამდე, საიდანაც უკან უნდა გამობრუნდნენ.

პოტენციური ბაზარი	ამ მარშრუტის პოტენციური ბაზარი არის პასიური ეკოტურისტები, რომლებსაც აინტერესებთ სპორტული აქტივობა ბუნებრივ გარემოში დაცული ტერიტორიის ღირებულებების გაცნობის პარალელურად. ასაკობრივი ჯგუფი: 18 – 45 წელი. პოტენციური ვიზიტორები ძირითადად ადგილობრივი ტურისტები და საერთაშორისო ვიზიტორები არიან, რომლებიც მეზობელი ქვეყნებიდან (სომხეთი, უკრაინა, აზერბაიჯანი, რუსეთი და სხვა) და ევროპული ქვეყნებიდან (პოლონეთი, გერმანია, გაერთიანებული სამეფო, სხვა) ჩამოდიან.
მოთხოვნები - ობიექტები	ამ მარშრუტის ასამოქმედებლად საჭიროა: 1.სამუშაოები: დასაწყისიდან x კმ-მდე არ არის საჭირო სერიოზული სამუშაოების ჩატარება. ბილიკის x კმ-დან x კმ-მდე სერიოზული სამუშაოებია ჩასატარებელი ბილიკის მოსაწყობად: ✓ მცენარეული საფარისგან გაწმენდა, რათა ვიზიტორებმა უსაფრთხოდ გავლა შეძლონ ✓ მავთულებისგან გაწმენდა, ტერიტორია სავსეა რუსების ყოფნის დროიდან შემორჩენილი მავთულებით. ეს მავთულები სახიფათოა ვიზიტორებისთვის და გატანილი უნდა იქნეს. ✓ არსებული კიბეების განახლება ✓ უსაფრთხოების ნაგებობები (ბარიერები, მოაჯირები, უსაფრთხო ზედაპირი), თუმცა ეს სამუშაოები უნდა შესრულდეს „ბუნების აღქმის“ გათვალისწინებით, რაც იმას ნიშნავს, რომ გადაჭარბება არ არის საჭირო. ყველა ნაგებობა ბუნებრივი და ადგილობრივი მასალით უნდა აიგოს შენახვის ხარჯის და გარემოზე ზემოქმედების მინიმუმამდე შესამცირებლად (ზოგი სახელმძღვანელო პრინციპები მოცემულია ანგარიშში „მაჭახელას ეროვნული პარკის საპილოტე მარშრუტი“) 2.ბილიკის ობიექტები - ნიშნები, შემოთავაზებულის შემდეგი ტიპის ნიშნები:

	✓ მიმართულების მაჩვენებელი ნიშნები: უჩვენებს გზაჯვარედინებს, მანძილებს, შესაბამის ობიექტებს: საკემპინგე და საპიკნიკე ადგილებს, გადასახედ ბაქნებს, წყლის წყაროებს, კოტეჯამდე მანძილს, სხვა. ✓ ბილიკის დასაწყისში/დასასრულს საინფორმაციო დაფა: ბილიკის გამომყენებელს აწვდის მნიშვნელოვან ინფორმაციას: მარშრუტის რუკა, ბილიკის სირთული კატეგორია, ბილიკის სიგრძე, გადაუდებელი დახმარების სერვისის საკონტაქტო მონაცემები, მოკლე აღწერა, სხვა. • განმარტებითი დაფები: ასახავს ზოგ ბუნებრივ რესურსს. განმარტავს სხვადასხვა სახეობას. ამ ადგილას არის როდოდენდრონი, ჩაის სახეობები და სხვა. დამატებით უნდა იქნეს შესწავლილი და განმარტებული ისტორიულად რუსების ყოფნის და საზღვრის კავშირი 3. ობიექტები: - კოტეჯი. არსებული კოტეჯი (იხილეთ, ფოტო ქვემოთ) მთლიანად უნდა შეკეთდეს, რომ ვიზიტორებმა გაჩერება შეძლონ. კოტეჯში, სულ ცოტა, სამზარეულო და 4 საწოლი უნდა იყოს. ასევე, სრულად არის შესაკეთებელი არსებული ტუალეტი.
--	---

- **საპიკნიკე ადგილი.** საპიკნიკე ადგილი უნდა მოეწყოს კოტეჯთან. ამ ადგილას საპიკნიკე ადგილი თუ მოეწყობა, ისინი, ვინც ველოსიპედით ან ცხენით ამოვა, შეძლებს გაჩერდეს უკან დაბრუნებამდე.

დამატებითი საპიკნიკე ადგილი შეიძლება მოეწყოს მარშრუტის დასასრულს.

სხვა რეკომენდაციები:

მარშრუტის ბოლოს რუსების ყოფნის დროიდან შემორჩენილი 2 შენობაა. რეკომენდებულია ამ შენობების რეაბილიტაცია. ერთი შენობის გამოყენება სათემო მიზნებისთვის შეიძლება: სემინარების მოწყობა (გასტრონომიული სემინარები ან სხვა), მეორე შენობაში ცივი ომის და რუსების რეგიონში ყოფნის საინტერპრეტაციო ცენტრი შეიძლება განთავსდეს.

შენიშვნა: ვინაიდან ბიოიკი სასაზღვრო პოლიციის პუნქტს ჩაუვლის, მოგვარებული უნდა იყოს მესაზღვრეებთან პოტენციური საკითხები. ასევე უნდა გაირკვეს მიტოვებული შენობების საკუთრების საკითხები.

11. შეხვედრის ოქმი - სტრატეგიის საბოლოო შეთანხმები სემინარი

შეხვედრის ოქმი - სემინარი 03

„მაჭახელის ეროვნულ პარკში ტურიზმის მდგრადი განვითარების სტრატეგიის და
სამოქმედო გეგმის საბოლოო შეთანხმება“

2016 წლის სექტემბერი

აჭარის დაცულ ტერიტორიებზე ტურიზმის მდგრადი განვითარების სტრატეგიისა და
სამოქმედო გეგმის შემუშავებისთვის მომსახურების მიწოდება.

პროგრამა: აჭარის დაცული ტერიტორიების გაფართოება და მათი მართვის დახვეწა
კონტრაქტი: #064/09/2015

შეხვედრის ოქმი

შეხვედრის ოქმი

მაჭახელის ეროვნულ პარკში ტურიზმის მდგრადი განვითარების სტრატეგია და სამოქმედო გეგმა - საბოლოო შეთანხმების შეხვედრა		
თარიღი: 28/09/2016	დრო: 10:00 – 14:00	ადგილი: მაჭახელას ეროვნული პარკი - ადმინისტრაციული შენობა - აჭარისადმართი
მონაწილეები: (იხილეთ, მონაწილეთა სია/ხელმოწერები)		
გუნდის წევრები: ლელა ხარტიშვილი (HIDRIA Ciencia, ambiente y desarrollo S.L.) ლორენა ლოპეზი (HIDRIA Ciencia, ambiente y desarrollo S.L.)		
მიზნები		
1. მაჭახელის ეროვნულ პარკში ტურიზმის მდგრადი განვითარების სტრატეგიისა და სამოქმედო გეგმის პროექტის პრეზენტაცია 2. დაინტერესებული მხარეებთან სტრატეგიის საბოლოო შეთანხმება		
შეხვედრის მოკლე შეჯამება		
ამ სემინარის თავდაპირველი დღის წესრიგი მთავარანგელოზთან გამგზავრებას ითვალისწინებდა, სადაც მონაწილეებისთვის უნდა წარგვედგინა მაჭახელას ეროვნული პარკის ახალი შემოთავაზებული ბილიკი. ამინდის გაუარესების გამო მოგზაურობა ვერ მოხერხდა და მონაწილეებს მარშრუტის დეტალები პრეზენტაციაზე წარედგინა. სემინარი HIDRIA-ს ეროვნული ექსპერტის ლელა ხარტიშვილის მისასალმებელი გამოსვლით დაიწყო. შემდეგ გუნდის მონაწილეებმა მოკლედ წარმოადგინეს თავი. სემინარს 16 ადამიანი ესწრებოდა; დამსწრეთა სია დოკუმენტის ბოლოს არის დართული. სემინარში მონაწილეობდა სათავგადასავლო ტურიზმის 2 ოპერატორი: (1) Wild Horn, რომელიც დაცულ ტერიტორიებზე ტურიზმის პოპულარიზაციას ეწევა და (2) გეტური, კომპანია, რომელიც კაიაკინგის/კანოეთი სეირნობის ტურებს აწყოებს მაჭახელასა და კინტრიშში. პირველი პრეზენტაცია მაჭახელას ეროვნული პარკის ტურისტულ სტრატეგიაზე იყო. HIDRIA-ს კონსულტანტმა ლორენა ლოპეზმა შესავალი გააკეთა სტრატეგიის შემუშავების პროცესზე, შეაჯამა სტრატეგიის მომზადებისთვის ჩატარებული აქტივობები, მოკლედ მიმოიხილა ინდივიდუალური სტრატეგიის კონცეპტუალიზაცია და შეფასებიდან აღებული შესაბამისი მოსაზრებები, რომლებზე დაყრდნობითაც მოხდა სტრატეგიის შემუშავება. პროექტის კონსულტანტმა ლელა ხარტიშვილმა სტრატეგიის პრეზენტაცია დაიწყო სტრატეგიის მიზნებით და ამოცანებით და შემდეგ, მონაწილეებს გააცნო ქმედებები, რომლებსაც თითოეული სტრატეგიული მიმართულება ითვალისწინებდა. • სტრატეგიული მიმართულება 2: შესაძლებლობების გაძლიერება ამ საკითხთან დაკავშირებით მონაწილეებმა ხაზი გაუსვეს გამყოლიანი სერვისების ქონის მნიშვნელობას და სათემო გიდებისთვის ეკოგანათლების ტრენინგის ჩატარებას. ტურიზმის და კურორტების დეპარტამენტმა უკვე ჩაატარა რამდენიმე ტრენინგი ადგილობრივი გამყოლებისთვის; თუმცა, მეტი ძალისხმევაა საჭირო, გარემოს დაცვის საკითხებზე საგანმანათლებლო და საინტერპრეტაციო ადგილობრივი უნარების გასაძლიერებლად. ასევე, აღინიშნა ტრენინგის საჭიროება ტურისტული სააგენტოების და ტურისტული სერვისების პროვაიდერებისთვის, რათა მათ საბაზისო ცოდნა ჰქონდეთ პარკის ღირებულებების, აქტივობების და სხვა საკითხების შესახებ. მნიშვნელოვანია, რომ ყველას ჰქონდეს სტანდარტული და სწორი ინფორმაცია.		

- **სტრატეგიული მიმართულება 3: ადგილობრივი თემები**

ხარისხის სტანდარტებთან დაკავშირებით, ტურიზმის და კურორტების დეპარტამენტის წარმომადგენელმა, ქ-ნა ანო დოლიძემ აღნიშნა, რომ დეპარტამენტმა უკვე შეიმუშავა გარკვეული კრიტერიუმები აჭარის რეგიონში განთავსების და კვების ობიექტების ინსპექტირებისთვის. დეპარტამენტი EuroGites-თან თანამშრომლობს, საოჯახო სასტუმროების ინსპექტირებისთვის იყენებს ზოგიერთ სტანდარტს (ევროპულ სტანდარტს), გასცემს სერტიფიკატს „რეკომენდებულია ტურიზმის და კურორტების დეპარტამენტის მიერ“ (<http://recommend.ge/>) და დაცულ ტერიტორიებს სთავაზობს, გამოიყენონ ეს კრიტერიუმები.

მონაწილეებმა აღნიშნეს, რომ დაცულ ტერიტორიას ნიშური ბაზრები აქვს, რომ ასევე მნიშვნელოვანია ეკოეტიკეტის და პასუხისმგებლიანი ტურიზმის დამატებითი მოთხოვნების გათვალისწინება და რომ უნდა გადაისინჯოს დაცული ტერიტორიების მხარდაჭერის პროგრამა, რათა მოხდეს ეკოეტიკეტის სტანდარტების შემუშავება სერვისების პროვაიდერებისთვის.

- **სტრატეგიული მიმართულება 4: ინფრასტრუქტურის და სერვისების განვითარება**

ამ სტრატეგიულ მიმართულებაში გათვალისწინებულ ქმედებებთან დაკავშირებით, მონაწილეები დაეთანხმნენ შემოთავაზებულ სერვისებს და ინფრასტრუქტურას, განსაკუთრებით ბილიკებს. მაჭახელას ეროვნული პარკის დირექტორმა, ბ-მა გიორგი ქურიძემ აღნიშნა, რომ მართალია სკურდიდის ბილიკი საინტერესოა, მაგრამ გასარკვევია სასაზღვრო პოლიციასთან, შეძლებენ თუ არა ტურისტების ამ ადგილას გატარებას საჭირო ნებართვის გარეშე. მან ასევე თქვა, რომ ბილიკის ბოლოს არსებული მიტოვებული შენობები არ ეკუთვნის დაცული ტერიტორიების სააგენტოს და ამ შენობების რაიმე ინფრასტრუქტურულ განვითარებამდე უნდა დაზუსტდეს, გადაეცემა თუ არა მომავალში ეს შენობები დაცული ტერიტორიების სააგენტოს.

კომბინირებული ბილიკის იდეა, რომელიც მოიცავს სკურდიდს და ზედა ჩხუტუნეთს, მისაღები აღმოჩნდა, რადგან ის სარგებელს მოუტანს ადგილობრივებს.

პარკის დირექტორის მიერ გამოთქმულ სხვა მოსაზრებებს შორის იყო:

ა) სტრატეგიაში შეტანილი იქნეს ახალი აღმოჩენები ქოქოლეთის მიდამოებში. გაგრძელდეს ქოქოლეთის ბილიკი და შეიქმნას წრიული ბილიკი, რომელიც იქ მდებარე ჩანჩქერს ჩაუვლის.

ბ) კილდიკიკვინა შესასწავლია, რადგან იქ არჩვზე დაკვირვების შესაძლებლობა არსებობს.

სტრატეგიული ქმედებების განხილვის და შეთანხმების შემდეგ, ლორენა ლოპეზმა დეტალურად წარადგინა მთავარანგელოზის შემოთავაზებული ბილიკი, მათ შორის მარშრუტი, ბილიკის კონცეფცია (საინტერპრეტაციაო საკითხები და თემები) და საჭირო ინფრასტრუქტურა.

ბ-მა ქურიძემ ბილიკთან დაკავშირებით რამდენიმე მოსაზრება გამოთქვა:

- შესაძლებელი ყოფილიყო მანქანებით მისვლა გადასახედი ადგილის შესასვლელამდე. ეს მოსაზრება მონაწილეებმა არ გაიზიარეს, რადგან ბილიკის მიმზიდველობას შეამცირებს. ეკოტურიზმის ასოციაცია ამ იდეის წინააღმდეგი იყო, ხოლო Wild Horn-მა განაცხადა, რომ მოლაშქრეები არ წავლენ იქ, სადაც ბევრი მანქანაა. უმჯობესია პარკინგი პარკის შესასვლელამდე გაკეთდეს, რომ შეფერხებები იქნეს თავიდან აცილებული.

ბატონმა ქურიძემ თქვა, რომ გზა დაცულ ტერიტორიას არ ეკუთვნის და ვერ შეზღუდავს მისასვლელს და ვერც ბარიერს აღმართავს. თუმცა, მსჯელობის შემდეგ შეთანხმდნენ, რომ

მანქანების შესამცირებლად, სულ ცოტა, ნიშნის განთავსებაა სასურველი, რომელიც მიუთითებს პარკინგის ადგილმდებარეობას.

- ბილიკზე თავშესაფრის მოწყობა. მონაწილეთა უმეტესობა არ დაეთანხმა ამ აზრს ბილიკის მოკლე სიგრძის გამო. მონაწილეების აზრით, ეს იდეა არ იყო განსახილველი.
- საპიკნიკე ადგილას გადახურვის მოწყობა, როგორც ეს სხვა ტერიტორიებზეა დაცული ტერიტორიების სააგენტოს სტანდარტის მიხედვით. მონაწილეთა უმრავლესობა არ დაეთანხმა ამ იდეას, რადგან ინფრასტრუქტურა ვიზუალურად დააზარალებს საპიკნიკე ადგილს. გარდა ამისა, გადახურვიანი საპიკნიკე მაგიდა ვერ დაიცავს ვიზიტორებს ძლიერი წვიმისგან.

ფოტოები

დამსწრეთა სია

ATTENDANCE SHEET						
MACHAKHELA NATIONAL PARK SUSTAINABLE TOURISM STRATEGY AND ACTION PLAN – VALIDATION WORKSHOP						
Venue: MACHAKHELA NP - ADMIN. BUILDING			Date: 28/09/2016		Time: 10:00	
Nr.	NAME AND SURNAME	POSITION	ORGANIZATION	TELF.	EMAIL	SIGNATURE
1	Antoni Saginadze	Tour Operator	Wild Korn	+995 598 164555	anto.saginadze@phoo.com	<i>[Signature]</i>
2	Erekle Chilvaidze	Executive director	Wild Korn	+995 255 633	Ereklechilvaidze@gmail.com	<i>[Signature]</i>
3	GIORGI KETRIDZE	DIRECTOR	Machakela National Park Administration	577-10-1224	GIORGIKETIDZE@Gmail.Lake	<i>[Signature]</i>
4	Nino Marjanidze	Georgian Ecotourism Association	Program Manager	597744370	n.marjanidze@ecotourism.ge	<i>[Signature]</i>
5	Nata Robitashvili	Georgian Ecotourism Association	Education program Manager	577797613	n.robitashvili@ecotourism.ge	<i>[Signature]</i>
6	Nana Bazaradze	Visitor Services Specialist	Machakela National Park Administration	595 086075	nana.bazaradze@gmail.com	N. Bazaradze
7	Jaba Zoidze	Head of security Machakela NP	Machakela National Park Administration	577975959	Jabamartio@gmail.com	<i>[Signature]</i>
8	Zaza Diasamradze	DIRECTOR		555 50 43 94		<i>[Signature]</i>

ATTENDANCE SHEET

MACHAKHELA NATIONAL PARK SUSTAINABLE TOURISM STRATEGY AND ACTION PLAN – VALIDATION WORKSHOP

Venue: MACHAKHELA NP - ADMIN BUILDING

Date: 28/09/2016

Time: 10:00

Nr.	NAME AND SURNAME	POSITION	ORGANIZATION	TELF.	EMAIL	SIGNATURE
9	Malekashvili Gendardze	REVIEWER	MACHAKHELA NATIONAL PARK	595 88 60 74		M. Gendardze
10	Mamuka Turmanidze			599 85 15 72		
11	Mixeil Gogoladze			599 85 15 74		
12	Daria Sazonova	Touristic company	GeTOUR Rafting in Adjara Kayaking	555701999	5-145@bk.ru	
13	Aho Dolidze	Tourism Department		547 15 97 85		
14	Lela Khartishvili	Tourism consultant	Adria	599992181	lela_khartishvili@yahoo.com	
15	Irakli Gogadze	Project Manager	UNDP-GEF project manager	57454882		
16	Lorena Wifetz	Tourism consultant	Adria			

12. ბიბლიოგრაფია

- ASSESSMENT OF CAPACITY DEVELOPMENT NEEDS OF PROTECTED AREA STAFF IN EASTERN EUROPE. ProPark (2014)
- A PRACTICAL GUIDE TO TOURISM DESTINATION MANAGEMENT. World Tourism Organization (2007)
- საქართველოს დაცული ტერიტორიების ფინანსური მდგრადობის ხელშეწყობა. დაცული ტერიტორიების მდგრადი ფინანსური გეგმის შემუშავება და დაცული ტერიტორიების სააგენტოს შესაძლებლობების გაძლიერება დაცული ტერიტორიების ეკონომიური მართვისთვის. შემოსავლების ვარიანტების და ეკონომიური შესაძლებლობების ზოგადი შეფასება UNDP/GEF (2011).
- CBI PRODUCT FACTSHEET: BIRDWATCHING TOURISM FROM EUROPE. CBI Ministry of Foreign Affairs (2015).
- ECOTOURISM DEVELOPMENT. A Manual for Conservation Planners and Managers. Volume I and II. The Nature Conservancy.
- საქართველოს ბიომრავალფეროვნების მონაცემთა ბაზა. <http://www.biodiversity-georgia.net/>
- GOVERNANCE OF PROTECTED AREAS: FROM UNDERSTANDING TO ACTIONS” Best Practices Protected Areas Guidelines. Borrini-Feyerabend et. al., IUCN 2013.
- მაჭახელას ეროვნული პარკის რესურსების საბაზისო კვლევები და რუკა. ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტი/გაეროს განვითარების პროგრამა, 2016 წლის აპრილი.
- „ეროვნული სუვენირები ხელვაჩაურიდან“, მომზადებულია პროექტის „კულტურული განვითარება თემის წარმატების წყარო“ ფარგლებში.
- NON-CONSUMPTIVE USE OF BROWN BEARS IN TOURISM: GUIDELINES FOR RESPONSIBLE PRACTICES”, მომზადებულია LIFE DINALP BEAR პროექტის ფარგლებში. ლიუბლიანა. იანვარი, 2016.
- დაცული ტერიტორიის პერსონალის ტრენინგი. დაგეგმვის და მართვის სახელმძღვანელო პრინციპები. IUCN, 2011.
- „აჭარის რეგიონის ტყიანი დაცული ტერიტორიების დამხმარე ზონებში სერვისების უზრუნველყოფა თემების პროფილების მიხედვით და დასახლებების თანამონაწილეობითი განვითარების დაგეგმვა“, შავი ზღვის ეკო აკადემია/UNDP 2016.
- SUSTAINABLE TOURISM IN PROTECTED AREAS. Guidelines for Planning and Management. Best Practice Protected Area Guidelines Series No. 8. World Commission on Protected Areas. (IUCN).
- ანგარიში შესასვლელი ბილეთების სისტემის განვითარების და/ან შემოსავლების გენერირების ალტერნატიული სქემების ტესტირების შესახებ. UNDP/GEF-ის პროექტი „საქართველოს დაცული ტერიტორიების ფინანსური მდგრადობის ხელშეწყობა.“ ადგილზე შემოსავლების გენერირების ტესტირება, მექანიზმები თუშეთის დაცულ ტერიტორიაზე. ნაკრესი (2012)
- TIES GLOBAL ECOTOURISM FACT SHEET. TIES.2006

- TOURISM CONCESSIONS IN PROTECTED NATURAL AREAS. GUIDELINES FOR MANAGERS. UNDP 2014
- TOURISM AND VISITOR MANAGEMENT IN PROTECTED AREAS. GUIDELINES FOR SUSTAINABILITY. Developing Capacity for a Protected Planet. IUCN. 2015